Lewis Grassic Gibbon

Spartaküs

İngilizceden Çeviren: Sermet Yalçın

Yordam Kitap

2. basım

Lewis Grassic Gibbon

James Leslie Mitchell (müstear adıyla "Lewis Grassic Gibbon") 1901'de İskoçya'da the Mearns'taki bir köyde doğdu ve çocukluğunun büyük kısmını orada geçirdi. Romanlar, kısa hikâyeler, denemeler, bilim kurgu çalışmaları kaleme almış üretken bir yazardı ve eserleri onun dine, arkeolojiye, tarihe, sol siyasete ve bilime olan yoğun ilgisini yansıtmaktadır. Ortadoğu'da yaşadığı askeri deneyimler onun ilk kısa hikâyelerine ve sonraki çalışmalarının birçoğuna ilham kaynağı oldu. En ünlü çalışması *A Scots Quair*'i oluşturan *Sunset Song* (1932), *Cloud Howe* (1933) ve *Grey Granite* (1934) adlı eserleri peş peşe yayınlandı ve İskoç yazınında bir köşe taşı hâline geldi.

Son hızla yazmayı sürdürürken, 1935'te aniden öldü ve geride bitmemiş bir İskoç romanı olan *The Speak of the Mearns*'ı bıraktı. Zaman içinde, bu çalışması (1982) ve onu döneminin önde gelen yazın ve bilim adamlarından biri olduğunu gösteren birçok projesi yayımlandı.

Eserin orijinal adı:
Spartacus

SPARTAKÜS

Lewis Grassic Gibbon

İngilizceden Çeviren
Sermet Yalçın

Yordam Kitap: 81 • **Spartaküs** • Lewis Grassic Gibbon • ISBN 978-9944-122-77-1
İngilizceden Çeviren: Sermet Yalçın • *Düzeltme:* Beste Bal
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Eylül 2009 • *İkinci Basım:* Ekim 2013

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 **Faks:** 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 12027)
Cihangir Mah. Güvercin Caddesi Baha İş Merkezi A Blok
Haramidere - İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

tarihî
roman

SPARTAKÜS

SPARTAKÜS

James Leslie Mitchell

Sen ki özgürlük için yaşadın, karanlık
Henüz tam çökmemişti; ve az bir ışık
Kör etmişti insanların gözlerini, ve tan vakti
uzak ve belirsizdi -aptalca bir hülya, sanki bir rüya!
Körlemesine akıp giden günler ve yollar unutulsa da
Ne senin adın ne amacın, hiçbiri solup gitmedi asla!
Deliyor karanlık göklerini puslu zamanın, senin
okyanusun ahenkli mırıltısı misali ışığın ve sesin
Evet, senin göçebe ordunun gözü kara ölüme yürüdüğü
Çoğunun şanlı bir kavgada döküldüğü
Ve Appia Yolu boyunca dizili
Gıcırdayan çarmıhları görmediği zamanki gibi

Rüzgârların koşusu, ah Güçlünün külleri!
Fakat boğdu sonsuzluğun kükremeleri
Savaşan İspartalı köleden yükselen naraları
Kıyıları döven dalgalar un ufak edecek uçurumları
Ve unutmak asla mümkün olmayacak belli
Dünyaya kölenin efendiliğini getiren seni!

I
AYAKLANMA

Kölelerin Toplanması

İsa'nın çarmıha gerilişinden yüz yıl önce,
İtalya'da bir bahar vaktiydi

[1]

KLEON, Capua'dan gelen haberleri duyunca, bir sabah erkenden kalktı; *literatus* (eğitim görmüş)* ve zincirlerinden kurtulmuş bir köle olarak, efendisinin odasının kapısından içeri sessizce süzüldü ve gırtlağını kestiği adamın bedenini kendisininkinden bile beter bir vaziyete gelecek şekilde doğradı ve yeninde kanlı bir bıçak, göğsünde ise Platon'un *Devlet*'i saklı hâlde Roma'dan kaçtı.

Güneye doğru yola koyuldu, düz yoldan değil, *via terrana* (araziden). Gündüzleri gizlendi, geceleri uçarcasına ilerledi. Soluk benizli, yeşil gözleri bezgin bezgin bakan bir adamdı. Tanrı'ya hiç mi hiç inanmazdı ve kadınlardan haz alması mümkün değildi. Çenesinin altında, Athena'nın miğferli başının resmedildiği, mavi renkte bir dövme bulunuyordu. Bu onun Athena'nın soyundan geldiğini gösteriyordu, kıtlık zamanı babası tarafından Korint köle pazarında satılmış olsa da.

Satılmasının ardından, yirmi yıl boyunca, İskenderiye'de zengin bir tacire sevgililik yapmıştı. Tacir esmer derili, iriyarı,

* Parantez içlerindeki açıklamalar Türkçeye çevirene aittir.

göbekli bir adamdı. Unutulup gitmiş Kenan Tanrılarına inanırdı; zira Sur şehrinde doğmuştu. Kleon okuma yazmayı, hesap yapmayı, harp çalmayı ve hane kadınlarıyla edep sınırlarını aşan biçimde dans etmeyi öğrenmişti. Sık sık tacirin bakışları önünde soyunuyor, genç bedeninin titreyen beyaz teni, çaprazlama ince, mavi çizgilerle kaplanana dek ince bir tel kırbaçla dövülüyordu. Bunu seyreden tacir izlediği sahne karşısında kendinden geçiyor, onunla birlikte titriyordu. Ardından genç oğlana banyo yapmasını, güzel kokular sürünüp hoş giysiler giymesini emrediyor, sonra, gece karanlığı çöktüğünde, İskenderiye yıldızlarının altın pusu altında, Kleon'a geliyordu.

Ve Kleon böylece çocuksu merakın tutkun bakışlarını unuttu gitti. Ve annesinin gözyaşları içindeki yüzünü... Ve de Korint'in mavi tepelerindeki kuşları ve küçük hayvanların gelip gittiği patikaları...

Kleon, öğleden sonraları, tacirin evinin avlusunda, efendisinin ayaklarının dibine oturuyor, ona yüksek sesle bir şeyler okuyor, parşömen kâğıtlarını kendisine öğretildiği gibi açıp yeniden sarıyordu. Grekçe, Latince ve Süryanice okuyabiliyordu ve efendisinin zevki uğruna kitap satıcılarını hiç bıkmadan dolaşıyor, efendisinin çok sevdiği öyküleri arıyordu. Baalim ve Ashtaroth hikâyeleri, Ana Tanrıçaların müstehcen döllenme öyküleri, Grek Ataretos'un *Dokuz Tecavüz*'ü, tümü erkeklerin kadınlar hakkındaki karanlık, gizli ve sarhoş edici hayallerine dair, adı sanı belli olmayan adamların isimsiz çalışmaları, çeviriler, yeniden çeviriler... Arap ve Hint öyküleri okurdu. Kökleri çoktandır kaybolmuş gitmişse de, Uç Ülkelerden masallar, Çin'den ve ötesinden... Tacir başını sallar, hazza gark olmuş hâlde inler ve bir kâsenin içindeki anasonla tatlandırılmış ballı şerbetten yudumlardı; zira fazla alkolden kaçınmaya çalışan bir adamdı.

Ve Kleon aşkı unutmuştu; fakat nefret etmeyi unutmamıştı. Yine de zamanla o da gelip geçti, dizlerinin üzerine çökmeye ve tel kırbaç şaklamaya devam etse de. Zira o, kadın öykülerinden ziyade diğer kitapları okumuş ve nefret etmenin aptallık olduğunu görmüştü. Büyük adamlar hayatın anlamını, kaderin yapısını, Tanrıların aşklarını, acının, baskının, ölümün nedenini, erkek kölelerin şehvet için kullanılmasını ve erkek kölelerin erkeklere hizmetini sorgulamışlardı. Ve bütün bunların ilahi bir planın parçası olduğunu keşfetmişlerdi.

Böylece bir süre sonra, çılgın bir varlık olduğuna kanaat getirerek Yüce Tanrı Serapis'e iman etti.

Fakat yirmi bir yaşındayken, o ve Okkulus adlı bir zenci, artık tacire haz verecek yaşı geçtiklerinden, Roma'dan gelmiş bir sirk eğiticisine satıldılar. Yolculuk sırasında Okkulus kelepçelerini kırmayı başardı ve Kleon'u da çözdü. Birlikte geminin kaptanını boğup Romalı sirk eğiticisini güverteden aşağı attılar. İsyan çıkaran tayfa da onlara katıldı ve Beyaz Adalara doğru dümen kırıp Thoritos adlı, uzun boylu ve bir eli noksan bir İberyalının korsan filosuyla birleştiler. Adamın bir mağarada bulunan gökten düşmüş bir taşa ibadet ettiği söyleniyordu ve Sosyal Savaşlar sırasında büyük bir hazinenin sahibi olmuştu.

Thoritos'un akınlarda ele geçirdiği çok sayıda karısı vardı. Bunların içinden bıkmış olduğu iki tanesini Kleon'a hediye etti; çünkü içinde bu Yunanın zekâsı ve bilgisine karşı büyük bir aşk yeşermişti. Ve Kleon kadınlara baktı ve allak bullak oldu ve korsanlar kahkahalarla güldü. Ve Kleon kadınları yatağına aldı, bundan nefret ederek, içinde hiçbir şehevi arzu olmadan. Ve onlar Kleon'u öptüler, aşkın içine çekerek, gözlerini yaşlarla doldurarak... Ve genç adamın kalbini saran buzdan duvar kırıldı.

Derken büyük Beyaz Adalarda, onun rüzgârlı kıyılarından gizlice yelken açа açа on yıl geçti. Thoritos birçok rotayı

haraca bağladı ve serveti arttıkça arttı ve Kleon onun birinci kaptanı oldu. Fakat gemileri bir türlü sevemedi, denizi, batıya doğru bakan bir terasta kurulu yatağındayken seyrettiği adalar dünyası sükûnet içine girerken, onun o uzun, ametist rengi öğlen vakti görüntüsünü, sesini ve kokusunu giderek daha da fazla sevmesine rağmen. Başucuna çöken Thoritos'un kadınlarından biri şarkı söyler ve yüzünden sinekleri kovalardı ve ona soğuk şarap getirirdi, gündüz rüyalarından uyandığında. Ve Kleon şarabı içer ve tekrar şekerlemesine dönerdi. Uyurdu belki, ama çok az, daha ziyade öylesine uzanmaya devam ederdi düşünceler eşliğinde. Ve kadınlar, o uzanırken çıkardığı iniltileri dinler ve bir Tanrı'nın rüyalarında onunla birlikte olduğuna hükmederlerdi.

Fakat o aslında düşünürdü; düşünceleri bıçak gibi keskinleşene kadar: İnsan ne için yaşardı ve bütün bu hayata niye katlanırdı? Zira bir sonraki gün aynı güneşle geliyor, gece aynı yıldızlarla iniyordu. Ne Tanrılar vardı, ne de başlangıçlar ve bitişler; ne doğumdaki acıyı ve kanı bir tasarlayan vardı, ne de ölümdeki acıyı ve kanı. Sadece sık sık anlatılan, anlatılmaya da devam eden ve ne mantığı, ne uygunluğu, ne de doğruluğu bilinen bir öykü vardı: İnsanlar sığırtmaç tarafından güdülen hayvanlardı; sığırtmacın kendisi de ağzı salyalı bir aptaldan başka bir şey değildi. Ve talan ettiği kitap dükkânlarını düşünürdü ve büyük Atinalının gördüğü düşü, sığırtmaçların mükemmel devletteki erdemini. Ve bunun yalnızca aptalca bir rüya olduğunu bilirdi; fakat yine de ondan hoşlanırdı ve rahatlamak için ona başvururdu. Ya da uyanır ve yanındaki kadını yatağının içine çekerek yüzünü onun göğüslerinin huzuruna gömerdi.

Ve yıllar zayıflayan bir soluk gibi geçti, ta ki bir şafak vakti uyanıp da kendini bir grup arkadaşıyla birlikte, Roma köle pazarının *ergastulum*unda (hapishane), ayakları beyaza boyalı

hâlde, elde ettikleri gücün kefaretini acıyla öderken bulana kadar. İskenderiye buğday rotasına yönelik bir akın sırasında, görünümünü yanıltıcı biçimde değiştirmiş bir kadırga tarafından ele geçirilmişlerdi.

Lucius Julius Pacianus'ün kölebaşısı onu ve başka üç arkadaşını daha satın aldı ve onları Palatine'deki villaya getirdi. Pacianus'ün bizzat kendisi gelip onları kontrol etti. Duygusuz, kasvetli gözleri, mezar kadar ciddi bir suratı vardı ve şimdiye kadar konsül yapılması gerektiğine inanıyordu. Gün ışığında, ucu gümüş işli yeşil tüniğiyle, taranmış, yağlanmış sakalıyla ayakta dikilip önce Kleon'u, ardından da bir başkasını işaret etti.

"Şu ve şu. Böylece daha emniyetli olacaklar."

Sırıtarak yaklaşan iki Libyalı onu kıskıvrak yakalayıp sırtüstü devirene kadar, Kleon hiçbir şey anlamadı. Sonra onların yanlarında, üzerinde su buharları tüten bir metal tas getirdiklerini gördü. Ve de iki küçük bıçak...

Ve aniden, yüreğini burkan bir keskinlikle, olanca canlılığıyla denizin kokusunu anımsadı. Ve de kadınlarınkini... Ve bir daha da asla öyle anımsamadı onları.

Kölelerin Toplanması

[11]

Capua'ya doğru yola koyuluşunun üzerinden üç sabah geçmişti ki, karanlığın kıyısında uyandı ve tepesinde, ona doğru eğilmiş iki adam buldu. Biri elinde esnek bir ip tutuyor ve kamburu çıkmış vaziyette ve salyalı dudaklarla ona bakıyordu. Taze gün ışığı Kleon'un yüzünü benek benek yapmıştı ve burnu çiğle ıslanmış asmaların kokusunu aldı. Gülerek doğruldu ve boğazını açtı.

"Hazırım," dedi.

Adamlar ürkerek tehditkâr bir havayla geri sıçradılar. Bunun üzerine ayağa fırlayan Kleon, en yakınındakine bıçağını salladı. Adam bir küfür savurarak yana doğru atladı. Kleon tekrar güldü. Göğsündeki *Devlet* tomarı yere düştü.

"Gırtlak kesmek hız gerektirir, domuz herifler."

Sonra durup onları inceledi. Çobanlardı. Keçeden yapılma gri tünik giymişlerdi; ayakları ve bacakları çıplaktı. Başlarında da koni biçimli şapkalar bulunuyordu. Biri uzun boylu, kızıl saçlıydı; uykulu gözleri ve kıvrımlı dudaklarıyla belli ki Galyalıydı. Diğerinin boyu daha kısa, tipi de farklıydı ve elinde ip olan da oydu. Adamın alnı ve çenesi, düz, sivri burun hattından itibaren, aşağı ve yukarı dimdik uzanıyordu. Ve onun gözlerine bakan Kleon, bunların, çılgınlık noktasına varmış bir sapığın gözleri olduğunu fark etti.

"Bu boğma ipi niye?" diye sordu *literatus*.

"Neden olmasın?" diye karşılık verdi uykulu gözlü çoban, arkadaşına bakarak. Kısa boylu adam, dişlerini göstererek sırıttı.

"Romalı bir köle için uygun bir son."

"Siz de köle değil misiniz?"

"Öyleydik -dün."

"Yani siz de Capua'yı duydunuz?"

Galyalının uyku akan gözlerinde bir ışık parladı. "Biz de Capua'yı burada gerçekleştiriyoruz," dedi ve sonra safça devam etti: "Seni işte bu yüzden boğacaktık, özgür ve öldürme hakkı olan adamlar olduğumuzu göstermek için."

Kleon *Devlet*'in kopyasını yerden aldı: "Ben de bir köleyim. Capua'ya gidiyorum. Siz de benimle gelin. Çarmıha yan yana gerilelim."

Adamlar ona kaşlarını çatarak baktılar ve yerlerinden kımıldamadılar. Kısa boylu adamın dudakları, çürümüş dişlerini ortaya sererek tekrar aralandı.

"Sen ya deli ya aptal ya da uğursuz bir kâhinsin. Yazık ki erken uyandın. Senin göğsünü açıp kalbini Kokolkh'a sunacaktım –her ne kadar Brennus, sadece bir Galyalı olan şu mahluk, buna karşı olsa da."

"Bir kurban ha?" diye soğuk bir ifadeyle dalga geçti Kleon. "Senin Tanrı'nı duymamıştım. Bana ondan bahset buradan giderken. Burası saklanmak için kötü bir yer; tepelere ulaşmalıyız." Sonradan aklına gelmiş gibi, soğukça, "Hayatıma kast etmeye kalkacak herhangi birinin bağırsaklarını acıyla düğümleyecek bir tılsım taşıyorum," diye de ekledi ardından.

Bir tepe sırtının üzerinde çimenlik bir çukur buldular ve gündüz saatleri boyunca orada çöküp beklediler. Aşağılarında kırlar bahar sıcağında mavi mavi uzanıyorlardı. Kuzeye doğru parıldıyarak ilerleyen nehirden bir kurdele görünüyordu. Bir ara sürüsünden ayrılmış başıboş dolanan bir keçi yavrusu yanlarına doğru yaklaşınca kısa boylu adam hayvanın üzerine atladı ve onu saklandıkları yere getirdi. Keçi yavrusunun kanını *içtiler*; fakat gırtlakları çiğ eti yutamayacak kadar kurumuştu. Kısa boylu adam hayvanın yüreğini, plaka biçimindeki bir taşla deldi ve onu, törensel bir edayla güneşe doğru tuttu. Brennus sırıttı. Kleon bağdaş kurup oturdu ve sakin bakışlarla töreni izledi.

"Kokolkh kim?" diye sordu.

"Ben İberya'nın kuzey kıyısından geliyorum," diye karşılık verdi kısa adam, "ama İberyalı değilim. Adım Titul ve halkım, dünyanın ucunda, Batı Denizi'nin ta içlerinde yaşayan bir ırkın son temsilcisi. Bu halk büyük bir halktı; fakat onlar, Tanrı Kokolkh'a kurban sunmayı ihmal ettiler. Böylece o da onların ülkesini çamur ve kuma boğdu ve sular yükseldi ve tüm ülkeyi yuttu." Dinsel törenin etkisiyle kendinden geçmiş bir hâlde bir süre sustu; ardından çok tekrar edilen bir öyküyü, bir ilahi okur gibi aktarmaya başladı. "Fakat atalarım kayıklara doğru

kaçıştılar ve Kokolkh onların kaçmasına izin verdi. Onlar onu gördüler, adaların üzerine bir bela gibi çöken ateşlerin ışığında kendini gösteren Tanrı'yı. Yılanlardan sakalı vardı ve başının üzerindeki kocaman tüylerle bir güneş gibiydi."

Bu hızla geveleme biçimindeki ilahi sona erdiğinde, Kleon doğrular biçimde başını salladı. "O, Atlantis Adası'ydı; Platon da anlatır bunu. Ki sen onun adını hiç duymamışsındır. İyi de, bu kötü Tanrı'ya niye tapıyorsun peki?"

"O, acı ve hayattır," dedi Titul ve bilinemezci Brennus ile ateist Kleon'un bakışları altında, yüreği törensel bir edayla yemeye başladı. Güneş batıya doğru yuvarlanıp gidiyordu. Brennus ellerini dizlerinin etrafında kenetledi ve kaba kölelerin kırık Latincesiyle bir şarkı söylemeye koyuldu:

"Arzu ettiklerim şunlar:
Kazıklar kenti
Ve karanlık odaları
Evimin
Ve kıvrılan duman
Ve ay
Vahşi sığır böğürüyor ormanda:
Dönmek kısmet olmayacak mı?"

"O bir şair," dedi Titul ve vızıldamaya başladı. "Müthişti yok olan Batı Adası'ndaki eski şairler."

Brennus esnedi. "Onlar aptaldı. Zira boğulup gittiler. Haydi uyuyalım." Tekrar esnedi ve gözlerini kapadı ve güneye doğru baktı. "Şu ırmağın karşı tarafında büyük bir çiftlik var."

Kleon onayladı. "Akşam karanlığında yaklaşıp köleleri serbest bırakmayı deneyelim. Eğer yeterince kalabalık bir grup

oluşturursak, gladyatörlere katılmak için açıktan yürüyerek ilerleyebiliriz."

Titul kalın dudaklarını yaladı ve aynı zamanda hafif sisin içini dikkatle süzdü. "Belki kadınlar da vardır orada –efendilerin kadınları."

Güneşin ısıttığı çimenlerin üzerine boylu boyunca uzanmış Brennus yarı uykulu bir hâlde kedi gibi mırladı. "Hiçbir kadın Galyalı kadınlar gibi olamaz. Ah Tanrılar, Tanrılar, hiçbiri! Ve bunlar beni güneye getireli beri bir tanesine bile sahip olamadım; bu bahar dördüncü yıl oluyor. Geniş göğüslü ve kocaman kalçalı... Ve biz onlara karşı taarruza geçmeye alışkındık. Tanrılar! Ah, şöyle ellerinin altında gözyaşı döken güçlü, sıcak bir kadın olacak ki!"

"Batı Adası'nda," dedi Titul, "müthiş kadınlar vardı orada."

[III]

Ertesi gün Kleon, grubuna ırmağın sığlaştığı bir noktanın kıyısında mola verdirdi. Yanında kırk adam, üç de kadın vardı. Erkeklerin yarısından çoğu, uzun boylu, zayıf, güneşin kararttığı Galyalılardı. Her günbatımında, *horreum* (ahır, çiftlik ambarı) boruları öterken, içine kapatılıp zincirlendikleri kulübelerin pisliğinden derilerinin rengi hâlâ mat çobanlar... Gözyaşı dökmek, şarkı söylemek, gözlerini bir noktaya dikip dalmak, yarışma ve güreşme konusunda birbirlerine meydan okumak üzere durmuşlardı. Brennus'ü lider olarak seçen, artık canları çıkmış adamlar, yere çökmüş, üç kadın esirin kullanım hakkı için zar atıyorlardı.

Şafak vaktinden beri ıssız kırlar boyunca yürümüşlerdi. Çoktandır dökülmüş kan damlaları gibi, salkım salkım üzümler asılıydı terk edilmiş bağlarda. Ortalıkta çobansız, dağılmış sü-

rülere ait başıboş hayvanlar dolaşıyordu ve *horrea* sımsıkı kilitli **ve** demirliydi. Galyalılar binaları yağma ettiler ve topladıkları **kuru** otları tahta çıkıntıların altına yığarak ateşe verdiler. Taştan yapıldıkları için yakamadıkları evlerde *atrium*u (orta avlu) dışkıyla kirlettiler ve aynı pisliği *peristyle*yi (orta avluyu çevreleyen sütunlar) süsleyen heykellerin suratlarına da sürdüler. Gün içinde kırlarda ilerledikçe yangınlar azalıp tek tük bir hâl aldı.

Galyalılar, çobanlar ve ırgatlardan oluşuyordu; fakat diğerleri, *ostiarii* (kapıcı), *pistore* (fırıncı, değirmenci), *coqui* (aşçı), yatak odası ve hamam kölesi gibi sıradan ev köleleriydi. Bunların dokuzu Grekti; siyah saçlı, cin bakışlı, yüksek ve tiz kahkahalar savuran soluk tenli adamlar. Sanki bu özgürlüğün uzun sürmeyecek bir rüya olduğunu ve korunaksız toprakların rüzgârlarında paramparça olacaklarını bilir gibiydiler. Sırtları yara izlerinden çentik çentikti; zira onların hanımı, C. Gainus Petronius'ün karısı olan ve iyi kamçılanan bir kölenin gönülden itaat edeceğine bütün kalbiyle inanan Petronia'ydı. Şimdi o, üzerinde sadece ketenden bir çuval elbise, her tarafı toz içinde, gözleri hiçbir şeyi görmez vaziyette, dev bir Galyalının saçını kavrayan elleri tarafından çekilip sürükleniyordu. Adam bir dikenli çalıdan bir dal kesmiş, arada bir çuval giysiyi kaldırıp elindekini kadına, kolunun var gücüyle yapıştırıyordu. Kadının iki kızı, dehşet içinde yüzleri ve faltaşı gibi açılmış gözleriyle annelerinin yanı sıra koşturuyorlardı. Galyalı onları dövmüyordu; canı çekiyordu onları çünkü.

Adamların beşi zenciydi. Aşçılık ve yatak odası hizmetkârlığı yapıyorlar, tuhaf, yarı anlaşılmaz bir Latinceyle bir şeyler geveliyorlar, sadece meşakkatli günlerinden tanıdıkları, önlerinde uzayıp giden kırlara ürkmüş gözlerle bakıyorlardı. İçlerinden biri evin celladıydı. Giysisinin yenlerinin içinde iki kılıç taşıyor, anlamsız bir şekilde gülümseyerek yürüyordu.

Öte yandan evin kadın köleleri *literatus* Kleon'un emriyle arkada bırakılmıştı. Zira ilerlemeyi yavaşlatabilirlerdi. Onlar ağlaya sızlaya, grubu millerce arkadan takip ediyorlardı. Kimisi çocuk, kimisi ise Petronius'ün odalarından alınan ganimetleri taşıyordu. Bu yüzden arkada, geniş bir bataklık bölgesinde yollarını kaybetmişlerdi.

Şimdi yine akşam yaklaşmaktaydı ve sığlığın kıyısındaki mola yerinde Kleon, eliyle, Brennus ile Titul'ü yanına çağırdı. Petronius'ün kölelerini özgürlüklerine kavuşturmalarının ardından, köleler onları hiç tereddütsüz liderleri olarak seçmişlerdi. Galyalılar Brennus'ü, İyonyalılar Kleon'u ve zenciler de Titus'ü.... Bir kısmı gladyatörlerin ayaklandığını duymuştu; bir kısmı da bunun sadece bir söylenti ve o günkü ayaklanmanın akıbetinin de çarmıh olduğuna inanıyorlardı. Bunlar öfkelerini kırların ve sendeleyerek yürüyen hanımlarının bedeninin törpülediği adamlardı.

Brennus, Galyalılarının arasından çıkıp yaklaştı uykulu gözlerle. Zor şer, patlata patlata, Petronia'nın sandaletlerini geçirmişti ayaklarına ve onları yere sürterek geliyordu. Ve yürüdükçe, bir zamanlar kadının giydiği yeşil elbise hışırdıyordu üzerinde; çünkü kadının odasına ilk ulaşan o olmuştu. Belinde bir bıçak ve bir sapan, omzunun üzerinde de kilden yapılmış bir torba gülle taşıyordu.

"Şuraya bak," dedi Kleon.

Ellerini gözlerine siper edip İtalya'nın günbatımı sükûnetinin içlerine doğru baktılar. Karşıdan bir metal parıltısı göze çarpıyordu. Atlı bir asker grubu ırmak geçidine doğru yaklaşıyordu.

"Efendiler," dedi Brennus, elleri titreyerek. Kleon soğuk bir horgörüyle baktı ona, ne korku ne de umut emaresi taşıyan bakışlarla. Ve Brennus bu bakışı yakaladı ve titremeyi kesti. "Pekala, kadınların ve özgürlüğün sonu geldi işte."

"Kadınların boğazını keseriz," dedi Titul, dudaklarını yalayarak. "Fakat evvela savaşacağız."

Üç liderin emriyle grup geçit yerini yukarıdan gören bir tepeciğin üzerine tırmandı. Tepede büyük taşlar, eski zaman insanlarının inşa ettikleri bir tapınağın kalıntıları vardı. Bu taşlarla köleler bir duvar örmeye koyuldular. Uzun saçlarını yüzlerinden geriye doğru fırlatan Galyalılar korkularını bir tarafa bırakmış, edepsiz şakalar eşliğinde, soluk soluğa, sıkı bir çalışmaya girişmişlerdi. Ardından çoban sapanlarını çözdüler ve her kösele sırıma yuvarlak bir kil gülle yerleştirdiler, aynen saldırgan kurt sürülerine karşı yaptıkları gibi. Zenci cellat kılıçlarını sıyırmış, geçide doğru, delice bir öfke taşan bakışlar eşliğinde, gülerek bakıyordu. Fakat İyonyalılar sessizlik içinde taş duvarı örmeye devam ediyorlardı. Derken içlerinden biri, en genç olanı, diğerlerine dönüp seslendi:

"Annelerimizin anlattığı Delos limanındaki gemileri görmek vardı aklımda." Ve onlara doğru tuhaf, ürküntü dolu bir gülümseme gönderdi. Daha yaşlı adamlar mırıldanarak yüzlerini öteye çevirdiler, fışkırdı fışkıracak Grek gözyaşlarını gizlemek için.

Üç kadın, tepeciğin zirvesindeki çukurda çömelmiş bekliyordu. Petronia dizlerinin üzerinde oturuyor, yarı kör gözlerle dalgın dalgın bakıyordu. Bir zenci, kadının yüzüne pislik fırlattı ve "yatağına erkekler yerine çakallar üşüşecek" dedi ona. Kleon soğukça gülümseyip aşağı, geçide doğru baktı.

Atlılar artık iyice yaklaşmıştı. Sayıları yarım bölük kadardı; bu, metal tozlukları, göğüslükleri ve sorguçlu miğferleriyle, Greklerden ödünç alınmış yeni tarza uygun, zırhlı ve silahlı bir ağır süvari grubuydu. Birliğin başında orta yaşlı, vakur görünümlü iki subay bulunuyordu. Kleon'un gözlerine vuran, batan güneşti; askerlerin gözlerine çarpan ise onun adamları ve derme çatma savunmasıydı. Bir haykırış yükseldi:

"Köleler!"

Bunun peşinden bir kahkaha tufanı patladı. Süvariler sular sıçrata sıçrata geçidi aşmaya başladılar. Derken, bir emirle, dağılıp aşağıdan tepenin etrafını çevirdiler. Subaylardan biri elini kaldırıp askerleri durdurdu ve Kleon'a doğru seslendi:

"Bok herif, takipçilerinden teslim olanlara yüz kamçı ve maden ocağı... Aksini yapanlara, eğer kılıçlarımızdan kurtulurlarsa, çarmıh... Seçim yapın! Derhal!"

Kleon'un arkasında duran, yürüyüş boyunca Petronia'yı döven dev Galyalı, çubuğunu bir yana bıraktı ve yerden sökerek aldığı kocaman bir taş parçasını kaldırdı. Daha subay konuşmasını bitirmemişti ki, taşı havada, yeterince hız kazanacak biçimde, iki üç kez çevirdi. Ardından fırlattı. Taş havayı yarıp uçtu; gidip bir askeri atından devirdi ve hayvanın belkemiğini kırdı. At acı bir sesle kişnedi. Kölelerden vahşi bir kahkaha tufanı yükseldi. Her boyuttan taşları kaptıkları gibi atlıların üzerine fırlatmaya başladılar. Sadece Kleon hareket etmeden duruyor, dağılan atlıları izliyordu. Bunlar olup biterken, köleler ve askerler bir kadın çığlığıyla irkildiler aynı anda.

"Baba! Petronius! Babacığım!"

Petronia'nın kızlarından biri tepeciğin zirvesindeki duvarın üzerine tırmanmaya çalışıyordu. Titul kızı saçlarından yakalayıp durdurdu. Kız ağlaya ağlaya dizlerinin üzerine çöktü ve kollarını savurmaya başladı. Titul kalın dudaklarını yaladı.

"Evet, o Patronius'ün ta kendisi." Güldü ve zenci celladın kılıçlarından birini kaptı. Sonra tek kelime etmeden kızı çevirerek elbisesini yırttı ve onu sırt üstü dizinin üzerine yatırdı. Kızın bedeni akşamın alacakaranlığında bembeyaz parladı; ve kılıç, batan güneşin son ışıkları altında, havada bir an törensel bir edayla asılı kaldı ve ardından haşince kızın göğsüne doğru inişe geçti. Fakat Kleon öne doğru eğilip Titul'ün kolunu yakaladı.

Sonra Petronius'e seslendi: "Karın ve kızların elimizde. Biraz daha yaklaşın da, gırtlaklarını keselim onların."

Petronius, biraz önce onları maden ocağı ya da çarmıhla tehdit eden subay, bir çığlık attı ve eğerinde öne doğru yıkıldı. Yaşlı bir adamdı; Sosyal Savaşlarda sergilediği zalimlikle ün salmıştı. Kleon, baktığı tepeden, onun tekrar kendini toparlayışını ve üzengilerinin üzerinde yeniden doğruluşunu izledi. Adamın yüzü, tıpkı tüm diğer askerlerinki gibi, artık seçilemiyordu; fakat sesi, akşam sessizliğinde tepeye yukarı berrak bir biçimde tırmanıyordu:

"Kadınları teslim ederseniz, gidebilirsiniz."

Kölelerin tarafından bir kahkaha uğultusu yükseldi. Titul, çılgın, yarı uyuklayan gözlerle, kılıcı bir kez daha savurdu. Lakin *literatus* Kleon yine engelledi onu.

"Peki bizi takip etmeyeceğinizden nasıl emin olacağız?"

Askerler aralarında görüştüler. "Güvenceniz şu ki, üzerlerine saldıramayacağımız kadar güçlü bir köle grubu, geçidin üç mil kadar uzağında kamp kurmuş durumda."

Kleon güneşin batmış olduğu karanlık ufka doğru çevirdi bakışlarını. Romalılar doğru söylüyordu; kamp nöbetçilerinin yaktığı ateşlerin pırıltısını görüyordu. İçinde efendilere emretmekten dolayı hissettiği soğuk bir neşeyle hızla karar verdi.

"Askerlerini geri çek, Petronius; biz de kızlarını aşağı gönderelim. Petronia'yı ancak geçidi aştıktan sonra serbest bırakırız."

Süvari grubu belli belirsiz hareket etti. Bir kısmı atlarını tırısa kaldırarak, karanlığın içinde yükselen ritmik nal sesleri eşliğinde uzaklaştı. Kleon, kızı Titul'ün pençesinden kurtardı. Kız tepeden aşağı, yarı kendinden geçmiş hâlde, sendeleyerek inmeye başladı. Sonra hadım *literatus*, Galyalıların gülerek Brennus ve diğer kızın etrafını sarmış olduklarını fark etti. Birden midesi bulandı ve grubu yararak ilerledi. Kıza doğru bakmadı bile.

"Koş!"

Kız tepe aşağı hızla, hâlâ beklemekte olan on atlıya doğru koştu. Şarkı söyleyen, kahkahalar savuran köleler kızın ardından küçük tepeden indiler ve suları yararak geçidi aşmaya başladılar. Dev Galyalının sımsıkı tuttuğu Petronia grubun ortasında sürüklenip götürülüyordu. Karşı kıyıya henüz ulaşmışlardı ki, kulaklarına tekrar ritmik nal sesleri gelmeye başladı. Derken her yanı saran karanlığın içinden, daha önce atlarıyla uzaklaşmış süvariler fırladı. Aynı sırada Petronius ve on adamı da geçidi geçmeye koyuldu.

Kleon budalaca davrandığının farkına varmıştı; ama artık çok geçti. Bağırdı:

"Dağılın! Köle kampı batı tarafında."

Sonra atlılar kölelerin üzerine atıldı. Zenciler acı çığlıklarla kaçıştılar. Cellat dışında hepsi... O, kılıçlarını savurup bir atın bağırsaklarını dışarı döktü. Bir an sonra bir *pilum*un (savaş mızrağı) karnını yakarak yırtmasıyla suya yuvarlandı ve kendini kaybetti. Çılgına dönmüş güneş yanığı Galyalılar inatla sımsıkı dayanıyor ve dövüşe devam ediyor ya da kısa bir mesafe öteye koşup sapanlarını savuruyor ve kavganın ortasına kilden gülle salvosu yağdırıyorlardı. Gülleler taş gibi sertti ve biçimleri dümdüz uçmayı garanti ediyordu. Birkaç atlı eğerinden aşağı yuvarlandı ve kendi köle arkadaşlarının savurduğu güllelerle vurulan bir İberyalıyla bir Grek anında öldü. Sonra süvariler dönüp tekrar hücuma geçtiler ve Galyalılar küçük bıçaklarını çekerek atların diz arkası kirişlerini kesmeyi denediler. Doğranan taze etten mide bulandırıcı bir koku yükseldi. Sonra tamamen karanlık çöktü.

[IV]

Karanlıkta, geçidin yarım mil kadar ötesinde, Kleon, İyonyalılarla karşılaştı. İçlerinden biri topallıyor, bir diğeri boynundan akan kanı durdurmaya çalışıyordu. Kleon kendi giysisinden yırttığı parçalarla adamın yarasını sardı. Ardından karanlığa kulak kesildiler; fakat gece artık sessizliğe bürünmüştü.

Lakin yine de, hâlâ, yakınlardan bir yerden, dörtnala koşturan bir atın nal sesleri geliyordu.

"Efendiler!"

Sadece geçidin ordan beri koşturmaktan değil, çarpışmaktan da nefes nefese kalmış Kleon dinledi. "Yalnızca bir tane. Karnını deleceğim hayvanın."

Elinde kısa kamasıyla eğilip toynak izini takip etmeye başladı. Hayvan onun iki büklüm bedenini görünce tehlike hissiyle kişnedi. Kleon ortalıkta herhangi bir efendi görmedi. Gördüğü sadece Titul'dü. İberyalı parıldayan dişlerle sırıtıyordu.

"Askerin birini attan aşağı çektim ve taşla beynini paramparça ettim," dedi. "Miğferi kabuk gibi çatırdayıp yarıldı. Sonra da onun atını aldım."

"Ya Brennus?"

"Brennus öldü," dedi Titul. "Onun öldüğünü gözlerimle gördüm. Tıpkı diğer Galyalılar gibi... Onlar da öldüler ve şüphesiz, Tanrısız adamlar olarak cehenneme gittiler."

"Onlar kahramandı," dedi İyonyalılardan biri, bir kâtip, hızla kaçmış, zayıf bir adam. "Böyle adamlar bir zamanlar Yunanistan'da özel olarak yetiştirilirdi."

"Müthişti yiğitlikte, kaybolup gitmiş Batı Adası'nın adamları," dedi Titul, kendini kaybederek.

Kleon atın yelesini kavradı. İyonyalılar arkadan seğirttiler. Karanlık birazcık aydınlanmaya, ortalık tatlı bir görünüm al-

maya başlamıştı; beyaz ve pırıl pırıl yıldızlar sökün etmişti zira. Yamacın tepesinde bir kurt uludu uzun uzun ve insanın içine işleyen bir sesle.

"Kurtlar gecikti bile," dedi Titul, "sürüler sahipsiz."

Tekrar o uzun uluma sesi yükseldi, vahşi, soğuk ve merhametsiz. Yalnız bir kurttu. Başka bir hemcinsi cevap vermedi ona.

Aniden Greklerden biri sendeleyip yere yuvarlandı. Titul atını durdurdu ve geriye doğru yönelen Kleon adama doğru eğildi.

"Neyin var?" diye sordu.

Sonra onun, tepenin zirvesinde Delos limanından söz eden genç adam olduğunu gördü. Şimdi dudaklarının arasından verdiği nefese kanlı bir köpük eşlik ediyordu. Hadım, delikanlının başucuna çökerek onun ağzını sildi.

"Göğsümden yaralandım. Fakat sesimi çıkarmadım. Beni arkanızda ölüme terk etmeyesiniz diye. Yalnız... Karanlıklar içinde... Bir köle gibi..."

Öksürdü ve bir şeyler mırıldanmaya başladı. Dudaklarından kırık bir Grekçe dökülüyordu, Yunanistan'ı hiç görmemiş olsa da. Ağzından süzülen köpük ılık bir akıntıya dönüştü. Birden Kleon'un kolunu sımsıkı kavradı.

"Ah, deniz!"

O zaman Kleon onun öldüğünü anladı ve keder yüklü, korkunç bir öfke kaynamaya başladı donmuş yüreğinin ortasında. Fakat erkekliğini kaybetmiş bedeninde hiç gözyaşı kalmamıştı.

[v]

Kleon, Titul ve dört İyonyalı; kölelerin kampına vardıklarında neredeyse şafak sökmüştü ve inceden çiseleyen yağmurun

artırdığı sabah soğuğu kendini iyice hissettiriyordu. İki kez yollarını kaybetmiş, dar ve derin vadilerden akan dere boylarında veya sazlıklarda dolanıp durmuşlardı. Kampı şanslarının yardımıyla tesadüfen buldular. Hatta önce oranın kamp olduğunu da anlayamadılar; zira ateşler çoktan sönmüştü ve ortalıkta ne bir nöbetçi, ne kazılmış bir siper, ne de bir çit engel vardı. Köleler, doğu dünyasından adamlardı ve sular damlayan frenkinciri ağaçlarının altında, titreyerek, rüyalarıyla uyuşmuş hâlde uyuyorlardı. Fakat biri uyanıktı ve adam kampın sınırında, sızlanmayı andıran, ıslıklı bir Latinceyle onlara kim olduklarını sordu.

"Bizler köleyiz," dedi Kleon, şafak vaktinin alacakaranlığında gözleriyle onu süzerek. "Özgürlüğü ve boş karınları arıyoruz, tabii bir de, söylemeye gerek yok ki, bir gladyatör grubunu."

Adam elinde bir balta tutuyordu. Artık sular damlayan yaprakların altından çıkmış, asık bir suratla Kleon'a bakıyordu. Grek, önünde sağlam yapılı, siyah saçlı, kıvır kıvır sakallı, kıvrık burunlu, saçları kadar kara parlak gözleri tehditkâr bakışlarla dolu bir adam görüyordu. Adam üzerine uymayan ve kenarındaki işlemeden bir senatöre ait olduğu anlaşılan bir toga giymişti.

"Eğer boş karınları arıyorsan yanlış yöndesin; zira buradaki obur domuzlar, ganimet olarak aldığımız şarapla gırtlaklarına kadar dolu. Capualı gladyatörlere gelince, sonunda teslim oldular. Ya da öyle söyleniyor... Kendilerine önderlik eden bir Trakyalının ihanetine uğradılar."

Hadım omzunu silkti: "Öyleyse biz de gladyatörleri aramıyoruz. Aptallar kendilerine Trakyalı bir vahşiden başka lider bulamamışlar mı? Peki sizin lideriniz kim burada?"

Sakallı adamın tehditkâr bakışları deldi sabahı. "Lider benim –Yehova bana akıl versin. Bunların yarısı" –eliyle ağaçların

altında birbirine sokulmuş yatan belli belirsiz insan gruplarını işaret etti– "Brindisium'dan yeni gelmiş ve Latince konuşamayan Bithynialılar*. Ben ve Zayıf Crassus'ün yirmi ev kölesi onları özgürleştirdik; başlarındaki muhafızları bataklıkta tongaya düşürdük ve boğazladık."

"Bu güzel. Ben Korintli Kleon. Bir Grek..."

"Bu kötü; zira Grekleri hiç sevmem. Ben Kadeşli Gershom. Bir Ferisi ve Yahudi..."

Jannaeus ve onun Helenistik rahiplerine karşı ayaklanan Gershom ben Sanballat, Hasidim** bayrağını iki kez yukarı kaldırmış ve iki kez yenilgiye uğramıştı. Fakat Kadeş'i çevreleyen dağlarda öylesine sert bir direniş sergilemişti ki, kral ona bir azatlık bahşetmek zorunda kalmış, ardından da onu rahat bırakmıştı. Gershom kenara çekilip çiftliklerini ekip biçmeye yönelmiş, kendini sinagogun Ochian gizemlerine vurur olmuştu. Bu faaliyetler ona taraftarlarını kaybettirdi. İki yıl içinde Jannaeus öldü ve dul karısı Salome Alexandra Kudüs'te hükümdar oldu. Durumdan ilk zarar görenlerin arasında Gershom da vardı; sinsice tutuklanıp Suriye'de köle olarak satıldı. Oradan Roma'ya, sonra Marcus Licinius Crassus'ün evine geldi. Gladyatörlerin ayaklanmasına dair haberleri duyduğunda, köle olalı henüz bir yıl bile dolmamıştı ve demir gibi morali sadece biraz yumuşamıştı o kadar. Ve arkadaşlarını hemen harekete geçirdi. Şimdi Kleon'a, karşısında duran pislik içindeki Greğe bakıyordu. Yüzünden, o eskiden gelen, güçlü putperest nefreti akıyordu; köle olunca unutup gittiği bu nefret, şimdi, sönmekte olan közlerin yeniden ateş alması gibi, tekrar alevlenmişti.

---

* *Bithynia:* Bugünkü Bolu, Bursa, Kastamonu illerinin bulunduğu yöreyi içine alan bölge. *–çev.*

** Hıristiyanlık öncesi ortaya çıkmış, Yahudi şeriatına ödünsüz bağlılığı öngören bir Yahudi tarikatı *–çev.*

Fakat aynı zamanda bu Greğin tuhaf bir cazibesi de vardı. Alevler yine aşağı indi. Gözlerinde tehditkâr bakışlarla, Gershom bir elini kaldırıp başına ve kalbine götürdü. Kleon karşılık verdi ve ardından Titul ve İyonyalıların bakışları önünde iki adamın elleri birbirine doğru gitti. Fakat sonra Gershom çaktırmadan elini elbisesine sildi; bir putpereste dokunmanın kirlenme demek olduğunu hatırlamıştı.

"Bu bir İberyalı," dedi Kleon, elini arkadaşlarına doğru uzatarak, "bunlar da İyonyalı".

"Şu örtülerin altında Grek şarabı var," dedi Yahudi. "Ve murdar et. Yiyin, eğer açsanız."

Titul ve İyonyalılar yere çöktüler ve sıkı Grek şarabından içip ısındılar. Önce nefesleri kesildi ve ağızlarından boğulur gibi sesler çıktı; şaraba alışkın olmayan kölelerdi onlar. Açlıktan ölmüşlerdi; pişmiş eti elleriyle parçaladılar. Kleon da etten aldı; fakat aç olmakla birlikte, az miktarda almıştı ve sakin sakin yiyordu. Zira onun kötürüm bedeninde, açlık bile, tanımış olduğu şehevi arzuların soluk bir hayaletinden başka bir şey değildi. Köle veya özgür, bu asla değişmeyecekti. Bu düşünce bir anlığına dudaklarını buruşturdu. Sonra gümüş bir kupayı şarapla doldurdu ve bir kenara çekilmiş Gershom'un yanına gitti.

"Bu kupanın işçiliği çok iyi," dedi.

"Onu Zayıf Crassus'ün kilerinden yürüttüm," dedi Gershom keyifsizce. "Onun kaybolmasından dolayı kölebaşını çarmıha gerecektir. Tabii eğer herif kaçmazsa... Ki kaçacağını sanmıyorum; zira ahmağın tekidir."

"Ona neden 'Zayıf' diyorlar?"

"Ruhu zayıf," dedi Gershom. "Herhalde sürekli Sheol'un (ölüler diyarı), yani cehennemin kuytuluklarında uluyup duruyordur."

Az konuşan, temkinli bir adam... Greğin ona yönelik ilgisi giderek artıyordu. Yahudi, Kleon'a bakarak uzun, kahverengi

parmaklarıyla sakalını taradı ve Kadeş'i hatırlayıp iç çekti; anıların, yüreğin ve ruhun hep beraber demirden bir zırhın içine tıkıldığı düşüncesi geçti zihninden. Soğuk bir neşeyle şarabını içen Kleon alaycı bir incelikle sordu:

"Senin cehennemini duymadım. Ayrıca az evvel bilinmedik bir Tanrı'dan da söz ettin, neydi adı?"

"Yehova, tek Tanrı. Sizin Grek ve Roma tanrılarınız iblislerin putlarından başka bir şey değildir. Hiçbir put, tek gerçek Tanrı'ya denk koşulamaz – meğer ki Salome'nin Helen sıçanlarından olunmasın."

"Tanrılar yoktur," dedi Kleon, "sadece vade ve kader vardır. Hiçbirine tapmam. Bu, hiç şüphesiz, onları kızdırıyordur. Şu İberyalının da şimdiye dek hiç duymadığım bir Tanrı'sı var –Adı öksürür gibi söyleniyor; bir yılan kafası taşıyor ve evi, eğer doğru anladıysam, deniz."

"Hiç kuşku yok, bu Behemoth (Kitabı Mukaddes'te geçen büyük bir hayvan), Suların Canavarı," dedi Gershom, hor gören bakışlarını Titul'e yönelterek. "Zira o bir putperest."

"Ayrıca da çılgın," dedi hadım, kayıtsızca. Ve öteye doğru baktı: "Senin Bithynialılar uyanıyor."

Yağmur ve sabah soğuğu geçip gitmişti. Yukarıda sıra sıra İtalyan tepeleri yükseliyordu güneşe doğru, arkalarında, kabarcıklardan bir duvar gibi parçalanıp zayıflayan yarı şeffaf bir tül bırakarak. Havada, yağmurda ıslanan yeşil hayatın kokusu vardı. Ağaçların altından kalabalık bir hâlde sökün edip Gershom'un etrafına toplanan köleler doğu yönünü gözlemeye başladılar. Güneş tamamen yükselip de yuvarlak, parlak ve yepyeni bir altın sikke gibi ışıl ışıl tepenin yamacına kurulduğunda, titreşen Bithynialılar vızıldar gibi monoton bir sesle Ormazd'a* ilahiler

---

* Zerdüşt Tanrısı Ahura Mazda'nın Pehlevi dilindeki adı, Arapçası Hürmüz –*çev.*

okumaya başladılar. Kolları tapındıklarını gösterir vaziyette yukarı kalkmıştı; bir yandan da kutsal şarkılar dökülüyordu esneyen ağızlarından. İberyalı Titul yüzükoyun yere kapanmış, bir köpek gibi uluyordu. Fakat Kleon, Gershom ve İyonyalılar, üç fersah ötedeki bir ateş topundan başka bir şey olmadığını bildikleri güneşe tapınmayı elbette düşünmüyorlardı.

Kölelerden biri hâlâ bir frenkinciri ağacının altında yatmaya devam ediyordu. Fakat artık uyanmış, bir yanda ibadet edenlere, öte yanda hiçbir şey yapmadan öylece duranlara bakıyordu. İbadet edenlerden biri dikkatini çekti. Emekleyerek ayağa kalktı ve ağır ağır Titul'ün arkasına yaklaştı.

"Hep koca bir aptaldın, İberyalı. Tanrın da senin gibi kölenin teki ve yatağında yatmayı bile beceremiyor."

Adam uykulu pes sesiyle, ilahiyi bölen bir kahkaha patlattı. Sonra yüzünü hadım Kleon'a çevirdi; bu, Brennus'ten başkası değildi.

Hikâyesi kısaydı:

"Geçitte bir atın dizini sakatladım. Atla binicisi üzerime devrildi. Adamı boğazından yakalayıp atın altına, yanıma çektim ve boğdum. Herifin gırtlağını, cansız kalana ve ellerimin altındaki derisi soğuyana dek bırakmadım. Derken efendiler gelip kılıçlarıyla ölüleri dürttüler ve yaralıların gırtlaklarını kestiler. Bu arada ben ölü taklidi yapıyordum; fakat bir gözümle de etrafta olup biteni izliyordum. Ay üzerimizde parlamaya başlamıştı artık. Petronius ve karısı geçidin yanı başındaydılar; yanlarında ayakta duran başka iki kişi daha vardı. Petronia diz çökmüş, ellerini ovuşturarak meleyen bir kuzu gibi feryat ediyordu. Diğer iki efendi Petronius'e doğru haykırıyor ve ona yalvarıyorlardı; lakin o domuz gibi hırıldıyor, ağzından tükürükler saçıyordu. Ardından koluyla Petronia'yı sardı ve bıçağını kadının kalbine soktu. Ölü atın ardına sinip saklandım ve daha fazlasını gö-

remedim. Aşkta sıkı bir kadındı; o gece onu yatağa attığımda bunu anlamıştım. Fakat orospunun tekiydi."

Kısa bir an düşüncelere daldı, bazı hatıralarla içi daralarak: "İncitmek istememiştim onu o zaman. Yazık ki, aptal herif, iyi bir yatak arkadaşını öldürmüş oldu. O, kızını da bağışlamaz, eğer anlatırsa. Tanrılar, kız nasıl da kıvamında ve zarifti."

"Anadan doğma zarifti, kadınların çocukları kaybolup gitmiş Batı Adası'nda," dedi Titul, kendinden geçerek.

[VI]

Öğle vakti Gershom ben Sanballat, Bithynialılarını toparlayıp düzene soktu. Huysuzluk eden bir adamı kendi elleriyle öldürdü. Ardından güneye doğru yürüyüşe geçti; korunaklı bir yer bulmayı ve oradan da denize ulaşıp kaçmayı hesap ediyordu.

Kleon, Titul ve Brennus de onunla gittiler. Gün batana dek yürüdüler ve derken, bir bataklığın yanı başında, bir çarpışmanın bozguna uğramış artıklarıyla karşılaştılar. Binicili binicisiz atlar kuzeye doğru yeri gümbürdete gümbürdete akıyorlardı. Karanlığın hududunda, kurtlar çoktan ulumaya başlamıştı. Efendilerin kaçak askerlerini gören Yahudi, ekibiyle onların üzerine atıldı; birçoğunu doğrayıp zırhlarını ve kılıçlarını ele geçirdiler.

Ancak o zamandır ki, bu unsurların, ayaklanmalarını hâlâ devam ettiren gladyatörlerle girdikleri Göl Savaşı'nda bozguna uğrayıp kaçan adamlar olduklarını anladılar. Gladyatörlerin lideri, *praetor* (hukuki meselelere bakan üst düzey görevli) Clodius'ün üzerine saldırmış, daha o ne olduğunu anlayamadan, onun Roma'dan getirmiş olduğu yarım lejyonluk kuvveti darmadağın etmişti.

Gershom grubuna kamp kurdurup şafak sökene kadar bekledi. Fakat gece boyu, doğudan ve batıdan ve güneyden, söylentilerin ve delice bir umudun bir araya getirdiği köleler, gladyatörlerin kampına aktı da aktı.

Gladyatörler

[1]

GÖL Savaşı'ndan bir yıl kadar önce, Batiates'in Capua'daki *ludus*una, (gladyatör okulu) *ad ludam* (gladyatör olsun diye), haydutluk yaptığı için ölüme mahkûm edilmiş Spartaküs adlı bir Trakyalı getirilmişti. Başının yan tarafında, bir kılıç darbesinin eseri, büyük bir yarık uzanıyordu. Tek söz etmeden saatlerce sıraların orda oturur, gözleriyle metal şakırtıları arasında döne döne talim yapan savaşçı adamlara dalar giderdi. Genç ve sakallıydı; güçlü bir çeneye, sık, kıvır kıvır saçlara doğru dimdik tırmanan bir yüze sahipti. Kalın dudaklı ağzının muntazam bir görüntüsü vardı; gözleri berrak ve griydi. Onu yürürken seyreden Batitates, bir avcının adımlarını görüyordu onda. Haydutluk yaptığı barbar topraklardan, başından geçenlere dair herhangi bir hikâye gelmemişti köleyle birlikte. Derken birden, ipe sapa gelmez bir *ludus* dedikodusu, haydudun kendisinin de bir şey hatırlamadığı, kılıç yarasının onun hafızasını yok ettiği söylentisi yayıldı okulda.

Yara hızla iyileşti. Spartaküs çevik ve güçlüydü. Gri gözlerinden soğukkanlılık ve sebat akıyordu. Elleri *gladius*ü (kılıç) kavramayı çok çabuk öğrenmişti, gladyatörlerin kullandığı o kötü şöhretli, eğri kılıcı. Batiates onu *mirmillone*lerle (adlarını miğferlerine sorguç olarak taktıkları balıktan alan gladyatör-

ler), ardından da bir *retiarius*la (ağ ve üç dişli mızrak kullanan gladyatör) eşleştirdi ve iki türlü de denedi. Fakat *retiarius*un ağına yakalanan Trakyalıyı bir çılgınlıktır aldı. Tahta kılıcını elinden bırakıp yakaladığı hasmının boğazını sıkmaya başladı; *lanistae* (gladyatör eğitmeni) yetişmese, az kalsın öldürüyordu adamı. Nefesi kesilmiş adamın bedenini şaşkın bakışlar önünde yere savurdu. Batiates gülümsedi. Eğitildiği takdirde bu köle Roma Arenası'nda iyi para getirirdi.

Zor bir zamandı ve vergiler ağırdı. Batiates *ludus*taki adamlarına ayırdığı tayında kısıntıya gitti. Mısıra değil ete alışkın gladyatörler homurdanmaya başladılar ve *lanistae*nin haykırışlarına aldırmaksızın güneşin altında şekerleme yapmaya koyuldular. Batiates'in kocaman tel kamçılı adamları vardı ve gladyatörler tekrar çalışmaya dönmek zorunda bırakıldılar. Onları izleyen Batiates her birinin getireceği kazancı hesap ediyor ve akşama odasına çekildiğinde de Elpinice'nin kollarında hayat buluyordu.

Bu, on altı yaşında Grek bir köleydi ve dört yıldır Batiates'e metreslik yapıyordu. *Ergastulum* platformunda beyaza boyalı ayaklarıyla çırılçıplak dikilirken onu satışa çıkaran patronunun iddia ettiğine göre, Atina doğumluydu. Bir kadına ihtiyacı olan Batiates, içine ateş düşmüş gibi hırıldamaya başlamış, fakat yine de onun bakire olup olmadığını sormuştu. Bu konuda teminat verilmesi üzerine kızı satın almış ve doğru yatağına götürmüştü. Batiates'in köleleri o gece tüm *ludus*u boydan boya çınlatan sesler işittiler. Fakat sabah olunca kızcağız bir yatak kölesinin yerini öğrendi. İzleyen aylarda, fildişi derisi, koyu kızıl saçları ve burnunun üzerinde çaprazlama, uyumla bir araya gelen koyu renk kaşlarıyla sessiz ve uysal bir köle olup çıktı. Uyanık olduğu bir gece yarısı gladyatörlerin kulübelerinden gelen homurtuları

işitti ve uyumakta olan Batiates'e bakarken bir korku tanrısı yüreğini paramparça etti.

Kış geldi geçti. Yiyecek sorunu daha da kötüleşti. Artık galeyan noktasına gelen gladyatörler, Batiates göründüğünde yarı evcil hayvanlar gibi hırlıyorlardı. Fakat o, bahar satışlarını bekleyerek, sabırla onları elinde tutuyordu.

Elpinice, gladyatörleri mutfaktan getirdiği artıklarla besliyordu ve bir gece, karanlıkta kulübelerin arasından düşe kalka ilerlerken, kendini zincirli Trakyalının yanı başında buldu.

Gladyatör onunla aksak bir Latinceyle konuştu. "Adın ne?"

"Elpinice. Ve seninki de Spartaküs."

Kız bir elini onun başına koydu. Spartaküs de zincirli elini onun omzuna koydu. Kız onun aniden atılan vahşi pençesinde titredi.

Âşıklar... Kız onun yatağında hazzı buldu, ıstırabı değil. Genç adam da onda, gözlerindeki o karanlık kasveti silen bir şeyler buldu. Birlikte uzanırken, etraflarındaki gladyatörlerin sabırsız homurtuları arasında, isyanı planladılar.

Elpinice bir gece karanlıkta anahtarları getirip zincirleri açtı. Gladyatörler haykırarak mutfaklara daldılar ve aç karınlarını doyurup ellerine de silah niyetine şişler aldılar. Uyanan Batiates *lanistae*yi çağırdı ve şafak söktü sökmek üzereyken ümitsiz bir kavga patladı. Trakyalı, gladyatörlere liderlik ediyor, Elpinice ise kulübelerin arasına çökmüş olup biteni seyrediyordu. Derken *lanistae* daha fazla tutunamadı ve kaçtı ve gladyatörler ellerindeki şişleri attılar ve bırakılan silahları aldılar. Yeniden eğitim görmek üzere geri gönderilmiş, hurma dalı nişanlara sahip bir Cermen *retiarius* olan Gannicus, kendini lider olarak ilan etmeye kalktı; fakat gladyatörler Trakyalı Spartaküs'ün adını haykırıp kendilerini onun kumandası altına soktular.

Batiates Capua'yı ayağa kaldırana kadar, *lanistae*nin silahlarını kuşanan, Elpinice kadını da ortalarına alan gladyatörler, Trakyalı haydudun liderlik ettiği küçük bir grup hâlinde, kenti yürüyerek terk ettiler.

[11]

Göl Savaşı'nı takip eden sabah uyandığında, Spartaküs'ün yanıbaşında büzülmüş, bütün bu yaşananları düşünüyordu yeniden. Bunlar artık çok uzakta kalmış bir öyküden sahneler gibi geliyordu ona. Onlarla bugün arasında, Vezüv'ün kraterinde, açık havada, korunaksız geçen ilk çılgın günler vardı. O zaman üzerlerine bir *velites* (piyade) bölüğü gönderilmiş, bozguna uğramış, ardından gönderilen beş lejyon bölüğü de aynı akıbetten kurtulamamıştı. Onlarla bugün arasında, Spartaküs'ün, ruhunu kim bilir hangi Tanrı ya da iblis ele geçirmiş vaziyette, arkadaşlarının teslim olmalarını engellemek için büyük mücadele verdiği korkunç açlık günleri vardı. Onlarla bugün arasında, uykuda bir köy ve el konacak yiyecek bulmak için, lav kayalarının oluşturduğu korkunç uçurumlardan, geceleyin iplerle ürkütücü inişler vardı. Onlarla bugün arasında, Capua civarındaki kölelerin ayaklanarak onlara katılması ve Clodius'ün komutasındaki yarım lejyon askeri imha etmeleri vardı.

Kampa tan vaktinin sükûneti hâkimdi. Dizlerinin üzerinde doğrulan Elpinice'nin gözleri gladyatörün yüzüne dalmıştı; genç adam gece boyu rahatsız bir biçimde dönüp durmuş, üzerindeki örtüyü fırlatıp atmıştı. Artık o büyük yara, koyu bronz ciltteki belli belirsiz, kara bir izden fazla bir şey değildi. Başa, çeneye ve göğse kıvır kıvır dökülen, maviye çalar siyah, metalik saçlar... Uykudaki yüzden müthiş bir sadelik yansıyordu; öyle ki, Elpinice çocukken Atina'da gördüğü taştan, kocaman yüz-

leri anımsadı. Ürperdi ve örtüyü üzerine çekti ve çadırın açık kapısından sökmekte olan şafağı izledi.

Bu, Clodius'ün çadırıydı. Göl Savaşı'nda, çok sayıda başka malzemeyle birlikte o da ele geçirilmiş ve bütün gece, Trakyalı bir gladyatörle Atinalı bir kadın köleye, köle ordusunun liderlerine, korunaklık etmişti. Geriye kalanlara gelince, köleler kendilerini zeminin ve çimenlerin korumasına fırlatıp uyumuş ya da Romalı ölülerden soydukları elbiselerin arasına dertop olup kıvrılmışlar ve kendilerini rüzgârda salınan saz kümelerinin himayesine terk etmişlerdi. Fakat Gannicus, hurma dalı nişanları bulunan ve Spartaküs'ün altındaki *strategos* (komutan) olarak seçilen Cermen *retiarius*, Trakyalınınkine benzeyen deriden bir çadır kurmuştu. Üçüncü *strategos* olan Galyalı Castus ise, kampta devriye gezme sorumluluğunu üstlenmişti.

Roma unvan ve rütbelerinden nefret eden gladyatörler, liderlerini, Grek ordularında olduğu gibi, *strategoi* (*strategos*un çoğulu) olarak adlandırmışlardı ve onların her birini her gün yeniden seçiyorlardı.

Sabahı ve geleceği seyreden kız, önlerinde onları bekleyen belaları görüyordu. Ta ki efendiler lejyonlarıyla gelip isyanı çarmıhla taçlandırana kadar...

Bu son kaçınılmazdı. Clodius şans eseri mağlup edilse de, şimdiye dek hiçbir ordu lejyonlara karşı koyamamıştı. O veya bir başkası dönüp tekrar gelecekti ve köle ordusu dağlara ya da denize ulaşmak üzere ufak gruplar hâlinde dağılmazsa...

Elpinice döndü. Aniden, kölelerin kampının dış tarafında başlayan bir hareketlenmeyle birlikte bir *bucina* (boru) kükredi. Ardından yaklaşan telaşlı ayakların patırtısı duyuldu.

"*Strategos*!"

[III]

Trakya zırhının tokalarını hızla takan Spartaküs, borunun çalınmasının üzerinden bir dakika bile geçmeden kampın orta yerine ulaştı. Castus ve Gannicus ona doğru koştular. Cermen, bir kurt gibi sırıtıyordu.

"Yaklaşık iki bin kişiler; bir çoban öyle söyledi. Bak, alemlerinin parıltısı buradan görünüyor. Koyak ana gövdeyi gizliyor hâlâ."

Trakyalı haydut baktı ve silahlardan yansıyan sabah pırıltısını gördü. Arkaları bataklık olduğundan, savaşa tutuşmak için kötü bir yerdeydiler. Sonra gülümsedi. Çarpışma marpışma olmayacaktı. Karanlık, delici gözlerini Gannicus'e çevirdi.

"Dövüşmeyeceğiz."

Retiarius, gri gözlü, kızıl saçlı, sağlam çeneli ve Batiates'in okulundan kaçalı beri sakalını kesmemiş olan Töton (Cermen), bir küfür savurdu; alnında, çaprazlamasına, damarlarına hücum eden kanın kızıl işareti belirmişti.

"Koca göbekli Baltık Tanrıları adına, korkuyor musun yoksa? Teslim mi olacaksın?"

"O Tanrılar adına bile olmaz bu. Baksana, bunlar çelik zırh kuşanmış bir grup köle."

Hepsi tekrar dönüp baktılar. Gerçekten de öyleydi. Grup, kalkanlarını savura savura, langur lungur yürüyerek geliyordu. Kızıl, o Töton suratından geri dönmedi. Ama Castus kahkahayı bastı.

"Hâlâ arenada olduğumuzu sanıyoruz. Amma da *stratego*suz."

Gannicus'ün huysuzluğu geri gelmişti. "*Strategos* mu? Biz hem de *strategoi* değil miyiz?"

Castus sakindi. "Öyleyiz. Ayrıca aptalız da. Sen veya ben *strategos* gibi mi davrandık, Gannicus? Biz şimdiye kadar bu iki

bin köleye çoktan saldırmıştık -ki aslında sayıları da üç yüz civarında görünüyor."

"Bir miktar doğulu sıçan daha," diye homurdandı Gannicus, elleri belinde, gelenleri horgörüyle incelerken. Zira bu doğulu adamlara pek inancı yoktu.

Gershom ben Sanballat'ın ekibi kampa girdi ve etrafa bakınmaya başladılar. Gladyatörlerle yandaşlarının silahlarına uzandıkları, Bithynialıların gözlerinden kuşkucu, yarı öfkeli, yarı düşmanca bakışların yansıdığı kısa bir sessizlik oldu. Gelen gruptaki adamlardan biri bir atın üzerindeydi. Bu İberyalı Titul'dü. Eliyle üç *strategos*u işaret etti.

"Şu ortadaki *gladius*lü adam... Reis o. Müthişti..."

"Kaybolup gitmiş Batı Adası'ndaki orduların reisleri," dedi Kleon, hızla. "Olabilir. Fakat onlar yine de Yehova'ya kurban adamayı ihmal ettiler. Yoksa Kokolkh muydu?" Sonra Gershom'a döndü. "Bana öyle geldi ki, bu gladyatörler bizi dosttan ziyade köle gibi karşıladılar."

Gladyatörler ve Göl Savaşı'ndan önce ayaklanmaya kattıkları adamlar, sırıtarak Bithynialıların etrafını sardılar. Adamın biri, bir Galyalı, "Bunlar ufak tefek adamlar," dedi, "ama yiğitler. Bu bir aşçıydı. Efendileri doğrayacak; tencereye dolduracak onları." Göğsüne kadar inmiş saçlarının rengi kirden matlaşmış bir Trakyalı ateş püsküren gözlerle baktı ve yere tükürdü; o arenada dövüşen bir *retiarius*tu ve bu bakışlarla birçok zafer kazanmıştı. "Sirk maymunları! Lanet olsun! Ayaklanmaya maymunlar da mı katılıyor?"

Dişlerini göstere göstere sırıtan bir Galyalı grubun etrafında dolanıyor, dalga geçerek onları inceliyordu. Fakat birden Latinceyi unutup Galya dilinde haykırarak, uzun boylu, koca ayaklı, saçlarının renginden başı alev almış gibi görünen ve lekeler içinde bir kadın elbisesi giyen bir adamı yakaladı. Brennus'e yönelik bu saldırı üzerine Titul hırladı ve bıçağını çekerek atından aşağı

atladı. Sonra öylece kalakaldı ve ağzından bir şaşkınlık mırıltısı döküldü.

Zira Brennus ile Galyalı göğüs göğüse kucaklaşmış hem gözyaşı döküyor, hem gülüyorlardı. Onlar Güney Galya'da aynı kazıklar üzerindeki köyde uyurken yakalanmış, aynı saldırıda köle olmuş, güneye, Roma'ya doğru yola çıkarıldıklarında birlikte son kez aynı pes bizon sesini duymuşlardı. Onlar ikiz kardeştiler.

Kardeşlerin buluşma manzarası karşısında, gladyatörlerin düşmanca duyguları silindi gitti. Kahkahalar ve eşek şakalarıyla Bithynialıları kucakladılar; onları yerlerde yuvarladılar veya yüksek sesle zırlayarak yalandan sevinç gözyaşları döktüler. Bithynialılar sırıttılar ve kendilerini onlara teslim ettiler, ağızlarından durmamacasına anlaşılmaz sözcükler dökülerek. Titul bıçağını kınına soktu. Gershom ben Sanballat sakalını çekiştire çekiştire kargaşanın arasından kendine yol açarak ilerledi ve orta yerdeki tümseğin eteğinde durup üç putperest *strategos*un yüzlerini inceledi.

Bir arena *ordinarius*ü (düzenli, sıradan, ortalama, tipik) olan ve Spartaküs'ün âşığı olduğu söylenen Galyalının, Castus'ün çehresine baktı – zalimlikten uzak, ne zaman ne yapacağı belirsiz, genç bir surat. Ve Yahudi, "Lider değil," diye fikir yürüttü. Sonra Gannicus'e döndü: "Boğa gibi ve cesur bir adam. Ne yazık ki Kudüs'te değil. Salome boğalara düşkündür." Sonra kaşları çatıldı; zira bu tür bir düşkünlüğü onaylamıyordu.

Gladyatörlerin iki *strategos*u tetikte gözlerle bakıyorlardı, bir hainliğe her an hazır adamlar gibi. Ancak üçüncü adam, onu kasvetli ve boş gözlerle tepeden tırnağa süzdü. Rüyada, sarhoş ya da kafayı yemiş bir köle miydi neydi? Yahudi savaşçıda, bu yüzü daha önce gördüğü yolunda tuhaf bir kanaat hasıl olmuştu; ve bu kanaatle içinde hafif bir umut da uyanmıştı. Diğer ikisine aldırmadan ortadaki *strategos*a selam verdi.

"Ben Gershom ben Sanballat'ım, bir Yahudiyim. Zayıf Crassus'ün kölelerinden biriydim. Bu köleleri size katılmak üzere getirdim, eğer onları kabul ederseniz." Kaşlarını sinirle çattı. "Yehova şahittir ki, siz olmazsanız ilk atlı grubu paramparça eder bizi."

"Hoş geldiniz, Gershom. Ben Spartaküs'üm, bir haydut. Bunlar da gladyatörlerin generalleri Castus ile Gannicus."

Gershom zayıf, kahverengi parmaklarıyla kıvırcık sakalını taradı. "İsterlerse cehennem ordusunun generalleri olsunlar. Ben, buraya kadar getirdiğim Bithynialıların liderliğini sana teslim ediyorum, son derece değerli adamlar oldukları kuşkusuz bu ikisine değil."

Öfke yangını boydan boya tekrar sardı Gannicus'ün suratını. Fakat Castus güldü. "Böylece zeki bir adam olduğunu da ortaya koymuş oldun. Biz ikimiz senin ekibini efendilerin askerleriyle karıştırdık ve neredeyse üzerinize saldırıyorduk; fakat o, Spartaküs, bizi durdurdu. Daha şimdiden ona bir hayat borçlusun, Bithynialı."

"Ben Bithynialı değilim," dedi Gershom ben Sanballat, "bir Yahudiyim."

Castus önemsemedi. "Bir Grek halkı mı?"

Yahudi soylusunun yüzü, geri gelen o eski Hasidim öfkesiyle, kırmızıya kesti. "Benim atalarım tek gerçek Tanrı'ya ibadet ederken, Grekler daha kökenleri olan balçığın içinde debelenip duruyorlardı."

Dev Trakyalı yarı uyanmış bir çocuğun saflık akan gözleriyle baktı. Castus omzunu silkti. Gannicus ise kaba bir dille dalga geçti. "Roma'da senin halkından söz edildiğini duymuştum. Tanrı yerine ticarete, tefeciliğe ve metal üzerindeki bir ahmak kafasına tapınıyorlar."

Trakyalı konuşmaya başladı:

"Yiyeceğimiz az ve bu bataklık kıyısında tuzağa düşebiliriz.

Elpinice bir başka *preator*ün üzerimize yürüyebileceğini düşünüyor. Bithynialılarına kamp kurdur, Gershom; ama hareket etmeye de hazır olun."

"İlkin bu putperest domuzun hakkından geleceğim..."

Spartaküs karanlık, boş bakışlarını ona dikti. "Bithynialılarına kamp kurdur."

Yahudi bir an için bu bakışlara karşılık verdi. Sonra tekrar selam verip itaat etti.

[IV]

Günün *strategos*u Gannicus, civardaki tepelere nöbetçiler gönderdi. Derken *bucina* tekrar öttü; bu kez köleleri bir meclise çağırıyordu. Bu arada yeni köle grupları, çobanlar ve avcılar, kampa girmişlerdi. Çoğu Galyalı ya da Cermendi ve Castus ile Gannicus'ün alt kamplarına yığıldılar. Bu toplananları seyreden hadım Kleon, Gershom'la konuşmaya başladı.

"Bunların çoğu, kendi topraklarına dönmeyi fazla istemeyen kuzeyli barbarlar. Senin Bithynialılarla iyi bir karışım olmayacaklar."

"Ve de senin Greklerle," dedi Ferisi Yahudi. "Ama bu, sorunun küçüğü. Bu ordu bir aptallar toplamı; bunu bu mecliste yüksek sesle dile getireceğim. Efendiler iki kez yenilgi acısı tattılar; bu yüzden ağır hareket edecekler. Bu boşlukta, bu ordu ufak gruplara ayrılmalı ve her grup denize doğru kaçmalı. Başka hiçbir umut yok."

Kleon soğuk bir ifadeyle, kayıtsızca gülümsedi. "Bu yapılsa bile umut çok az. Sonunda kendimiz de ölene dek öldürebildiğimiz kadar efendi öldürelim bence. Gladyatörlerin liderleri nasıl?"

"İkisi kendini beğenmiş ve aptal. Ve üçüncüsü... Bilemiyorum."

"Şu üçüncüsü, esmer barbar, kim o?"

"Spartaküs, bir Trakyalı."

Kleon, bir Grek olarak, Trakyalılara tepeden bakıyordu. "Onlar, at yiyen ve ölülerine tapan yabanilerdir."

"İsterlerse ölülerini yiyip atlara tapsınlar," dedi Gershom, "eğer bu lider Spartaküs iyi bir önderlik sergileyecekse. Ben: Ben denizden yanayım."

"Ve ben: Ben hiçbir şeyden yana değilim."

Konuşulanları dinlemek üzere toplanan köleler, çimenlerin üzerine büyük halkalar biçiminde çökmüştü. Bazısının ağzı arkadaşlarının sayısı karşısında şaşkınlıktan açık kalmıştı. Bazısı oturmuş gözlerini ovuşturuyor ve garip, gökgürültüsünü andıran kahkahalar koyuveriyordu. Kimisi kaşları çatık, silahını sımsıkı kavramış, seğiren bir yüzle ve gözleri tepeleri tarar hâlde oturuyordu. Kimisi güneşin altında yarı uyur vaziyette tembelce yayılmıştı. Elbiselerinin yırtıklarının arasından bedenlerinin yaralı bereli yerleri görünüyor, angaryadan ve kamçı şaklamasından uzak olmanın müthiş huzurunun tadını çıkararak dinleniyorlardı. En az yarısı köle olarak doğmuştu. Tarlalara, plantasyonlara ve malikânelere ait insanlar... Güvenilmez Tanrılar, kurallar ve inançlarla yaşayan... Gündüzleri bir dürtüden korkan, geceleri kendi dürtüleri kalmayan... Babaları belirsiz, annelerini çok az görebilen... Çocukların sığır ve koyunlarla bir arada büyütüldüğü büyük damızlık çiftliklerinden gelmiyorlarsa, gizlice ve şans eseri çiftleşen... Böyle bir duruma ve kendi kayıp topraklarına yabancı olmalarına rağmen, bulanık bir biçimde de olsa, kurallarını ve inançlarını hatırlıyorlardı. Bunların arasında, hiçbir haklı nedene dayanmasa da, kadının erkekten daha düşük bir varlık gibi görülmesi ve halk içinde söz hakkına

sahip olmaması da vardı. Bu yüzden, şimdi, insan halkalarının merkezinde yer alan, Romalılardan elde edilmiş ganimet yığınının üzerine, yani *Strategos* Spartaküs'ün oturduğu yere hayret dolu gözlerle bakıyorlardı.

Zira bir kadın, gladyatör tüniği giymiş bir kız, yere çökmüş kölelerin oluşturduğu hatların arasından geçerek gelmiş ve Spartaküs'ün yanı başına oturmuştu. Galyalı ve doğulu adamların saflarından bir mırıltı yükseldi. Gladyatörler hariç herkes kadını şaşkınlık veya öfke, açgözlülük veya arzuyla süzüyordu.

Kadın onlara hiç aldırmadı. Güneşin ışıkları altında, Trakyalının yanı başına kuruldu; ufak yüzü hoştu ve kaşlarının oluşturduğu koyu çizginin altına sükûnet hâkimdi. Derken köleler bir Galyalının ayağa kalktığını gördüler. Bu, Brennus'tü.

"Genelevde ya da kulübede bir kadına evet; ama bir savaş meclisinde oturan bir kadına hayır."

Bunu söyleyip uykulu gözlerini kırparak oturdu. Çobanlardan onaylama uğultuları yükseldi ve Bithynialıların ince, tenor kahkahalarına karıştı. Sonra bir gladyatör konuştu:

"Ben Capua'dan gelen adamlardan biriyim," dedi. "İki orduyu yendik ve bataklık kıyısına kamp kurduk. Sonra birtakım eşek sürüleri 'Yiğitçe desteğimizi sunmaya geldik; ama grubunuzun şu veya bu tarafını onaylamıyoruz,' diye anırarak kampımızın içinde dolaşmaya başladı. Şimdilik, kötü koktukları dışında, bu eşekler hakkında bildiğim fazla bir şey yok. Fakat Elpinice hakkında ben ve diğer gladyatörler çok şey biliyoruz." Trakyalının yanı başında hareketsiz duran figüre baktı. "Batiates'in *ludus*unda kim zincirlerimizi çözdü? Kraterden inmemiz için halat büken kimdi? Hatırladığım kadarıyla, bu Galyalı değildi. Hiç kuşku yok, onun, kulübede ya da genelevde işi başından aşkındı."

Bunun üzerine gladyatörlerin alayları ve boğa böğürmesini andıran kahkahaları doldurdu havayı. Diğerlerinin sesi ke-

silmişti. Gürültüyle gülen Gannicus, Elpinice'ye küçümseyen gözlerle baksa da, Trakyalıyla kadının ağzından tek kelime çıkmadı. Galyalı Castus ise, kadını hiç umursamaksızın, kolunu Spartaküs'ün omzuna atmış, çıplak başını gün ışığına vermişti. Kısa bir süre köle meclisinin üzerine bir sessizlik çöktü; bataklıktan gelen, başıboş, savunmasız kalmış sürülerin melemelerini duyabiliyorlardı. Derken Gershom ben Sanballat, sakalını sinirle çekiştirerek ayağa kalktı. Gördüğü yarı açık köle ağızları karşısında, kızgınlığı, bir an için, küçümsemesinin içinde yolunu kaybetti. Bu sefil ayaktakımı neyi başarabilirdi ki? Sonra öfkesi dudaklarını bulmayı başardı.

"Hey güzel Tanrı'm, kadınlar ve eşekler üzerine dalaşmak için mi buradayız biz? Dünyada ikisinden de istemediğiniz kadar var. *Strategos*" –doğrudan Trakyalı gladyatöre sesleniyordu– "Planın nedir? Bizi nereye götüreceksin?"

Elpinice, Spartaküs'e doğru eğildi ve fısıldayarak onun kulağına bir şeyler söyledi. Gladyatör başını sallayarak onayladı. "Bu meclis, karar almak için," diyerek yanıtladı Yahudiyi. Takipçileri geri çekilirken Vezüv geçitlerini tek başına tutan, Göl Savaşı'nda gladyatörlere cesaret ve maharetle komuta eden yavuz bir lider için tuhaf kaçan uzak, kasvetli bir sesle konuşuyordu. Ardından Gannicus aldı sözü.

"Efendiler bizi uzun süre rahat bırakmazlar. En yakın kentin üzerine yürüyelim ve gizlice ya da açıktan saldırarak onu ele geçirelim. Toprağının işlenmesine yardımcı olduğunuz bu ülkede bol bol kadın ve yağmalanacak eşya var."

Yere çökmüş, kaşınan, kötü silahlı kölelerden onay mırıltıları yükseldi. Hepsi de kadın ve çapul istiyordu. İkisinde de gözü olmayan hadım Kleon, Spartaküs'e âşık Castus ve putperest bir efendi düşüncesinden ne kadar iğreniyorsa, putperest bir kadın

düşüncesinden de o kadar iğrenen Gershom ben Sanballat hariç... Gannicus'ün peşinden Titul konuştu.

"Kadınları elimizde tutalım; fakat erkekleri Tanrılarımıza kurban edebiliriz. Böylece gelecekteki zaferimizi de sağlama bağlamış oluruz. Ona kan sunmak Kokolkh'un yüreğine sevinç verecektir."

Dinleyenlerin birçoğuna iyi bir plan gibi geldi bu; hayal meyal anımsadıkları kendi eski Tanrıları ve *peristyle*lerde gördükleri, efendilerinin düşman Tanrılarının soğuk, sakin yüzleri geçti akıllarından. Meşakkatten, yorgunluktan uzak günler ilerledikçe, o tuhaf, kayıp Tanrılar tekrar zihinlere doluşmuş, köle barınaklarının karanlığına yeni korkular salar, yarı buçuk anımsanarak mırıldanılan ilahiler eşliğinde yüreklerde yeni ateşler yakar olmuşlardı. Derken Yahudi tekrar doğruldu ve gözler ona çevrildi; halkalar boyunca bir mırıltı hâlinde dolaştı ismi. Doğulu köleler Yahudileri tüm Asya'da ünlü gurur ve vahşilikleri, kurnazlık ve açgözlülükleri ile tanıyorlardı.

"Çok sayıda küçük gruba ayrılalım ve denize kaçalım. Orada gemiler ele geçirip İtalya'yı terk edebiliriz."

Fakat bu sözler üzerine Galyalılarla Cermenler bağıra çağıra kendilerinin ortada bırakıldığını söylediler ve öfke içinde, Gannicus'ün yatıştırmaya kalkışmadığı, bir yaygara kopardılar. Elpinice'yi savunur biçimde konuşma yapan gladyatör, genç kadının giydiği gladyatör tüniğini çekiştirdi.

"Biz savaşçılar bu koyun kırkıcıları susturacak mıyız?"

Spartaküs ağır ağır doğruldu. Ağzından çıkan ilk kelimeyle birlikte etraf sessizleşti; zira çoğu onu daha evvel görmüştü ve hepsi de tanıyordu.

"Avlanan kurtları hatırlıyorum," dedi elini başının üzerine koyarak, "seneler öncesinden. Kış vakti sürüler yanımıza yaklaşınca, ben ve diğerleri bir grup oluşturur ve eve güven

içinde ulaşırdık. Ne kurtların arasında kalırdık, ne de dağılıp kaçardık."

Huzursuz edici, heybetli görüntüsüyle, gözlerini kölelerin gözlerine dikerek öylece durdu; ve sonra oturdu. Elpinice kalktı; pejmürde kalabalığın pes gurultuları arasında onun kadın sesi garip ve fazla yumuşak kaçıyordu.

"Kurt, Roma'dır. Spartaküs bizi İtalya'dan çıkaracak, fakat ancak birleşik bir ordu hâlinde. Yürüyüşe geçelim ve *preator*ün bir sonraki ordusunu karşılayalım."

"Bu ne işe yarayacak?" diye sordu Gershom ben Sanballat ve kız, beklenen faydayı tüm köle ordusuna ilan etti:

"Eğer efendileri bozguna uğratırsak silahlanabilir ve İtalya'yı boydan boya geçmeye yetecek gücü yakalayabiliriz."

Bunları işiten köleler bir kez daha bölündüler; bir kısmı kadının cesaretini takdir ederken diğerleri onun bir çılgın olduğunu haykırdılar. İlerleyen günün sıcaklığında yere çökmüş insan halkalarından ağır, pis bir koku yükseliyordu. Köleleri açlık yoklamaya başlamıştı ve bazısı meclisten ayrılıp yemek pişirmek üzere ateşler yaktı. Tartışmanın gürültüsü kâh yükselip kâh alçalıyor, zaman zaman, madenlerden kaçmış bir grup çılgın kölenin kahkaha patlamaları da şamataya eşlik ediyordu. *Literatus* Kleon meclisin bir kenarında dikiliyor, konuşulanları soğuk bir neşe içinde dinliyordu. Bir süre sonra halkalar arasından kendine yol aça aça Yahudi Gershom'un yanına geldi.

Tüm Greklerden nefret eden ve hadımlardan iğrenen kibirli Ferisi, Kleon yanına yaklaşırken içinde hissettiği gizli bir tiksintiyle ürperdi. Fakat öte yandan, bu Greğe, şüphesiz beynine serseri bir İtalyan iblisin ektiği, kızgın, garip bir şefkatle baktığını keşfedip kendisi de şaşırdı. Soğuk ve neşeli Kleon, Yahudi'nin yüreğinden geçenleri okudu; efendilere olan buz gibi nefretinin dışında sakin, fakat zaman zaman köle aristokratın

mağrur ağırbaşlılığına bir eşekarısı, kuyruk sallayan bir leopar gibi sinirlenen biriydi o. Şimdi de aynısını yapıyordu.

"Sanırım bu Spartaküs'ü liderlik yapabilecek biri gibi buldun? Herif bir vahşiden başka bir şey değil oysa; karısına da fazla düşkün üstelik."

Tepelerin leoparı karşı hamle yaptı. "En azından bu son söylediğin senin için imkânsız görünüyor, Grek."

Kleon'un solgun yüzünde belli belirsiz bir seğirme oldu. Gershom'un esmer suratı kızardı. Karşısındakinden ses çıkmayınca, huzursuz havaya sinirlenerek, konuşmasına devam etti.

"Gladyatörlerle konuştum. Bu kadın bir Tanrı'nın gözdesi, bu kâfir toprakların bir iblisi. Benim ülkemde olsaydı, o utanç verici bedeni erkeklerin gözünden kaybolana kadar taşa tutulurdu."

"Senin ülkenin insanları, tevazu sahibi ve asil bir halk," diye onayladı Kleon. "Bu kadın nasıl olmuş da ayaklanmaya katılmış?"

"Bu konuda çeşitli rivayetler var. Bu gladyatörlerin hepsi birbirinden yalancı. Kimisi onun, şu kendisinden kaçtıkları Batiates'in bir odalığı olduğunu, kimisi ise, Spartaküs'ün yıllardır onun sevgilisi olduğunu ve birlikte Trakya'da haydutluk yaptıklarını söylüyor. Bu arada, şu yeni gelen ayaktakımı, gönüllü köleler gibi, aptal aptal dolaşıyorlar ortalıkta."

"Sen kendin de bir kölesin, Yahudi."

"Ben Makabilere* mensup bir soyluyum."

"Ve Bithynia'dan Roma köle pazarına satıldın!"

"Bir gün, Kudüs'teki kancığın karşısına dizilecek bir mızrak ormanıyla bu durumu düzelteceğim."

---

* Eski Filistin'de etkinlik gösteren bir rahip ailesi. -*çev.*

Kleon yere çöktü ve *Devlet* tomarını çıkardı. "Öyleyse senin mükemmel devlet modelinin nasıl olacağına dair bir tavsiyeye ihtiyacın var. Sana şimdi tanrısal Platon'dan okuyacağım."

"Hayır, hayır." Eşekarısı iğnesini tekrar çıkarmıştı. "O hiç şüphesiz çok değerli bir Grek; lakin onun öğütlerinden hoşlandığımı söyleyemem. Bir başka sefere, İtalya'dan çıktığımızda... Bak bir nöbetçi, yanında iki yeni adamla geliyor. Tiplerinden anlaşıldığına göre, ikisi de Galyalı. Bu büyük bir katılım sayılmaz."

Zira Gershom'un kuzeyli adamlara pek güveni yoktu.

[v]

Gannicus'ün uzak tepelere yerleştirdiği nöbetçi, bir Cermen, yere oturmuş kölelerin arasından uzun adımlarla geçerek geldi. Yanında iki adam vardı. Bunlar, kısa keten tünikler giymiş, Keltlere benzeyen ufak tefek, esmer adamlardı. Donanımları *mirmillo* tarzıydı. Demir miğferlerinin üstü balık şekilleriyle süslüydü ve dizlerini koruyan desenli dizlikler takmışlardı. Köle ordusunun Batiates'in okulundan kaçmış unsurları, gözlerini bu yeni gelenlere ve onların utanç verici donanımlarına diktiler. Zira Clodius'ün bozguna uğratılmasının ardından, tüm gladyatörler, arenada kullandıkları silahları atıp lejyonerler gibi silahlanmışlardı.

Spartaküs oturduğu yerden, kör gözlerle, güneye doğru dalmış bakıyordu; yaklaşan nöbetçinin farkına bile varmamıştı. Bir Cermenle bir maden kölesi yaklaştı; ikincisi, oturan *strategos*un önünde durdu ve sadece Gannicus'e seslendi.

"Bu Galyalılar Capua'dan geldiklerini ve gladyatör olduklarını söylüyorlar." Dudaklarını küçümser bir ifadeyle büktü. "Şahsen ben onların yatak adamları olduklarına inanıyorum."

Gannicus, ufak tefek adamları pek de hoşlanmamış bakışlarla süzerek, güldü; mizah anlayışı berbattı zira. "Bu arena giysilerini nereden çaldınız?" diye sordu, alaycı bir tonda.

Keltlerden biri, yüzünden hafifseme ve zarafetle sarmaşmış esrarlı bir hava yansıyan ve daha genç olanı, baygın bakan bir kadının aşırı yumuşak gözlerini akla getiren uzun kirpiklere sahipti. Genç adam işte o kirpiklerin arasından Gannicus'e bakıp göğsüne vurdu.

"Gannicus'ün – hasmı tökezleyip de– hurma dalı nişanı kazandığı yerden... Arenadan... İşte Roma'da, orada gördüm seni, elinde ağ ve üç çatallı mızrakla... Ve senin rakibim olmanı diledim. Zira ben, uzun yaşamayı arzu eden, ürkek bir adamım."

"Seni Galya domuzu..."

Ufak tefek gladyatör elini dalga geçercesine kaldırdı. "Bakıyorum kızıyorsun. Oysa bu nöbetçi senin bir *strategos* olduğunu söyledi bana; bu, reis anlamına gelen bir kelime sanırım. Kötü bir seçim, çünkü gördüğüm kadarıyla çapı düşük bir adamsın." Gözleri sessizce duran Spartaküs'e doğru kaydı. Ani bir hareketle selam verdi. "Trakyalı, seni duyduk ve sana katılmaya geldik." Sesine tekrar o şakacı ton geldi. "Ve ödül olarak da öldürülecek ve, anladığım kadarıyla, kızıl kafalı bir Töton tarafından pişirilip yeneceğiz gibi görünüyor."

Spartaküs'ün kalın dudaklarına bir gülümsemenin gelip konması oldukça enderdi. İşte şimdi gelen oydu. Crixus bu gelişi izledi ve şakacılığının gizlemeye yetmediği, her an her şeyin olabileceği hissinden kaynaklı gerginliği ortadan kalktı.

"Bizler *mirmillo*yuz; adlarımız Crixus ve Oenomaus."

"Hoş geldiniz. Ben de bir Traktım*, adım Spartaküs."

---

* *Trak*: Aslında Trakya'nın savaşçılığıyla tanınmış halkına mensubiyeti ifade eder. Arenada küçük, yuvarlak bir kalkan ve tırpana benziyen eğri bir kama ile dövüşen gladyatörler de bu isimle anılırdı. *–çev.*

"Artık gerçekten özgür olduğumuzu biliyorum, Oenomaus. Hendekler ve sık çalılıklar aşarak Capua'dan buraya kadar kat ettiğimiz yol boyunca bunun bir rüya olduğuna yemin edebilirdim. Campania'nın yukarısında, yarı yolda, uyanmak için *gladius*ümü kendime dürtünce, bir keçi sürüsünü ürküttüm." Spartaküs'ün boş gözlerine doğru açıklamalar yapıyordu. "Roma'daydık ve Capua'ya, Batiates'in okuluna geri getirilene kadar hiçbir şeyden haberimiz yoktu. Orada olup bitenleri anlattılar bize ve artık kaçmanın mümkün olamayacağı müthiş önlemler aldıklarını söylediler. Oenomaus ve ben, sisli bir sabah, gizlice, bizzat Batiates'in kullandığı odaların oraya ulaştık ve böğrüne bir bıçak dayayarak, onu, bizi gizli bir kapıya götürmeye zorladık. Ya da en azından Oenomaus zorladı diyelim; zira ben o sakallı güçlü kuvvetli adamdan ürküp biraz geride durdum. Sonra Capua'dan çıkmakta olan bir şarap arabasının içine saklandık ve böylece kentten kaçtık. Gerisine gelince, ta ki bu sabah Varinus'ün yardımcısı Furius'e ait üç kişilik bir keşif koluyla karşılaşana kadar, öylece rezil bir hâlde dolaştık, saklandık ve korktuk. Gözcülerden ikisini gizlice sokulup öldürdük; üçüncüsünü ise sorguya çektik. Ondan Clodius'ün uğradığı bozgunu ve yeni *preator* Publius Varinus'ün, İtalya'da ayaklanan tüm köleleri yiyip yutmak üzere Senato tarafından bir buçuk lejyonla birlikte güneye gönderildiğini öğrendik. Ardından adamı bir ağaca bağlayıp oradan uzaklaştık. Derken bu Cermenle karşılaştık ve onu bizi yememeye razı etmeye uğraştık, sanki biz yeterince yorulmamışız ve o da pek kıdemli biriymiş gibi."

Fakat Castus ayağa fırlamıştı. "Efendiler mi? Bu bir buçuk lejyon ne kadar uzakta?"

"Dört fersah, sanırım, ya da biraz daha az."

[VI]

Etraflarını ayaklanan kampın yaygarası kuşatmıştı; Elpinice, dev Trakyalının başını kollarının arasına almış, çadırda oturuyordu. Genç adam, gün ışığını ardında bırakıp da tökezleyerek kendini çadırın içine attığında onu ele geçiren o çılgınlıkla inlemeyi ve kafasını tırmalamayı bırakmıştı. Fakat şimdi de dudaklarından kırık Latince kelimeler bir sel gibi akıyordu.

"Fakat anlayamıyorum! Kimim ben? Hatırlayamıyorum! Karanlık... ve ormanlar... ve uyanıyorum... Gece öldürdüğüm adamlar... Niye öldürüyorum onları? Sadece avlanmak, nehirlerde yüzmek istiyorum ve kulübede uzanıyorum. Onları öldüremem ki. Niye öldürmem gerekiyor?"

Kız, bu deli saçmalarını, çılgınlık dozları evvelce hiç bu kadar yükselmemiş olmakla birlikte, daha önce de dinlemiş, onu böyle durumlarda daha önce de teskin etmişti. Bu farklı, getirildiği yerlere ve sürüldüğü hayata uyamamış garip barbar, kılıcı kırıldığında, çıplak eliyle adamlar tepelemiş, dişleriyle onların gırtlaklarını parçalamıştı. Kavgaya gözü kör girerdi; ama bunun yanı sıra, genç kadının kendisinin çok gerilerde bıraktığı ölüm korkusu, ürkek bir kız gibi tir tir titretirdi onu. Kimdi o? Ele geçirildiği o vahşi Trakya'da kökleri nereden beslenmişti?

Bazen, o kocaman, berrak gözler yardım için kendisine döndüğünde ve genç adamın kocaman elleriyle, yakarır gibi, pençelerini içeri çekmiş, rehavet içindeki bir vahşi hayvanın güneşin altında mahmurca oynaşması gibi, onu kavradığı o arzunun sıcak saatlerinde, daha önce, dört yıl boyunca onu saran başka hiçbir elde yaşamadığı bir heyecanla titrediğinde, parlak ve ürkütücü, fakat içinde neşe de taşıyan bir dehşet duygusu gelip çullanırdı genç kadının üzerine. Uzak ve sisler içindeydi kendi geçmişi; fakat yine de tekrar tekrar gözünün önüne geliyordu

Menekşe Şehri'ndeki taşa oyulmuş o yüzler. O zaman ürperiyor ve dönüp Trakyalıya dikiyordu gözlerini. Hangi Tanrı onun aklını çalıp da yerine –sonunda ayağa kalktığında– bir aslanın gücünü, atılıp darbe indiren bir yılanın kurnazlığı ve hızını koymuştu? Tabii bir çocuğun korkusuyla birlikte...

Daha önce olduğu gibi tekrar yatıştırdı kız onu. Genç adam kendisini tutan elleri kavramıştı. Derken başını kaldırdı ve gülümsedi birden, aynen Crixus'e yaptığı gibi.

"Tamam, daha iyiyim. Elpinice, sen yanımda, ikimizin yalnız başımıza dolaşacağımız, sadece ayıların ve geyiklerin bulunduğu ormanlar var. Ve mağaralar... Ve geceleri parlayan ay..." Yüzü ani bir öfkeyle buruştu. "Buna karşın, bizi durduracak efendiler de var."

Genç kadın onun zırhını giymesine yardım etti ve kendisi de savaş giysilerini kuşandı. Ardından Spartaküs, her zamanki gibi, kafasında bir plan kurdu ve onu yüksek sesle açıklamaya başladı. Bu bir avcının, ava çıkmış ve hayvanların yolunu kesmiş birinin, planıydı. Genç kadın fısıldayarak planı onayladı ve bazı düzeltmeler yaptı. Ta ki Romalıların bozgunundan ele geçirilmiş bir *bucina* dışarıda kükreyip de orduya toplanma işareti verene dek...

Ve Elpinice, *lanista* Batiates'in bir zamanlarki odalığı, küçük başını kaldırdı; genç gözlerinde yaşlı birinin bakışları vardı. Ve o biliyordu ki, bu *bucina* bir dönemin sonunu haber veriyordu. Ayaklanma bitmişti; şimdi başlayan, savaştı.

Savaş Başlıyor

[1]

SENATO, Publius Varinus'ü, dokuz bin adamla birlikte, Göl Savaşı'nda yaşanan utanç verici bozgunu telafi etmek ve ülkeyi benzer başka bir köle savaşı tehdidinden kurtarmak için göndermişti. Genç ve iffetsiz bir eşin kaprisleri ve borçlarının yükü altında ezilen, melankolik, uzun boylu bir adam olan Varinus, güney yolunda ağır ağır, gönülsüzce ilerliyordu.

Şimdi, başka bir ordu tarafından viraneye çevrilmişe benzeyen bir bölgedeydi. Karşısında, kömüre dönmüş merteklerinden hâlâ kıvrılarak yükselen dumanların tüttüğü ve açlıktan canı çıkmış köpeklerin yıkıntıların ortasında hırsla koklaşıp durduğu, yağmalanmış, çatısız evler dikiliydi. Çiftlikler yerle bir, dükkânlar ise tamamen talan edilmişti. Kapıların hepsi açıktı ve hayvanlar etrafta başıboş dolanıyordu. Gladyatör ayaklanmasına katılmak üzere kaçan köleler, yanlarında götüremedikleri ne varsa kırıp dökmüş ya da sakatlamışlardı. Vücutlarında büyük yaralar açılmış ve diz arkası kirişleri kesilerek topal bırakılmış sığırlar, tepelerin arasında böğürüp duruyorlardı. Değirmen bentlerinin ardındaki su yükselip duvarı aşmış ve üzüm bağlarını basmıştı. Tanrı heykelleri tepetaklak edilmiş veya pisliğe bulanmıştı. Ve bütün bunları gören Varinus'ün yüreği giderek öfkeyle dolmuş, *preator*, karısının sevgililerini ve borçlarını unutmuş gitmişti.

Yanı başında, *legatus*'ü (başkomutan vekili, lejyon komutanı) olarak, Furius at biniyordu; genç adam yakınlarda İberya'da Pompeius ile birlikte hizmet vermiş, ondan önce de uzun yıllar Grek topraklarını ve daha da doğusunu, Pers Krallığı'na kadar

Asya içlerini dolaşmıştı. İnce bedeni, deri bir ceketin üzerine yerleştirilmiş gümüşten bir göğüs zırhının içine hapsedilmişti. Bacaklarına aynı metalden *ocrea* (baldır zırhı) takılıydı. Başında, sorgucu at kılından bir Grek miğferi vardı ve Cisalpine (Alp Dağlarının güneyi) Galya'dan getirilmiş, diken diken yeleli, beyaz, göz kenarları kırmızı, lejyonerlerin yakından bildiği üzere her an tepmeye hazır, koca bir aygırı sürüyordu kayıtsızca.

Yanında kine gark olmuş vaziyette at süren Varinus ise oldukça sadeydi ve gösterişsiz bir zırh kuşanmıştı. Ardında sıra sıra lejyonerler, Cumhuriyet'in Cannae bozgunundan* sonra benimsediği üzere Samnit kalkanı ve İspanyol kılıcı taşıyan, kısa boylu, kahverengi adamlar, uygun adım yürüyordu. Her lejyonerin sırtındaki kemere, gece kurulan kampların etrafını çevirmekte kullanılmak üzere beş kazık iliştirilmişti.

Pırıl pırıl bir havaydı. Appia Yolu'ndan ayrılıp güneye doğru uzanan geniş patika toza boğulmuştu; öyle ki, Furius, sövüp sayarak, bir leş yiyen hayvan sürüsüyle bile daha iyi ilerleyebileceğini iddia ediyordu. Varinus'ü pek taktığı yoktu; zira o bir asker değildi.

"Biz leş yiyen hayvanlarız," dedi Varinus, ona ters ters bakarak, "tatil gezisinde de değiliz. Askerlik sana bu kadar dertli geliyorsa, İberya'da kalsan daha iyi ederdin."

Lakin Furius ağzını açarak esnedi. "Tanrılar –o aziz, eski müstehcen tanrılar!– esirgesin. Ben leşçi hayvanlardan hiçbir fazlası olmayan bir tekeyim. Beni canımdan bezdiren fırça yüzü görmemiş yabanilerin peşinde İberya dağlarını tırmandım. Düz

* *Cannea Çarpışması:* Romalılarla Kartacalılar arasında geçen, Hannibal'ın kuvvetlerinin zaferiyle sonuçlanan, askerlik tarihine düşmanı yanlardan ve kanatlardan kuşatmanın klasik bir örneği olarak geçen ve Romalı askerlerin ellerindeki silahları verimli kullanamadıkları muharebe. *–çev.*

kırlarda olduğumuza göre, kaçak köleleri kovalamak iki kat keyifli bir av eğlencesi olacak."

"Göl Savaşı'nda kovalayan taraf kölelerdi."

"Clodius anlattı. Şişman bir adam için koşturmak nasıl da güç olmalı! Roma'ya vardığında bile hâlâ püfür püfür soluyordu. Savaş alanından otuz mil uzakta yani... Tabii oraya bir alan denebilirse... Senato tarafından affedilmesine karşın, karısına dönmekten korkarak hâlâ hamamlarda saklandığı söyleniyor. Bir erkek de, köleden başka bir şey değildir aslında."

Fakat Varinus hiçbir karşılık vermedi; serkeş bir karının ne menem bir şey olduğunu biliyordu. Furius onu hakir gören bakışlarla süzdü. Ardından şarkı söyleyerek atını sürmeye devam etti; onunki şen bir yürekti zira. Yolda, erkekleri gladyatörlere katılmak üzere kaçtığı için öylece ortada kalmış bir grup kadın köleye rastladılar. Furius kadınlardan birini seçti ve onun kendisi için yanlarında götürülmesini emretti. Diğerleri, büyük bir kahkaha patlaması eşliğinde, yürüyüşteki askerlerin arasında pay edildi. Varinus, yüzünde hiddetli bir ifadeyle sürüyordu atını.

Bu şekilde üç gün boyunca güneye doğru ilerlediler. Üçüncü günün sabahı, geri dönmüş *velites*in yanında mola verdiler. Bu askerler, silahları parlayan İberyalılar, yürüyüş sırasında keşif kolu olarak önden gönderilmişlerdi. Birkaçı fersahlarca ilerilere gitmiş ve çiftliklerden gelen çok sayıda kölenin de katılımıyla güçlerini artıran gladyatörlerin kampının hâlâ Clodius'ün bozguna uğradığı gölün yakınında olduğu haberini getirmişlerdi. Arazinin yapısını öğrenen Varinus bir plan yaptı ve Furius da, o kibirli ve kayıtsız edasıyla, plan üzerinde mutabık olduğunu bildirdi.

Yarım lejyonu yanına alan *legatus*, dolambaçlı bir yoldan gidecek ve köle ordusunun arkasına dolanacaktı. Fakat hemen

saldırıya geçmeyecekti; daha doğrusu, sıcak temastan kesinlikle kaçınacaktı. Bu esnada *preator* bir gün bekleyecek ve ardından kendi lejyonuyla ilerleyip savaşı başlatacaktı. *Legatus*ün yarım lejyonluk kuvveti de, böylece, kaçan köleleri bataklığın bu kıyısında kılıçtan geçirebilecekti.

Bu şekilde anlaştılar ve Furius üç bin kişilik birliğinin başına geçmek üzere, o neşeli havasıyla, oradan ayrıldı. Varinus ise o gece için kamp kurdu; artık gladyatörleri iki koldan sardığına inanıyordu. Furius, kendisine ayırdığı, bir Galyalı olan kadın köleyi de beraberinde götürdü. Adam, atının eyerinin ön tarafına yanlamasına attığı kadına doğu şarkıları söylüyordu. Ufak tefek ve kıvrak kadın korkudan kaskatı kesilmiş hâlde dinliyordu. Ama *legatus* onu öptüğünde, o da öpücükle karşılık verdi.

Bunları izleyen *tribunus* ile *centurio*lar (yüzbaşı), saçlarına kır düşmüş, her tarafları yara izi dolu adamlar, başlarını salladılar. Büyük seferlerde işler başka türlü yürürdü: İstenen haz alındıktan sonra kadın mahkûmlar boğazları kesilerek öldürülür ya da köle olarak satılırlardı. Bu yüzden Furius'ün bir kadını terkisinde taşıması, yarım lejyonu şok eden ve öfkeye boğan bir hareketti.

Furius bu duyguların farkındaydı; ama hiçbirine aldırdığı da yoktu. Zira o büyük bir aileden geliyordu ve Senato arkasındaydı. Dahası gladyatörleri ve yandaşlarını kendi başına yenilgiye uğratacağına ve böylece Varinus'ün saygısını kazanacağına inanıyordu.

Kafasında bu düşünceyle, ağır teçhizatlı lejyonerlerin sızlanmalarına rağmen, gece boyu durmaksızın yol aldı. Gece yürüyüşü sırasında bir veya iki kez kızı kendi elleriyle öldürmeyi düşündü; fakat sonra kıyamadı. Zira kız oldukça çekiciydi. Şafakla, bir dağın ileri doğru uzanmış burnunun altında mola verdi ve

geri gelen gözcülerinden rapor aldı: Gladyatörler bir fersahtan daha az bir mesafedeki kamplarındaydılar hâlâ.

Gözcülerinden üçü ise geri dönmemişti; lakin kayıtsız Furius bundan bir endişe duymadı. Subaylarını çağırarak onlara lejyonerleri dinlendirmelerini ve karınlarını doyurmalarını söyledi. Bir saat içinde gladyatörlerin kampının üzerine yürüyeceklerdi.

Bir *centurio*, genç, kaba suratlı bir Lucanialı, mola zamanının kısa olmasından yakındı. Fakat subay konuşurken, tuhaf bir şey oldu. Adamın ağzı ve gözleri, sanki akıl almaz bir sürprizle karşı karşıya gelmiş gibi kocaman açıldı. Derken diğerlerinin bakışları altında ileri geri sallandı ve ağzından, bir gurultu eşliğinde kan çağıldadı. Gırtlağında bir ok vardı.

Bucina öttü. Furius kayıtsız gözlerle etrafı taradı. Hiçbir şey görünmüyordu. Ve de hiç kimse... Yukarılarında, vahşi uçurumlarıyla dimdik yükseliyordu dağ, solgun gün ışığında ıssız. Bir sığır böğürmesi duyuldu. Bir tarlakuşu şakıdı yüksek sesle, gerilimin tam ortasında. Okçu görünürlerde yoktu.

Derken, uzaktaki bir kaya çıkıntısından ihtiyatla uzanan miğfersiz bir baş gördü *legatus*. Aynı anda yarım lejyonun tepesine bir ok sağnağı yağmaya başladı. Okların bir kısmı yere saplanıp titreşiyor, bir kısmı demir miğferlerde dolu düşer gibi tınlıyordu. Uçuşan oklardan gözlerine isabet alan iki talihsiz lejyonerin çığlığı Furius'e kadar ulaştı. Fakat lejyonerlerin çoğunluğu barbarlarla savaşmaya alışkındı; büyük Samnit kalkanlarını kaldırıp sonraki salvolara hazırlandılar ve arkadaşlarının ölüm çığlıklarıyla dalga geçtiler.

Furius iki artçı İberyalı *centuria*yı (bölük) yanına çağırdı. Maksadı onları dağın çıkıntılarına doğru taarruza geçirip okçuları oradan püskürtmekti. Fakat daha onlar bu emri uygulamaya girişene kadar, dağın dibini dönen ve yeri döven ayak seslerinin gümbürtüsü duyuldu. Bu, giderek, yeri titreten ritmik bir vuruşa dönüştü. Derken bağırarak ve mızrak dürterek tah-

rik edilen çılgına dönmüş bir sığır sürüsü, dağ eteğinin kayalık zemininde taştan taşa atlayarak yarım lejyonun tepesine adeta bir çığ olup indi.

Lejyonerler baktılar ve bağırdılar ve kalkanlarına vurdular; fakat çok geçti. Bir anda, lanet okumalar ve kahkahalar arasında, bu böğürtülü çılgın hücum karşısında yarılıp paramparça oldular. Furius'ün olduğu yerde dönen ve demir nallarıyla sert darbeler savuran aygırı önünde, sürü, bir kayanın iki tarafından gürül gürül çağlayan bir su gibi ikiye ayrılıp aktı. Hayvanını sakinleştiren *legatus*, birden heyecana kapıldı ve kimsenin dikkate almadığı birtakım emirler yağdırmaya başladı.

Zira, hırsla ilerleyen hayvanlarla birlikte, tozun yarı yarıya gizlediği, yere doğru eğilmiş, yarı çıplak köleler de koşturuyordu. Köleler kurtlar gibi uluyarak, ellerinde sopalar ve baltalar, lejyonerlerin üzerine atıldılar. İçlerinden ikisi, iriyarı bir Trakyalıyla açlıktan bir deri bir kemik kalmış bir Bithynialı, *legatus*e doğru hamle etti.

Furius, kılıcını çekmek için çok geç kalmıştı; elindeki kamayı Trakyalıya sapladı ve adamı, onu kanlı bir pelte hâline getirene kadar üzerinde tepelenen aygırın ayaklarının dibine yuvarladı. Fakat Bithynialı, atın üzengileri üzerinde doğrularak *legatus*ü sol yanından yakaladı ve keskin bir taş parçasıyla adama vurdu da vurdu. Her darbe *legatus*ün zırhında bir oyuk açtı ve o, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, terkisindeki Galyalı kızdan dolayı, adama doğru hamle yapamadı. Derken *centurio*lardan biri sığırların arasından fırlayarak geçip yardıma yetişti ve Bithynialıyı, adamın zayıf, kahverengi boynunu yaran ve kıza kan banyosu yaptıran bir kılıç darbesiyle öldürdü.

Furius etrafına bakındı.

Sürü toz ve böğürtüler içinde geçip gitmişti; orada burada sakatlanmış ve yerden doğrulmak için çabalayan hayvanlar kal-

mıştı sadece geride. Öteye beriye dağılmış ve şaşkın lejyonerler, kölelerin şiddetli saldırısı önünde geri çekiliyorlardı. Trakyalıların "Hui! Hui!" diye attıkları naralar gürültüyü bastıracak kadar yüksek çıkıyordu. Derken *tribunus* boru çaldırdı ve askerler söve saya ve dövüşe dövüşe sıraya geçtiler.

Furius beyaz aygırı geriye doğru mahmuzladı ve köle hücumunu kanlar saçarak yarıp geçti; bir an içinde tekrar adamlarının başındaydı. Terkisindeki kızı yere fırlattı; kılıcını çekti ve kalkanını sol koluna taktı. Tam önünde geri geri giden bir adam, elindeki büyük bir sapanı fırıl fırıl döndürdü. Havada bir şey vınladı ve Furius, taş gümüş miğferine hafifçe çarpıp sektiğinde sersemleyip sallandı. Fakat arkasındaki bir İberyalı yayını gererek sapancının gırtlağını deldi.

Yüzü aşkın Romalı yerde yatıyordu. Köle saldırısı bir an durumuş gibi oldu ve ardından iki katı şiddetle yeniden başladı. Yarım yamalak silahlı adamlar kendilerini Romalı kılıçlarının üzerine fırlatıyorlardı. Bedenini kılıç delip geçmiş bir köle üzerine saldıran askerin boğazına sarılmış onu boğmaya çalışıyordu. Diğerleri çığlık çığlığa hücuma kalkıyor ve sonra, tam son anda, yere doğru atılıp askerleri ayaklarından yakalıyorlardı. Bu şekilde çok sayıda lejyoner yere indiriliyor ve zırhlarının içine işleyen bıçak darbeleriyle öldürülüyordu.

Furius sövüp sayarak kılıcını sapladıkça saplıyordu; ama ne aşağılık bir durumdu ki, o pis köle kokusunun tacizi hiç bitmiyordu. Yarı çıplak, yarım yamalak silahlanmış hâlleriyle kölelerin çarpışmayı fazla sürdüremeyecekleri çok açıktı. Lejyonerler dalga geçe geçe, *pilum* ve kılıç darbeleri indirdiler de indirdiler; ta ki hasımları bir bozgun başlangıcı hâlinde geri çekilmeye başlayana kadar.

Birdenbire dağlardan vahşi bir boru sesi geldi. Bu sesle birlikte köleleri sanki bir paniktir aldı. Çığlık çığlığa dönüp kaçma-

ya başladılar; aygırının üzerinde öne düşen Furius lejyonerlerle onları takibe girişti. Kaçış ırmağı dağın eteğini tam yüz yarda* dönmüştü ki, boru ikinci kez öttü. Furius, *tribunus*ün üzengisine sımsıkı sarıldığını fark etti.

"Durun, durun, *legatus*! Sağınıza bakın!"

Furius baktı ve dizginlerini çekip aygırı durdurmaya çalıştı. Diğer Romalılar da baktılar ve sıralar hâlinde sağa çark etmeye çalıştılar. Fakat artık çok geçti; takip sırasında düzen iyice bozulmuştu. Baştan aşağı zırhlı ve uzun Etrüsk *hastae*leriyle silahlanmış üç yüz gladyatörlük kuvvet, dağınık Romalı hattına dev bir yumruk gibi indi; sonra dönüp tekrar indi. Lejyonerler arasındaki kıdemliler bunun kaybetmeleri demek olduğunu biliyorlardı ve dövüşe dövüşe çarpışmanın yoğunluğunun dışına çıkarak kuzeye doğru kaçmaya başladılar.

Furius balta kullanan dev bir gladyatör tarafından atından alaşağı edildi ve öldürüldü. Adam aygırı burun deliklerinden yakalamış, Furius'ü tek darbede yarıp yere indirmişti. Etraftaki gladyatörler kükrediler. *Tribunus* de yere yıkıldı ve beş dakikalık süre içinde, Göl Savaşı'nda Clodius'ün başına geldiği gibi, Furius'ün yarım lejyonluk gücü de tam bir bozguna uğradı. Üç bin kişilik kuvvetin *aquila*sı (sancağı) ele geçirildi ve sapından koparılıp çamurların içinde ezilerek parçalandı. Derken gürültü patırtı ve toz, güneş öğle parlaklığını kuşandığında, yok oldu gitti.

[11]

Gershom ben Sanballat, Bithynialılarıyla birlikte, sığır korunağında görevliydi ve adamlarını, kayıplarını hesaplamak

* *Yarda*: 0,9144 metrelik İngiliz uzunluk ölçüsü. *-çev.*

üzere, yağmadan ve yaralıları öldürmekten geri çekebilen ilk köle komutanı o oldu. Yahudi kumandan, uzun zaman önce yönettiği Hasidim gerilla savaşındaki gibi, elinde koca bir kamçıyla, nefes nefese kalmış, pejmürde kılıklı kuvvetlerini, pek düzgün olmasa da sıraya soktu. O zaman, kuzeyden getirdiği ekibin yüzden fazla üyesinin ölmüş olduğunu anladı. Öyle çok yaralı vardı ki, tam sayısını hesaplamak doğal olarak imkânsızdı. Kendisi de omzundan, hâlâ kan sızan bir yara almış, yarı çıplak, kıvır kıvır sakalı toz içinde ve yer yer yolunmuş Yahudi, sıraların arasında bir aşağı bir yukarı yürüyor ve sinirli sinirli sakalını çekiştiriyordu. Sonra bir emir verdi ve emir uygulanırken sırtını, bir Ferisi soğukkanlılığıyla, sıralara döndü; zira bu emir yasaya aykırıydı, bir putperest iğrençliğiydi.

Çeneleri durmamacasına çalışan, ağlaşan Bithynialılar yaralı yoldaşlarının etrafını sarıp onları öptüler ve sanki onlara yardım edecekmiş gibi bir hava takındılar. Ama yaralılar da emri duymuştu ve sıklaşan soluklarla, gırtlaklarını bıçaklara sundular. Ancak onlar öldürüldükten sonradır ki, köleler rahatça, yükten kurtulmuş hâlde yollarına devam edebilirlerdi.

Bu manzara karşısında Korintli Kleon'un gözlerine soğuk, neşeli bir bakış gelip oturmuştu. Yahudi döndü ve onu gördü ve kaşları çatıldı; çünkü Greğin ne üzerinde zırh, ne de elinde kılıç vardı. Hâlâ bıçağından başka bir silahı bulunmuyordu. Bithynialıların kampına ilk girdiği sabahki gibiydi ve çarpışmadan pek fazla iz taşımıyordu.

"Bakıyorum Yehova'ya kurban adıyorsun, Yahudi – Yoksa Kokolkh'a mı demeliydim?"

Fakat Gershom dönüp arkadaşlarına bakmadı. "Kurban mı? Ben Baal'e* tapanlardan değilim. Ne yapsaydım yani? Bu adam-

* *Baal:* Birçok eski Ortadoğu toplumunda tapınılan Tanrı. –çev.

lar yürüyecek hâlde değildi. Sen olsan, onları Varinus'ün merhametine mi bırakırdın?"

"Ah, bu güzel bir ölüm. Bütün katliamlar da bu ülkede oluyor. Sanırım bu toprakların Tanrısı kan içiyor. Kanlı bir halk ve kanlı Tanrılar... Ama peki onların kazancının ne olduğunu düşünüyorsun, şu senin beş gün önce özgürleştirdiğin kölelerin?"

Yahudi o kadar bezgindi ki, hiddetini bir yana bırakmıştı. Ansızın, bin küçük vuruşmanın kanı ve gürültüsü arasında yaşanan umutsuzluk ve Kadeş yolu gelmişti gözlerinin önüne. "'Orada, güneşin altında, kazanç olan nedir?' diye yazar bizim krallardan biri. Bir Grek için hakikat nedir?" Kalın dudakları büküldü. "Ya da yiğitlik?"

Hadımın soğuk bir neşeyle dolu bakışları değişmedi. "Tabii, bir de erkeklik... Ben kadınlarla aynı sınıfta yer alıyorum, Yahudi. Kötürümün teki bir çarpışmada ne yapabilir ki?"

Gershom ben Sanballat öfkeden kıpkırmızı kesildi. "Ne yani, Tanrı aşkına, bu gladyatörler sana bir kılıcı da mı çok gördü? Bu kölelere saygı neymiş öğreteceğim, benimkinin keskin ağzıyla."

Kleon'un kahkahası, hadımların o tiz, taşkın kahkahası, dudaklarını ısırıp da onu kesene kadar, ortalığı çınlattı. "Kılıcını yaralılarının gırtlakları için sakla, Yahudi. Senin ne yardımına ne de merhametine ihtiyacım var."

Yüzü seğirerek dönüp uzaklaştı ve Gershom onun ardından kızgın kızgın baktı. Yüreğini burkacak kadar merhamet yüklü bir kızgınlıkla... Kendisi de sükûnetini korumasını icap ettirecek kadar kirlenmemiş miydi? Bu düşünceyle ürperdi. Ve tutkuyla, bir an gözlerini her şeye kapatıp bu ayaklanmada kendisini hangi son beklerse beklesin, ister çarmıh, ister kazık, isterse maden, onu Elohim'in ("Tanrı", Yehova) krallığından tamamen koparacak ve bu kâfir topraklarda yalnız, kaybolmuş ve kirlenmiş bir hâlde bırakacak öyle bir sakatlık yaşamamak için dua etti.

Ve ardından, kendi kendine, onlara nerede bir Yahudi kadın köle katılırsa, ister Samiriyeli, ister Saduki, o kadını yatağına alacağına ve soyunun tohumunun kaybolmasına izin vermeyeceğine ve bir oğulun gözlerinin onu hatırında tutacağına dair and içti.

[III]

Bir nefret şenliğinin ortasında kendilerini kaybetmiş hâldeki köleler, ele geçen ve yaralı lejyonerlerin üzerine saldırıyorlardı. Bir Romalının, direnç gösteren bir *centurio*nun, etrafı sarıldı ve bir Cermen sürüsü tarafından etleri burkularak koparılan ve kemikleri çatır çatır kırılan adam parça parça edildi. Bir miğfere göz koyan Galyalı Brennus, onu başında taşıyan esiri kavrayıp kenara çekmiş, başlığın deri kemerlerini adamın çenesinin altından çekip çıkarmaya çabalıyordu. Çıkarmayı beceremeyince, onları kesmek için bıçağını çıkardı. Lejyoner çığlıklar atıyor, kıvrım kıvrım kıvranıyordu. Galyalı, bön bön sırıtarak, devam eden feryatlar arasında, bıçağıyla kesmeyi sürdürüyordu. Sonra diğer köleler, Galyalının, esirin kafasını miğferiyle birlikte kestiğini fark ettiler ve kahkahalar yükseldi. Güneşten, şarap ve sıcaklık dolu hatıralardan mahrum kalmış, solgun ve pislik içindeki maden köleleri, intikam şehvetiyle çılgına dönmüş vaziyette, yaptıkları işkencelerden büyük keyif alıyorlardı. Kolları omuzlarına dek kanla yıkanmıştı; henüz canlı bedenlerden iç organlarını söküyorlardı. Bir uluma velvelesidir yükseldi yeniden, bir anlığına suskunlaşan savaş alanından. Sonra bir mırıltı dolaştı ve Spartaküs göründü.

Gladyatör saldırısına liderlik eden ve Furius'ü vurup atından deviren oydu. Şimdi, bağıra çağıra geliyordu. Köleler hiçbir

şey anlamadan bön bön baktılar. Ve ardından, o aralarına bir ok gibi daldığında, *strategos*u bir çılgınlık tanrısının ele geçirdiğini görerek, lejyonerlere işkence etmeyi bıraktılar. Herkes intikam alma peşindeydi ya da almıştı ve tuhaf Trakyalı gladyatör etrafına, o hâlâ gaddarlık ateşi yanan yüzlerden oluşan halkalara baktı. Bir lejyonerin kalbine kama sokarak yorgunluk atan Crixus'ü gördü; bacaklarına kan lekeleri içindeki *ocrea*yı takan Gannicus'ü gördü; saldırıya gladyatörlerle birlikte katılmış ve kumda bıçağını temizleyen Elpinice'yi gördü. Genç kadın yaralı *tribunus*ün gırtlağını kesmişti.

Zafer güneşlerinin üzerine sanki kara bir bulut çökmüş gibiydi. Hepsi gözlerini dikmiş bakıyordu; garip, donuk bakışları ileriye dikilmiş, göğsü kabarmış Spartaküs artık sessizdi. Sonra gözler, onun yanında titreyerek dikilen dev aygıra döndü. Hayvanın burun delikleri hâlâ gladyatörün kocaman parmaklarının kıskacındaydı ve köle ordusunun generali inledikçe, parmaklarının boğumları beyazlaşıyor ve aygır da onunla birlikte inliyordu. Ve bu ürkütücü ses ve iç çekişten dolayı, köleler, gözleri gladyatöre ve ata dikili hâlde, avlarından uzaklaştılar. Spartaküs yavaş yavaş pençesini gevşetti ve yakaladığı koca hayvanın gözlerinin içine baktı. Yakındakiler Spartaküs'e dikkat etmesi için bağırdılar; fakat o, bakışları aygıra dikili vaziyette, yerinden bile kımıldamadı. Hayvan başını salladı ve titreyen burun deliklerini dizlerinin arasına götürüp beyaz dizleri kanlı bir köpükle benek benek bezenene kadar gürültüyle soludu da soludu. Derken başını doğrulttu ve ağır ağır, tereddütle, gladyatöre doğru bir adım attı.

Köle ordusunun önderi kendine bir at bulmuştu.

[IV]

Öğleye yakın, demir giysili gladyatörleri taklit ederek hepsi düzenli gruplar hâlinde yürüyen köleler epey yol almışlardı. Silahların ve zırhların yükü altında, şimdiden tepelerini bir bulut gibi kaplamış leş yiyen kuşlar eşliğinde ilerliyorlardı. Arkalarında gömülmemiş Romalı ölüleri ve dokunulmamış, hâlâ hayatta Romalı yaralıları bırakmışlardı. Kölelerin ölülerini ise, Spartaküs büyük bir tümseğin içine gömmüştü; tepeciğin üzerine bir taş kümesi yığılmış, eteğine de, o günün hatırasına, kırılan kartalın parçaları saçılmıştı. Bu kurgan, yapılan savaşın adı unutulup gittikten, orada yapılanlar ve çekilenler hafızalardan tamamen silindikten sonra bile uzun yıllar ayakta kaldı.

Varinus'ün lejyonu çarpışma bölgesine akşam inerken ulaştı ve hâlâ yaşayan yaralılardan olup biteni öğrendiler. O zaman Varinus, zerre kadar acıma duymaksızın, hatta onun gladyatörlerin ya da maden kölelerinin elinden işkenceyi tadacak kadar yaşamamasına yazıklanarak, ölmüş *legatus*üne, Furius'e küfürler savurdu. Ardından kölelerin yattığı tepeye saygısızlıkta bulundu ve yaralılarını kendi başlarının çaresine bakmaya terk ederek, gece mece demeden Spartaküs'ün ardına düştü.

Lakin Furius'ü bozguna uğratan orduyla karşı karşıya gelmek için vakit çok geçti. Akşamın alacakaranlığında, bataklığın önlerindeki istihkâm hatlarını ve sönmüş nöbetçi ateşlerinin kalıntılarını fark etti. Köle önderi, kendisi Furius'ün üzerine saldırırken, kampı emniyete almak üzere Galyalıları ardında bırakmıştı.

Bir küfür daha savuran Varinus gece için kamp kurulması emri verdi. Lejyonerler sürpriz bir saldırıya karşı alelacele siperler kazdılar ve baharın sert ayazı altında, yorgunluktan bitkin bir hâlde uzanıp uykuya daldılar.

Ve nihayet şafak vakti yaklaştı.

[v]

Gri bir *abolla*ya (palto, pelerin) sarınmış biri, loşluğun içinden acele adımlarla yaklaşarak bir nöbetçi ateşinin yanından geçti ve gelip Kleon'un yanında durdu. Hadım, *pilum*una dayanmış Romalıların kampına doğru bakıyordu. Pelerinli kişi yaklaşırken, Grek kaygısızca döndü.

"Vakit tamam mı?"

"Atlar hazır. Gel."

Kampı boydan boya geçtiler; bataklık kıyısı boyunca ilerlediler. Son siper hattını da aşıp sık bir çalılığa vardılar. Burada bağlı üç iri at vardı, Furius'ün bozguna uğramış yarım lejyonundan kalan atlar. Hayvanlar karanlıkta başlarını eğmiş duruyorlardı. Kleon el yordamıyla sıra dışı bir eğer buldu. Pelerine sarınmış figür elini bir başka atın eğerine koyup bir hareket yaptı.

"Henüz değil... Aydınlığı bekliyor."

Hadım gökyüzüne baktı. Taktığı miğferin ağırlığından ve boğucu bataklık havasından dolayı başına ağrı girmişti. Fakat şimdi, hafif bir rüzâr hissetmeye başlamıştı, belli belirsiz, bir hayalet fısıltısı gibi. Tanrı'nın kımıldattığı kamışlar mırıltıyla göğüs geçirdiler ve atların hemen yanı başındaki çalılar titreştiler. Doğu yönünde donuk bir sarılık yayılmaya başladı gökyüzüne.

Karanlık aydınlığa dönüyordu ve ateşler daha takatsiz parıltılarla yanmaya başlamıştı. Kleon ve diğeri dönüp geriye, köle ordugâhına doğru baktılar.

Etraf tamamen ıssızdı.

Fakat sessiz değildi. Bakarken, baldırlarına kadar zırh kuşanmış birinin adım attıkça çıkardığı metalik sesleri işitebiliyorlardı. Derken Romalıların kampının ve üzerine şafağın yansımaları inmeye başlayan karanlık batı ufkunun karşısında,

köle kampının ıssız hatlarını yararak geçen ve gölgeler arasında kaybolan kocaman bir figür gördüler. Kleon titredi; zira soğuk iliklerine kadar işlemişti. Nereden gönüllü olmuştu bu angarya devriye görevine?

Sonra *Devlet* tomarının göğsünde hışırdayışını hissetti ve planından dolayı soğuk bir keyifle gülümsedi.

Çalılığın ötesinden sabah mahmuru cıvıldaşmaları yükseliyordu kuşların.

Dev figürün ayak sesleri yaklaştı. Artık o da tamamdı ve atlar huzursuzlanarak başlarını ileri ileri uzatmaya başladılar. Kleon onları yatıştırdı; bir çift dev elin bir yulara doğru uzandığının farkına vardı.

"Henüz binme. Atı yumuşakça yürüt."

Eli hayvanının ıslak ağzının yanı başında duran Kleon yolu gösteriyordu. Dal parçalarının toynakların altında her çatırdayışı, sanki gök gürültüsü gibi geliyordu ona. Ölü kamışlar onlar geçerken hışırdıyordu. Doğu yönünde, uzakta bir yerlerde bir kurt uludu.

Bataklığın güney kenarı boyunca ilerlemeye devam ettiler, ta ki kendileri ile Romalıların kampı arasında tamamen karanlık sular kalana dek. İşte o zaman dev konuştu:

"Az sonra hava aydınlanacak. Atlara binin."

Şimdi gökyüzü doğu tarafından benek benek kızıla boyanmaya başlamıştı. Üç atlı dönüp geriye baktılar. Köle ordusunun nöbetçi ateşleri, için için yanan korlara dönüşüp gözden kaybolmuşlardı artık, bu üçlünün tüm gece öteye beriye dolaşarak orada sanki hâlâ bir ordu konaklıyormuş görüntüsü yarattıkları kampta.

Kleon esnedi.

"*Vale* (elveda), Varinus!"

Üçü de atlarını güneye doğru sürdüler.

Güneye, Lucania'ya

[1]

BÜTÜN sabah, sarıya dönen ışık her yanı içine alıp onları da altın sarısına boyarken, at sürdüler. Ve güneş doğu dağlarının burçlarının ardına kayıp görünmez oldu. Vahşi ve ıssız vadiler geçip su ve çamur basmış uzun boğazlar aşarak, ses çıkarmaması için sarılmış koşum takımlarıyla, köylerin ve büyük çiftliklerin yanı başından usulca geçip gittiler. Gökyüzü pırıl pırıl olup da hemen ardından güneş tam üzerlerine vurduğunda toynakların altındaki beyaz kırağı erimeye başladı. Hafif bir pus sarıp sarmaladı Campania topraklarını. Hadım, eyerinden bitkin bir biçimde sarkmıştı; ama diğer ikisi yorgunluğa meydan okumaya devam ediyordu.

Bir nehrin kıyısından, sazlıkların arasında, bozuk bir *via terrena* boyunca, yine güneye doğru, millerce yol gittiler. Bir iki kere kayıklar gördüler. Bir ara ormandaki bir açıklıkta çalışan bir köle grubu çarptı gözlerine. Hâlâ fark edilmeden at sürmeye devam ettiler.

Gözlerinden uyku akmaya başlamıştı Kleon'un. Ara sıra uyku ile uyanıklık arasındaki boşluğa yuvarlanıyordu. Bir ara rüyada kendini Thoritos'un korsan gemileriyle denizde gördü. Kendinde olduğu bir sırada diğerlerine seslendi:

"Kesinlikle yolumuzu kaybettik. Onların bu yoldan geçmiş olmaları mümkün değil."

Dev, atının –büyük, beyaz bir aygırın– adımlarını yavaşlattı. Yüzünü döndü. Gladyatör Spartaküs'tü bu.

"Onlar bu yoldan geçtiler." Takip ettikleri yola bakarak atını biraz ilerletti. "Bak."

Kleon, atı onu geçene dek, bir anlığına, patikada bir şey gördü. Ardından yorgunluk gözlerine bir sis gibi indi. Alaylardan gına gelmişti artık, yaptığı plandan da.

"Nedir o?"

Hâlâ pelerinine sarınmış hâldeki üçüncü atlı cevapladı sorusunu:

"Bir sapancı güllesi."

Sonra, konuşan kişi pelerininin başlığını geriye doğru çekti; hava iyice ısınacak gibiydi zira. Ortaya çıkan, Elpinice'nin yorgunluk akan genç-yaşlı yüzüydü; genç kadının bakışları gladyatöre dönüktü.

Üçlü güneye doğru at sürmeye devam etti.

Köle ordusu bu yoldan geçmişti. Fakat lejyoner süratiyle geçip gitmiş olmalıydılar; zira görünürlerde yoktular. Gece karanlığı çöker çökmez, Castus, Gannicus ve Crixus'ün liderliğinde, Yahudi ben Sanballat'ın komutasındaki doğulu adamlarla birlikte, sessizce yola koyulmuşlardı. Üçlü, nöbetçi ateşleri arasında devriye gezmek ve gözetleyen Romalıları kandırmak üzere geride kalmıştı.

Karanlığın içinde uzun sıralar hâlinde sıvışan kölelerin çok azı *strategos*un kendisini arkada bıraktıklarının farkındaydı. Liderlerin bir kısmı bile bu durumu bilmiyordu. Birileri, bölgeyi iyi bilen iki İtalyan çobanın geride bırakıldığını söylemişti. İkinci kişi Elpinice'ydi. Üçüncüsü ise, aklına gelen plan doğrultusunda hareket edilen Kleon... Şimdi at sürerken bu hevese lanetler savuruyordu. Hiç mola vermeyecekler miydi?

Nihayet verdiler, nehir hattının biraz uzağında ve Lucania dağlarının uzakta hayal gibi göründüğü, kapısı açık, boş bir *horreum*da. *Horreum*un ötesinde, ileride, etrafını baştan başa bodur söğütlerin korumaya aldığı bir çiftliğin yapıları seçiliyordu. Yükselen bir duman olmamasına ve ıssız görünmesine

rağmen, oraya yaklaşmadılar. Spartaküs atları binanın çıkıntılı saçaklarının koruması altına koyup köstekledi. Elpinice ortadan kaybolmuştu. Kleon sendeleye sendeleye içeriye girdi.

Zemin yapılan hasattan kalma bol miktarda saman kırpıntısıyla kaplıydı. Bir köşede toz hâline gelmiş bir saman yığını duruyordu. Hadım Greğe, oraya hiç ulaşamayacakmış gibi geldi. Saman yığınının üzerine uzandı; bir el onu sarsarak uyandırdığında, gözlerini sadece bir anlığına kapamıştı sanki.

"Yine güneye doğru at sürme zamanı."

[11]

Doğrulup gladyatörün ardından kapıdan çıktı. Güneş gökyüzünde tekrar alçalmıştı. Büyük beyaz aygır kuyruğunu sallayarak ayakta dikiliyor, öteki atların boyunlarını kokluyordu. Elpinice az ötede yere çökmüştü. Önünde bir zeytin öbeği ve keçi sütünden yapılma peynir vardı. Peyniri *tribunus*ün gırtlağını kestiği aynı bıçağıyla dilimliyordu. Genç kadın bir avuç zeytini hadıma doğru sürdü.

"Yiyeceği nereden buldun?" diye sordu Grek.

"Sen uyurken, çiftlikten. Ortalık sessizdi ve ben de peynir ve zeytin yürüttüm."

Kleon ona soğuk bir hayretle baktı. "Sen uyumadın mı?"

"Bir ölü gibi uyudum. Spartaküs uyandıktan sonra..."

Gladyatör açık kapının yanında miğfersiz vaziyette duruyor, akşamı uysalca karşılayan günbatımını seyrediyordu boş, karanlık gözlerle. Rüzgâr kocaman sakalının tellerini sallıyordu. Aygır diğer atların boyunlarını koklamayı bırakmış, burnunu yeni efendisinin elinin içine sürtüyordu. Spartaküs öylece duruyordu. Ve ona bakan kadının zihnine, yine Menekşe Şehri'nin

teraslarındaki taşa oyulmuş o yüzlere dair anılar üşüştü. Genç kadın yemek yemeyi bıraktı; elleriyle dizlerini sararak oturmaya devam etti.

Hadım onların bir birine, bir diğerine baktı, bir *lanistae*nin yatak kölesine ve sessiz Trakyalı vahşiye. Ve bir anlığına soğuk bir şaşkınlık çullandı üzerine. Bu ikisi özgürlüklerini nasıl kazanmış ve köle ayaklanmasının başlangıcında etraflarına toplanan gladyatörlere nasıl lider olmuşlardı? Bu vahşi, iki meydan savaşında sergilediği önderlik yeteneğine nasıl ulaşmıştı? Ve Yahudi ben Sanballat'ın, bu çarpışmaların, muharebe düzeni açısından bakıldığında, bir avcıya yakışır bir savaş planı çerçevesinde geçtiğine, onların başarısının bildik taktiklere karşı sürpriz manevralarda yattığına dair söylediklerini hatırladı. Kendisine şimdiden *Legio Libera* –Özgür Lejyon– diyen şu yarım yamalak silahlı ayaktakımı kalabalığıyla elde edilen bu başarılar daha ne kadar sürerdi?

Ve Kleon, bir ay içinde bu lejyonun dağılmasının veya yeniden köle edilmesinin kuvvetle muhtemel olduğunun farkındaydı. Cumhuriyet henüz tam olarak harekete geçmemişti. Şimdi, Furius'ün uğradığı bozgunla birlikte, kurt uluyarak sürülerini ava ve katliama çağıracaktı. Fakat onlar toplanana kadar...

İşte bu iyi bir oyuna karşı oyun olurdu. Ve hadım Grek, ağzı büzülmüş vaziyette, Trakyalı bir vahşi, hadım bir köle ve fahişe demenin abartılı kaçmayacağı bir kızın onun tahayyül ettiği devleti kurmaya kalktıklarından söz edildiğini duysa, tanrısal Platon'un nasıl hayretten ağzı açık bakakalacağını düşündü! Fakat yine de, Romalılar toplanıp da ayaklanmaya ebediyen son verene kadar, Tanrılar bu şakaya gülebilirlerdi. Tabii eğer Trakyalıya bu oyunu oynatmayı becerebilirse...

"*Strategos.*"

Spartaküs yavaşça döndü; aygır hâlâ burnunu onun eline sürtüyordu. Bir an tuhaf bir üzüntüye kapıldı Kleon, oyun oynamayı düşündüğü, bu kalbi temiz, fikri temiz, karanlık bakışlı barbar için. Ardından Trakyalının –Elpinice'nin daha önce yakaladığı– bir değişim geçirmekte olduğunu fark etti. Bir günün içinde değişmişti genç adam göründüğü kadarıyla; derin, karanlık gözlerdeki anlamsızlık yavaş yavaş silinmekte, giderek bir niyet belirmekteydi onun yerine. Bir başkalık gelmişti, bıyık ve sakallar tarafından çevrilince daha bir sertlik kazanan ağzıyla bu dev başa. Elpinice bir çığlık attı gördüğü karşısında. Onun vahşi çocuğu, isimsiz bir Tanrı tarafından ele geçirilmişti; gözlerinin önünde değişiyor ve başka birine dönüşüyordu.

Kleon sordu: "Biz Lucania'ya vardığımızda, ne olacak o zaman?"

"Denize doğru ilerleyecek ve bir kenti ele geçireceğiz. Ardından da gemilere el koyacağız ve herkes kendi ülkesine gidecek."

Elpinice, Batiates'in kulübelerindeyken fısıldadığı kendi ifadelerini tanıdı. Fakat şimdi onlar, kendilerini Spartaküs'e ait hâle getiren bir kasıt ve itidalle dile getiriliyorlardı. Kleon o tiz ve gürültülü kahkahasını savurarak yere çöktü ve zeytin yemeye başladı.

"Herkes kendi ülkesine demek ha! Peki efendiler her ülkede bekliyor olmayacak mı? Kurt tüm dünyayı fethetti. Duyduğuma göre, Trakya'da da bir Roma ordusu var. Hangisi daha iyi senin için?"

Kızın, kaşlarının dümdüz çizgisi altındaki genç-yaşlı gözleri ona döndü. "En azından İtalya'dan çıkmış olacağız."

"Bu, soruyu değiştirmiyor: Hangisi daha iyi? Beni dinle, *strategos*. Ben, insanları ve Tanrıları kendisinden yüz çevirmiş, başına buyruk bir hadımım. Ama bir *literatus*üm de aynı zamanda;

yani birçok adamın düşüncelerini ve amaçlarını okumuş ve onların üzerinde kafa yormuş bir insanım. Köleler, hem İtalya'da, hem Yunanistan'da, daha önce de efendilere karşı ayaklandılar. Kısa bir süre direnebildiler; bu asla kısa bir zaman diliminin ötesine geçemedi. İsyanın ilk günlerinde ortalığı yakıp yıktılar; hem yağma ve tecavüz peşinde koşuyorlar hem de ne Trakya'da ne de Nil çağlayanlarının aşağısında olan, farklı bir ülkeye kaçmaya çalışıyorlardı."

"Nereye?" diye sordu Elpinice; zira gladyatör gözlerini dikmiş sessizce bakıyordu.

Kleon, güneşin şimdiden tepelerin üzerine indiği batı yönünü işaret etti.

"Ölüler gidermiş oraya, söylediklerine göre. Batmış Atlantis'in ötesi, Kutsanmışlar Adaları*... Hiçbir yer aslında..."

O zaman yaşlı bakışlı genç kız, bir gladyatör yetiştiricisinin odalığı, bir Grekten umulmayacak, bir kadının dudaklarında küfür sayılacak bir şey söyledi.

"Sanırım bu ülke ne Trakya'da, ne de sözünü ettiğin adalarda, o senin uydurduğun bir yer. O bizim rüyalarımızda ve umutlarımızda yaşıyor ve belki asla ulaşamayacağız oraya. Ama Batiates'in *ludus*undan bunu denemek üzere kaçtık."

"Öyleyse burada deneyelim, İtalya'da. Başımızdaki güçlü ve yetenekli lider ve onu sorgusuz sualsiz takip eden adamlar göz önüne alınırsa, hayalini kurduğumuz ülke İtalya'dır; biz bu toprakların efendileriyiz, köleleri değil."

Spartaküs'ün ağzından hâlâ tek bir kelime çıkmamıştı. Kleon biraz heyecanlanmıştı; hatta uyanan bir çocuğun, veya uyanan bir hayvanın, bu tekinsiz bakışları karşısında rahatsız da olmuştu. Konuşan yine Elpinice oldu.

* Mitolojide Tanrılarla iyi geçinen şanslı ölülerin gönderildikleri yer; bir tür cennet. -çev.

"Ve bu liderle adamları...?"

Kleon zeytinlerini bitirmişti. Parmaklarını uyluklarına sürüp temizledi ve ağır ağır ayağa kalktı; arkasında dev aygırla duran gladyatöre o çarpık gülümsemesiyle baktı.

"Lideriniz var. O, köleleri ayağa kaldırarak ve efendileri yere sererek İtalya'nın yapısını, daha önce hiç kimsenin beceremediği biçimde değiştirebilir; zira Cumhuriyet zayıf ve orduları dağınık durumda. Tüm Güney İtalya'yı ele geçirip elde tutabilir ve orada Platon'un düşlediği devleti yaratabilir."

Elpinice bir kez daha konuşmaya başlayacaktı; fakat Spartaküs, gözleri Kleon'da, ona susmasını işaret etti.

"Bu meseleyi at sürerken de konuşabiliriz. Haydi atlara binelim."

Elpinice ona kocaman gözlerle baktı. O anda genç kadına öyle geldi ki, o isimsiz, korkunç, sevimli Tanrı yorulup sonunda ve sonsuza dek terk etmişti genç adamı. Onun yerini güvenilirlik, makullük ve güçlülük almıştı. Farklı ve tuhaf, kölelerin kralı...

[111]

Hafiften çiseleyen ılık bir yağmur indi günbatımıyla birlikte. Atlarını tırısa kaldıran üç köle kısa sürede *horreum*u epey gerilerinde bıraktılar ve peşlerinde gölgeler, güneye doğru yol aldılar, ta ki bu gölgeler arkalarından yetişip de onları yutana kadar. Arkadan at süren Elpinice, büyük bir hevesle açıklamalara girişmiş hadımın yüksek, tiz sesini işitiyordu.

Atlarını Lucania dağlarının arasından durmaksızın güneye doğru sürerlerken, Grek tüm gece boyu konuştu. Derken, sabahleyin, bir çobandan, ordunun izini kaybettiklerini, zira köle

ordusunun doğu yönüne doğru kaydığını öğrendiler. Böylece üçlü doğuya yöneldi ve bitkin hâldeki Elpinice, Kleon'un sesinin çınlamasını dinlemeye devam etti. Ve bu süre boyunca Trakyalı durmaksızın Greğe sorular yağdırdı.

Bu şekilde, bir gece ve bir gündüz boyunca, bölgenin, çaprazlamasına, epey bir kısmını aştılar.

Ve nihayet, ikindi vakti, Crixus'ün Mont Papa eteklerinde kurduğu kampa girdiler.

[IV]

Köle ordusu Campania'dan hiç kayıp vermeden gelmişti; fakat kölelerin çoğunun üstü başı dökülüyordu. Aşılan bozuk yolların cefasını çeken patlamış ayakları kanıyordu; tozdan gırtlakları tıkanmış, sesleri kısılmıştı. Gladyatörler bile homurdanıyorlardı. O sonu gelmez yürüyüş sırasında, o kavurucu sıcağın ortasında, her adamın zihnine hayaller üşüşüyordu. Cermenlerin kafalarında Ren'in sesi, onun çelik mavisi şapırtısı, çam kozalaklarının sükûnetle çatırdayışı ve güneşi saklayan dumanlar vardı. Doğulu kölelerin zihinlerini yumuşak kumların ve parlak, beyaz, göz kamaştırıcı bir ışığın hayali süslüyordu. Kara adamların düşüncelerinde, mavi gölgeli ormanlar ve Nil'e doğru inen bereketli topraklarla dolu hayaller canlanmıştı. Dağlara küskün olmayanlar sadece Galyalılar, Trakyalılar ve İberyalılardı ve onları çığlıklarla selamladılar; kimisi onların ülkelerindeki dağların ta kendisi olduğunu düşünüyordu.

Kölelerin Lucania içlerine doğru yaptıkları üç günlük yürüyüşlerinde, ülke, önlerinde, süpürgenin önünde çer çöp nasıl temizleniyorsa, aynen öyle temizleniyordu. İki kez, insansız, yiyeceksiz, susuz, terk edilmiş köylerden geçtiler; hatta kuyular, köleler kullanamasın diye doldurulmuştu. Bu köylerin birini

gladyatörler ateşe verdiler; onun Licinius Crassus'e ait olduğunu duymuşlardı. Gershom ben Sanballat, Bithynialılarını kesin denetim altında tutarak, bu çocukça ve köleye yaraşır intikam eylemini, kibirli bir horgörü içinde, siyah sakalını büke büke, hiçbir şey yapmadan seyretmişti.

Önlerine kattıkları büyük bir sürüyle ilerdiklerinden yeterince yiyecekleri olmakla birlikte, köleler, sürekli, giysi yokluğundan, çadırları *strategoi* ve gladyatörlerin kullanmasından, çoğunun bildiği, fakat tüm o kölelik yılları boyunca çok az tadabildikleri rahatlıklardan uzak kalmaktan yakınıyorlardı. Özgürlüğün tadına varmışlardı bir kere ve aç adamlar, şimdi, onu dev bir tabağa doldurarak yalayıp yutmak için çıldırıyorlardı. Söylenti ve dedikodular tüm orduyu sarmıştı. Lucania'ya yok olmak için mi getirilmişlerdi? Neden yürüyüşleri sırasında her tarafı tarayıp giysi, eşya ve efendilere ait kadın bulmamışlardı? *Strategos* Spartaküs nerelerdeydi?

Ve Spartaküs'le ilgili dedikodular aldı başını yürüdü. Kimisi onun efendilerin safına geçtiğini, kimisi ise Galyalılar tarafından öldürüldüğünü söylüyordu. Cermenler, İberyalılar, Trakyalılar –her biri veya hepsi birden– suçlanıyor, hiç düşünmeden yerden yere vuruluyordu. Gannicus komutasındaki Cermenler, onun kendilerini yine kuzeye götürmesi için feryat ediyorlardı.

Castus, yanında Galyalıları, düşünceler içinde, dalgın dalgın at sürüyordu. Crixus ona dostça önerilerde bulunuyor, fakat söylediklerine pek karşılık alamıyor, bunun yerine şüpheci, soğuk bakışlarla karşılaşıyordu. Spartaküs nerelerdeydi? Onu en son gören Crixus değil miydi?

Crixus omzunu silkmiş ve gülümseyerek uzaklaşmıştı. Fakat Papa'nın eteklerinde mola verdikleri akşam, Gannicus, kafasında bir projeyle, başkalarına çaktırmadan yanına sokulduğunda, Crixus onu dinlemeyi reddetti.

"Spartaküs'ü bekle," diye tavsiyede bulundu. "Onu bırakıp gidersek, kaybettik demektir."

Cüsseli, Romalı zırhları içinde oldukça heybetli görünen Gannicus sırıttı ve *tribunus* kılıcıyla oynadı.

"Trakyalı oldukça iyi; fakat aynı zamanda bir çılgın, kadın sözüyle hareket eden bir adam. Buraya, yanımıza ulaşabileceğini nereden biliyoruz? Öyle kolay bulunabilecek bir iz bırakmadık ardımızda. Varinus tarafından katledilmiş olabileceğini düşünüyorum onun. Onun, kadının ve Greğin..."

Zira artık Kleon'la Elpinice'nin de Spartaküs'le birlikte kampta kaldığı biliniyordu. Crixus'ün dalgacı yüzü sertleşti.

"Gannicus, eğer işler senin hayal ettiğin gibi gelişirse, becerebildiğim kadar çok adam toplar ve geyik peşindeki bir köpek gibi, yakalayana dek Varinus'ün peşini bırakmam."

"Bu av için Cermenleri toplayamayacaksın," dedi Gannicus ve dönüp gitti.

Ve o öğleden sonra, Spartaküs ile iki arkadaşı atlarıyla kampa girdiklerinde, karşılarında sayısı azalmış bir kuvvet buldular ve bir önceki günün öğleden sonrası Cermenlerle Trakyalıların kampı terk etmiş olduklarının anlaşıldığı bilgisini aldılar. Kamptan ayrılanlar Metapontum üzerine saldırma amacıyla güneye doğru yürüyüşe geçmişlerdi; niyetleri sürpriz bir atakla onları gafil avlamaktı. Başlarına Gannicus geçmişti; ve yanında da, oldukça tuhaftır, Oenomaus vardı.

"Bu niyetten hiç haberim yoktu," dedi *strategos*a Crixus, "yoksa Gannicus'ü kendi sakalıyla boğardım."

"Ufak tefek bir adama göre," diye homurdandı yanlarında duran Yahudi ben Sanballat, "cesaretin oldukça fazla."

"Benim babam bir kasaptı," dedi Crixus tevazu içinde, "bu yüzden ben sığır öldürmeye alışkınım."

Spartaküs'ün arkasında solgun benizli hadım Grek duruyordu. "Bu Töton ahmağı Metapontum'u ele geçirirse, hiçbir *Italiot* müttefik bulamayız!"

"*Italiot* müttefik mi?" dedi Crixus, "Kim takar ki onları?" Sonra bakışlarını dev gladyatöre çevirdi. Spartaküs o karanlık gülümsemesiyle gülümsedi.

"Biz takarız, *Legio Libera*. Varinus hiç kuşkusuz peşimizden takip ediyor bizi ve eğer Metapontum'u yakıp yıkarsak, düşman bir bölgenin ortasında kalmış oluruz. Gannicus kötü bir iş yapmış."

"Peşinden gidip gırtlağını keseyim mi onun?" diye sordu, oracıkta duran Galyalı Brennus.

Gladyatör ona anlatılmaz gözlerle baktı. "Ben sana öldür dediğimde öldürürsün, Galyalı." Sonra dönüp çadırına doğru uzaklaştı. Herkes öylece bakakaldı. *Strategos*un üzerine garip bir hâl gelmişti.

Gershom ben Sanballat tedirgin bakışlarla ardından baktı onun. Putperest barbardaki bu değişikliğe yol açan neydi? Kleon'a yaklaşıp bunu ona sordu ve o bildik soğuk, çarpık gülümsemeyle karşılaştı.

"Ne değil, kim diye soracaksın. Ben."

"Sen mi?"

Hadım başını salladı. "Bu barbar Spartaküs, *ludus*taki vahşi bir hayvandan ya da öldürmeyi planlayan bir aslandan başka bir şey değil. Bu yüzden ona bir şeyler öğretiyorum; gördüğüm kadarıyla, hızlı kavrıyor. Anlattığım sadece Platon'un yeni devleti inşa etmek üzere yaptığı araştırmasında kullandığı materyal."

"Ona dair bir şeyler duyduğumu şimdi hatırladım," dedi Ferisi ani bir ilhamla. "Tüm insanların köleliğine inanıyordu o. Kölelik ayak takımı için iyidir: Ben Judaealı (Güney Filistin) bir soyluyum."

"Sen kaçak bir Romalı kölesin, bizzat ayaktakımdan birisin. Ortada bir ayaktakımı oldukça..."

Yahudi kızgın kızgın güldü. "Gölün yanındaki kampta söylediklerin bunlar mıydı?"

"O zaman kendimi bu küçük oyunla eğlendirme fikri gelmemişti aklıma. Öyle veya böyle ne fark eder, tüm yaptıklarımız ya da hayal ettiklerimiz rüzgârda uçuşan tozlardan ibaret olduktan sonra?"

Hasidim gerilla lideri farklı düşünüyordu. "Yasa vardır. Ki bir putperest olduğundan sen onu bilmezsin. Biz Judaea soyluları, halkı olan Yahudilere karşı hesapsız, ama iradesi dehşet verici bir Tanrı'ya ibadet ederiz."

Kleon nazikçe gülümsedi. "Tuhaf bir Tanrı."

[v]

Spartaküs çadırında yiyip içiyor, Elpinice de ona hizmet ediyordu. Sonra gladyatör, başı ellerinin arasında, derin düşüncelere dalıp bir süre öylece oturdu; derken başını kaldırarak genç kadına son iki gündür edindiği keskin bakışlarını yöneltti. Bunlar, Batiates'in barakalarında onu kendisine âşık eden dev çocuğun bakışlarından fersah fersah uzaktı.

Gene de hiçbir pişmanlık duymuyordu Elpinice; hâlâ seviyordu onu, hatta belki şimdi daha da büyük, o kendisinin hiçbir anlam veremediği kan ve savaş korkusunu yatıştırdığı genç adamı tedirgin edecek ve yanından uzaklaşmasına sebep olacak kadar büyük, bir tutkuyla. Dahası ondaki bu şahlanışa her ne sebep olduysa, gladyatör de onun için hâlâ yanıp tutuşuyor, elleri, artık şefkati bırakmışsa da, genç kadının göğüslerine ve bedenine büyük bir açlıkla atılıyordu. Fakat gladyatör ona arzuyla sarıldığında bile bir tuhaflık olduğunu anlıyordu genç kadın;

Batiates'in ellerinde geçen nefret dolu gecelerin yarasını kaşıyan değişik bir ihtiras ve mülkiyet duygusuydu hissettiği. Bir yiyeceği büyük bir istekle arzulayan bir adamın şehvetiydi gördüğü, bir köle tanrı-mecnunun rüya gibi tutkusu değil.

"Galyalı Crixus'ü çağırt," dedi Spartaküs.

Elpinice haber gönderdi ve Crixus geldi ve *strategos*u selamladı, o neşeli, tombul ve kısa yapısıyla, o döneme ve ülkeye son derece aykırı nüktedan bir yalınlık ve temizliğin taht kurduğu kalbiyle. Spartaküs başını kaldırıp ona baktı.

"Eğer kumandanlarımı onun *strategos*u olarak tanırsan, seni Özgür Lejyon'un *tribunus*ü yapma niyetindeyim. Liderlik ve plandan yoksun ya da bir gece yürüyüşe çıkardığı köle ordusunun yarısını bir saat içinde kaybeden liderlere sahip bir ayaktakımı güruhu olarak kalamayız daha fazla. Bundan sonra sorunsuz bir yönetim istiyorum. Benim *tribunus*üm olur musun?"

Ufak tefek Galyalı, sıkıntı içinde, bir parmağıyla dudağını çekiştirdi. "Ben komutan momutan değilim. Ama senin *tribunus*ün olurum, tabii eğer bana bu görevi vermek senin yetkin dahilindeyse."

"Yetki benim elimde."

Böylece, birisi Galya'nın Tanrısı, diğeri Roma arenasının barakalarındayken ismini duyduğu bir Tanrı olmak üzere iki Tanrı adına ant içen Crixus, onun kumandanlarını *Legio Libera*'nın *strategos*u olarak kabul edeceğine söz verdi. O zaman Castus de çağrıldı ve ona, Crixus'e dost bir *tribunus* gibi davranacağına dair yemin ettirildi. Hadım Kleon ise arka tarafta durmuş, efendiler gibi davranan kölelerin bu oyununu soğuk bir keyif içinde dinliyor ve izliyordu. Şimdilik iyi gittikleri söylenebilirdi. Ve oyun tad veriyordu.

"Yahudi Gershom'un kendi ülkesinde bir soylu ve barbar ordularının bir kumandanı olduğunun kabul edildiğine dair de söz verilmesi gerekir," dedi.

Böylece kampın dışındaki Gershom, Bithynialı ekibine talim yaptırdığı Papa'nın çatık kaşlı eteklerinin dibinden çağrıldı. Adamları artık uzun *hastae*ler, yuvarlak kalkanlar ve ufak göğüs levhaları kuşanmışlardı ve bir zamanların Hasidim lideri onları Grekler gibi *peltast*lar (hafif kalkanlı asker) olarak kullanmayı planlıyordu. İhtiyaca göre keşif kolu veya lejyoner olacaklardı. Çeneleri durmaksızın işleyen, yumuşak başlı Bithynialılar onun emirlerine itaat ediyor, çark ederek sıralar hâlinde hücuma kalkıyor, hayali bir süvari saldırısını karşılamak üzere sağlam sıralar oluşturup diz çöküyor, sanki geri çekilir gibi dağılıyor ve kaçıyorlardı. *Strategos*tan gelen mesaj talimi böldüğünde, Gershom, ağır hareket edenlere sövüp saymakta, heveslileri teşvik etmekte, kıvırcık sakalını sinirli sinirli çekiştirmekteydi. Ama yine de, haberciyle birlikte, talim yapmak yerine güneşin altında uyumak üzere aylak aylak serilmiş diğer köle dizilerinin arasından geçerek gitti.

Ferisi, Trakyalı konuşurken, onu çatık kaşlar ve yüzünde mağrur bir ifadeyle dinledi ve bakışları çadırın içini, kulak kesilmiş Galyalıları, Greği ve kadını dolaştı.

"Kölelerden bir ordu yaratma fikri tamamen aptallık; hep söylüyorum bunu. Ve aptallara *tribunus* olmanın pek heveslisi değilim. Velev ki oldum, bunu sen mi onaylayacaksın, gladyatör? Spartaküs tarafından onaylanıyorsam, bu, köleler tarafından mı onaylanıyorum demek?"

"Onların en iyisi tarafından onaylanıyorsun en azından," dedi Crixus. "Spartaküs tarafından..."

"Spartaküs ile köleler aynı şeydir," dedi Kleon. "Zira lider, halktır."

O zaman Elpinice, Kleon'un önünde daha önce de yaptığı tuhaflığı sergileyerek, söze girdi,

"Ama ben, insanların sadece halk tarafından onaylanacağı bir zamanın da geleceğini düşünüyorum."

Gershom ben Sanballat ona gözlerini örterek baktı; zira o bir kadındı. "Senin fikrin bu, yani? Onların *tribunus*ü olarak köleler tarafından onaylanmam gerekiyor, *strategos*ları olan sevgilin tarafından değil?"

"Bu senin kararına kalmış. Yine de ben olsam *strategos*un adamı olacağıma ant içmezdim."

Yahudi omzunu silkti. "Bu iyi bir düşünce, ama bir âşıklar çekişmesi de olabilir. Yatak kavgalarıyla işim olmaz benim. Benim duruş noktam şudur, Spartaküs: Kölelerin bir kısmı beni kendi liderleri yaptı; kölelerin tümü ise seni *strategos* belledi. Pekala. Sen *strategos* olarak kaldığın sürece, nezaket ölçüleri çerçevesinde, senden emir alacağım. Bu kâfir köle krallığının kurulması konusunda ise en ufak bir yardımda bulunmayacağım."

Gershom, gözlerini Trakyalıya dikerek güldü. Kleon'un dudağı büküldü. Castus elini bıçağına atıp onu yarıya kadar sıyırdı.

"Sanırım güneşin altında yorgun düşmüşsün sen, Bithyniali."

Yahudi kibirli kibirli güldü. "Beni yoran birçok şey var, Castus. En çok da aptallıktan yoruldum." Ani bir hareketle Castus'ün kolunu yakaladı ve tüm izleyenler, onun alnındaki karaya dönen toplardamarı gördüler. "Campania'dan buraya bunca yolu bir vahşinin boğazını yaran bıçağıyla ölmek için mi geldiğimi sanıyorsun sen? Eğer bizim yeni İskender'in yemin ettirip etrafına topladığı yoldaşları senin gibi olacaksa, Cumhuriyet'in kuyruğu titretmesi uzun sürecek demektir."

Bunları söyleyerek Castus'ü kenara savurdu ve çadırı terk etti. Crixus'ün hayranlık dolu gözleri takip etti peşini.

"İşte gerçek bir erkek, Spartaküs. Ve benimle şu Grek geyik kadar hızlı kaçarken yanı başında duracak biri... Onu tehdit etmekle kötü yaptın, Castus."

"Burada sen mi liderlik ediyorsun, yoksa *strategos* mu?" Pek görülmemiş bir biçimde, Castus'ün yüzünü tamamen öfke bürümüştü. Derken Elpinice konuştu.

"İkisi de değil, göründüğü kadarıyla... Burada liderlik eden, korku, nefret ve kuşku; zira biz bir hedefe değil, liderlere bağlılığı önemsiyoruz. Ben Vezüv'ün kayalıklarına bunun için tırmanmadım. Kim bunun için tırmandı ki?" Kleon'a doğru baktı ve hadım Grek, karşısında *tribunus*ün gırtlağını kesen kadının gözlerini gördü. "Ne yazık ki, o gün gölün kenarındaki kampımıza geldiğinde senin boynuna bir bıçak dayamadılar."

Spartaküs, bakışlarını çevirmeksizin, bir elini genç kadının omzuna koydu. Tartışmayı, Kleon'a zamanını bekleyen bir yılanı hatırlatan, müthiş bir sükûnetle dinlemişti. Ve şimdi yılan harekete geçiyordu. Elpinice ürperdi.

"Lider benim. Kleon, Gershom'u izle. Eğer söylediklerinde ciddiyse, derhal öldür onu." Parlak yılan gözlerini Elpinice'ye çevirdi ve genç kadın, içinde ne nefret ne de öfke barındıran, sadece parıltılı, soğuk bir kararlılık taşıyan dehşet verici tehdidi gördü. Elpinice'nin alnını bir ter buğusu kapladı. Spartaküs elini onun omzundan indirdi.

"*Bucina* çalsın. Gannicus'ün ardından gidiyoruz."

[VI]

Spartaküs Metapontum üzerine yürüyüşe geçti; niyeti burayı Gannicus'ten ve yavaş hareket eden Cermenlerden önce ele geçirip onları şaşırtmaktı.

Fakat *strategos*un, elindeki Galyalılar ve doğulularla hızla ilerlemesine karşın, *retarius* Gannicus çoktan işe koyulmuştu. Puslu şafağın ilk saatleriyle birlikte Metapontum üzerine sal-

dırıya geçmişti. Zayıf bir askeri kuvvetin bulunduğu kent böyle bir saldırıyı beklemiyordu; zira, Campania'dan çıkan köle göçünün Lucania içlerine ilerlediğine dair haberlerin tüm bölgeye yayılmasına karşın, gladyatörlerin Papa yakınlarında kamp kurduğu biliniyordu. Kale ele geçirilip ateşe verildi; ardından Cermenler silahlarını kente doğru çevirdiler. Bütün bir gün boyu Metapontum'dan alevler ve dumanlar yükseldi ve Gannicus, ganimetleri ve kadın esirleri beraberinde götüren ordusuyla, tekrar tepelere doğru çekildi.

Ufukta, üzerinde dumanlar tüten bir virane olarak görünen Metapontum'u bırakan Trakyalı hızla Cermen çekilişini takip etti. İkindi vakti Gannicus'ün etrafı siperlerle çevrili kampı göründü ve Cermen, Spartaküs'ün arkasındaki kölelerin olağanüstü sayısı karşısında hissettiği korkuyla karışık saygıyla dışarı çıktı ve Trakyalıyı selamladı. Galyalılar ortalığı yaygaraya vererek kadınlardan paylarını istediler.

Liderlerin girdiği çadırda neler geçtiğini kimse bilmiyordu; lakin Gannicus, ordusunu, Trakyalının önderliği altında, Mont Papa'ya geri götürdü. Spartaküs ilk isyanı bastırmıştı ve İtalya onların adımları altında sarsılırken, girdikleri çok sayıda çarpışma boyunca onun liderliği bir daha asla tartışma konusu olmayacaktı.

Kleon, bir demirciye, köle ordusu için, Cumhuriyetin kurt ve kartalına karşı yükseltilmek üzere, üzerlerinde bir işaret taşıyan alemler dövdürdü..

Ve kölelerin işareti bir yılandı.

II
Legio Libera

Dağlar arasında savaş

TEZ elden Roma'dan Varinus'e, *preatore* destek olmak üzere, yanında yarım lejyonluk ek bir kuvvetle Cossinus gönderildi. Cossinus, kölelerin hâkimiyetindeki bölgeyi görünmez kılan bir dağ silsilesinin karşısına kamp kurmaya karar verdi. Oradan, dağların ortasından, canını bu tarafa zor atan insanlar ve söylentiler akıp geliyordu hiç durmaksızın.

Hem bu insanlar, hem de söylentiler dehşet dolu öyküler taşıyorlardı. Kamplarında gladyatörler, vahşi bir Trakyalıyı kendilerine lider olarak seçmişlerdi. Esirleri işkenceden geçiren bu adamın çadırına, herkesin ortasında tecavüz etsin diye bakireler taşınıyordu. Bu arada, vahşi adam at yiyordu. Metapontum onun emriyle yağma edilmiş ve yakılmıştı. Ve bu lider, köle ordusunu, sahile varıp gemiler ele geçirmeye, böylece denizi aşarak Yunanistan'ı fethetmeye yetecek kadar büyütmek niyetindeydi.

Spartaküs efsanesi işte böyle büyüdü. İsyan öyküsü, efendilerin büyük Cumhuriyetinin dört bir köşesine rüzgâr oldu yayıldı. Ve bu, bazıları için bir dehşet, bazıları içinse bir umut öyküsü oldu. Kentlerden ve çiftliklerden, madenlerden ve plantasyonlardan ikişer, üçer sıvışan köleler, at yiyen Trakyalının, alemlerinde yılan işareti bulunan ordusuna katılmak için güneye doğru yollara düşüyorlardı.

Yanan malikâneler ve talan edilmiş meyve bahçeleri bu tür çetelerin geçtiği yolları işaret ediyordu. Yol kesen ve bu işi çok eskilerden beri yapan haydut grupları bile güzergâhlarını terk ediyor, daha fazla ganimet umuduyla kölelerle birleşmek için yola koyuluyorlardı. Bu arada Varinus'ün hafif piyadeleri dağların ardını keşfe çıkarak geriye tuhaf ve çelişkili haberlerle dönüyorlardı. Bir gün, Mont Papa eteğindeki kampın, artık, sıkı biçimde güvenliği sağlanmış, erzak sorunu olmayan, kölelerin ve vahşi liderlerinin bir saldırıya hazırlıklı oldukları kocaman bir kent hâline geldiği ortaya çıkıyordu. Sonraki gün, tüm köle ordusunun, büyük yolu geçip Calabria bölgesini yakıp yıkmak üzere doğuya doğru yola çıktığı yolunda kesin bilgi geliyordu.

Hırçın, sinirleri ayağa kalkmış, ama kararlı Varinus, kuvvetlerini düzene sokuyordu. Bu arada, dağınık gruplar hâlinde, isyancılara katılmak üzere gladyatörlerin kampına ulaşmaya çalışan köleleri durdurup esir etmeye de devam ediyordu. Hiç kimseye acımıyordu. Bu mesele yüzünden, köle sayısının az olduğuna ve öldürmek yerine kamçılama veya işkence yapmanın onların cesaretini kırmaya yeteceğine işaret eden Senato, onu tekdir etti. Sonuçta, kentlerde yaşayan mülk sahiplerinin çıkardığı yaygaradan ötürü, bin tane aşağılığın bedeli olarak özel mülküne karşı saldırıya geçildi.

Karısının müsrifliğinden dolayı zaten servetinin epeyini kaybetmiş Varinus, bunu duyunca Senato'ya dümdüz gitti ve bir düzine yeni esiri çadırının önünde çarmıha gerdirdi. Sonra lejyonların komutasını şahsen üstüne alarak, gladyatörlerle savaşa tutuşmaya kararlı, yürüyüşe geçip Lucania dağlarının arasına daldı.

Cossinus'ü arkada bıraktı; bu hem Cossinus'ü, hem de askerlerini memnun etmişti. Onların görevi, kölelerin tekrar kuzeye, Campania içlerine doğru herhangi bir çekilme girişimini engellemekti. Salenae'de, denizin hemen kenarında kamp kuran

Cossinus'ün adamları zırhlarını çıkarmış yüzüyor ya da kumların üzerine uzanmış, Varinus köle avındayken karısının yaşadığı maceralar üzerine edepsizce şakalar yapıyorlardı. Cossinus'ün kendisi ise kocaman bir çadır kurdurmuş, Roma'daki banyo hizmetkârlarını getirtmişti. Artık dinlenmeye ve yeniden güç toplamaya, böylece savaşın sertliği ile o her zamanki yaz sağlık kürünü harmanlamaya hazırdı.

Grek diline hâkim bir adamdı; kölelerine ve askerlerine büyük bir nezaketle davranırdı. Dostu Kharmides azat edilmiş bir köleydi ve onu da yanında Saleane'ye getirmişti. Birlikte büyük çadırın içinde oturdular; Aeschylus okuyup Aristofanes tarafından tarif edilen eski dünyanın garipliklerine güldüler. Hesiodos ve Ovidius'ün mısralarında dolandılar; yaygın olarak bilindiği üzere, bir zamanlar var olan ve Mısır'daki Jupiter'in iyi kral Saturn'e karşı ayaklanana kadar hüküm süren adalet ve iyiliğin altın çağı üzerine tartıştılar. Kharmides, daha yakınlarda, Roma'da, uzak ülkelere yaptığı seyahatlerle, Tanrılara karşı ettiği küfürlerle ve kızkardeşiyle yaşadığı ensest ilişkiyle meşhur Grek soylusu Hiketas'la karşılaşmıştı. Bu Hiketas, büyük bir nehir boyunca yaptığı, bir yıl süren bir *Euxeinos* (Karadeniz) gezisinden yeni dönmüştü. İskityalıların ülkesinin ötesinde, başı sonu belirsiz ormanların ortasında, Altın Çağ'ın hâlâ hüküm sürmekte olduğunu söylüyordu Grek soylusu. Savaş veya devlet, şehir veya silah, efendi veya köle nedir bilmeyen bir halkla birlikte bizzat yaşamıştı. Roma'daki çoğu insan bu öykünün palavra olduğuna inanıyordu; Cossinus'ün kendisi de kuşkuluydu onun doğruluğundan.

"Bu, doğru bile olsa, Cumhuriyet ülkelerinin çok uzağında söz konusu olan, barbar bir halkla ilgili bir mavaldan öte bir şey değil. Burada Roma'da bize ne faydası var ki bunun?"

Hiçbir faydası olmadığını Khermides de kabul etti. Sonra –Roma hamamlarının tarzına uygun olarak– yine kaynağı Hiketas olan başka bir öykü anlattı. Onun söylediğine göre, bu Trakyalı vahşi aslında Trakyalı değildi, daha uzaklarda yaşayan bir kavmin bir kabilesine mensuptu. Kabilesinden ayrılıp güneye doğru inmiş ve Altın Çağ'dan koparılıp esir alınmıştı. Bu onun Batiates'in *ludus*unda sergilediği tuhaf davranışların ve Dağ Savaşı'nda Romalı yaralıların canını bağışlamasının nedenini açıklıyordu.

Cossinus güldü. "Öyleyse Demir Çağı onu hızla içine çekip yuttu desene." Ve düşündü. "Hesiodos'ta da olduğu gibi, bu çağın bizim kendi atalarımızın başına da uzun zaman önce tebelleş olduğu ve yeryüzüne Yalın İnsanın bilmediği, tanımadığı zulüm ve yağmacılığın yayılmasının önünü açtığı anlatılır. Eğer Hiketas doğru söylüyorsa, bu Spartaküs, Altın Çağ'la birlikte kaybolan, tüm insanlar birdir yaklaşımını taşıyor olmalı."

Bu arada askerleri iyice gevşemiş, geceleri nöbet yerlerinde uyuyorlardı ve kış yaklaşmıştı. Kharmides Palatine'deki villadan sıcak tutacak kalın ve deri giysiler getirmek üzere Roma'ya gönderildi. Cossinus, ayrıca, yollar geçit verir gibiyse, metresi Lavinia'nın da gelip kendisine katılması emrini verdi.

Sonbahar geçip gitmekte gönülsüz görünüyordu. Arada sıcak günler oluyor ve sıkı bir yüzücü olan Cossinus böyle günlerde koyun ta ortalarına kadar yüzüyor, ardından dönüp kumların üzerine uzanarak metresi Lavinia'yı hayal ediyordu. Ve onu düşünürken, içinde şiddetli, tatlı bir arzu kabarıyor ve elleri yerinde duramaz oluyordu. Üç ay evvel, buğday taşıyan gemileri Thoritos'un kadırgalarını atlatmayı başaramayıp da iflas eden tacir Fulvius'ü terk ederek metresi olan genç kadınla mazisi oldukça yeniydi.

"Bu hizmeti için o adama para göndermeliyim," diye düşündü Cossinus. "Her ne kadar tatlı Lavinia'm, eski zamanların Helen'i gibi, gittiği yere ölüm taşıyor gibi görünse de. Fakat bu onun hatası değil ki. Sebep, Fulvius ve onun aşırı hırslı mizacı. Çok geçmez, Kharmides onu getirir. Sonra bu köle avı biter. O zaman Trakyalı Spartaküs'ü özel kölem yaparım ve o beni hamamda ovalarken, onunla Altın Çağ yaşamı üzerine tartışırım. Ve Lavinia'yla onu alıp Sicilya'ya götürürüm ve Roma'yı sonsuza dek terk eder ve aklımdan silerim. Forum'da birbirine sırıtan o sahte yüzlerden, pleblerin o hilekâr çehrelerinden, o benzinin rengi kaçmış kölelerden, hükmeden soyumun insanlarının o duygusuz, zalim suratlarından bıktım usandım artık. Tümünün canı cehenneme! Sicilya'da zeytin yetiştirecek, üzüm sıkan kölelerimi seyredecek, mavi Sicilya denizinde kulaç atacağım. Ve nihayet her şey istediğim gibi olacak."

Ve zihninde Livinia'nın hayali, gözlerini kapadı. Bu rüyadan *bucina*nın kükreyişi ve kıdemli bir Suriyeli asker olan *tribunu*sünün kulağını dolduran bağırtısıyla uyandı.

"Cossinus! Kamp saldırıya uğradı!"

[11]

Fakat artık çok geçti. Hafif akşam pusunda, siper kazıklarının üzerinden aşan köle grupları müthiş bir saldırıya geçtiler; bir ay evvel madenlerde çalışan veya çobanlık ya da hamallık yapan bu adamlar, şimdi düzensiz, besili, köpürmüş bir öfkeydiler. Gün ışığı al al vuruyordu üzerlerine ve asla bir eylem adamı olmayan Cossinus, donakalmış bir hâlde öylece dikildi bir an.

Alemlerin altında *bucina* tekrar kükredi ve askerler zırhlarıyla kılıçlarını kapıp siper kazıklarına doğru koşmaya başla-

dılar. Köleler lejyonerleri bir hafif kargı ve taş sağanağıyla karşıladılar; ardından hücuma geçtiler. Bunlar Lucania kırsalında dövülen büyük kılıçlarla silahlanmış Galyalılardı. Kabzalarını iki elleriyle kavradıkları bu kılıçları savurarak kalktıkları saldırı karşı konacak gibi değildi.

En önlerinde esmer yüzlü, koyu renk saçlı, koca bir balta sallayan, Romalı *tribunus* zırhı giymiş bir dev koşuyordu. Adam, aleme muhafızlık eden bir *centurio*yu yukarıdan aşağıya yardı; bir hamlede de bayrak sapını parçaladı. Ardından, duraksayan Romalı saflarının arasına daldı. Cossinus o baltanın altında çatırdayan zırhların sesini işitiyordu. Bir köle-*titan* (mitolojik dev) ve üstüne üstlük de bir general...

Ve cesur –buna karşın savaş veya liderlik konusunda hiçbir şey bilmeyen– bir adam olarak, kendisi de büyük çadırdan kılıcıyla miğferini kaptığı gibi hızla çarpışmanın içine doğru koşmaya başladı. Fakat ortadakine bir çarpışma denemezdi artık. Lejyonerler hâlâ şurada burada gruplar hâlinde dövüşmeye devam ediyorlardı; lakin köleler kampı karınca sürüsü gibi istila etmişler, birbirinden ayrı düşmüş askerleri ve yaralıları yakalayıp öldürüyorlardı. Cossinus'ün yanında bir *centurio* koşuyordu. İki saldırgan üzerlerine doğru atıldı. Biri uzun boylu bir adamdı; elleri ve ayakları kocaman, kızıl saçları örgülüydü. Bir Galyalı olduğu belli adam, kılıcını halkına özgü bir biçimde savuruyordu. *Centurio* ona doğru hamle etti, ıskaladı ve yediği kılıç darbesiyle başsız bir vaziyette yere yuvarlandı. İkinci saldırgan daha ufak tefek bir adamdı ve adam yanına ulaştığında Cossinus onun zayıf, çenesiz yüzünü ve şeytani bakışlarını fark etti. Cossinus iki kez adama doğru hamle yaptı ve adam iki kez geri sıçradı kızıla kesmiş tüniğiyle.

Adamın silahı, üzerine parıltılar saçan keskin çakmaktaşı parçaları kakılmış kocaman bir sopaydı. Hırlayarak dikildi ve

sopasını, cam gibi keskin taş parçaları ışıl ışıl yanana dek havada çevirdi. Kalın değnek hız kazandı. Derken onu Romalı generale doğru fırlattı. Sopa gelip Cossinus'ün bedeninin sağ tarafına, çaprazlama oturdu. Şaşkınlık içinde sendeleyen Cossinus, eğilip vücudunun dışına fırlayan bağırsaklarına baktı. Ardından bir ışık parladı ve bir daha parladı ve o, "Sicilya," diye geçirdi aklından ve düştü ve dağınık biçimde süren mücadele sona yaklaşırken, ayaklar altına devrildi ve aşağı, kumsala doğru yuvarlandı.

İşte bu şekilde öldü Cossinus, Salenae'de. Kolları dirseklerine kadar kan içinde kalmış Spartaküs, baltasının ağzı sapında dönse de yara almamış, yorulmamıştı ve hep olduğu gibi, bir borucu zindeliğindeydi. Galyalılar, ağır ağır, ganimetlerini yüklenmiş hâlde, kampın dört bir tarafından gelip toplandılar. Saldırı öylesine hızlı olmuştu ki, siper kazıklarında ölen çok az köle vardı; toplam kayıpları da oldukça düşüktü. *Strategos*un emriyle, sabahtan beri, Romalıların kampına yukarıdan bakan çalılıkların arasında uzanıp gizlenmişler, Romalıların siesta vakitlerini ve gevşemelerini beklemişlerdi. Bir kısmı bu süreyi uyuyarak geçirmişti; Castus'ün gözleri üzerinde olan *strategos* bunların arasında değildi. Şimdi Castus de, parçalanmış kalkanı ve kızıla boyanmış ellerine rağmen, sapasağlam bir vaziyetteydi ve soluk soluğa Spartaküs'e doğru geliyordu.

"Kampı yakacak mıyız?"

Trakyalı başını hayır anlamında salladı. "Bu, eğer hâla Crixus'ün ve ordumuzun ana gövdesinin peşinde değilse, Varinus'ün gözcülerini uyandırır. Esir var mı?"

Üç tane vardı. Adamlar Spartaküs'ün önüne getirildiler. İçlerinden biri bir *centurio*ydu. Diğerleri ise Balearlardan* iki lejyonerdi. *Centurio*nun yüzünden korkusuzluk akıyordu; zira

* *Balear Adaları:* Akdeniz'in batısındaki bir ada topluluğu -*çev.*

o bir Romalıydı. Lakin lejyonerler Spartaküs'e ölüm ve işkence korkusu dolu gözlerle bakıyorlardı.

"Cossinus'ün kellesini getirin," dedi *strategos*.

İberyalı Titul, sopasıyla vura vura kopardığı başı gövdeden ayırdı ve kanlarını akıta akıta getirdi. Onu taşırken, dilinde Kokolkh'a kurban adanırken söylenen şarkı vardı; kendinden geçmiş bir hâldeydi. Spartaküs başa, düşmüş gözkapaklarına ve kanlı sırıtışa baktı; ani bir ürpertiye kapıldı ve kafasını ellerinin arasında sakladı bir an. Ardından Kleon'un söylediklerini hatırladı; dili iktidarın keskin tadını almıştı bile.

"Lejyonerler bunu Roma'ya götürecek, *Legio Libera*'dan Senato'ya bir hediye olarak."

Centurio ile Balearlardan iki lejyoner kuzeye doğru yola koyuldular. Bir bohça içinde Cossinus'ün başını taşıyorlardı. Saldırıyı gerçekleştiren köleler, yağma edilmiş Salenae'yi arkalarında bırakarak dağların arasında kayboldular.

[III]

Cossinus'ün uğradığı akıbetten habersiz olan *preator* Varinus, Lucania kırsalının daha da içlerine ilerlemekte bir beis görmedi. Üç hafta boyunca oralarda dolandı durdu, hem de *velites*inin gladyatörlerle müttefiklerine yetişebileceğini ve onları savaşa zorlayabileceğini düşünmemesine rağmen. Mount Papa yamaçlarının altında onların terk ettikleri kampı buldu. Tekrar kuzeye doğru ilerledi. Ele geçmez köle gruplarının peşinde, Paestum'da nehrin karşısına geçti; ancak o zaman evlerden yükselen alevleri gördü. Hızla ilerledi ve alacakaranlık çökerken ciddi büyüklükte bir grupla karşılaştı. Dönüp onunla savaşa tutuşan adamlar, karanlık iyice çökene dek, lejyonunu tepelerin arasındaki bir yarıkta tuttular. Derken şarkılar söyle-

yerek ve dalgacı kahkahalar savurarak uzaklaştılar ve ortalıktan kayboldular.

Ancak o zamandır ki, Varinus, Paestum'un, sayısı üç yüzden daha az, küçük bir doğulu köle grubu tarafından işgal edilip yağmalandığını ve ateşe verildiğini anladı. Ve de asilerin ana gövdesi ondan uzak dururken, bunların, iki gündür, hiç telaşa kapılmadan, onu peşlerinden sürüklemiş olduğunu...

Bir geceliğine Paestum'un içinde kamp kurdu ve iğrenç bir hastalıktan dolayı gözleri neredeyse tamamen kör –ve bu duruma gelmesinin tarihi oldukça eski– yaşlı bir soylu olan Lucerius Piso'dan, doğulu kölelerin gelişlerini dinledi. Adamlar Paestum'u tek fiske vurmadan ele geçirmişlerdi. Liderleri uzun boylu, kara sakallı bir köleydi; takipçilerinden farklı bir ırka mensup olduğu açıktı. Gelenler kontrolü iyilikle sağlamışlardı. Kent sakinlerinden sadece bir kişi öldürülmüştü ve bunun nedeni de, adamın kölelere uzaktan tehditler savurmasıydı. O sebeptendi ki, kara sakallı köle lideri, inanılmaz bir çeviklikle arkasında bulunan yayı kapmış ve onu gerip demir uçlu bir okla laf atan adamın göğsünü delivermişti.

Sonra, aralarında Piso'nun da bulunduğu ileri gelen adamları toplayarak ufak bir miktar tahılla birlikte Paestum'da bulunan tüm altın ve mücevherleri ve kölelerin özgür bırakılmasını talep etmişti.

Tam kölelerin serbest bırakılması dışındaki tüm istekler kabul edilmişti ki, Varinus'ün askerlerinin yaklaşmakta olduğu öğrenilmişti. Bu yüzden kara sakallı köle, grubunu çekip götürmüş, kendisi de en arkadan atla gitmişti. Arkasına bir ok fırlatılmıştı ve ok, adamın omuzlarının arasına çarpmasına rağmen, saplanmayıp yere düşmüştü. Belli ki adam bilinmedik bir tanrı tarafından korunuyordu.

"Ya da tüniğinin altındaki bir zırh tarafından," dedi Varinus huysuzca. "Kapıları kapatıp o üç yüz adamı durduramaz mıydınız?"

Piso kirpiksiz gözkapaklarını kırpıştırdı. "Hayır; zira plebler in çok azı silahlıydı."

"Siz aptalsınız," dedi Varinus.

"Sakallı köle de aynısını söylemişti," diye karşılık verdi Piso, çağrışımla. "O da öfkesi burnunda bir adamdı, Varinus, senin gibi; ve Yehova adlı bir tanrı adına ant içiyordu." Kendi kendine kıkırdadı. "Senato veya birkaç köle uğruna gırtlağı yardırma riskine girmekte bir anlam görmüyorum. Karından ne haber, Varinus?"

Fakat *preator* topukları üzerinde dönüp uzaklaşmıştı bile. Ertesi sabah, sert ve sarsılmaz bir ifadeyle, tekrar güneye doğru döndü. Yürüyüş sırasında, ayaklanma saflarını terk etmiş Galyalı bir köleden yeni haberler aldı. Adı Spartaküs olan Trakyalı gladyatör, ana köle ordusundan bir grubu ayırmış ve Cossinus'ün icabına bakmak için hızla denize doğru yollanmıştı. Bu haberleri işiten Varinus yürüyüş hattını değiştirdi ve Galyalıyı yakındaki bir ağaca çarmıha gerilmiş hâlde bırakarak, aceleyle batıya, deniz kıyısına doğru yola koyuldu.

Fakat gün ortasında, alçak tepelerin arasında yer alan bataklık bir ovada, kendisiyle çarpışmak üzere bekleyen ciddi sayıda bir grupla karşılaştı. Bir aydır ilk defa yüzü aydınlanmıştı. Seferin burada sona ereceğini, asilerin artık ortaya çıkıp kendilerini göstereceğini düşünüyordu.

Romalı kumandan, sahip olduğu süvari gücünü –yani dört yüz atlıdan oluşan küçük grubu– bölerek ana kuvvetlerinin iki kanadına yerleştirdi. Bu adamlar ağır silahlar ve zırhlar kuşanmışlardı ve bindikleri atlar da iyiydi. Merkeze *gladius*ları, göğüs levhaları ve kısa *pilum*larıyla Onuncu Lejyon'u yerleştirdi. Alçak

boylu, esmer tenli, Orta Deniz'i çevreleyen ülkelerdeki birliklerin başka hiçbirinde görülmeyen bir disipline sahip bu adamlar Cumhuriyet'in temel direğiydi. Cisalpine Galya'dan gelen ve *velites*in o bildik şamatasını sergileyen gürültücü, hafif silahlı askerlerin aksine, hareketsiz bir biçimde, suskun ve sakin, öylece bekliyorlardı. Varinus, Galyalı askerlerin yanı sıra, yan cenahlara, bir grup sapancı yerleştirdi. Ardından, karşısındaki köle ordusunun diziliş düzenini izledi dikkatle.

Belli ki bir Galyalı olan, küçük ve çok tüylü bir ata binen ufak tefek bir adam, köleleri düzene sokuyordu. Bu, miğferli ve Romalı zırhları içindeki Crixus'ten başkası değildi. Merkeze, Onuncu Lejyon'un karşısına, kölelerin yılanlı aleminin etrafına, gruplar hâlinde Galyalıları ve Cermenleri koydu. Galyalılar, Oenomaus'ün, Cermenler ise çatık kaşlı, yarı isyankâr görünen Gannicus'ün komutası altındaydı. Zira Cermen, yetkinin Spartaküs tarafından vekil tayin edilerek kendisine verilmesi gerektiğine inanıyordu ve bu yüzden gündoğumundan beri suratını asarak yürümüştü. Cermenleri de liderlerinin aşağılandığını düşünüyor, bu nedenle Galyalılara mesafeli duruyorlardı.

Merkezinin daha saldırıya uğramadan parçalandığını gören Crixus, Cermen liderin yanı başında durup onu gözlemesi ve ilk ihanet veya korkaklık emaresinde bıçağını onun gırtlağına sürtmesi için Ialo adlı bir Trakyalıyı gönderdi. Ialo'nun niyetinden kuşkulanan Gannicus, yine de Tötonları kontrol altında tutmaya devam ediyordu, hâlâ asık olan suratıyla. Dahası o, efendilerden, Crixus ya da Spartaküs'ten ettiğinden daha fazla nefret ediyordu ve o su götürmez yiğitliğiyle şahlanan kanı alnının çaprazında yürek gibi atmaya başlamıştı yine.

Sıralar hâlinde yerleştirilmiş kölelerin içleri içlerine sığmıyor, heyecandan yüzleri seğiriyordu. Zira ilk kez bir savaş hilesinin, bir tepenin ya da bir gölün ardına sığınmaksızın, Orta

Denizlerin ürkütücü görkemiyle, efendilerin lejyonerleriyle yüz yüze gelmişlerdi. Panik havası ilk kez dolaşıyordu safların arasında, üzüm bağlarından, madenlerden, ambarlardan gelmiş adamlar, karşılarında duran düşmana ağızları açık bakarlarken. Ve sırtlarına inen kamçının bıçak gibi batan acısını ve bir efendinin huzurundayken kölelerin başka tarafa çevrilen başlarını hatırladılar. İşte o zaman, hoşnutlukla sarmaşan bir çaresizlik içinde, kalmak ve savaşmak zorunda olduklarının farkına vardılar. Bundan kaçış yoktu.

Bu gerçeğin idrak edilmesiyle birlikte, kölelerin üzerine, hatıraların taşıdığı, korkunç ve unutulmaz anılar üzerine bina edilmiş bir nefret duygusu çöktü: doğdukları topraklardan sökülüp alınmış köle kafilelerinin uzun yolculuklarına dair anılar, rüzgârlı bir *ergastulum*un merdivenlerinde boyalı ayaklarla anadan üryan satılmaya dair anılar, merhametten uzak, kanlı zulümlere, efendiler uyuşukluklarından sıyrılsın diye tecavüze uğrayan ya da balıklara yem edilen kadınlara, daha analarının rahminden çıkar çıkmaz satılan çocuklara, kölelerin, efendileri başlarında dururken sığırlar gibi çiftleştirildiği, kuzeyin üretim yerlerine dair anılar... Ve alçak sesle, vahşi bir nefret hırlaması yükseldi dalga dalga, sıraya dizilmiş köle saflarından. Kurtla karşı karşıya gelen yılanın tıslayışı ve çıngırağı...

Kısa bir süre, hiçbir sapan ya da ok atışı olmaksızın, iki ordu öylece hareketsiz bir vaziyette durdu. Derken Crixus'un sesi duyuldu: "Buraya ziyafete geldik; ama et hâlâ pişmemiş." Lafını bitirir bitirmez eline bir harbe alıp atını ileriye doğru sürdü; üzengilerin üzerine basarak yükseldi ve havayı ıslık çalarak yaran harbeyi fırlattı. Silah gidip ön sıralardaki bir lejyonerin göğsüne gömüldü ve adamı anında öteki tarafa gönderdi. Roma kuvvetlerinin arkasında, görüntüye hâkim bir yükseklikten bu gösteriyi izleyen Varinus huysuz bir horgörüyle gülümsedi. Köle

liderlik kademesinin kalitesini tespit etmişti zaten ve süvarilerine saldırır gibi yapmaları emrini verdi.

Her iki cenahtan da fırlayan atlılar öne doğru atıldılar ve kölelerin ön saflarının üzerine tozlu kesekler yağdırdılar. Koşan atların toynakları havaya çimen parçaları savuruyordu ve askerler eyerlerinin üzerinde sessizce öne doğru eğilmiş, *hastae*lerini doğrultmuşlardı. Oktan bir perdenin ortasından sürtünerek geçtiler; Galyalılardan oluşan ön cepheye şöyle bir dokundular ve Gannicus'ün adamlarının üzerine yöneldiler. Bir kükreme eşliğinde Cermenler onları karşılamak üzere öne doğru yüklendiler.

Crixus atını, Gannicus'ün alemlerinin yanına varana dek rüzgâr gibi sürdü. "Sıralarını sağlam tut, *retarius*. Bu sadece bir hile."

Kırlangıçlar gibi daire çizen atlılar, orada burada sakatlanmış bir at veya ölü bir süvari bırakarak geri çekildiler. Fakat Gannicus'ün safları da dağılmıştı ve Crixus'ün seslenmesiyle ileriye bakan Cermenler, beklenmedik bir manzarayla karşı karşıya kaldılar.

Süvari hilesinin ardına saklanan Varinus lejyonunu hareket geçirmişti. Saf saf dizilmiş, sıkı askerler, Samnit kalkanları sağ göğüslerini korumaya hazır ve dirsekleri *pilum*un ardında dürtmeye uygun vaziyette bükülmüş, giderek daha da hızlanan adımlarla ilerliyorlardı. Kırlangıçlar yakındaki tepeleri sıyırdılar. Bir ağaçta uyuşuk bir biçimde vızıldayan arılar vardı. Bir köle, boğazına kaçan tozdan dolayı öksürdü de öksürdü. Cermenler dehşet içinde bakıyorlardı.

Birden Romalı hücumunun gürültüsü yankılandı vadi boyunca, bir kayaya çarpan kocaman bir dalganın gümbürtüsü gibi. Şimdi kölelerin yeni dövülmüş uzun kılıçlarının işe yaramazlığı açıkça ortaya çıkmıştı. Köleler keserek, yararak, *pilu-*

mun ölümcül ani hamlelerinin önünde geri çekiliyorlardı. Bir anda uzanıp göğsü boydan boya yarma ve eski pozisyona geri çekilme hareketleri karşısında kendilerini kasaplık sığırlar gibi hissediyorlardı. Roma süvarileri dönüp bir kez daha kölelerin sol kanadına bindirdiler ve yenilgi bozguna dönüştü. Cermenler efendilerin saldırısının dehşetinden çığlık çığlığa kaçışmaya başladılar.

Crixus, Galyalılarının arkasında, atının üzerinde oturuyor, düşüncelere dalmış hâlde, bir meyve bahçesinden aşırdığı bir avuç eriği yiyordu.

"Grek Kleon burada olsaydı, bana muharebenin kaybedildiğini söylerdi. Ama ben bir general değilim. Bu yüzden onun kazanıldığını düşünüyorum."

Varinus ise aynı gerçeği görmekte çok geç kalmıştı. Kükreyen boruları eşliğinde, dağlardan kopan bir çığ gibi inen Galyalılar, kaçan kölelerin peşindeki Roma kuvvetlerinin böğrüne daldı; arazinin vaziyetini gözleyen Crixus, onları daha önceden Cermenlerin biraz ilerisine yerleştirmişti ve Romalılar bu durumu bulundukları yerden görememişlerdi. Aslında sayı olarak önemsiz, ama dallı budaklı Trakyalılar, madenciler ve odunculardan oluşturulmuş köle atlıları, daire oluşturan Roma süvarisiyle karşı karşıya geldiler ve sopalarla silahlanmış hâlde, dümdüz *hastae* (kargı, mızrak) hattını darmadağın edip sürücüleri atlarından alaşağı ettiler. Savaşın kaderi bir anda değişti. Cermenler geri döndü ve iki düşman arasında kalan lejyonerler yeniden toparlanmaya çalıştılar. Lakin ölülerin ayakbağı olduğu bu bataklık zeminde, asla başaramayacakları bir şeydi bu.

Varinus yüz atlıyla savaş alanından ayrıldı ve kuzeye doğru yola koyuldu. On *stadium** ötede mola verdi ve akşam yakla-

* Eski Yunanda atletizm yarışlarında kullanılan uzaklık; 1 stadium = yaklaşık 183 metre -*çev.*

şırken, kuvvetlerinden sağ kalanlar dağınık bir biçimde geriye doğru çekilmeye başladılar. Hiçbir rütbesi olmayan bir lejyoner, bir Galyalı, piyadenin neredeyse üçte birinin önüne düşüp onları kurtardı; dövüşe dövüşe köle baskısını yardılar ve akşam karanlığı inerken Varinus'ün yanına ulaşmayı başardılar.

Kendilerini ölüleri soyma ve yaralıları öldürme derdine kaptırmış olan köleler, onları takip etmediler. Varinus'ü durdurma konusunda aldığı emirleri yerine getiren Crixus de, onun peşine düşmeye kalkışmadı. Bunun yerine, savaş alanına kamp kurup Papa kampındaki Kleon'a ve hızla Cossinus'ü katletmekten dönen Spartaküs'e haberciler gönderdi.

Varinus ve bozguna uğramış adamları gecenin yarısını hendek kazmak ve siper kazıkları dikmekle uğraşarak geçirdiler. Her an kölelerin saldırmasını beklediler; fakat geceleri hareketsiz ve sessiz geçti. Beklerken Varinus yazı levhalarının başına oturup Senato'ya, kaçak köleler grubunun güçlü, vahşi ve iyi idare edilen bir ordu hâline geldiğini belirten bir mesaj kaleme aldı. Yenilgiye uğradığından hiç söz etmedi; sadece, geri çekilmiş olduğunu ve destek kuvvetler beklediğini yazdı. Bu kuvvetlerin bir an önce gönderilmesi gerektiğini de özellikle belirtti.

Ertesi sabah, keşif kolları, köle ordusunun tekrar Lucania tepeleri arasında kaybolduğunu rapor ettiler.

Ölüm çukurları

[1]

MİĞFERSİZ, fakat sırtlarına kayışla uzun kılıçlar bağlamış iki adam, Varinus'ün kampının yakınlarındaki bir kamışlığın içinde uzanıyorlardı. Bütün gün ve geceyi orada öylece yatarak

ve sabah çiyine, sisine, bana mısın demeden katlanarak geçirmişlerdi; zira onlar hem köle, hem de Galyalıydılar. Biri, kızıl saçlı, kocaman elli ve ayaklı olanı, gece boyu öylesine gürültüyle horlamıştı ki, arkadaşı sık sık uyanıp tekmeyle onu da uyandırmıştı. Romalılar duymasın diye...

Bu arkadaş, sol yanağına kızgın demirle köle damgası vurulmuş, bu yüzden çehresi hiç de komik olmayan bir gülümsemeyle çarpılmış ve diğerinden daha kısa boylu bir adamdı. Sonu gelmeyecekmiş gibi zeytin yiyor, çekirdekleri, kamışlığın hemen yanı başında, parlak, meraklı gözlerle öteye beriye sıçrayıp duran ve cıvıldaşan kuşlara atıyordu. Yerler daha şimdiden lekeli yapraklar ve sonbahar kahverengisinin çeşitli tonlarıyla bezenmişti tüm bölgede.

Kamışlığın koruyucu surları arasından Varinus'ün ordugâhının gürültüsü ulaşıyor ve üzerinde kartal *signum*u (işaret, heykelcik) yükselen, kazıklardan yapılmış yüksek bir set görünüyordu.

Brennus esnedi. "Tanrılar adına, bıktım ama artık. Kimbilir bir daha ne zaman bir çiftliğe rast gelip bir boynuzdan sıcak süt içecek ve yatağı bir kadınla paylaşacağız. Tabi eğer geride bir kadın kaldıysa..." Bir daha esnedi. "Sazdan bir kulübede bir kızla yatıp bir bizonun böğürmesini dinlemek için hayatımı verirdim."

Üstü başı toprağa, yaprağa bürünmüş kardeşi, kaşlarını acayip bir biçimde çattı. "Daha bir sürü Romalı gırtlağı kesene kadar ölmeye niyetim yok."

"Barışsever insanların rahat uyuyabilmesi için kesilmesi gerek onların," dedi Brennus, kapalı gözlerle. Bir yandan da Varinus'ün talim alanından gelen *centurio*ların mekanik bağırtılarını dinliyordu. "Bu efendi, Özgür Lejyonu takip etme niyetinde değil mi yoksa?"

"Roma'dan yeni adamlar geldiğinde harekete geçecek. O zamana kadar da biz, Crixus'ün emrettiği gibi, burada bekleyeceğiz."

"Tanrılar adına, bunu bilmiyor muyum sanki? Eğer gelirlerse beni uyandır. Ya da bir başka bezgin adam kafasını dinlenmek için korunağımızın yanına yaklaşırsa..." Geriye, arkasında duran, rüzgârın sürüklediği yaprakların arasında neredeyse kaybolmuş, koyu renk, şekilsiz yığına baktı. "Son seferinde tüm eğlenceyi sen yaşadın."

Yeniden uyandığında, kardeşi kolundan tutmuş sarsıyordu onu. Vakit öğleyi geçmişti. Varinus'ün kampından yine aynı ardı arkası gelmez mırıltı ulaşıyordu onlara kadar. Şu farkla ki, yüksekliği artmış gibiydi.

"Lejyonerler Roma'dan geldi. On Yedinci Lejyon sanırım. Şşşt!"

Kardeş birden çömelme vaziyetinden kayıp yere dümdüz uzandı. Brennus de aynısını yaptı ve ardından kamışların arasından gözleriyle dikkatlice etrafı taradı.

İkisi de kılıçlı, fakat zırhsız ve miğfersiz iki adam yan yana yürüyorlardı. Derin bir muhabbete dalmışlardı ve daha yakındaki adamı tanıyan Brennus, onun ne dediğini duymak için kulak kabarttı. Bu adam Romalıların kumandanı Varinus'ten başkası değildi.

Adamlar daha da yaklaşıp kamışlığın yanından geçtiler. Sonra dönüp ters yönde tekrar geçtiler. Brennus'ün eli, sırtında çaprazlamasına duran uzun kılıcının kabzasına doğru gitti yavaşça. Bu hareketini gören kardeşi tekrar kolunu yakaladı onun.

"Sen tam bir aptal oğlu aptalsın, orman fahişesi evladı seni, kılıçla oynamanın sırası mı? Dinlemedin mi?"

"Dinledim, orman fahişesi evladının kardeşi. Ve şimdi de onların planlarına bir son verip güneye, Crixus'e gitme niyetindeyim."

"Lejyonerler olduğu gibi kalıp kendilerine yeni liderler bulmayacaklar mı? Bir orduyu herhangi bir aptal da yönetebilir. Bari bu liderlerin planlarını biliyoruz. Onların yerine geçeceklerin planlarının ne olacağı hakkında, bir Lucania kurdunun karnını boylayana kadar, hiçbir şey bilemezsin."

Brennus homurdandı; ama elini kılıcından da çekti. Varinus'le arkadaşının yavaş adımlarla kampa geri gidişlerini izlediler. Sonra Brennus kardeşine baktı.

Öteki başını sallayarak onayladı ve ihtiyatlı hareketlerle doğrulup ayağa kalktı. Ağzından tek bir kelime çıktı:

"Güneye."

İki kardeş –ve bebekliklerinden beri, çocukluk ve barbarlara has gençlik oyunlarında iki rakip– güneye doğru, her biri son hızına ulaşmaya çalışarak, omuz omuza, avcıların uzun ve kendinden emin adımlarıyla koşmaya başladılar. Yeni kılıçlarının kendilerini engellediğini fark edince onları fırlatıp attılar; sadece bıçaklarını sakladılar. Saatler geçti; fakat adımlarını yavaşlatmadılar. Birbirlerini kâh şakalaşarak, kâh iğneleyerek sürekli teşvik ettiler. Karanlık çökerken Varinus'ün kampından güneye doğru millerce yol almış ve tepelerin arasında terk edilmiş bir köye varmışlardı.

Tek başına dolanan bir keçi buldular ve sağıp sütünü içtiler; sonra da hayvanı kesip ateşte pişirdiler ve yediler. Ardından yatıp uyudular. Ayın doğmasıyla birlikte, yorulmak nedir bilmez kardeşi, Brennus'ü kaldırdı ve tekrar yola koyuldular.

Korunaklı bir koyakta tekrar uyudular. Şafak, doğu tarafındaki dağların tepesini hafif hafif aydınlatana kadar... Uyandıklarında, Brennus, şafağın mavi tasına bakırdan bir kama gibi uzanmış bir zirveyi işaret etti.

"Papa."

[11]

Crixus, Özgür Lejyon'un ordugâhını Galya tarzında koruma altına almış, meyilli yanlara bent ördürüp tahta kazıklar yerine de dikenler yerleştirtmişti. Kamp o kadar sağlam görünüyordu ki, kölelerin pek çoğu onun bir lejyonun saldırısını bile geri püskürteceğine inanıyorlardı. Crixus efendileri bozguna uğrattığı Galyalılar Savaşı'ndan, Gershom ben Sanballat dağların eteklerinde sürdürdüğü sistematik akın ve yağma faaliyetlerinden, Oenomaus ise Thurii'ye yaptığı ani bir baskından dönmüş, savaşçı ve akıncı tüm gruplar son birkaç gündür kampın sınırları dahilinde yeniden bir araya gelmişti. Kamplarındaki ani yiyecek, silah ve giysi bolluğu karşısında şaşkına dönen köleler, bu malzemeleri gözlerini kocaman açarak seyrediyor, tereddüt içindeki yüzlerini bu alışılmadık giysilerden, bu alışılmadık konfordan utanarak çeviriyorlardı. Sonra açık alanda bir lejyonla göğüs göğüse geldikleri ve onu yendikleri Galyalılar Savaşı geliyordu akıllarına. Ve tüm köle ordusunun içi yeni, tuhaf bir duygunun heyecanıyla kıpır kıpır oluyordu; içlerinde hissettikleri, artık çaresizlikten kaynaklı cesaret değil, gurur ve çılgıncasına bir umuttu.

O sabah kampın etrafını dolaşan Galyalı Crixus, sert bakışları yere dalmış, yanından sessizce geçip giden Bithynialıların kumandanı Gershom'a seslendi:

"Hayrola, erkencisin, Bithynialı."

"Aynen senin gibi, Cermen."

Crixus güldü. "Cermen mi? Ben Galyalıyım."

"Ben de Bithynialı değilim. Bir Yahudiyim."

Crixus hatasını kabul etti. "Unutmuşum. Çok saygıdeğer bir halk. At eti yeseler de... Yoksa onlar Trakyalılar mıydı?"

"Seninkiler o iğrenç kuzeyli kokularıyla açlıktan kırılırken, benim halkım Tanrı'nın ekmeğini yiyordu."

"Son derece cazip ve takdire şayan bir tanrı," dedi Crixus kibarca. Tanrılar umurunda bile değildi. "Kendisine bir kurban adayarak onu denizler ötesinden bize yardıma gelmesi için çağıramaz mısın şimdi?"

Gershom karşısındaki kâfire o eski Ferisi mağrurluğuyla baktı.

"O sadece İsrail'in tanrısıdır."

Crixus meseleyi kapattı. "Onun ekmek konusunda uzmanlaşması ne kötü. Şu ağzını açmış yiyecek bekleyen kampın doyurulmasında yardımcı olabilirdi. Etraf millerce ötelere kadar bir çöl kadar çıplak."

Gershom kabul etti. "O zaman kalkıp gidelim biz de."

"Nereye?"

"Denize ve dağılalım."

Galyalı kafasını salladı. "Spartaküs emir vermeden bunu yapamayız. Sadece *strategos*un emirlerine uyacağımıza dair yemin etmiştik."

"Ben bu tür bir yemin etmedim." Yahudi sinirli parmaklarla kara, kıvırcık sakalını taradı. "Bu Trakyalı biz ondan memnun olduğumuz sürece liderimizdir; tahttan indirilemez bir kral değildir."

"Öte yandan, Özgür Lejyon'un *tribunus*lerinden birinin, bir adamını –sanırım bir Bithynialıyı– Spartaküs'ün köleleri Cumhuriyet'e teslim edeceğine dair bir şayia yaydığı için sopaladığını duydum."

Gershom sinirli sinirli omzunu silkti; fakat bedenini saran Romalı zırhı ile başına taktığı gümüş kaplı Grek miğferi birbiriyle uyumsuz bu uzun boylu, kara saçlı, kara sakallı adam, bir cevap da vermedi. Crixus batı yönüne doğru bakıp neredeyse kendi kendine konuştu:

"Lakin burada da uzun süre kalamayız; bunu Spartaküs de biliyor. Birkaç gün içinde dönmesi gerek. Onun ve Greğin...."

Gershom pervasızdı. "Bu hadım Grek, *strategos*un neyi oluyor? Âşığı mı?"

Crixus tekrar güldü. "Spartaküs'e âşık çok adam var. Sen bile öylesin sanırım, Yahudi."

"Adamların çoğunun âşık olduğu kişi, bir hizmetçi kız; fakat o da sadece biriyle yatıyor. Bu Kleon gece gündüz *strategos*la birlikte. Cossinus'ü öldürüp döndüğünde, Greğin onunla bir araya geldiğini gördüm. Karşılıklı konuştular; ardından siz onun çadırına toplandınız. Sonra bir grubun yola çıktığına delalet eden sesler işittim ve *strategos* ile Elpinice kadının Grekle ve bir sürü Trakyalıyla birlikte güneye doğru gittiklerini gördüm. Onların deniz tarafına doğru kaçmadıklarını nereden biliyoruz?"

"Spartaküs ya da Elpinice bizi terk eder mi? Vezüv'de onlarla birlikte olan gladyatörlere sorsana bunu. Sen onların ikisini de pek tanımıyorsun, Yahudi."

"Biraz tanıyorum; ayrıca ben ne aptal ne de köle olacak bir adamım. Ne de aklına estiğinde kamptan ayrılıp istediği yere giden bir barbarın komutası altındaki bir Gayri Özgür Lejyon'un sözüm ona bir *tribunus*ü..."

"Öyle çok uzağa gittiği filan yok. Dinle, ama öteye beriye de yayma: Doğudan, Brindisium üzerinden gelen bir vergi tahsildarı kafilesinin yolunu beklemek üzere, tepelerin arasından büyük Taş Yol'a gittiler. Grek bu kafilenin geldiğini öğrendi ve onları kıskıvrak yakalamak üzere bir plan yaptı. Ele geçecek hazineyle Spartaküs *Italiot* kentlerinin desteğini satın alacak ve her köleye bir Özgür Lejyon askeri olarak ödeme yapacak."

İşte o zaman Yahudi her şeyi bütün açıklığıyla gördü. "Böylece Özgür Lejyon'un varlığı sürdürülmüş olacak. Bu ülkeyi arşınlayacak, küçük çarpışmalar yapacak, küçük kasabalara saldıracak, hep işe yaramaz müttefiklerin peşinde koşacak ve İtalya'dan kaçma fikrini tamamen unutacağız. Ta ki Cumhuri-

yet tam anlamıyla harekete geçip de, çayırda yürürken gördüğü bir engereği üzerine basarak ezen bir adam gibi bizi yere yapıştırana kadar..."

Yarın, Crixus'ün umurunda bile değildi. "Olabilir. Her ölüm güzeldir, yeter ki çarmıhta olmasın. Ve kaburgalarımın arasına giren bir *gladius*le karanlığın ortasına dalmayı, Galya'ya kaçıp orada yaşlanmaya ve terk edilmiş bir kulübede karnı aç ölmeye tercih ederim. Özellikle de insanı öteki tarafta yalancıların karanlık, kötü Tanrıları beklerken..."

Bir an, kulak kesilip etrafı dinleyerek sustu; sonra pırıl pırıl, dalgacı gözlerle Gersom'a döndü. "Fakat Spartaküs'le Greğin başka planları var. Onlar Roma'dakinin karşıtı, farklı bir cumhuriyet kurmaktan söz ediyorlar. Burada, Güney İtalya'da, *Italiot*ların bağlı olacağı bir cumhuriyet..."

"Göklerdeki bir cumhuriyet," dedi Gershom. "Peki *Italiot* şehirleri, müttefiklerimizin aramızdaki kölelerini hoş karşılayacak mı? Özellikle de Metapontum'un ardından... Paestum'un sözünü bile etmiyorum. Bir özgür adam olsaydım, bir domuz sürüsüne sadakati daha tercih edilir bulurdum."

Yaşanan bunca şeyden sonra bile, bir köle arkadaşının görüntüsü ve kokusunun, bu bir zamanların Kadeş aristokratını iğrenme duygusuna sevk ettiği anlar oluyordu. Helenistik Jannaeus'u iki kez yenilgiye uğratmış, sonra dönüp Kadeş'in isyancı serflerini topukları altında ezmiş bir yönetici ve Ferisiydi o. Kölelerin arasındaydı; ama onlardan biri değildi. Aklında sadece kaçmak, Judaea'ya ve onun o dağlı halkına giden gizli geçide ulaşmak, orada günahkâr Salome'ye karşı Hasidim sancağını tekrar yükseltmek vardı. Bithynialılarıyla Lucania'yı boydan boya geçmiş, köleleri özgürleştirmişti, hem de kendi adamları, kopardıkları onca yaygaraya karşın, bu özgürleştirdiklerine karşı soğuk durduğu, onları küçümsediği hâlde. Özgürlüğe ka-

vuşturduklarının en az yarısı doğumdan itibaren köleydi; onların payına düşen kaderin kölelik olduğunu düşünüyordu.

Bununla birlikte, öte yandan –ve bu aklına geldiği zaman, o mağrur yüreği irkiliyordu– kölelerin ruh hâline dibine kadar gömülüp onların efendilere karşı hissettiği öfkeyle, onların köle arkadaşlarına karşı hissettiği şefkatle davrandığı uzun günler ve saatler de söz konusuydu. Töton Gannicus artık güzel bir çadıra ve yemekte ona hizmet eden iki Romalı esire sahipti. Bu yüzden de tüm kamp –tuhaf bir biçimde bu Romalılara acıyan tüm köle ordusu– ondan nefret ediyordu. Gershom da bir köle gibi bu nefret dalgasına katılmıştı ve şimdi Cermen kölelerin yerleştiği tarafa doğru bakarken gayri ihtiyari aklına giren bir düşünce, dudaklarına keskin bir ifade olarak iniverdi.

"Bu *strategos* erdemli bir adam olsa, sefere çıkmadan evvel şu Cermen *tribunus*ünü bir kazığa geçirirdi."

Crixus güldü. "Ne, Özgür Lejyon'da mı? Gannicus bir köle gibi ölmekten daha fazlasını hak ediyor."

"O bir köle yüreği taşıyor. Lejyondaki bir sürü adam gibi... Anlasana, Galyalı, bir adam hep köle olarak kalmayabilir, ama izini ölene kadar taşır. Bu iz onun ruhuna kazınmıştır. Bizler özgür adamlar değiliz; isyancı köleleriz."

Crixus, bir an için, acı bir gerçeğin farkına varmış gibi göründü. Ardından kapıldığı düşüncenin zihnini acıtan keskinliği azaldı ve yeniden güldü.

"Ben bir köle değilim. Ruhumda da hiçbir köle izi yok. Romalılardan bir düşmandan nefret eder gibi nefret ediyorum, bir kölenin efendisinden nefret ettiği gibi değil."

"Öyleyse sen aptalın tekisin," diyen Gershom dönüp uzaklaşmaya başladı. Sonra durdu. "İşte iki casusun geliyor."

"Brennus'le kardeşi mi? Hani neredeler?"

Gershom, uzaktan, siperlerin ötesinden, kampa doğru hızla yaklaşan iki figürü işaret etti. Galyalı onu onayladı.

"Gözlerin keskin, Yahudi."

"Duygudan uzak bir kalbe rağmen, Galyalı. Dinle beni, Crixus. Eğer Özgür Lejyon'a sen ve ben önderlik edersek, içinde Gannicus gibi, hayalci Spartaküs ve Kleon gibi adamlar bulunmaması koşuluyla, onu hâlâ kurtarabiliriz."

Crixus başını salladı. "*Strategos*'a bir söz verdim. Belki bunun hiçbir önemi yok. Ama Spartaküs'ü seviyorum; işte bu çok önemli."

Sonra yaklaşmakta olan iki casusunu karşılamak üzere ilerledi.

[III]

Aynı sabahın daha erken saatlerinde yirmi kişilik bir atlı grubu bir nehri geçmiş, kuzeybatı yönünde Lucania içlerine doğru at sürüyordu. Yanlarında yüklü midillilerden oluşan uzun bir katarla ilerliyorlardı. Grubun tümü atlıydı; çoğunlukla uzun yeleli, uzun kuyruklu, Calabria kırması, dayanıklı, küçük boy hayvanlardı bindikleri. Her süvari, bir kargı ve ufak boy mızraklar taşıyordu. Kimi zırhlıydı, kimi değildi. Bir kısmı elbisesi yırtık, yarı çıplak hâldeydi. Bazısının bedenini kanlı giysiler sarıyordu. İçlerinden biri, eyerinin üzerinde öteye beriye devriliyor, yerinde bir arkadaşının yardımıyla durabiliyordu. Bunlar, büyük Taş Yol'a yönelik akınlarından dönen Trakyalı köle grubundan başkası değildi.

En önden, tek kişi olan öncüleri –basık çeneli ve alınlı, ufak tefek bir adam– gidiyordu. Bu, İberyalı Titul'dü. En arkadan ise, ara sıra omuzlarının üzerinden geriye doğru bakarak, parılda-

yan güneşin pusunda solgun ve ıssız görünen ovaları kolaçan eden üç atlı geliyordu. Grubun en uzun boylusu, ortada at sürüyordu; kocaman bir aygıra binmiş, yarasız beresiz, dipdiri, bedenini altın kaplama bir zırh saran bir devdi bu. Görkemli bir figür, Özgür Lejyon'un, bir zamanlar Batiates'in *ludus*unda bir köle olan komutanı, *Strategos* Spartaküs...

Trakyalının sağ yanında at süren Kleon'un aklından bunlar geçiyordu. Fakat Trakyalıda görkemlilikten daha fazlası vardı. Üç ayın içinde, Trakya ormanlarında özgürce dolaşmaktan öte bir gelecek peşinde olmayan vahşi, dalgın bir köleden bir generale, bir devlet adamına, bir *arkhon*a (yüksek görevli), içiyle dışıyla adeta tanrısal Platon'un gözlemlediği, güneşin yıkadığı Siracusa'nın hükümdarına dönüşmüştü. Bir hadım için büyük bir başarıydı bu. Gölgelerle sevişme peşindeki biri için...

Elpinice, gladyatörün solunda at biniyordu. Şafaktan beri ıstırap içindeydi. Giysileri bedenini sıkıyordu; zırhı çoktan çıkarılıp atılmıştı. Dudaklarını büzerken acının tüm bedenini dalga dalga sardığını hissediyordu; dişlerini sıkıyor ve hiç ses çıkarmıyordu. Zira ovanın ortasında duramazlardı ve biliyordu ki, bu acı daha bir başlangıçtı ve son saat gelip çattığında, bedeni ona daha keskin bir ıstırap sunacaktı.

Papa'dan at üstünde yola çıkıp ilerlerlerken, bir gece, rahminde Spartaküs'ün dölünü taşıdığı gerçeğiyle tanıştığında, bu bilgiyle birlikte ilkin bir korku ve öfke duygusu da gelip oturmuştu içine. Roma'da, Capua'da ve Orta Deniz civarına kurulu tüm kentlerde yükselen beyaz duvarlı evlerdeki çoğu kadının bildiği üzere, ona da, o eski gecelerinde, Batiates'e hiç çocuk vermemesi tembih edilmişti. Sonra Trakyalı gladyatör için gözünü kararttığında, Capua'yı izleyen çılgınca at sürüşler ve saklanışlar sırasında, dünya onların isyanını yutmak üzere ağzını açtığında, göründüğü kadarıyla, kendini koruma diye bir derdi

bir daha olmamıştı. Trakyalının aşkıyla dolu gündüzler ve geceler, karanlık çökene kadar geçirilen parlak ve kısa bir zaman diliminden başka bir şey olmayacaktı ki...

Ama karanlık bir türlü çökmemişti. Lucania'da efendiler köle ordusunu alt etmekte yine başarısız kalmıştı. Köleler gün geçtikçe daha da büyük ve güçlü bir ordu hâline gelmişlerdi. Ve işte gladyatörün Batiates'in kulübelerinde onu aldığı o tuhaf ilk gecenin meyvesi de onlarla birlikte büyümüştü.

O şeyi öldürmek istemişti. Castus'ün ekibinde bir *centurio* olarak at binerek, *Italiot* kentlerini Cumhuriyet'e karşı ayaklandırmaya çabalayan Spartaküs ile Kleon'un, bir yandan da efendiler karşısında yaygınlaştırarak sürdürdükleri gerilla saldırılarına katılmıştı. Fakat geceleri açıkta uyumasına, buz gibi soğuk sulara yatmasına, iki kez attan inip köle safları arasında savaşa tutuşmasına karşın, yine de ölmemişti o. Derken bir durgunluk çökmüştü üzerine. Aynı zamanda korksa da... Kocaman gözlerle izlemişti bedenindeki tuhaf değişikliği ve büyümeyi. Gecenin karanlığında, Spartaküs'ün yanı başında, zaman zaman, üzerine çullanan vahşi, karanlık bir öfke ele geçiriyordu onu. Bazen de garip bir biçimde yüreğini parçalayan, ismini tam koyamadığı bir his... Şefkat duygusuydu herhalde bu.

Kendine karşı, güvenlik içinde, mışıl mışıl uyuyan dev kafalı gladyatöre karşı, çadırların etrafında uyuyan tüm köle ordusuna karşı ve uykuya yatmış, yeni günü bekleyen tüm hayata karşı bir şefkat... Bu karanlık, uzun saatler boyunca, yılların perdesinin arasından uzanıp el yordamıyla, uzun zaman önce Atina'da kalmış, yarım yamalak hatırlanan bir kadının gözyaşlarını ve dokunuşlarını bulmaya çalışıyordu tekrar. Gözlerinin önünü perde gibi örten zamanın, nefretin donmuş sarkıtlarının arasından uzatıyordu ellerini. Onu *tribunus*ün gırtlağını kesmeye yönelten ve yüreğine soğuk bir haz veren nefretin... Onu, diğer

kölelerle birlikte, esir edilmiş Romalılara, derilerinden yağmur gibi kan ve ter fışkırana, adamlar bağıra çağıra ölene kadar, tarifi mümkün olmayan işkenceler etmeye sevk eden nefretin... Ve bu perdelerin ötesinde, sanki, beyaz yüzlü, ağlayıp sızlanan, ellerini saklanmış bir yüzden indiren ve tasasız bir çocuğun sevinciyle gülen bir öz bulmuş görünüyordu.

Ve bu kayıp özün ona yoldaş olmasıyla birlikte, atla Papa kampından ayrılmaları azaltmıştı. Gladyatör, yoldaş-*literatus*ü hadım Kleon'la beraber akınlara ve bazı görevlere giderken, o kampta kalıyordu. Ve Trakyalı bu seferlerden döndüğünde, Elpinice, kendisine bakan gözlerde bir âşığın bakışlarının olduğunu fark ediyordu, çılgın, tuhaf bir çocuğun şehvetinin değil. Gladyatör uzanıyor, başı genç kadının kucağında, onların gelişlerini bekleyen kentlerden, kölelerle birlikte kuracağı devletten söz ediyordu. Ve genç kadın, onun, tıpkı dinlenmeye çekilmiş bir yılan gibi, içinde taşıdığı gücü görüyor ve hayranlıkla seyrediyordu Spartaküs'ü, o uyurken. Ve efendiler kuzeyde son hazırlıklarını yaparken, ve gladyatörün dölü, rahminde kıpır kıpır dönerken...

Spartaküs, onun doğmamış çocuğunun farkında değildi, önlerinde yaşanan ölüme ve savaşın türlü risklerine odaklanmış gözleri başka bir şey göremeyen bütün köle ordusu gibi. Bir tek hadım Kleon'un bunun dışında olduğunu düşünüyordu genç kadın; Greğin o soğuk ve neşeli gözlerinden, onun bu bilgiyi kendisiyle paylaştığının işaretlerini okuyordu. Fakat yine de hazine taşıyan kafilenin yolunu kesmek üzere büyük Taş Yol'a gidiş planlarını yaparlarken, genç kadın bu akına katılacağını söylediğinde, gözlerindeki ifade hiç değişmeyen Kleon, bu konuda tek kelime bile etmemişti. Elpinice muhtemelen bu son akını olur diye düşünmüştü; zamanın bu kadar yakın olduğunu bilememişti.

Böylece Elpinice dağların arasından, yeşil Calabria topraklarından, diğerleri gibi gündüzleri gizlenip geceleri hızla yol alarak, yemek yemeden, uzun sürelerle su içmeden, yağmurların altında bir kaçak gibi yatarak ilerlemişti. Arkalarından köle ordusu belki dağılmıştı; belki de ayaklanmanın sağ kalan tek kuvveti kendileriydi. Fakat Crixus'ün ihtiyatlı ve yetenekli bir adam olduğunu ve Varinus'ün hâlâ takviye alamadığını bilen Spartaküs'le Kleon bu riski göze almışlardı. Derken ulaştıkları yolun kenarına saklanıp beklemiş, gelen kafileye saldırmış ve kısa bir çarpışmanın ardından onu teslim almışlardı. Şimdi, Mount Papa eteğindeki köle kampına ulaşmak üzere iki gündür yoldaydılar.

Öğle vakti, bir Romalı piyade grubuyla karşılaşmamak için yollarını kuzeye doğru çevirmek zorunda kalmışlardı; Titul, Romalıları, onlar kendilerini göremeden tespit etmişti. Günbatımına kadar geniş bir yay çizmişlerdi ve artık, Campania'dan çıkışlarından bu yana köleler için giderek iyice tanıdık hâle gelen dağlık bölgenin içinden ilerliyorlardı. Burada koşarak kendilerine doğru yaklaşan, kısa, gri tünikli, belinde sadece bir bıçak taşıyan tek bir adam gördüler uzaktan. Bu bir Galyalıydı ve Mount Papa eteklerindeki Crixus'ten bir mesaj getiriyordu *strategos*a.

"Çabuk geri dönün. Varinus'e sonunda takviye geldi ve onun gizli bir planı olduğunu öğrendik."

Fakat Kleon, Elpinice'yi işaret etti.

"Kadın, daha fazla gidemez."

Genç kadın yorgunluktan iyice takatsiz düşmüştü sahiden de. Fakat Greğin gözlerine baktığında, hadımın planını anladı: Spartaküs'e onu arkada bıraktırmayı düşünüyordu.

Öfkeli bir şaşkınlıkla Elpinice'ye bakan, kulaklarında hâlâ Crixus'ün mesajı çınlayan Spartaküs, bir şeyler sezinler gibi oldu.

Derken hem o, hem de genç kadınla birlikte at binmiş herkes, aniden meselenin farkına vardılar. Asla bir kadın değil, neredeyse bir gladyatör gibi gördükleri Elpinice'yle, hiçbir şeyin farkına varmaksızın, günlerce yan yana at sürmüşlerdi. Şimdi ağızları açık bir vaziyette, hamile bir kadına bakmaktaydılar; üstelik doğum sancıları da neredeyse başlamak üzereydi kadının. Durmuş yük hayvanlarının yanında öylece dikili kalakalmışlardı. Güneş alçalmıştı; havada bir serinlik hissediliyordu. Atlar, başları aşağıda bekliyorlardı. Yakında bir yerlerde, bir şelale, görünmez kayaları tokatlıyordu şapırtılarla durmaksızın. Elpinice bir acı sisinin arasından Galyalı habercinin sözlerini duydu.

"Şurada, geride, tepelerin arasında bir ev var."

Genç kadın atların hareket ettiğini, demir gibi sağlam bir kolun onu kavradığını algıladı. Tepelerin arasındaki bir çukura döne döne inerek metruk bir villaya ulaştılar. Burası Thurii'den ya da Metapontum'dan zengin bir Lucanialıya ait, köle işgalinden dolayı terk edilmiş bir sayfiye eviydi. Giriş koridorunun kapısı yarı açıktı ve sağ taraftaki mutfaktan ne bir duman yükseliyor, ne de işlerinin başındaki kölelerin sesleri duyuluyordu. Gladyatör kapıları tekmeleyerek ardına kadar açtı ve Batiates'in yatak kadını kucağında, içeriye girdi. *Atrium*un loşluğunda bir an durup hayretle etrafına bakındı; zira daha önce böyle bir eve hiç girmemişti.

Loş aydınlıkta ışık pırıltıları oynaşıyordu. Güneşin son ışınları, sıçrayan sular gibi mermer tavana vuruyor, oradan dönüp mozaik döşemeye iniyor, koridora aşağı koşturan ışık huzmeleri *peristyle*de, kaideleri üzerinde dikilen boyalı heykellere kadar ulaşıyordu. Heykellerden biri, bir Silanion Hermaphroditus'u*, bir su *nympha*sı (peri) ile müstehcenlik taşan bir coşkunluk

* Yunan mitolojisinde Hermes ile Aphrodite'nin, daha sonra hem erkek hem dişi hâlini alan oğlu -çev.

içinde birleşmiş Hermes'in oğlunun bedenini tasvir ediyordu. Cephissodorus okulundan bir Symplegma başını kaldırmış, dev barbarın şaşkın bakışlarındaki yoğun ıstıraba bakıyordu.

Ve birden vahşi bir öfke kapladı Spartaküs'ün içini. Bağırtısıyla Trakyalıları harekete geçirdi. Kollarını Elpinice'den çözerek parlayan taştan figürleri işaret etti.

Sonra, kırılan heykellerin çatırtıları arasında, Batiates'in odalığını bir yatak odasına taşıdı.

[IV]

*Atrium*u bir aşağı bir yukarı adımlayan hadım Greğin dinlediği çığlıklar artık zayıf bir inlemeye dönüşmüştü. Bu sesler onun sinirle kaşlarını çatmasına neden oluyordu sadece. Bu iş, daha ne kadar engelleyecekti onları? Trakyalı, doğum yapan bir kadının pis yatağının başında daha ne kadar zaman harcayacaktı boşuna?

Elpinice'nin onun planlarına tamamen karşı olduğunu bilen Kleon, büyük Taş Yol'a yaptıları akın sırasında onun ölümünü görmeyi ummuştu. Genç kadın akını sağ salim atlatıp hep birlikte tekrar Lucania'ya dönerlerken de, *strategos*un, onun hamile olduğunu anlayarak, kadını yolda bırakacağı fikrine kuvvetle inanmıştı. Kölelerin komutanının, esirlerin arasından, şimdi Mont Papa eteklerini dolduran yüzlerce kadın köle arasından, istediği zaman, istediğini seçebilecekken, rahatsız bir kadının derdini sırtında taşımasının ne anlamı vardı? Fakat o, böyle bir şansı varken, tutmuş, bir ebe gibi davranıp yürüyüşü kesmişti. O ki, görünüşündeki sağlamlık, mesafelilik ve soğukkanlılıkla, tıpkı Platon'un hükümdarıydı!

Dışarıya çıkan hadım, artık karanlığın neredeyse tamamen çökmek üzere olduğunu gördü. Adamları çukurun dibindeki

eve yerleştirdi. Etraftaki tepeler inmekte olan karanlığa yukarı tırmanıyorlardı. Derenin çığlığı hiç durmaksızın ulaşıyordu buraya. Kleon loşluğun ortasında durup artık belirginleşmiş, uzaktaki Papa'nın üzerinde göz kırpmaya başlamış bir yıldıza baktı. Bu, denizde doğanın* bizzat kendi yıldızıydı.

Ve Pacianus'ün Libyalılarının erkekliğini elinden aldıkları o günden bu yana ilk kez, üzerine yoğun bir bezginlik ve kimsesizlik duygusu çöktü. Hep yalnızlıktı yaşadığı, aşkın yumuşak elleri ve dudakları nedir bilmeden! Bedenindeki tohumun meyveye dönüştüğünü hiç göremeyecek, bir çocuğun sesini hiç duyamayacaktı. Ve bir anda dehşete kapılan hadımın gözlerinden yaşlar boşalmaya başladı. Kendine ne faydası vardı bu yaptığı planların ya da antik dönemlerden kalma eski bir rüyayla oyalanmanın? Kölelerin kazanmasından ya da kaybetmesinden ona neydi? Ona neydi bütün bunlardan, zaten bir tür yarı ölüyken, böylesine utanç verici bir biçimde sakat bir bedene sahipken?

Velakin o gece Elpinice dünyaya bir oğul getirdi ve ılık şarap ve su içti ve bir müddet uyudu. Ve sabah olurken uyandı ve *strategos*a onu bırakması için ısrar etti. Ve nihayetinde, gönlü istemese de, o –iktidarını ihmal eden ve görevi büyük bir insan grubuna reislik etmek olan hülyalı bir köle– bunu yaptı. Adamlarının yarısını eve göz kulak olmaları için Titul ile birlikte bıraktı. Ve Elpinice'yi kucakladı. Ve onun gözlerinde bir tuhaflık gördü; öyle ki, çok zaman önce, Capua'daki *ludus*un kulübelerinde yaşadıkları o geceyi hatırladı.

Sonra atını, doğan günün ilk ışıkları altında, Crixus'ün kampına doğru sürdü.

---

* Denizin köpüklü dalgalarından doğduğu rivayet edilen Aphrodite'ye atıfla; Romalılarda Venüs onunla bir tutulmuştu. *–çev.*

[v]

Quaestor (maliye ve ceza işlerine bakan yönetici) Thoranius, Roma'dan, Varinus'e destek olmak üzere, On Yedinci Lejyon'la birlikte harekete geçmişti. Thorianus, babası azatlı bir köle olan, hilekâr bir adamdı. Yontulmamış ve kültürsüz, neredeyse barbar denecek biri olduğundan, ilk bakışta, Varinus için, Furius veya Cossinus'ten daha kötü bir yardımcı gibi görünüyordu. Kampa yaklaşınca bir boğa gibi kükredi; çilli eliyle butlarına şamarlar indirdi ve kaba nükteleriyle ortalığı cümbüş yerine çevirdi. Görünüşü bir tacirinkine benzeyen ve zırhı bir pleb gibi üzerinden dökülen Thoranius, şöyle bir bakınca, mükemmel bir taktisyen olduğu konusunda fazla ipucu vermiyordu; aslında hızla yükselmesini engelleyen tek şey, düşük bir soydan geliyor olmasıydı.

Derken, Varinus'ün kampına varışından on iki saat sonra, *preator*ü yanına alıp kampın yanına kadar sokulmuş kamışlığın oraya götürdü ve ona, en ince detaylarına kadar düşünülmüş bir savaş planı sundu.

İlk başta Varinus onu soğuk bir ifadeyle dinledi. Sonra itiraz edip tartışmaya girişti. Derken sonunda, her ne kadar mertliği ve göreneklere uygunluğu konusunda onu huzursuz eden bir şüphe içine düşse de, planı kabul etti. Bu kabulü takiben, kamp, üç uzun gün boyunca hummalı bir faaliyete sahne oldu. Dördüncü günün sabahı, Varinus, kıdemli askerleriyle birlikte yola çıktı ve güneye, deniz kıyısına kadar uzanan, koyaklarla dolu bölgenin içine doğru ilerledi. Daha sonra, Thoranius'la birlikte Roma'dan henüz gelmiş On Yedinci Lejyon'un tam yarısı, birer saatlik aralarla, üç yüzlük, sekiz yüzlük, dokuz yüzlük ve binlik gruplar hâlinde kamptan ayrıldı. Çevredeki bölge, casus ya da kaçak var mı diye karış karış tarandı; etrafta, Thoranius'ün adamlarının, hepsi güney yönünde olmakla birlikte, kampı dört

farklı rotada terk eden adamlarını seyreden şahinlerinkinden başka göz yoktu.

Aynı şafak vakti, doğu yönünden daha yeni gelmiş Spartaküs, yorgunluk nedir bilmez aygırının üzerinde, *quaestor*leri Gannicus olan, silahları pırıl pırıl parlayan iki bin kölenin başında, Papa'nın eteklerindeki köle kampından ayrıldı ve hızla batıya doğru yürüyüşe geçti. Onun peşinden, *strategos* giderken kalkan tozlar henüz yere inmeden, Grekler ve Galyalılardan oluşan altı yüz adamı yanına alan Oenomaus kamptan çıktı ve kuzeye doğru gitti. Onun ardından hem Romalıların hem de Özgür Lejyon'un yakından tanıdığı bir yürüyüş kabiliyetine sahip Galyalı ve İberyalı adamlardan teşkil edilmiş bir grup, Papa eteklerindeki mevzilerden koşar adım fırlayıp kuzeybatı yönünde dağların arasında kayboldu. Onlara Castus önderlik ediyordu. Crixus, Gershom ve hadım Kleon, sadece kampa değil, Paestum yakınlarındaki çarpışmada ele geçirilen Romalı esir gruplarına da göz kulak olmak üzere, Galyalı ve doğulu kölelerin başında kampta kaldılar.

Tüm gece boyunca sert bir ayaz kavurmuştu toprağı; fakat şimdi, gün ışığı altında, akıncı gruplarının sonuncusunun da ayrılmasıyla birlikte yükselen bir sis ovanın üzerini kaplamıştı. Başına buluttan bir taç geçirmiş Papa dimdik yükseliyordu. Bir önceki gün ve gece boyunca, nöbetleşe yeri kazan Romalı esirler, Kleon'un emriyle tekrar işe koyuldular.

Zaman dardı.

Gershom ben Sanballat huzursuzdu. Bithynialılarını bırakarak, bir gözü harıl harıl yer eşme faaliyetinde, sazdan kulübe ve barınak dizileri boyunca yürüdü ve gelip Greğin yanında dikildi. Bir süre hiçbir şey söylemeden Romalı esirleri seyretti. Bu esirler belki yetersiz giysiler içindeydiler ve bozuk mısırla besleniyorlardı, ama kamçısız çalıştırılıyorlardı; ki bu uygulama,

Özgür Lejyon'da, Trakyalı *strategos*un başka hiçbir emrinin yaratamayacağı kadar büyük bir kızgınlığa yol açıyordu.

"Kötü kazıyorlar," dedi Kleon. "Sanırım bunların Romalılar için mezar olduğundan şüpheleniyorlar."

Yahudi kıvırcık sakalını parmaklarıyla taradı ve canlı, parlak gözlerini sisin kapladığı kırsal alana yöneltti. "Keşke ölüler onların içinde güvende olsaydı."

"Gelecekler."

"Hiç kuşkusuz." Yahudinin karşısındakine dönen gözlerinde alaycı ışıltılar vardı. "Yanılmıyorsam, bir keresinde, senin, nereye gittiğimizi, başımıza neler geleceğini hiç umursamadığını, yaşamanın senin için meselelerin en ufağı olduğunu söylediğini duymuştum. Şimdi bakıyorum da, bir *tribunus* miğferi altındasın ve *strategos*un gizli planlarının içinde yer alıyorsun. Oynadığı oyun ne olursa olsun, at yiyen ve ölülerine tapan bir barbara hizmet etmek, bir Grek için kötü bir şeydir hiç kuşkusuz?"

Kleon, soğuk, umursamaz bir ifadeyle gülümsedi. "At yese bile, ben onun bundan daha büyük maharetler sergilediğine tanık oldum. Onun, nice şeflere küfürlerini ve kibirlerini bir lokmada yutturduğunu da gördüm."

"Yehova'nın Tanrı olduğu kadar doğru bu." Gershom ben Sanballat dalgınlaştı. "Fakat yine de niye Özgür Lejyon'da, Korintli bir hadımın rüyalarını süsleyen bir tiranlığı inşa etme peşindeki günahkâr bir putperestin emri altında yürüyeyim, işte bu kafama çok takılıyor."

Kleon'un suratı müthiş bir öfkeyle kıpkırmızı kesildi. Ardından boğuk bir sesle konuştu Grek: "Bu, büyük bir hakaret, Yahudi."

Bunu Gershom da biliyordu; lakin bunu itiraf etmenin yolunu bilmiyordu. Daha lafları dudaklarını terk edene kadar, kendi kan hücum eden yüzü de al al olmuştu. Parmakları parlak sakallarının arasında tereddütle duraklamıştı. Öne doğru eğilerek

Romalılara bir küfür savurdu ve ondan laf yiyen Romalılar tekrar canlı bir biçimde çalışmaya başladılar. Sonra Hasidim gerilla beyaz yüzlü Greğe döndü.

"Yakışık almadı. Senin iki kat adamolduğunu düşünüyorum bazen; bir boğadan aşağı kalmıyorsun zira. Ama sanki biz birilerinden kaçan köleler değil de devlet adamlarıymışız gibi yapılan şu havai cumhuriyet hesapları ve planlarına, şu gizli akınlara ve umutlara giderek daha fazla sinir oluyorum. Sen ve senin Trakyalın, kumdan bir ev inşa ediyorsunuz."

"Kumdan ya da taştan, hepsi aynı kapıya çıkar; bu, düzensiz yeryüzüne bir düzen getirmenin, yüz yüze geldiğimiz ve bizi eritip yok eden her şeye karşı koyabilmenin rüyası."

Yahudi, tekrar o soğuk Ferisiye dönüştü. "Bunlar, tıpkı Kudüs'teki orospunun rezil adamları gibi Tanrı'ya küfreden Helenlerin lafları." Düşünceleri, bakışlarıyla birlikte uzaklara gitti. "Ama hem Tanrı'nın hem de benim hâlâ dipdiri olduğumuzu görecek o. Yeter ki Kadeş'e dönmeyi başarayım..."

"Senin şu kraliçe mi?" Kleon yine kayıtsızlığına dönmüştü. Sonra devam etti: "Eğer bir an önce gidip yaptıkları kazı işini kontrol etmezsen, senin Bithynialılar kampın yarısını tuzaklarla doldurur. Onlar benim Romalılarıma göre daha yürekten çalışıyorlar."

Yahudi, adamlarının yanına döndü. Bu arada Galyalılar –istihkâmlara göz kulak olan bir grup ve setin dışında aylak aylak dolanan birkaç kişi dışında hepsi– rahatça uzanmış ense yapıyor ya da zırhlarını ve tüniklerini onarıyorlardı. Esirler ve Bithynialılar tarafından kazılan uzun hendek, kamp girişinin yanından başlayıp sıra sıra barakaların arasından geçerek kampın uzaktaki ana duvarına dek uzanıyordu. Öğleye doğru kazıcılar kazmayı bıraktılar ve Kleon'un enerjik yönlendirmesi altında, kazıdan çıkan toprağı taşımaya koyuldular. Öğleden son-

ra, hendeğin kocaman ağzı gözden kaybolmuştu. Üzeri dallar ve çimenlerle kapatılınca, kampı ikiye ayıran, zemini sağlam bir yol gibi görünüyordu artık. Bir taze toprak kokusu asılı kalmıştı barakaların üzerinde. Kampa bir sessizlik çöktü.

Bir saat geçti ve bütün gün kuzey duvarının üzerinde oturmuş olan Crixus aşağı inerek büyük kamp kapısına doğru koştu hızla. Galyalıları onun geçişine pek dikkat etmediler; omuzlarına asılı uzun kılıçlarını çıkarmış olan adamların şarkıları ve kahkahaları göklere yükseliyordu. Kapıya daha evvel birikmiş bir kısım Özgür Lejyoner, yaklaşmakta olan grubu kayıtsız gözlerle izliyorlardı.

Bu, darmadağınık yürüyen sekiz yüz adamlık bir gruptu; bağırarak, Özgür Lejyon'a katılmak için Apulia'dan buraya zorlu bir yolculuk yapan kaçak köleler olduklarını söylediler. Crixus ve nöbetçiler tarafından pek de sorgu suale tabi tutulmadan sıcak bir biçimde karşılanan, gülen, sevinç nidaları savuran, şamatacı, düzensiz bir grup hâlindeki adamlar, üçer üçer kampa girdiler.

Giriş kapısının iç tarafında yekpare bir duvarla karşılaştılar. Onunla kampın kazıklı siperleri arasında, ani bir kavisle dönen dar bir koridor vardı. Yeni gelenlerin en önündeki bir an için tereddüt etti; fakat arka tarafın baskısına fazla direnemedi. Grup koridora doluştu. Nöbetçiler, üst üste binen grubu kuşattılar ve içine daldılar. Kapının oradaki Crixus gözlerini kırptı ve tekrar kuzeye doğru baktı.

Derken arkasında, iç duvar boyunca, bir çığlık selidir koptu; dal çatırtıları, ok ıslıkları ve silah gıcırtıları duyuldu. Bir süre, gürültü kulakları sağır edecek düzeydeydi. Sonra yavaş yavaş söndü gitti. Elleri belinde, miğferi alnından geriye doğru itilmiş, kış güneşinin kamaştırdığı gözlerini kırpan Crixus dönüp bakmadı bile.

Papa eteğindeki kampa günbatımının hemen öncesinde gürbüz, iyi beslenmiş başka bir köle grubu daha geldi. Onlar da o konuksever kapıdan geçtiler. Ve yine, kısa süre sonra, korkunç bir hengâme kapladı yeri göğü.

Strategos ise, ardında yorgunluktan öteye beriye devrilen ekibinin geriye kalanıyla, karanlık çöktüğünde geldi. Kanlar içinde, ama sapasağlamdı. Dışarı çıkan Crixus, meşalelerin ışığında selamladı onu. Hiç de kölelere has haberlerle gelmeyen, dev aygırın üzerindeki o dev köleyi...

"Varinus'ü Carrea'da, kayaların arasında pusuya düşürdük. Lejyonu yok edildi. Burada nasıl gitti?"

Crixus güldü. "Planladığımız gibi. Her ne kadar ben bir şey görmesem de..."

Kampın içinde yan yana durup Thoranius'ün adamlarının içine düştükleri tuzağa baktılar. Önden gidenlerin peşinden, o sabah kazılmış ve çimenlerle örtülmüş çukurların içine girmişlerdi adamlar. Çimenler sözde kölelerin ayaklarının altında çökmüş, Galyalılar da adamların üzerine okla, sonra da kılıçla saldırıya geçmişlerdi. Bu olay iki kez vuku bulmuş, çukur şimdi Romalı ölüleriyle dolmuştu.

Kimisi boğularak, kimisi tepelerine yağan oklardan ve taşlardan dolayı ölmüştü. Bir kısmı belki de hâlâ ölmemişti. Fakat bunların da geceyi sağ çıkarmaları mümkün değildi. Ölüm çukurundan şimdiden leş kokuları yükselmeye başlamıştı.

Gladyatör dönüp uzaklaştı; tuhaf barbar, hayalperest bir hadımın ellerinde, sağı solu belli olmaz bir köleden bir *arkhon*-tirana dönüşmüştü. Fakat onun dünyasına asıl rengini veren o eski benlik hâlâ canlıydı içinde. Sesi vahşiliğini biraz kaybetmiş olsa da...

"Bu, senin planındı, Kleon. Ve bu plan kampı kurtardı. Ama and olsun, bir daha Romalılara bile böyle bir tuzak kurmayacağız."

Kleon hafifçe güldü; çukurlardan yükselen pis kokudan yüzü sararmıştı. "Bu kamp Romalıların elinde olsaydı ve köleler kılık değiştirerek gelseydi, onların ölümleri de bunlarınki kadar kolay mı gelirdi? Onlar çukurlardan toplanıp tekrar çarmıha ve işkence demirinin karşısına giderlerdi."

"Romalılar vahşi hayvanlardır," dedi Gershom ben Sanballat. "Kendilerine yakışan ölümü buldular."

Crixus güldü. Ardından ürperdi. "Umarım ölümüm böyle olmaz."

Gece yarısına doğru, Castus ve Oenomaus, tükenmiş adamlarıyla birlikte döndüler. Buna karşın köle ordusu her tarafta galip gelmişti o gün. İki Galyalı önder, kurnaz Thoranius'ün, köle kampını kılık değiştirmiş Romalılarla doldurma planı çerçevesinde gönderdiği iki lejyoner grubunu ayrı ayrı imha etmiş, sonra kuvvetlerini birleştirerek Romalıların kampına yüklenmişlerdi. Thoranius'ün kendisi, umutsuzca çarpışırken öldürülmüş, lejyonunun geriye kalanı darmadağın olup kaçmıştı.

Bu arada, Varinus, gece boyu, kuzeye doğru, küçük bir atlı grubu eşliğinde kaçmaya devam etti ve Capua kapılarına varmayı başarana kadar da hiç durmadı.

[VI]

Spartaküs aygırını durdurup baktı. Arkasındaki gladyatörler de durdular ve bakışlarını yolda çaprazlama uzanan şeye diktiler. Havayı bir şelalenin çığlığı dolduruyordu. Tepeler kademe kademe alçalarak, saklı Romalı evinin bulunduğu çukura iniyordu.

Elpinice'nin yattığı eve ulaşmak için şafaktan beri at sürüyorlardı. Şimdi, amaçlarına bu kadar yakınken, ilerleyişlerini durduran şeye bakıyorlardı. Yolun orta yerinde bir köle yatıyordu; üzerini sinekler kaplamış, tüniği arkadan yarıya kadar yırtılmıştı. Niçin orada yattığı sorusu gereksizdi. Sırtında, bir düzine hayatın sönmesine yetecek kadar büyük bir delik vardı.

Delik, bir Romalı *pilum*u tarafından açılmıştı.

Atlar ürkerek tereddüt ettiler. Aygırından inen Spartaküs köleyi çevirdi. Tanıdığı biri değildi; fakat Trakyalı Ialo onu tanıdı.

"Bu, seninle birlikte büyük Taş Yol'a yapılan akına katılan adamlardan biri."

Atlarına binip yola devam ettiler. Şelalenin gürültüsü daha da yaklaşmıştı. Yol dimdik aşağı iniyordu. Tepeler geride kaldı. Derken ikinci kez durakladılar; eyerlerinin üzerinden inmediler.

Ialo o anı uzun süre unutmayacaktı. Tuhaf biçimde sıcak, berrak bir kış günüydü; tarlakuşları tepelerinde şarkı söylüyordu ve Romalı evinden geriye kalanların üzerinde hafif hafif dumanlar yükseliyordu.

Görüntü, binanın adamakıllı yakıldığına delalet ediyordu. Yol yol iz olmuş duvarları (çünkü gece yağmur vardı), bir insan iskeleti kadar çıplaktı; duvarların üzerindeki boyalı tahta işlemelerin yerinde ise yeller esiyordu.

Aniden gülmeye başlayan *strategos*, Ialo'nun irkilip sıçramasına neden oldu. "Dün biz efendileri bir çukurda tuzağa düşürmüştük," dedi ve üzerinden dumanlar tüten evi korumalarına almış kocaman tepelerin arasındaki o çukurda etrafına bakınarak, ürkütücü bir biçimde, tekrar güldü. Ardından atından indi; gladyatörler onu takip ettiler.

Daha önce *atrium* olan yıkıntının üzerine güçlükle tırmandılar. Etrafta ceset görünmüyordu. Spartaküs eline aldığı kömü-

re dönmüş büyük bir kazığı manivela olarak kullanarak enkazı kaldırmaya başladı. Gladyatörler, sessizce birer kazık alarak onunla birlikte çalışmaya koyuldular. Amaçları, Elpinice'nin yattığı odaya giden koridoru ortaya çıkarmaktı.

Ve nihayet koridoru açtılar. O soğuk kış güneşi altında verdikleri uzun bir uğraşın ardından, odanın kendisini de meydana çıkardılar. Sonra Iola ve gladyatörler uzağa çekilip Spartaküs'ü orada yalnız bıraktılar.

Bütün öğleden sonrayı, öyle uzaktan izleyerek ve bekleyerek geçirdiler. O onlara seslendiğinde akşam olmuştu. Geldiler ve odadaki yanıp kül olmuş iki bedeni görerek kahroldular. *Peristyle*de de tanınmaz hâlde bir ceset yatıyordu; diğer ikisini savunurken ölmüştü. Ialo diğerlerine pek çaktırmadan sürükleyerek onu da Elpinice ve çocuğunun bedenlerinin yanına getirdi; o, artık sonsuza dek muhafızlık edebilirdi Sisler Ülkesi'nde onlara.

Tepelerin arasından gelen bir ses duydular ve bir çalının ardına saklanmış İberyalı Titul'ü buldular. Elpinice'nin muhafızlarının tek sağ kalanı, yaralanmış ve kanlar içinde oraya kadar sürünmüştü. Hikâyesi kısaydı.

"Öğle vakti geldiler. Büyük Taş Yol'a yaptığımız akının ardından peşimize düşen yarım bölük süvari... Büyük taşlar ve harbeler savurarak mücadele ettik. Fakat bizi tepelediler; zira hiç okumuz yoktu. Evi yakmadan evvel kadına yatağında sahip oldular. Çoğu... Kadın çığlık çığlığa *strategos*u çağırıyordu." Yaralarını yalamak üzere ara verdi, kendini kaybederek. "Müthişti. Kaybolup gitmiş Batı Adası'nın adamları kadar büyüktü şehvetleri."

III
Rex Servorum

Fatih

[I]

ARTIK tüm Güney İtalya, Trakyalı gladyatörün ayaklarının önüne korunmasız bir biçimde serilmişti.

[II]

Kendi kendini keşif görevine atayan *literatus* Kleon, yanında yüz Galyalıyla, kışın dokunduğu topraklar üzerinden kuzeye doğru ilerliyordu. O kendini yağmadan ziyade arazinin haritasını çıkarmaya adamışsa da, bu amaç, Galyalılar için fazla anlam taşımıyordu; onlar akıllarına estiğinde yağmalarını, çapullarını yapıyorlardı.

Bir ara, kuzeydoğudaki gizemli bir görev için Papa'daki kamptan ayrılmak zorunda kalan Bithinyalıların *tribunus*ü Gershom ben Sanballat, Greğin ve keşif kolunun arkasından yetişti. Yahudinin yanında, başlangıçtaki Bithinyalılar grubuna yeni Suriyeli, Mısırlı, Grek ve zenci katılımlarıyla sayısı üç bine ulaşan adamları da vardı. Fakat onlara hâlâ Bithinyalı Lejyonu deniyordu. Ferisi gerilla alaycı bir sırıtışla yanmakta olan bir villayı işaret etti.

"Bu, Yeni Cumhuriyet'inin başlangıcı mı?"

Soğukkanlı Kleon'un kılı bile kıpırdamadı. "Yapmadan önce yıkmalıyız."

"Tanrısal Platon'un dediği gibi kuşkusuz," diye homurdandı Gershom. Ve ardından sordu: "Nerede kışlayacağız, Grek?"

"Belki Kadeş'te."

Yahudi ona bir küfür savurdu ve lejyonuna doğru yürüyüp uzaklaştı. Aynı günün akşamına doğru Kleon'un keşif kolunu, onlardan en ufak bir iz görünmemecesine arkalarında bıraktılar. Daha sonra Kleon ise batıya dönüp denize paralel giden yolları taramaya başladı. Hedef, kuzeyden gelen tüm yolcuların yolunu kesmekti.

Yoldan geçenlerin sayısı oldukça azdı. Tacirler karayollarından uzak duruyor, Yunanistan'a ya da Afrika'ya mümkün olduğunca denizyoluyla gitmeye çalışıyorlardı. Fakat o akşam, Kleon, kamp kurdukları yerde uyurken, müthiş bir sarhoş şamatasına uyandı. Doğrulup kalktı ve meşalelerin parıltısına doğru ilerleyince, Galyalılarının yarısının, çoğu şarap tulumları yüklenmiş ve üzerlerine tuhaf kaçan süslü giysiler geçirmiş hâlde, güney yolundan topladıkları bir yolcu grubunun etrafını sarmış olduğunu gördü.

Adamlar yolcuları sımsıkı araya almışlardı. Daha ziyade de bir tanesini... İyice yaklaşan Kleon, şahsı soğuk, keyifli gözlerle inceledi.

Bu, bir Romalı için istisna sayılacak güzellikte bir kadındı. Bununla birlikte güzelliği efendilerin o antik kalıplarının dışındaydı. Uzun boyu ve dolgun göğüsleri, düz alnı, araları mesafeli gözleriyle, karmaşanın ortasında vakar içinde, kendisini esir edenleri öfkelendiren bir sükûnetle dimdik duruyordu. Adamları öteye beriye iterek kalabalığı yaran Kleon, kadının çenesini yakaladı ve yüzünü tamamen aydınlığa çıkardı. Kadın hiçbir

direnç göstermedi; sadece, içinde aniden bir nefret ve korku parıltısı beliren gözlerle, ona baktı. Kleon bu bakışı tanıyordu: bir kadının bir kötürüme bakışı.

"Adın ne?" diye sordu.

"Lavinia."

Cossinus'ün metresinden başkası değildi kadın; Roma'dan, artık Galyalı bir madenci tarafından bir kulağından diğerine kadar yarılmış gırtlağıyla büyük kuzey yolunda yatmakta olan şu Kharmides'in himayesinde getirilmişti. Kleon öylece durup soğuk, parlak gözlerle süzdü kadını. Onu Galyalıların ellerine mi teslim etmeliydi? Yoksa işe yarayacağı başka bir alan olabilir miydi onun?

Cossinus'ün kadını olarak, Roma'nın gizli meselelerinden haberdar olmalıydı. Mesela Senato'nun Varinus'ün yenilgisini nasıl karşıladığından ve kölelere karşı nasıl bir yeni sefer planladığından... Fakat onu kendisi sorgulayacak kadar boş vakti yoktu; ayrıca kadınların onun varlığından rahatsız oluşu gibi, o da onlara karşı bastırılamaz, müthiş bir nefretle doluydu. Hepsine karşı... Hepsi de ona karşı... Tek istisna...

Onu tuhaf bir acının ortasına salan bu düşüncelerden geri döndü. "Seni *strategos*a göndereceğim," dedi.

Kadının gözleri korkuyla büyüdü. "Trakyalı Spartaküs'e mi?"

Grek soğuk soğuk sırıttı. "Kesinlikle. Fakat o nadiren kadın yer." Gözlerinden zalimlik akıyordu. "Yapabileceği başka şeylere gelince... Bunlar senin için alışılmadık şeyler değildir zaten, değil mi?"

Ertesi sabah Kleon onun en güvenilir Galyalılardan onunun muhafızlığında güneye doğru gidişini izledi. Ve bir nedenle aklına Elpinice geldi tekrar; o kadından nefret ederdi. Ve öylece dikilip Romalı kadını Spartaküs'e götüren kafilenin ardından baktı.

[III]

Bu arada, gizemli yolculuğunda çoğunlukla geceleri ilerleyen Gershom ben Sanballat ve lejyonu, doğu içlerine dalıp kaybolmuştu. Uzun zaman murdar et yemek zorunda kalan Ferisi, neredeyse sadece meyve ve çalınmış mısır yemekle yetiniyordu. Köle lejyonu kamp kurduğunda nöbetçi ateşleri yakılmıyordu; zira ortalıkta hâlâ bozgun sonrası sağlam kalmış Varinus kuvvetleri olabilirdi. Yahudi bu türden unsurlarla çarpışmaya girmek istemiyordu.

Nuceria kenti kışa hazırlık yapmıştı. Şehir eski bir sur ve Glaucon adlı bir Greğin komutası altındaki on *centuria* asker tarafından korunuyordu. Glaucon, katı disiplin bekleyen iyi bir generaldi ve bölge köle isyanından dolayı kaynamaya başlayınca, eski surları sağlamlaştırmıştı. Bu duvarların üzerinden, yanan malikânelerden yükselen dumanları kaygıya kapılmadan izliyordu. Buraya saldırmaya cesaret edemezlerdi.

Glaucon, surların üzerine yarım düzine uyarıcı dikmişti. Bunlar, gladyatörlerin ordusuna katılmak üzere kaçmaya teşebbüs ederken yakalanan kölelerin çarmıha gerilmiş bedenleriydi.

O bir sürü ülkeye seferler yapmıştı ve kölelerinin arasında Judith isimli bir Yahudi kadın da bulunuyordu. Bu Mısır diasporası çocuğu, uzun boylu, esmer bir kadındı ve Glaucon tarafından vakit geçirilmeden yatak kölesi yapılarak canından bezdirilmişti. Adamın yatağında olduğu hâlde, her günahkâr dokunuşta tüyleri diken diken oluyordu. Bunu komik bulan Glaucon onu aşçısı yapmıştı; zira kadın, doğudayken büyük bir keyif duyarak bağımlısı olduğu o baharatlı yemekleri hazırlamakta mahirdi. Ayrıca, Tanrı'sının adını vererek yemin ettirildiğinde, onun artık kendisini zehirleyemeyeceğini biliyordu.

Yıllar geçtikçe kadına kısmen özgürlük tanıdı ve onun Yahudi küstahlıklarına tahammül etti. Yahudi kadın her gün surların dışına, bir çiftliğe gidiyor, yemeklerine tat veren taze yumurta, süt ve otlar getiriyordu.

O kışın başlarında bir gün, kadın, çiftliğin fazla sessiz olduğunu gördü. Arka kapıya gelip içeriye girdi. Girer girmez bir kol boynuna dolandı ve kendini silahlı bir adamın ellerinde buldu. Adam önlem olarak onun ağzını kapadı ve koridorun karanlığında, aklından kadına tecavüz etme isteği geçer gibi olup bir an tereddüt etti. Sonra anlaşılmaz bir Latinceyle ağzında hızlı hızlı bir şeyler geveledi ve onu çiftliğin mutfağına sürükledi.

Onlarca silahlı adam –ya da ona öyle gelmişti– yerde, masalarda, raflarda, yani her yanda serilmiş uyuyorlardı. Onu yakalayanın dışında sadece bir adam uykuda değildi ve soran bir yüz ifadesiyle bakıyordu. Kıvırcık sakalını tarayan, uzun boylu, siyah saçlı bir adamdı bu.

"Bırak onu," diye emretti.

Serbest kalan Judith öylece durup adama baktı. Ve birden ikisi birden gülümsedi ve Bithinyalılar tuhaf bir dilde karşılıklı selamlaşmalara uyandılar ve kadının Hasidim liderinin elini öptüğünü gördüler. Kadın onun adını İskenderiye'de duymuştu; ki o zamanlar o Helenistik Janneaus'e karşı direniyordu. Diasporada Kadeşli Gershom'un adını duymayan kalmış mıydı ki zaten?

İşte böylece, köle komutanı ve onun öncü kuvveti, Glaucon'un surlarının kapısından kente gizlice giriş iznini elde etmiş oldu ve Nuceria, ertesi sabah uyandığında, kendini Spartaküs kuvvetlerinin ellerinde buldu.

Kuzey sınırlarını sağlama alan köleler, Mount Papa eteklerindeki kamplarını boşaltmaya hazırlanıyorlardı.

[IV]

Hazırlık yapan köleler önderlerindeki niteliksel değişimin farkındaydılar.

Artık grup grup ateşlerin başına çöküp madenlere ve kulübelere dair anılar eşliğinde uyukladıkları günler geride kalmıştı. *Centuria*lar ve gerçek lejyonlar oluşturulmuştu. Her lejyonda, şu veya bu şekilde silahlanmış ve mümkünse belli bir halktan dört bin adam vardı. Kavga etmek ve artık kampın çevresinde arı sürüsü gibi kaynaşan ve getirdikleri eşyaları, Metapontum'un yağmalanması ve Brindisium'dan gelen hazine kervanına el konulması sonucu elde edilenlerle takas etmeye uğraşan tacirlerin soyulması yasaklanmıştı. Bütün köle lejyonlarına alem ve sancaklar verilmiş, *tribunus*lere rütbe işaretleri takılmıştı. Köleler, her gün, kadınlarını Papa istihkâmlarının korkulukları üzerine dizilmiş seyirci grupları hâlinde arkalarında bırakıp yürüyüş düzeninde kamp dışına çıkıyor, orada savaş talimi yapıyorlardı. Demirciler ve zırh yapımcıları derme çatma demirhaneler kurmuş, demirden silahlar imal etmeye koyulmuşlardı.

Bu Roma tarzı disiplin rüzgârıyla, efendilere karşı nefret dolu köleleri bir keyiftir aldı. Yaşadıkları coşkunlukla kendilerini hem efendi, hem de efendilerin fatihi olarak hayal ediyorlardı. *Centurio*larına sorgusuz sualsiz itaat ediyor ve açık hava idman alanında, uzun sıralar hâlinde, çıplak vaziyette, ter döküyor, atlayıp sıçrıyor, birbirleriyle güreşiyorlardı. Galyalılarla doğulu adamlar bile çıplaklıklarından utanmayı bırakmışlar, yağlı yağlı parlayan bedenleriyle disk atıyor veya sapan savurma alıştırmaları yapıyorlardı.

Sıkı talimdeki grupların arasından geçen Trakyalı gladyatörü aşırı övgü dolu tezahüratlar karşılıyordu. Sadece Galyalı Crixus'te bir değişiklik yoktu; gladyatör, lejyonuna çarpışma ve

manevra talimi yaptırma konusunda tam bir beceriksizlik içinde olduğunu açıkça itiraf etti. "Ben bir gladyatörüm, asker değil," dedi *strategos*a. "Bir zamanlar sen nasılsan öyle."

Yoğun Trakyalı aksanıyla yoğrulmuş Latince karşılıkta, sözcüklerin duygudan uzak acımasızlığını yumuşatmaya dönük herhangi bir tını yoktu: "Bir zamanlar ben de bir çocuktum, Crixus. Fakat artık süt içmeyi bıraktım. Lejyonuna talim yaptır; yoksa bunu senin yerine yaptıracak başka birini bulurum."

Galyalı öylece bakakaldı. Gerçekten de yeni bir Spartaküs'tü bu. Crixus tekrar adamlarını çalıştırmaya gitti.

O gece Spartaküs'e, kuzey yolunda Kleon tarafından ele geçirilen bir kadın ve üç erkek esirin, Galyalı bir grubun korumasında kampa ulaştığına dair bir haber geldi. Mesajı getiren Trakyalı Ialo'ydu. Ialo artık kendini gladyatörün özel hizmetine adamıştı ve şimdi barakanın karanlığında ayakta durmuş, küçük bir iskemlede oturan Spartaküs'e soran gözlerle bakıyordu. Bir *tribunus*ün ona bir şey danışmaya gelmediği ya da hadım Kleon'un kampta olmadığı zamanlar, gladyatör, her akşam karanlıkta böyle oturup duruyordu zaten. Kleon kamptaysa meşaleler yakılıyor ve ikili, bir masanın başına çöküyor, Greğin, tabletlerinin üzerine kabataslak resmettiği, bazen de şarap damlalarıyla çizdiği planlar üzerine değerlendirmelerde bulunuyorlardı. Spartaküs başını kaldırdı.

"Dördünü de getirin."

Böylece esirler onun önüne çıkarıldı; ve Lavinia, tek bir meşalenin aydınlığında, Cumhuriyet'i Hannibal'dan beri başka hiç kimsenin yapamadığı biçimde silkeleyen bu Güney İtalya'nın fatihine baktı. Tüm Roma onun adıyla ve niyetlerine dair söylentilerle çalkalanıyordu. Söylentilerin biri, diğer hepsine baskın çıkıyordu. Söylendiğine göre, bu Trakyalı yabani, tam bir çılgındı. Çılgınlığı sadece, kendisinden beklenebilecek vahşetten iba-

ret değildi. O ayrıca, eline geçirdiklerine gerekmedikçe işkence etmeyen, onları soymayan merhametli bir deliydi. Ve Roma, bu tür bir aptallığı ancak bir yarım akıllının yapabileceğini bilerek, anlatılanları ağzı açık, gülerek dinliyor ve korkularını, ayaklanmanın başarısının, kış bitiminde konsüllerin sefere çıkmasıyla birlikte hızla bertaraf edilecek, tesadüfi, geçici bir durum olduğu düşüncesiyle yatıştırıyordu.

Üstü başı perişan, toz toprak içinde, fakat hâlâ güzelliğinden hiçbir şey kaybetmemiş Lavinia, Roma'yı titreten kölenin önünde dikilirken bunları düşünüyordu. Gladyatörün arkasında Ialo duruyordu. Galyalılar kapının orada yayılmışlardı. Yetki sahibi köleler... Kadın, eğer onun o ünlü merhameti hakkında söylenenler bir yalandan ibaretse başına neler geleceğini düşünerek ürperdi. Ya bu adam ondan hoşlanmazsa? Kötürümleştirilen bir adamın nasıl davrandığı ve haykırdığı konusunu merak eden kölelerin yaptıklarına şahit olmuştu kendi gözleriyle.

Derken Spartaküs başını kaldırıp ona baktı.

Önce içine bir korku düştü; sonra, onunki gibi bakışlarla her karşılaştığında olduğu gibi, sakınımsız gözlerini dikmiş ona bakan köleye karşı içini ürperten bir nefret, bir pislenmişlik duygusu hissetti. Fakat karşısındakiler tuhaf gözlerdi. Parlak ama boş bakan... Alemlerinin üzerinde taşıdıkları o şeyi, köle ordusunun amblemi olan yılanı hatırlatan... Artık sonunda bu amblemi nereden aldıklarını öğrenmişti ve bu karanlık gözler birden altın rengine dönerken titredi. Spartaküs ayağa kalktı.

Çadırda Elpinice'nin –genellikle gladyatör zırhı giyse de– kullandığı elbiseler, bir bronz ayna, bir spatula ve boynuzdan bir kupa vardı. Papa'nın eteklerine akşam karanlığı çöktüğünde, Ialo, köle liderini, tuhaf ve ürkütücü bakışlarla bunları seyre dalmış hâlde bulmaya alışmıştı. Şimdi onları işaret ediyordu.

"Kaldırın bunları. Adın nedir, kadın?"

"Adım Lavinia," dedi kadın lekesiz bir fısıltıyla.

"Romalı mısın?"

Gladyatörün kötü Latincesi kadına çok bozuk geldi. Fakat onu anlamıştı. Başını sallayarak onayladı.

Ve o gece genç adam nihayet uyuduğunda ve genç kadın onun kollarından ürpererek geri çekildiğinde, kadın çok uzaktan gelen ve çın çın çınlayan bir kurt uluması işitti; ve bir fahişe olsa da, onu titreşen burun delikleriyle dinledi.

[v]

Tüm ertesi gün ve gece boyunca demirci ocaklarının ateşleri parladı kölelerin Papa eteklerindeki muhafazalı kampında. Varinus'e karşı verilen mücadele sırasında iki kez boşaltılmak zorunda kalındığı için, çoğu burayı hâlâ güven verici bir yuva gibi göremese de, köleler, kulübe ve barınakları ağaç dallarıyla süslemişlerdi. Ve kadınlar güz günlerinde barınakların içine çiçekler serpmiş ve direkleri beceriksizce çizilen tanrı figürleriyle bezemişlerdi. Ve dağ, tüm o geçen günler boyunca tepelerinde kanatlarını açmış yüce bir muhafız gibi süzülmüştü. Şimdi, nöbetçi ateşlerinin aydınlığında, Mount Papa onların son gecesini seyrediyordu.

Havada emirler uçuşuyor, isimler haykırılıyor, bir araya toplanan grupların tiz haykırışları dövülen örslerin seslerini bastırıyordu. Ateşlerin başında diz çökmüş köleler kalkanlarının kenarlarını dövüyor ya da kılıçlarını biliyorlardı. Uyuyamayan çocukların feryatları tutmuştu dört bir yanı. Bizzat Spartaküs'ün komutası altında ilerleme görevi verilmiş Trakyalılar Lejyonu'nun, komutanlarının silah olarak kuşanmalarını istediği kısa mızrakları kan ter içinde kalana dek dövmekle geçen saatlerin ardından, iflahı sökülmüştü. Aynen, Gershom'un

–ne lejyoner ne de *hoplitai* (zırhlı piyade)– Kleon'un anlattığı *peltast* (hafif deri kalkanlı asker) modeline göre biçimlendirmeyi planladığı lejyonu gibi...

Grek *literati* her tarafa düzen veriyor, ayaklanmaya katılmış okur yazar köleler tüm malzemeyi ve silahları, grupları ve sayılarını kayıt altına alıyordu. Hadım Kleon'un casusu olarak atanmış dört adam, üç Galyalı ve bir Grek, lejyon lejyon dolaşıyor, kölelerin ortalıkta söylemedikleri fikirlerini ve şikâyetlerini öğreniyordu. Kuzeye doğru niye gittiklerini kimse bilmiyordu; ama ortalıkta söylentiler dolaşıyordu. Bunların en yaygını da, yenilmez Spartaküs'ün ülkeyi ele geçireceği ve onların desteğiyle kendini kral ilan edeceği ve efendilerin iktidarına sonsuza dek karşı koyacağına dair olanıydı. Böylece büyüyen bir mırıltı bir haykırışa, ulaştığı tepelerde yankı yankı çağlayan bir haykırışa dönüştü:

"AVE, SPARTACUS! AVE, REX SERVORUM (Köle kral, köleler kralı)!"

Bir tek Crixus çadırında dertsiz tasasız, mışıl mışıl uyuyor, rüyasında dönmek için pek fazla istek duymadığı o sevimsiz Galya'yı görüyordu. Bir ara Elpinice devreye girip rüyasını berbat etti; lakin hemen işi ele alan Tanrısı kadını gölgeler ülkesine gerisin geri gönderdi.

Ve seherin erken vaktinde, Özgür Lejyonlar, o yılın başlarında geldikleri yollar boyunca yukarı, kuzeye doğru yürüyüşe geçtiler. Fakat artık yerler kırağıdan beyaza kesmişti ve Lucania tarafından soğuk bir rüzgâr esiyordu üzerlerine doğru. Büyük yük arabaları yolda gürültüyle ilerliyor, öküzler derin derin nefes alarak, güçlükle adım atıyor, Güney İtalya'nın ganimetini kuzeye çekiyorlardı. Üstlerinde, Papa, dumanlara bürünmüştü; fakat köleler alametler ve kâhinler hakkında pek az şey biliyorlardı. Zira onların Tanrıları hiç iyi anılmazdı.

Galyalılar saçlarına kahverengi yapraklardan çelenkler takmışlar, miğferlerini ise sırtlarına asmışlardı; onların yanında da büyük Galya kılıçları sallanıyordu. Mızrakları direk gibi dimdikti. Bir zamanların maden, revak, plantasyon köleleri, lejyonlara kuzeye doğru öncülük ediyor ve şarkılar söyleyerek sabahın loşluğunda kayboluyorlardı.

Gannicus'ün Cermen birlikleri arkadan ağır adımlarla geliyorlardı. Son olarak Trakyalılar, yeni kaynaklanmış kısa mızrakları kemerlerine takılı üç bin sıkı adam, aygırının üzerindeki Spartaküs ortalarında, tam soğuk kış güneşi Mount Papa'nın doruğundan bulanık ışık sütunları yükseltirken, kuzeye doğru yürüyüşe geçtiler.

Yüklerle ilgilenen artçıların kumandanı Crixus bu ayrılıştan habersizdi. Kulübesini toparlamak isteyen bir köle gelip de onu uyandırana kadar, neredeyse tamamen boşalmış kampta uyumuş kalmıştı. Ancak o zaman esneyerek kalktı ve Papa'ya son bir kez baktı. Sonra bakışlarını oradan kuzeye doğru giden yola çevirdi.

"Tanrılarımız bize, orada yolumuzu bekleyen bir kader hazırladılar."

Nola'da kış

[1]

NOLA, Özgür Lejyonların Galyalı öncü kuvvetlerinin saldırısına uğradı. Şehrin üzerine dalga dalga savaşçı yağdıran Castus, büyük bir katliamın ardından onu ele geçirdi. Fakat burası ele geçirilse de, Kleon'la Spartaküs'ün üzerinde büyük bir köle devleti kurmayı planladığı yarımadanın güney yarısı hâlâ iki

güçlü kent tarafından savunuluyordu. Nuceria'ya ciddi bir kuvvet konuşlandırıldı; fakat köle ordusunun ana gövdesi Nola'ya yerleştirildi.

Sert bir kıştı. Hava böyle devam ettiği sürece, *velites* ya da benzer hafif birliklerin dışında, hiç kimsenin hareket etme şansı yoktu ve atalet içinde geçen aylar boyunca, eğer Spartaküs ve hadım Kleon'un ardı arkası gelmez teşvik ve uyarıları olmasaydı, köleler iyice uyuşup heyecanlarını kaybedebilirlerdi. İkili, kölelerin ciddi bir ordu biçimine sokulamaması durumunda, baharla birlikte konsüller tarafından imha edileceklerinin farkındaydı. Zira artık –ve sonunda– Cumhuriyet ayağa kalkmıştı. Kurt, kendine ait tepeleri hareketlendiriyor ve uluyarak sürülerini savunmaya geçmeye çağırıyordu. Hatta Sardinya ormanlarından büyük miktarda kereste sipariş edilmiş olduğu bile söyleniyordu: yakalanan kölelere çarmıh yapmak için.

Bu yüzden silah oyunları talim ve eğitimi, soğuk kuzey rüzgârlarına rağmen, surların altında hiç kesilmeden devam etti. Ocaklar durmamacasına parıldadı; *hastae* ve *pila*lar dövülüp keskinleştirildi bahara hazırlık olarak. Kleon da, henüz köle baskısıyla karşı karşıya gelmemiş kuzey şehirlerini ele geçirmek için koçbaşları ve mancınıklar tasarlama fikri üzerinde yoğunlaşmıştı. Eğer Nola'da köle ordusuna bir Argive soylusu olan –ne köle ne de azatlı köle– Hiketas adlı bir Grek katılmasa, bu fikir asla tam anlamıyla hayata geçirilemeyecekti. Bu adam, ensest bir ilişki yaşadığı kız kardeşi Eradne'yi de beraberinde getirdi. Roma'dan bir sürü yol kat ederek geldi ve kendisine ters ters bakan hadıma hizmetlerini teklif etti.

"Bu, köle ordusu," dedi Kleon şüphecilik dolu bir soğuklukla. "Sen ise efendilerdensin."

Genç Grek güldü ve zarifçe esneyip ağzına gümüş bir kutudan aldığı bir şekerleme attı. "Bu efendi-köle hayatından sı-

kıldım. Sizin köle takımınız eğlenceli görünüyor. Bu yüzden Eradne'yle ben de onlara katılıyoruz." Elini, Nola nöbetçi karakoluna at üzerinde onunla birlikte gelen, erkek gibi giyinmiş, uzun boylu, zayıf şahsa doğru kayıtsızca salladı. Kleon sordu: "O, senin kadının mı?"

"O benim kızkardeşim; ensest ilişki yaşıyoruz." Genç Grek bir şekerleme daha aldı ve eline bulaşan toz hâlindeki kırıntıları döktürdü. "Eğer sizin *strategos*unuz yardımımızı reddederse, bu karakolda kalmanın hiç mi hiç heveslisi değiliz. O takdirde hayata geçirecek başka bir planımız var."

"Nedir bu plan?" diye sordu Kleon.

"Sicilya'da bir tekne kiralamak ve Sütunların* arasından geçip Dış Denizlere yelken açmak. Şu müthiş Platon'un hikâyesindeki gibi Batı Adası'nın gerçekten batıp batmadığını kontrol edeceğiz."

Aklına Titul gelen Kleon karşısındakine soğuk soğuk gülümsedi. Ardından bir karara vardı: "İstiyorsanız Özgür Lejyonlara katılabilirsiniz. Fakat seni ve kadınını gözlemek üzere başınıza bir muhafız koyacağım."

Yüzü makyajlı Hiketas, cımbızla alınmış kaşlarını kaldırdı. "Eğer geceleri daha rahat uyumanı sağlayacaksa, bir lejyon koy istersen." Ve ardından, Nola içinden götürülürken, yarı esir havasına, Pazar yerinde duran tek bir koçbaşını işaret edip ara verdi. "Yani şehirlere bununla mı saldırmayı düşünüyorsun şimdi?" O bezgin hâli kaybolmuştu. "Bana adam, malzeme ve bahara kadar zaman ver..."

Kleon üçünü de vermişti. Ve şimdi Nola Forumu'nu, diğer hazırlık gürültülerinin yanında, kölelere karşı direnecek kentleri kuşatmakta kullanılacak iki büyük *helepolite*nin –ağaçtan

* Yunan mitolojisine göre Herakles'in iki tarafına sütunlar diktiği anlatılan Cebelitarık Boğazı. *–çev.*

yapılma ve pirinç levhalarla kaplanmış dev kulelerin– yapımının tamamlanması için, dönme efendinin emirleriyle inen tokmak sesleri de dolduruyordu. Argive soylusu bunlara ek olarak beş tane de *termontus* –saldırılacak şehirlerin surlarının ve çatılarının üzerine kayalar fırlatacak büyük mancınıklar– yaptırıyordu. Kleon, Hiketas'ın başındaki muhafızı geri çekti. Zamanla, köleler, gelip geçişi sırasında durup ona bakmayı kestiler. Ve Hiketas'la Eradne kadın Nola Forumu'nun yanında, işlerine yakın, kalacak bir yer buldular. Bahar vakti geldiğinde...

[11]

Spartaküs, Kleon'u kaldığı yere çağırttı. Hadım kentin içinden yürürken ikindi vaktiydi. Soğuk iliklerine dek işlemişti; *çünkü kanı yeterince koyu değildi.* Trakyalının meskenine vardı ve Ialo'nun koyduğu nöbetçinin yanından geçti. Spartaküs, eskiden olduğu gibi, kafası ellerinin arasında, bir taburenin üzerinde oturuyordu.

"Konsül ordusu ne zaman harekete geçer?"

Kleon bunu onunla daha önce de konuşmuştu ve karşısındaki düşüncelere dalmış adama şaşkınlık içinde baktı. "Bir ayı bile bulmaz sanırım."

"Öyleyse onlardan önce hareket etmeliyiz. Onların gelip bozguna uğramasına kadar beklersek, güney bize karşı döner. Zaten şimdiden kıpırdanmaya başladı."

Kleon soğuk bir ifadeyle konuştu: "Savaş emri vermen durumunda, efendilerin hiçbir ordusu karşımızda tutunamaz." Sonra da ekledi: "Ta ki Pompeius'ü İberya'dan getirene kadar..."

Trakyalı onayladı. "Ta ki Pompeius'ü İberya'dan getirene kadar... O gün geldiğinde, onunla da karşılaşabiliriz. Bu arada,

bugüne kadar elde ettiklerimizi riske atmayacağız. İstersek Güney İtalya'yı tutabiliriz. Yeter ki isteyelim... Castus'ü Apulia'ya göndereceğim. Bölgeyi denetim altına alması ve büyük Taş Yol'u tutması için..."

"Castus mü?" diye başını salladı Kleon. "Ben olsam onu göndermezdim."

"Niye göndermeyeyim?"

"Onun sana âşık olduğunu söylüyorlar." Düşünceler içindeki adam tepki vermedi. "Ve en hafif ifadeyle, uzun süre müstakil bir komutanlık yürütmeye hiç hazır değil. Seninle birlikteyken belki yapar, ama kendi başına asla. Gönderebileceğin tek bir *tribunus* var."

Bunu *strategos* da biliyor, fakat bu gerçekten kaçmak istiyordu sanki.

"Yahudi mi?"

Kleon acı bir gülümsemeyle başını salladı. "Sakallarını kökünden yolacak ve ben seni kral olarak yağlayıp takdis etmeye hazırlanırken kendisinin yoldan temizlendiğinden şüphelenecektir. Şu REX SERVORUM haykırışları Papa'dan beri pek canını sıkıyor onun. Yeterince sadık ve güvenilir biri olsa da... Castus'ü niye gönderemiyorsan, aynı sebepten Oenomaus'ü de gönderemezsin. Gannicus de olmaz; zira tek başına kaldığında, gönlünce yağma yapacak ve adam öldürecektir. Uygun tek bir kumandan var."

Acı kışın ortasında, rüzgârlı bir kar yağıyordu. İki köle lideri bir pencerenin önünde oturup pancur tahtaları arasından dalgalanan beyaz perdeye, onun ötesindeki Nola surlarına ve bir ordu göndermeyi düşündükleri dağlara doğru baktılar. İnmeye başlayan karanlıkta, fırtınaya rağmen, kent, ışıl ışıl ve güvenli görünüyor, kırların boşluğundan nefret eden Kleon'un Grek yüreğini biraz olsun ısıtıyordu. Hadım sessizce oturmuş, onun

da arenadan gelen köle arkadaşına karşı içinde bir aşk besliyor olabileceği düşüncesiyle biraz şaşkın, Trakyalıyı seyrediyordu.

O vakit Elpinice'nin hatırası bile öldü demekti.

Ve Elpinice düşüncesi yine çullandı Kleon'un üzerine. Sık sık rahatsız ediyordu hayallerinde onu zaten. Ortada hiçbir neden yokken, onun ölümü geliyordu gözlerinin önüne. O artık düşler dünyasında –Trakyalıların deyimiyle Sisler Ülkesi'nde– soluk bir gölgeden başka bir şey olmasa da... Spartaküs'le arasına dikilmişti o. Ve *strategos*un bu diğer aşkının böyle bir şey yapacağından hiçbir korkusu olmasa da, Kleon, Capualı gladyatör çamurundan şekillendirdiği bu duygularına hâkim devlet adamında, bir kusur olarak görüyordu bunu.

Derken Spartaküs ayağa dikildi ve özel yardımcısına seslendi; onunla birlikte tepelerin arasındaki çukura, o Romalı evine inen aynı Trakyalı Ialo'ydu bu.

"Crixus'e gelip beni görmesini söyle."

Bu sözlerin ardından döndü ve Greğin başıyla yaptığı onaylama işaretini gördü. "Apulia'ya onu göndereceğim."

[III]

Gershom ben Sanballat'ın karargâhı tam Nola sur kapısının üzerindeydi. Putperest düşmanı Ferisi, Nola'daki köle ordusunun savunmaya dönük faaliyetlerini buradan gözlüyordu. Kentin savunmasından, muhafız ve nöbetçilerin seçiminden, düzenli olarak tüm sur çevresinin kontrol edilmesinden, tacirlerin geliş ve gidişlerinin denetlenmesinden sorumlu komutan oydu. Judaea tepelerinin soğuk rüzgârlarına alışkın olduğundan, kış havasından fazla etkilenmiyordu. Sarındığı uzun pelerin ve başına geçirdiği deri miğferle, o nöbetçi karakolu senin bu nöbetçi

karakolu benim dolaşıyor, peşindan gelen iki Bithynialı da, titreyerek, Yahudi generallerinin adımlarına ayak uydurabilmek için giriştikleri hafif koşularını sürdürüyorlardı.

Spartaküs'le yaptığı toplantıdan çıkan Grek Kleon kuzey kapısının üzerindeki konuta doğru yöneldi. Karanlık çökmüştü ve Gershom'un oturduğu odada, pirinçten yapılma kömür mangalından yayılan kızıllık sayılmazsa, her taraf gölgeler içindeydi. Gershom'un yalnız başına oturmadığını gördü. Yanında bir kadın vardı; kadın, Grek ortaya çıkınca, ayağa kalktı ve başka bir kapıdan odayı terk etti. Öylece duran Kleon, kadının arkasından hergelece bir ifadeyle baktı.

"Bir Yehova rahibesi, şüphesiz, değil mi?"

Eski Hasidim lideri sakalını taradı. "O, Judith, bize Nyceria kapılarını açan kadın. Çok da iyi bir aşçı."

Grek dalgacı dalgacı omuz silkti. "Ve kuşkusuz, idare eder bir yatak kadını. *Strategos*un söylediğini aktarıyorum, *tribunus*. Tüm Cermenlere muhafızlık görevlerini derhal bıraktıracaksın ve onları kendi kışlalarına göndereceksin."

Yahudi ayağa kalktı ve miğferine uzandı. "Şimdi ne tür bir aptallık var sırada. Cermenler nereye gidiyor?"

"Crixus onları Apulia'ya götürüyor. *Strategos* seni düşünüyordu; fakat ben senin çok meşgul olduğunu söyledim." Judith'in tekrar belirdiği kapıya bir bakış attı. "Açıkça görüldüğü gibi."

Bir an için yine hadım bir köleyle konuşan bir soyluya dönüşen Yahudinin kaşları tehditkâr bir biçimde çatıldı. "Bu tür meselelerim sadece beni ilgilendirir. Sen kendi işine bak." Ardından, yersiz bir biçimde ekledi: "Spartaküs'ün de Lavinia'sı yok mu?"

Kleon oturdu. Mahzun mahzun başını salladı. "Haklısın ve bu benim hatam. Kuzey yolunda onun boğazını kesmem gerekirdi. Ya da onu Galyalıların ellerine teslim etmem..."

Alay etme sırası şimde Gershom'daydı. "Kadının senin Yeni Cumhuriyet'ine hiç inancı yok desene?"

Fakat Kleon onu dinlemiyordu. Gershom'un Cermenlere görevlerini bıraktırmak üzere surlara gidişinden sonra da uzun süre kuzey kapısının yanındaki o odada oturdu ve gözlerini mangaldaki kızıllığa dikti. Yahudinin Judith'i vardı, Spartaküs'ün Lavinia'sı. Bir kadın bulan, çalan ya da elde eden her köle bu gece ateşinin başında rahat rahat oturuyor veya hoşnutluk içinde pinekliyor olmalıydı. Ya da yakıcılığın ve yumuşaklığın, şehvetin ısırıcı saadetinin ortasında hayat buluyor... Kendisi hariç...

Ve efendilere karşı hissettiği nefret daha da koyulaşıp keskin bıçaklar gibi parçaladı içini. Ta ki biraz kendine gülene ve silkinerek bu hâlini atlatana dek... Sonra dışarı, Nola'nın karanlığına ve gürültüsüne attı kendini. Kar çoktan durmuştu; hava açık ve soğuktu. Yıldızlar parıldıyordu.

Durup onları seyretti bir süre ve içi anlatılmaz bir huzurla dolarak.

[IV]

Ertesi sabah Cermen lejyonunun yarısı Gannicus'ten alındı ve Crixus komutasında Apulia'ya doğru yürüyüşe geçti. Ve Crixus'le *strategos* öpüştüler. Ve yürüyen kölelerin üzerinde yılan sembolleri parıldıyordu. Ve Spartaküs, gidenler Nola duvarlarının çok ötelerine ulaşana dek, bu ayrılışı seyretti.

Crixus Apulia'da

[1]

AYNI yıl Roma'da Gellius ve Quintus Arrius konsül olarak seçilmiş, seçilmelerinin temel nedeninin üzerine lejyonlarla yürümek için, alışılmadık bir sertlikte geçen kışın geçmesini bekliyorlardı.

En nihayet harekete geçen Senato, bu nedenin, köle isyanının bastırılması olduğunu vurgulamıştı. Her ikisinin güneydeki mülkleri de Özgür Lejyonların tahribatından payını alan konsüller, en azından bu sefer, Senato'nun yaklaşımını canu gönülden destekliyorlardı.

Orta İtalya'da ulaşılabilir durumdaki tüm kuvvetler Spartaküs'e karşı bir araya getirildi. Bunlar toplam sekiz bin piyade ve atlıdan oluşan üç lejyon ve ek olarak Cisalpine Galya'dan getirilen yardımcı kuvvetlerdi. Spartaküs'ün komutası altındaki köle ordusunun sayısının ise en azından yirmi bin olduğu sanılıyordu. Fakat bu ordunun tümü kölelerden oluşuyordu ve bu yüzden sayısal üstünlüğünün pek önemi yoktu.

Bununla birlikte her iki konsül de ihtiyatlı ve tedbirli soylulardı; ikisi de köle isyanına ne korkarak, ne de küçümseyerek bakan, soğukkanlı adamlardı. Onlar karşılarındaki hayduda, onun kudretine ve generalliğine hak ettiği değeri biçiyorlardı. Bu isyan ezilip yok edilmesi gereken bir şeydi; köleler öldürülmeli ya da yeniden esaretlerine döndürülmeliydi. Bunu başarmaları onlara tüm Roma çapında şeref ve övgüye değer bir zafer getirecekti. Bu yüzden de kış onlar için oldukça yavaş geçiyordu.

Lakin yine de geçti gitti ve iki konsül baharın ilk günlerinde, orduyu, temkinliliği elden bırakmaksızın, güneye, Lucania'ya

doğru götürdüler. Bu topraklara dağılmış bir casus ordusu, onlara kölelerin hareketleri hakkında sürekli bilgi ulaştırıyordu. Trakyalı hâlâ Nola'da oyalanıyordu. Fakat bu arada onun, saf değiştirmiş bir soylunun –Hiketas'ın– inşa ettiği büyük araçlar eşliğinde Capua'ya bir saldırı düzenleme niyetinde olduğunu öğrendiler. Konsüller ilerleyişlerini hızlandırdılar; zira ülkede bahar hızlı geçiyordu.

Henüz köle orduları tarafından tahrip edilmemiş bir bölgeden geçtiler. Yerleşim yerlerini gladyatörlere terk etme eğilimi neredeyse kesilmişti. Herkes Özgür Lejyonların yaz öncesi ezileceğine inanıyor ve konsüllerin ordusunun atlıları ve piyadelerinin geçişlerini izlerken, köle nüfusu arasında bu fikir daha da büyük bir ağırlık kazanıyordu. Erkekler ve kadınlar geceleri barakalarında haydudun bastırılmasından sonra yaşanacak manzaralar hakkında konuşuyorlardı. Güneye doğru hızla ilerleyen efendilerin ordusunun geri dönüş yolculuğunu hayal eden köleler, kuruyan dudaklarını yalıyor, kendi ağır çalışmayla geçen, sonu gelmez günlerini ve kamçılama kütüklerini, Capua suçlularına katılanların yaşayacaklarıyla karşılaştırdıkça, daha tercih edilir, güvenli ve memnuniyet verici bulurken, içleri hastalıklı bir merakla dolup taşıyordu.

Fakat bahar Nola'daki Özgür Lejyonlara da hareketlilik getirmişti. Köle grupları etraftaki bölgeyi tarıyordu; zira Nola'daki erzak ve demir hızla tükeniyordu. Bu gerçeğin farkında olan hadım Kleon, *Italiot* kentlerini ikna etme ve onları gönüllü müttefik olarak kazanma planını yürürlüğe koymaya kararlıydı. Bu yüzden, Nuceria'nın ilk fatihi Gershom ben Sanballat kenti yatıştırmaya, onu Nola'daki kölelerin yarı bağımsız tarzına uygun bir biçimde yöneten, merhametsiz bir Suriyelinin yönetiminden alıp rahatlatmaya gönderildi. Yahudinin aldığı emirler, ileri gelen adamları ortak bir toplantıya çağırmak, onlara itti-

fak teklif etmek veya onları buna zorlamak ve tahıl ve şaraptan oluşacak aylık bir vergi talebinde bulunmak biçimindeydi. Kleon daha sonra Lucania'nın güney iç bölgelerine doğru ilerleyip Motepantum'a kadar önüne çıkan bütün kasaba ve kentleri ele geçirerek, tüm bölgeyi, erzak sağlayan ve vergi veren sağlam bir köle eyaleti hâline getirecekti.

Lakin lejyonunun yanına verilmesi mümkün değildi. Sakalını tarayan ve kötü kötü gülen Yahudi yanına elli Bithynialıyı ve aşçısını -Judith kadını- alarak yola koyuldu. Kleon onların gidişini izledi ve yüreğini delen soğuk bir keder hissetti içinde. Zira bu Gershom ben Sanballat'ınki tamamen ümitsiz bir görevdi. Nuceria'daki Suriyeli yerini terk etmeyi reddederse, Yahudi, Lucania'nın ve Güney Campania'nın yeniden fethine elli Bithynialısından ibaret bir kuvvetle girişmek zorunda kalabilirdi. Şüphesiz aşçısının da yardımı olacaktı.

Bu arada Matese Dağlarının doğusuna doğru yaklaşan konsüller, ele geçen ve işkence yapılan asi bir köleden, Spartaküs'ün bir ay evvel, hatırı sayılır bir gücün başında Nola'dan ayrılıp Apulia'ya gittiğini öğrendiler. Bu haberden şüphe duymak için hiçbir neden görmeyen Gellius'le Arrius, köleyle olan işlerini bitirerek (adam yabani yaradılışlı bir Trakyalı olarak, sırıtarak öldü) doğuya döndüler ve Capua'yı kaderiyle baş başa bırakıp dağları aştılar ve Fortore'yi geçerek Apulia topraklarına girdiler. Ve çok geçmeden yürüyüşlerinin önünde geri çekilen, düzensiz silahlı keşif gruplarının olduğu haberini aldılar.

[11]

Konsüllerin Fortore'yi geçtikleri o sıcak bahar günü, *tribunus* Crixus, Mount Garganus'ün gölgesinde kalan bir kayanın üzerine oturmuş, adı yine Adriyatik olan denizin açıklarına

dalmıştı. Ayaklarının altında Cermenlerin kampı uzanıyordu. Kampa doğru bakıp esnedi.

"Bu Cermenlere kumandanlık etmek, bizon sağmaya benziyor," dedi yanındaki adama.

Karın üstü uzanmış yatan Brennus sırıttı. Hâlinden son derece hoşnuttu; midesi yiyecekle tıka basa dolmuştu ve ışıkta bir kertenkele gibi parıldıyordu. Fakat kısa boylu *tribunus* bezgindi.

"Keşke Kleon, Capua üzerine yürüyüşe geçse de, bize kendisine katılmamız için haber gönderse. Bu taze et için Apulia koyunu kovalama işi, eskiden arenada şişman bir eğitmenle geçen bir gün kadar sıkıcı."

Brennus karşılık verdi: "Capua'yı ele geçirdiğimizde, kadınlardan Kleon'a düşen payı da alıp alamayacağımı soracağım ona. Zira onun onlara ihtiyacı yok."

"Spartaküs'ün de sana yok. Boğalara pek tahammül edemiyor. Galya ormanlarından gelen yabanilerine bile..."

"Tanrılar!" dedi Brennus. "Bak yine duyuluyor, vahşi bir bizon sürüsü böğürüyor akşam vakti yaklaşırken."

Lakin Crixus'ün dinlediği yoktu. Güneşe karşı ellerini siper ediyordu gözlerine. "Bir haberci."

Adam onların bulunduğu çıkıntıya tırmanarak nefes nefese durdu ve haberleri iletti. Bir dakika sonra Crixus'le Brennus kampa ulaşmışlardı bile. Cermenler silahlarını kuşanma telaşına girmişlerdi çoktan. Onların arasından ite kaka geçen Crixus çadırına vardı ve bir *bucinatore*, *centurio*lar için toplanma borusu çalmasını emretti. Kısa boylu *tribunus*ün gözlerindeki bezginlik ifadesi çoktan kayıplara karışmıştı. Toplanan Cermenlere seslenirken, bir tilkiyi tuzağa düşürmüş bir yeniyetme hevesiyle konuşuyordu.

"Efendiler bu toprakları iyi tanımıyorlarsa, şimdiden avucumuza düştüler demektir."

"Nasıl?" diye sordu Gannicus'ün adamlarından biri.

"Üzerimize sadece kuzey yönünden saldırabilirler. Ve bizi burada tuzağa düşürdüklerini zannedeceklerdir. Fakat dağların arasından batıya doğru giden dar bir geçit var. Bunu onlar bilmiyorlar. Ve arkalarına pek dikkat etmeyeceklerdir. Şimdi, onları burada bekleyeceğiz; ama geçitten geriye, Nola'ya bir haberci gönderecek ve takviye kuvvet çağıracağız. Böylece *strategos* lejyonuyla gelip efendilere arkadan bindirecek."

Bir saat içinde bir haberci Nola'ya doğru yola koyulmuştu bile. Bütün gece at binen adam güneye doğru geniş bir daire çizerek Romalılara görünmeden yol aldı. Brennus'ün Galyalı gözcülerinden biri olan habercinin, ne kendine ne de uzun kuyruklu hayvanına karşı insafı vardı. Geceyarısına doğru Nola surlarının dışında onun bağırtısını duydular ve kuzey kapısı Gershom'un Bithinyalıları tarafından açıldı ona.

Biri tanıdı onu. "Crixus'ten ne haber var?"

"Haberler iyi," dedi Galyalı ve atını kentin dar ve dolambaçlı sokaklarının arasından sürdü gitti.

*Strategos*un kaldığı konutta, gözlerinden uyku akan bir Trakyalı, Galyalının yolunu kesti. "Spartaküs uyuyor."

Galyalı dişlerini gösterdi. "Biz Apulia'da uyumuyoruz. Yolumdan çekil, at yiyici, yoksa kafanı şu duvara çarparım."

"Haydi bir deneyelim bakalım," dedi Ialo, onu teşvik ederek ve artık tamamen uyanmış hâlde. Fakat onlar birbirlerini ateş püsküren gözlerle yerken, içerdeki kapılardan biri açıldı.

"Ne oluyor?"

Koyu renk bir gece pelerinine sarınmış, saçları kocaman, pırıl pırıl bir kukuleta gibi bir kadındı bu. Lavinia, Spartaküs'ün kadını... Ialo'nun bakışları öfke doluydu.

"Bu baş belası Galyalı, *strategos*u uyandırmak istiyor. Apulia'dan geldiğini söylüyor."

Lavinia üstü başı batmış haberciyi tepeden tırnağa süzdü. Ardından, Trakyalının homurdanmalarına aldırmaksızın, adamı iç odaya çağırdı ve kapıyı kapadı. Ialo, hiç utanç duymadan başını bir yarığa doğru uzattı ve dinlemeye başladı. Bu iç odanın bitişiğindeki küçük bir bölmede *strategos* uyuyordu.

Ialo, habercinin –içi içine sığmayan, eyleme susamış ve Garganus eteğinde başlayacak çarpışmayı kaçırma niyetinde olmayan bu genç adamın– aktardığı Crixus'ün mesajını işitti. Kadının Spartaküs'ü uyandıracağına ve mesajı ona ileteceğine söz verişini işitti. Kapıya doğru geri gelen Galyalının aceleci ayak seslerini işitti. Ve bunu işitince de telaşla fırlayıp iskemlesinin ve mızrağının başına geri döndü ve kestiriyormuş gibi yaptı.

Galyalı, Nola'dan tam gökyüzü tanla aydınlanırken ayrıldı. Berrak, titreşimler içinde, parlak, harikulade bir şafaktı atını içine sürdüğü. Öğleye doğru büyük Taş Yol'u geçti ve kısa süre sonra dağların arasındaydı. Akşam inerken Garganus'e ulaşabilirdi. Tabii, eğer dar bir geçitte aniden bir Romalı hafif piyade grubuyla yüz yüze gelmeseydi... Önüne çıkan manzara karşısında güldü genç adam; sonra baltasını çekti ve atını ileriye doğru topukladı.

[III]

Bir saat sonra, Crixus, Romalı keşif kollarının yaklaştığını ve konsüllerin ana ordusunun Garganus'ün uzak yamacını dönmekte olduğunu duydu. Bunu bekliyordu; onların onu dağ duvarına doğru sürme niyetinde oldukları açıktı. Romalıların ilerleyişini yavaşlatmak için tepelerin arasındaki dar koridora iki yüz köle gönderdi. Bunlar Brennus'ün komutasındaydılar ve görevleri, Romalı artçılarını taciz etmek, fakat kölelerin, sıkıştı-

rıldıkları sanılan tuzaktan nasıl bir çıkış yolu buldukları konusunda da hiç ipucu vermemekti.

Temkinli komutanlar olan Gellius'le Arrius, arkalarında, karanlığın içinden kopan köle şarkısını duyduklarında, gece için kamp kurmuş, her zamanki siperleri hazırlıyorlardı. Çok geçmedi, henüz yarı dikilmiş siper kazıklarının üzerini bir ok sağanağı yalayıp geçti ve çalan borular, sallanan uzun kılıçlar eşliğinde bir barbar grubu kampın güney tarafına bir saldırı girişiminde bulundu.

Ellerindeki kazmaları süratle bırakan lejyonerler saldırıyı kolayca püskürttüler. Köleler, yine şarkılar söyleyerek, karanlığın içinde kayboldular. Fakat çok uzağa gitmemişlerdi. Arada bir, kampın etrafını saran karanlığın içinden bir ok fırlıyor, konsüllerin çadırlarının kirişlerini titretiyor ya da korunmasız bir eklem yerine saplandığı bir lejyoneri yere yıkıyordu. Bu taciz, durumdan rahatsız olan Gellius bir atlı *centuria* gönderip köleleri bulundukları mevzilerden söküp atana dek devam etti.

Fakat bu aysız gecede onları takip ve imha etmenin imkânı yoktu. Süvariler, devriye gezerek kampın etrafında geniş bir alanı kontrol etmekle yetinmek zorunda kaldılar.

"Bu grup nereden geldi acaba?" diye sordu şaşkınlık içinde Arrius.

"Şüphesiz ana gruptan ayrı düşmüş adamların kendi başlarına giriştikleri bir saldırı ya da yağma girişimi bu," dedi Gallius. "Yarın Trakyalıyı öldürdükten sonra bu tür bir sürü grupla uğraşmak zorunda kalacağız."

Ve böylece, tepeden tırnağa zırhlı vaziyette, gün doğumundan bir saat evveline kadar uzanıp dinlendiler.

[IV]

Silahlı Cermenler, tüm gece, Garganus'ün koruması altında, tedirgin tedirgin uyudular. Fakat Crixus uyumuyordu. Saatler boyu bir aşağı bir yukarı yürüdü durdu. Koridorun öte yanındaki Brennus'ün ekibinden haber bekliyordu. Zira Brennus'le, onun Romalıların kampına karşı yapacağı göstermelik bir saldırının ardından batıya doğru gidip Spartaküs'ün komutası altındaki takviye köle kuvvetlerini karşılaması ve ardından dönüp Cermenlere bu takviye güç hakkında bilgi ulaştırması konusunda anlaşmışlardı.

Fakat Brennus görünürlerde yoktu ve Crixus, içinde kötü bir his olmamasına rağmen, endişelenmeye başlamıştı. Bir ara gidip denizi seyretti; sonra tepeler arasındaki koridorun ilerilerine kadar yürüdü . Lakin Cermenlerini uzun süre yalnız bırakması uygun değildi ve hızla geri döndü.

Umut ile şüphenin sürekli çatıştığı zihnini rahatlatmak için, sabahın gelmekte olduğunu haber veren daha da koyulaşmış karanlıkta yere oturdu ve kılıcını bilemeye, taktığı Grek miğferini parlatmaya koyuldu. Ve o zaman, büyük bir yalnızlık duygusu gelip çöreklendi yüreğine; kafası ellerinin arasında oturup önündeki günü düşünmeye başladı.

Tanrıları kesin değildi ve hiç inancı yoktu; şu anda bile onlara ihtiyaç hissetmiyordu. Onu tek şaşırtan, kanın vücudunda bu kadar ılık, bu kadar hızlı akması ve parmaklarının, bileğitaşını kullanırken bu kadar hızlı ve kendinden emin olmasıydı. Ve yarın...

Ve ne olduysa Elpinice kadın geldi aklına ve belirsiz tanrılarına rağmen, uyuyan kampın etrafında yükselen sabah sisinde bir ürperti girdi içine. Belki de kadının ruhu hâlâ bu rezil İtalya topraklarında dolanıyor, hâlâ Özgür Lejyonları takip ediyordu.

O ne düşünüyordu acaba? Kendisine asla bir kötülüğü dokunmamıştı. Nasıl kendisinin de ona dokunmadıysa... Daldığı düşüncelerin üzerindeki etkisi öylesine yoğunlaştı ki, aniden başını onun yüzünü görmek için kaldırdı. Sonra güldü ve alnını sildi ve ayağa kalktı ve aşağıdan gelen, denizin uzak iç çekişlerini dinledi.

Güneş doğmadan bir saat evvel, yeryüzü henüz kurşuniye çalarken ve Mont Garganus'ün yücelerde süzülen zirvelerinin grisi önce altın rengine döner ve ardından ağır ağır kan rengini alırken, Brennus geçitten yalnız başına geri geldi.

"Ortada ne Spartaküs ne de diğer lejyonlar var." Ve soluk soluğa devam etti. "Efendiler kampı kaldırıp gitmişler. Geçidin ta ucuna kadar koştum. Şu anda çok uzakta olamazlar."

İşte o zaman Crixus'ü bir neşedir aldı. Ve birden hava ona tatlı ve güzel göründü; oysa o daha önce böyle şeylere hiç dikkat etmezdi. Ve bu seher aydınlığında göz kapaklarına gecenin sisinden kalma ince bir ağ takıldı; göz kapaklarının üzerindeki mucize, ruhunun bir an tuhaf duygularla dolmasına yol açtı. Sonra borusunu üflemesi için *bucinator*ü çağırdı.

Borunun boğuk ulumasına, uyanan Cermenlerin haykırışları cevap verdi. Çoğu kuzeyden gelmiş, sarı saçlı, bir kısmı ise daha uzak topraklardan, doğu nehirlerinin ötesinden gelen, soluk benizli, kara saçlı, kara derili köleler kovuklardan ve kaya çatlaklarından, çukurlar ve derme çatma barınaklardan böcek sürüleri gibi boşaldılar. Süratle sıra oldular ve Crixus atına atladı ve onu, âdet edindiği üzere, şakalar eşliğinde bir aşağı bir yukarı, bir gruptan diğerine sürdü.

Ve Cermenler, kalkanlarına vura vura, pes sesleriyle avaz avaz kabilelerinin savaş şarkılarını söylemeye koyuldular.

Çok geçmeden üzerlerine oklar yağmaya başladı ve birçoğu yere devrildi; bu arada onlar da yay ve sapanlarla bu ok yağ-

muruna karşılık vermeye çalıştılar. Derken Romalılar düzenli bir biçimde kenarlara doğru yayılıp atlılarının saldırıya geçmesi için yol verdiler.

Hücuma kalkan süvari karşısında uzun Cermen kılıçlarının yetersizliğini anımsayan Crixus, saftan safa yayılan bir emir göndererek, kölelerin kılıçlarıyla sürücüleri değil atların bacakları ve karınlarını hedef almasını belirtti. Ama Romalılar ilk hücuma geçtiklerinde gruplar bunu yapmaya içgüdüsel olarak hazırlamışlardı kendilerini zaten. Cermenlerin ön sırası bir dizlerinin üzerine çöküp kılıçlarını aşağı seviyeden sallamaya, ikinci sıradakiler ise çömelerek bıçaklarını savurmaya başladılar; silahları, sabah ışığında, bir ırmağı geçen bir savaş arabasının tekerlekleri gibi parıldıyordu. Derken, vahşi naralarla, Romalı saldırısını karşıladılar.

Birinci atak kırıldı ve Romalılar geri çekildiler ve tekrar yüklendiler. İlkin köleler saldırıyı ısırılan dudaklar ve efendilerin hücumu karşısında ne yapacağını bilmez yüreklerle göğüslemişlerdi. Fakat şimdi o ağır Cermen kanları kaynamaya başlamıştı ve vahşi bir yırtıcılıkla dövüşüyorlardı. Başarısızlığa uğrayan, arkada yerde debelenen bir sürü at bırakan süvari geriye çekildi ve Gellius lejyonlarını öne sürdü.

Bunu yaptıktan sonra da Arrius'e dönüp karşılarındaki kölelerin sayısının azlığıyla dalga geçen yorumlar yaptı. Sayıları, üç binin (bu tam olarak yarım lejyon demekti) üzerinde olamazdı. Ve Spartaküs'ün, teşhis edilmesi durumunda, sağ olarak ele geçirilmesini emretti.

Ardından gözlerini miğferinin siperliği altında gölgeye çekti. "Gerçi o Trakyalı olduğuna hükmedilebilecek kimse de göremiyorum ama... Uzun kuyruklu atın üzerindeki kısa boylu köle de kim?"

Az sonra kendisine ulaşan haberlerden öğrendi ki, at üzerindeki, Roma piyadesinin güçbela ilerleme çabasıyla bağırarak ve el kol hareketleri yaparak dalga geçen kısa boylu adamın başka bir gladyatör, Spartaküs'ün *tribunus*lerinden biri olan Crixus'tü. Spartaküs'ün kendisinin hâlâ Nola'da bulunduğu söyleniyordu.

Her iki konsül de başına bela olmaya geldikleri Trakyalı köle tarafından oyuna getirildiklerinin farkındaydı; bu işten dolayı Senato'da kurulabilecek ve onun mahvına neden olacak kumpası düşününce Arrius'un derisinden boncuk boncuk terler fışkırdı. Onu, Capua yolunu savunmasız bırakmakla suçlayacaklardı. Karşısındaki kölelerin derhal dağıtılmasını emretti.

Fakat köleler artık bir çukura sıkışmış vahşi hayvanlar gibi savaşıyorlardı. Gerçekten de öyleydiler ve bunun da farkındaydılar. Fakat şu anda, aynı zamanda, Mount Garganus'ün bu yabancı, sarp kayalıklarının dibinde, üzerlerine bir soyluluk da gelmişti bu genelev, plantasyon ve ambar kölelerinin. Safları çoktan dağılmıştı. Ormanların büyük savaşçı *schiltroun*larını –Cermen kabile savaşlarının mahvedici bahadır halkalarını– oluşturmuşlardı. Ve bu halkaların iç ve dış tarafında, *sagittarii*nin (okçu) okları ya da buğular tüten kısa kılıçların darbeleriyle sapır sapır dökülüyorlardı. Crixus ve Brennus, canlı etten bir duvarı balta darbeleriyle yarıp kendilerine yol açarak atlarını bir gruptan diğerine koşturuyor, dağılmaya yüz tutan köle halkalarına yeniden cesaret veriyorlardı. Brennus'ün kalkan tutan sol eli kopup gitmişti ve kolundan geriye ne kaldıysa, giysisi ve bir tahta parçası kullanılarak alelacele yukarıya doğru bağlanmıştı. Öteye beriye yalpalayarak ve benzi sararmış bir biçimde at sürüyordu. Yanındaki Crixus ise şarkı söylüyor, sapasağlam dövüşmeye devam ediyordu.

Derken Romalılar saflarına yeniden çeki düzen vermek için geriye çekildiler. Ve Crixus sağ kalan, toplam sayıları altı yüze

inmiş köleleri bir bayırın yukarı tarafına çekmeyi düşündü. Zemin taşlıktı ve lejyonların ilerleyişine engel oluşturacaktı. Bu sayede, sadece cepheden saldırabilen bir düşmanla savaşacaklardı. Kanlar içinde, bitkin, geri çekilip bu bayırı tırmandılar; kulaklarında Romalıların *bucinae*si kükrüyor ve Romalı *centurio*ların sistemli haykırışları yankılanıyordu.

Bayırı en son Crixus'ün kendisi tırmandı. Sonra kölelerin önünde atından indi ve kılıcını çıkardı ve atının yelesini çekti ve hayvana bakıp güldü ve sonra kılıcını hızlı bir hamleyle onun kalbine sapladı ve hayvan aynı darbeyi alan bir adam gibi inledi ve binicisinin ayaklarının dibine devrildi. Ve *tribunus* şaşkın şaşkın bakan Cermenlere döndü.

"Yoldaşlar, geri çekilmek yok. Burada ya ölecek ya da Spartaküs gelene dek savaşacağız."

Ve atının üzerinde yalpalayarak itirazlarda bulunan Brennus'e dönüp tuhaf sözler etmeye başladı; fakat bunları söylerken bir yandan da gülüyordu.

"Geçit boyunca geri çekilmek mi? Özgür Lejyonların ihtiyaç duyduğu bir general mi? Ben general meneral değilim. Sadece bir köleyim. Gerçi az sonra general ya da köleden daha fazlası olacağım. Eğer şu karanlık tanrılar beni deliksiz bir uyku çekmeye bırakırlarsa... Ve burada ölerek, Kleon'un şu amacına kötülük ettiğimizi sanmıyorum." Sonra kısa bir süre düşündü ve on Cermeni yanına çağırarak Brennus'ü işaret etti.

"*Centurio* Brennus'ü geçitten geri götürün. At çalın ve Spartaküs'le karşılaşana kadar gidin. Ya da daha da öteye, Nola'ya varana dek... Zira habercimizin oraya ulaşıp ulaşamadığını bilmiyoruz. Ama onlara burada nasıl direndiğimizi ve dövüştüğümüzü anlatın ve Spartaküs'e benden selam götürün.!"

Bu mesajı duyar duymaz Cermenler gözlerinden yaşlar akan ve lanetler yağdıran Brennus'ü kaptıkları gibi, son selamını hay-

kıran *tribunus*ten uzaklaştırdılar. Sonra Crixus zırhını çıkardı ve üzerinde sadece tüniğiyle kaldı; böyle daha hafif ve rahat dövüşeceğini söyledi. Ve Cermenler saflarında öpüşürlerken ok sağanağı başladı tekrar.

Ardından Romalılar bayıra yukarı saldırıya geçtiler. Ve Crixus solmakta olan ışığı gördü. Çok uzaklarda, doğuda, denizin yüzeyinden yansıyan...

Bela

[1]

ERTESİ günün akşamı, Nola'nın surlarından bakanlar, yorgun ve çamura bulanmış atlıların yaklaşmakta olduğunu gördüler. Hafif dönemeçli yoldaki bu manzara karşısında, duvarların üzeri doğuya doğru dikkatle bakan kölelerle doldu. Az sonra yaklaşanların, hayvanlarına vura vura zorlukla ilerleyen on adam olduğu seçilmeye başladı. Ve sonunda bir şaşkınlık nidası yükseldi:

"Bunlar Cermenler!"

Köleler suskun bir şüpheyle birbirlerine baktılar; ardından doğu kapısının oraya yığıldılar. Binicilerin orta tarafında eyerine bağlanmış bir adam vardı. Bir eli olmayan bir adam... Büyük kapıyı açan Gershom ben Sanballat koşup bu adamın atının dizginlerini yakaladı.

"Brennus, Apulia'da neler oldu?"

Galyalı biraz kendine gelir gibi oldu ve kan çanağına dönmüş gözlerini ona dikti.

"Efendiler bizi tuzağa düşmüş hayvanlar gibi avladı; çünkü *strategos* gelmedi. Bütün Cermenler öldü. Spartaküs... Spartaküs'e verilecek bir mesajım var."

"Ya Crixus?"

"Onun atını öldürdüğünü gördüm."

Bu haberler karşısında, toplanmış kölelerden bir dehşet ve öfke homurtusu yükseldi. Bu yüzden, birikenlerin yanına merakla yaklaşmış olan kentliler tekrar hızla evlerine çekildiler. Fakat Brennus yine öne doğru devrildi eyerinde. Ve onunla birlikte at sürmüş Cermenlerden biri kükredi:

"Spartaküs... Crixus bizimle bir mesaj gönderdi Spartaküs'e."

Böylece yol açıldı ve adamlar atlarıyla dar sokakları aşıp Nola Forumu'na geldiler. Burada, berrak akşamda, hava tokmak sesleri ve yeni biçilmiş tahtanın acı, reçineli kokusuyla doluydu. Ve demirhanelerden, durgun gökyüzüne uzun çizgiler hâlinde mavi dumanlar yükseliyordu. Çünkü, saf değiştirmiş efendi Hiketas'ın yardımıyla, Kleon'un hayalleri gerçeğe dönüştürülüyordu. İstendiği gibi el konulan demir ve keresteyle, Capua surlarına saldırırken kullanılacak *helepolite*ler ve mancınıklar inşa ediliyordu. Göğe doğru yükselen kocaman gereçler denenmeye ve ardından, Özgür Lejyonlar tekrar savaşa girdiğinde Galyalıların büyük öküz arabalarına yüklenmek üzere sökülmeye hazırdılar. Demircilerin ve marangozların çıkardığı gürültülerin ortasında, Kleon, Hiketas ve Spartaküs küçük bir grup hâlinde dikiliyorlardı. Trakyalı sessizce dururken, iki Grek *tormentum*un (mancınık) ağırlığı konusunda tartışıyorlardı. Derken birinin seslendiğini duydular.

"*Strategos*!"

Döndüler ve ortalarında iki büklüm vaziyette gözlerini dikmiş bakan bir binicinin olduğu Cermen grubunu gördüler. Kleon'un dudakları beyazlaştı.

"Bu, Brennus, Crixus'ün adamlarından."

[11]

Ve Spartaküs mesajı işittiğinde ağlamaya başladı; etraftakiler şaşkınlık ve dehşet içinde kalmıştı. Bir süre kimse bir şey söyleyemedi. Derken Trakyalı aralarından kaçar gibi fırlayıp gitti. Arkasında, Apulia'dan gelen haberleri fısıltıyla tartışan, sorular soran köle grupları bırakmıştı. Konsüller meydana inmiş, Cermenler ya ölmüş ya da dağılmışlardı. Kısa süre sonra efendiler Nola önlerinde olacaklardı. Ve bu düşünceyle birlikte bir dehşet ürpertisidir sardı tüm köle ordusunu. Zira onlar kendilerinin yenilmez olduğuna ve Spartaküs'ten asla daha aşağı kalmayan Crixus'ün de asla bozguna uğratılamayacağına inanmaya başlamışlardı.

Fakat Spartaküs bu tartışmalara fazla ömür tanımadı. Bir saat içinde kentliler boruların çaldığını işittiler ve kölelerin akın akın pazar yerini doldurduklarını gördüler. Onlar daha bu toplanmanın nedenini düşüne dursun, Özgür Lejyonların ilk *centuria*sı kapıların ötesine geçmişti bile. Bunun peşinden, kölelerin grup grup ayrılışlarını izlediler. İki ay evvel Spartaküs arkalarından seyrederken Cermenler'in giderek gözden kaybolduklarını aynı yolu, daha şimdiden Nola'yı epey geride bırakan bir hızla ilerleyen köle ordusunun uzun sıraları doldurmuştu.

Kadınlar ve yükler arkadan daha yavaş geliyor, onları beş yüz atlı koruyordu. Kentte sadece Kleon, Hiketas ve Nuceria'ya boyun eğdirme görevinden henüz dönmüş olan Gershom ben Sanballat kalmıştı. Kleon'la Hiketas'ın yüzlerinden düşen bin parçaydı; berbat bir saat boyunca, büyük savaş gereçlerinin Gershom'un Bithynialıları tarafından tahrip edilmesini denetleyen Trakyalı *strategos*a yalvarıp yakarmış, diller dökmüşlerdi.

Gereç parçaları Nola Forumu'na kocaman bir öbek hâlinde yığılmış, Hiketas'ın Capua'nın surlarını yerle bir edeceklerini düşündüğü o büyük kuleler ve mancınıklar üzerlerine yağ boca edilip ateşe verilmişti. Geriye dönüp bakan köleler, onlar yanarken yükselen alev sütunlarının batı yönünde tüm gökyüzünü aydınlattığını görüyorlardı.

Sonra Gershom, adamlarını ve iki Greği alıp şehirden çıkarmış ve konsüllerle karşılaşmak üzere uçarcasına ilerleyen Spartaküs'ün ardına düşmüşlerdi.

[III]

Onlarla Garganus'ün beri tarafındaki adı sanı bilinmeyen bir ovada karşı karşıya geldi. İki ordu uzaktan karşılıklı birbirini süzüyor ve tarihte eşine zor rastlanır bir sabırsızlıkla, çarpışmaya girmek için can atıyordu. Derken temkinli kumandanlar Arrius ile Gellius, askerlerine, kendilerine avantaj sağlayan bir yerde mola verdirdiler ve tedirginlik içinde, Spartaküs kuvvetlerinin büyüklüğünü incelediler.

Bu tedirginlik ne karşılığı olmayan bir tedirginlikti, ne de çarpışmanın kaderine yönelik bir anlık kuşkudan kaynaklanıyordu. Artık gelenekselleşmiş *cuneus* (kama) düzeniyle Romalıların merkezine demirden bir kama gibi inen ilk saldırıya, Trakyalıların başına geçen ve atının üzerinde bir devi andıran Spartaküs'ün bizzat kendisi önderlik etti. Lejyoner hatlarını yardılar ve onlar hiç vakit kaybetmeksizin bu safları, neredeyse keyifle, kılıçtan geçirmeye koyulduklarında, Galyalılar da Roma kuvvetlerinin cenahına yüklendiler ve kısa bir yokuşa aşağı hız kazanarak darmadağın ettikleri bir kanadı, Trakyalıların hücumunun yok edici bir anafor gibi dönerek etrafındakileri parçaladığı merkeze doğru süpürdüler. Ardından, Gannicus

ve Gershom ben Sanballat ana köle ordusunu ileri sürdüler ve az sonra Romalılar, önde konsülleri (yüz yıldan fazla bir süredir ilk kez onların rütbesindeki birileri yenilgi acısını tadıyordu), savaş alanından dalga dalga kaçmaya başladı.

Çarpışma kanlı ve kısa olmuştu; ama katliam, Romalılar, sonunda, Cumhuriyet'in artık çöktüğü düşüncesinin dehşetiyle silahlarını atıp grup grup teslim olmaya yönelince durdu. Silahları alınan lejyonerler uzun sıralar hâlinde bağlandı ve kırbaç eşliğinde Apulia'nın dar yollarından geçirilerek Spartaküs'ün Crixus'ün cenaze töreni dolayısıyla oyunlar düzenlemek üzere kurduğu kampa getirildi.

[IV]

Crixus'ün ölü bedeni, derisi yüzülmüş ve çarmıha gerilmiş hâlde, Mount Garganus yakınlarındaki bir Apulia köyünde bulunmuştu. Onu bulan Castus, ölmüş Crixus'e karşı pek büyük bir sevgi beslemese de, çılgınca bir öfkeyle köyü ateşe verip yakmıştı.

Spartaküs bu olayı duyunca gülümsedi.

"Köylüleri de yaktın mı?"

"Onlar dağlara kaçtılar."

"Demek onların kaçışına izin verme hainliğini yaptın, ha." Ve Trakyalı, ölen Crixus'ün yerini almayı bekleyen adama eskisinden daha da soğuk davranarak, dönüp uzaklaştı.

Kampta, Apulia tepelerini yemyeşile çeviren baharın ortasında, cenaze töreni oyunlarının hazırlıkları vardı. Crixus, bir Galyalı olarak, yakılacaktı; ve şimdi imparatorlar gibi eflatunlara sarılmış, parçalanmış başına defne dalından bir taç takılmış hâlde, Galyalılarla Cermenlerin kapısında nöbet tuttuğu, her tarafına hoş kokulu parfümler serpilmiş bir çadırda yatıyordu.

Dışarıda, çimenlik düz bir arazide, cenazeyi yakma töreni için odun yığını hazırlanmıştı.

Kampın bir köşesinde zincirlenmiş, üstleri başları perişan, pislik içindeki Romalı esirler, kendi aralarında konuşuyor, kölelerin disiplini ve liderliğiyle dalga geçiyorlardı. Genç bir üçüncü *tribunus*'un yanı başında uzanan bir *centurio*, yanındaki delikanlının korkusuna güldü.

"Bu Spartaküs esirlerinin canını daima bağışlar. Sanırım bizi Crixus'ün yakılacağı odun yığınının etrafında yürütecek ve ardından, silahsız vaziyete salıverecek. O sadece bir köle ve bir kölenin yüreğini taşıyor. Ve Özgür Lejyonlara oldukça iyi önderlik etse de, seferler ve savaş planları hakkında hiçbir bilgisi yok. Bozguna uğrayan ordunun peşinden Roma üzerine yürüyüşe geçseydi, bu gece Capitolium'da* kutlama yapıyor olabilirdi."

"Bir Grek mi o?"

"Bir Trakyalı. Söylendiğine göre, bu Crixus onun en iyi yardımcısı, bir hadım olan Kleon ise işin beyniymiş. Crixus'ün sıkı savaştığı kesin."

"Mount Garganus'te miydin?"

"Hayır. Ama Varinus'le Lucania'daydım. Yabani tavşanlar gibi kaçtık. Crixus bizi orada yendi. Avcuna doldurduğu erikleri yiyen ve biz saldırırken dalga geçen, küçük bir ata binmiş, küçük bir adam..."

Genç üçüncü *tribunus* zincirleri içinde inledi. Dahası sırtında kölelerin yolda gelirken indirdiği kamçı darbelerinin acısı vardı. "Bu Galyalı köle ne zaman yakılacak?"

"Dediklerine göre, yarın öğle vakti. Ondan sonra serbest bırakılırız." *Centurio* zalimce bir horgörüyle etrafa bakındı. "Roma gerçekten savaş alanına inene kadar bekle. O zaman diri diri yakacak bunları, bu ayaktakımını."

---

* Roma'da Jüpiter Mabedi'nin bulunduğu tepe. *-çev.*

[v]

Bu esnada köle *tribunus*leri Spartaküs'ün çadırına toplanıyorlardı. Spartaküs önceden oturmuş bekliyordu onları. Gelenler onu selamladılar ve bir halka oluşturacak şekilde yere çöktüler; birçoğuna öyle geliyordu ki, keder içindeki gladyatör çıldırma noktasının eşiğine yaklaşmıştı. Hâlâ çarpışmanın izlerini taşıyan zırhı kan ve kir içindeydi ve güney çukurlarından beri davranışlarını belirleyen o soğukkanlı iradeden eser kalmamıştı. Başını bir öteye bir beriye çeviriyor, aşağı yukarı yürüyüp duruyordu; tuhaf gözleri kan çanağına dönmüştü.

Toplantıya katılanlar, dehşet içinde, gözlerini yerden kaldıramıyorlardı.

*Tribunus*lerden biri olmasa ve rütbesi belirlenmemişse de, çadıra en son Kleon girdi. Ardından bir gladyatör, nöbetçi olarak kapıya geçti. Ve Spartaküs döndü ve seslendi:

"Kadını içeri getirin."

Çadırın arka tarafındaki bir bölmenin perdesi açıldı. Ialo ile başka bir adam –bir Trakyalı– aralarına aldıkları ve her adımda inleyen bir kadını sürükleyerek içeriye girdiler. Kadın saatlerdir işkence görmüştü ve üzerindeki Grek tarzı *himation*un yırtıklarının arasından kanlı yaralar ve işkence aletlerinin açtığı izler göze çarpıyordu. Köle *tribunus*leri kadına şaşkınlık içinde bakıyorlardı; zira o Romalı Lavinia'dan başkası değildi.

Lavinia etrafa vahşi bakışlar savurdu; sonra bir şey söylemek ister gibi dudaklarını oynatarak Spartaküs'ün ayaklarının dibine yuvarlandı. Hızla geri çekilen Spartaküs diğerlerine döndü.

"Bu, Cermenlere ve Crixus'e ihanet eden kadındır. Anlat, Ialo."

Bunun üzerine köle, habercinin Nola'ya gelişini, ilettiği ve kendisinin de kulak misafiri olduğu mesajı, Lavinia kadının

onu uyumakta olan Spartaküs'e ileteceğine dair söz verişini ve kendisinin de, bir köle lejyonunun gizlice Crixus'ün yardımına gönderileceğine inanarak artık meselenin hallolduğunu düşünüşünü aktardı. Ancak Crixus'ün ölüm haberlerinin gelişiyledir ki, *strategos*la görüşmesi gerektiği fikrine varmıştı.

Kadın artık, işkencede, mesajı kasten, Crixus komutasındaki köleler yenilgiye uğrasın ve konsüller Nola'yı ele geçirmeyi ve Özgür Lejyonları bastırmayı başarsın diye iletmediğini itiraf etmiş bulunuyordu.

Köle *tribunus*ler sessizce dinlediler. Sonra Castus dedi ki: "Kadın suçunu itiraf ettiğine göre, onun ölümle cezalandırılması gerekir."

Spartaküs onayladı. "Peki ya ölüm şekli?"

Castus gözlerini dikip baktı; yumuşak yüzü bulutlandı. "İki öküz arasında sürüklenerek parçalanabilir. Ağır suçlular böyle idam edilir Galya'da."

Hadım *literatus* Kleon her zamanki gibi soğuk bir ifadeyle konuştu: "Neden bu iş öküzlerle yapılsın da zaman kaybedilsin? Daha hızlı öldürülebilir."

"Nasıl?" diye sordu Trakyalı.

Kleon omuz silkti. "Bir kılıç darbesiyle... Boğarak... Ne fark eder ki?"

Gershom ben Sanballat sinirli sinirli sakalını tarıyordu. "Bırakın taşlanarak öldürülsün."

Gannicus o kocaman boğayı hatırlatan kahkahasını patlattı. "Orospuyu, bizim ufak tefek Galyalıya hazırlanan odun yığınının yanında çarmıha gerelim."

Oenomaus o her zamanki sessizliğinden sıyrıldı. "Kadını neden lejyonun –Galyalıların ya da Cermenlerin– eline teslim edip işi onların halletmelerine izin vermiyoruz?"

Ve bu hepsine güzel bir çözüm gibi göründü. Kadına bakarlarken, sapkın bir şehvet kabarıyordu içlerinde. Çünkü hâlâ

güzelliğini koruyordu. Bir kısmı onu, o işkence görmüş olduğu aşikâr bedenine rağmen, yine de arzuluyordu; zira bu yaralar, zaten çekici olan kadına, tuhaf ve iğrenç bir çekicilik daha katmıştı. Spartaküs küçük taburesine oturmuş dinliyordu. Derken başını kaldırdı.

"Hepsi güzel son, fakat ben daha iyisini biliyorum." Karşısındaki Ialo'ya baktı. "Dinle. Bu kadın için bir sedye bul. Onu Appia Yolu'ndaki tepelere götür. Yanına muhafız olarak elli Trakyalı al ve onu, ancak bir konvoyla Roma'ya gideceğinden emin olduğunda bırak."

Sonra hem bedeni, hem kişiliği yerlerde sürünen kadına son kez baktı. "Sen benim imzamı götüreceksin Roma'ya; oraya ve sana mesajım şu: *Ave atque vale* (Selam ve hoşça kalın)."

Kleon soğuk bir keyifle baktı ona. "Kadına işkence ettin ve şimdi de onun canını bağışlıyorsun. Her ikisi de kötü ve devlet adamına yakışmaz davranışlar."

Sonra Spartaküs'ün yüzündeki dehşet verici gülümsemeyi gördü.

"Artık devlet adamlığını bıraktım."

[VI]

Romalı esirler, bütün gece, kampın dışından, Crixus için hazırlanan odun yığınının önünden geçip giden akarsuyun ordan gelen çekiç sesleri ve bağırtılar duydular. Büyük ateşlerin yaydığı ışıklar altında pırıl pırıldı oraları; fakat Romalılar bu şamataya bir anlam veremiyorlardı. Bunun, aslında, sadece uykularını bölmekle kalmayacak, onları çok daha yakından ilgilendiren bir hareketlilik olduğunun farkında değillerdi.

Onların saatlerini başka dertler dolduruyordu: Hava soğuktu ve yarı çıplaktılar ve ele geçmelerinden bu yana çoğunlukla aç-

tılar. *Centurio* ile genç üçüncü *tribunus* öyle bir bağlanmışlardı ki, rahatça uzanamıyor, birbirlerine yaslanıp kestiriyor, gündüz vaktinin alay eden ve aşağılayan köle gruplarından kurtulmuş olmanın memnuniyetini yaşıyorlardı. Şafağa doğru genç üçüncü *tribunus* iyice uyanmış, Apulia dağlarının üzerinden gelen sabahı seyrediyordu. Tıpkı Crixus'ün onun denizden gelişini seyredişi gibi... Hava, eli kulağında seherin taze kokularıyla doluydu ve genç adam, nasıl olduysa, içini bir hoşnutluk duygusunun doldurduğunu hissetti.

Çitin dışında köle ordusu uyanmaya başladı. Esneyen Romalılar, üşümüş uzuvlarını ovarak ısıtmaya, soğuğun işlediği bedenlerine, kanın tekrar yürümesi için darbeler indirmeye koyuldular. Derken boruların gürültüsü yükseldi ve bir Galyalı grubu çitin içine girdi. Yiyecek taşıyorlardı: büyük tencereler içinde buğusu tüten mısır ve çanak çanak kaynamış mercimek. Bu cömertlik karşısında şaşkına dönen Romalılar yiyeceklere aç kurtlar gibi saldırdılar; yemeklerini yerken onları seyreden köleler gülüyorlardı.

Yemek getirenler boşalan kapları alıp henüz çıkmıştı ki, başka bir grup girdi içeri. Sıralar hâlinde dört yüz civarında adamdılar ve *centurio*nun yüreği, o güçlü ruhuna rağmen, bir an için metanetini kaybetti. Bu yeni grup, Romalıların onları altın kaplamalı zırhlarından ve savaşmanın güçlendirdiği gövdelerinden iyi tanıdığı, Spartaküs'ün gladyatör korumalarından oluşuyordu. Ellerinde kocaman kamçılar taşıyorlardı ve *centurio* bir inilti koyuverdi.

"Ne yapacaklar?" diye fısıldadı genç üçüncü *tribunus*.

"Biraz daha dayak atacaklar." *Centurio* Roma'da bir doğu seferi dönüşü zafer alayına katılmıştı. Başlarına neyin geleceğini biliyordu. "Bizi, Crixus için yığılan odunların etrafında yürütecekler. Derimizi yarı yüzerek..."

Fakat, göründüğü kadarıyla, yanılmıştı. Gladyatörler esirleri salıvermeye başlamışlardı; böylece üç yüz tanesi serbest bırakıldı. Ardından, çitlerle çevrili alanın kapılarını işaret eden köleler kamçılarını şaklattılar. Romalılar kapılara doğru hücum ettiler.

Genç üçüncü *tribunus*ün dizi acıyordu ve arkadan topallayarak ilerliyordu. Ta ki sırtını sanki kızgın bir demir dağlamış gibi olana dek... Bir sonraki darbe için kırbacını geriye çeken irikıyım gladyatör arkasından güldü.

Kampın dışında durdular ve adeta ne yapacağını bilmez bir sığır sürüsü gibi öteye beriye yönlendirilmeye başladılar.

Odun yığınının yanında, bir tarafında nehir bulunan, diğer tarafı ise yapı iskelelerinde kullanılan türden direk ve tahtalarla çevrili bir arena kuruluvermişti geceleyin. Arenanın etrafına köle ordusu birikmişti. Kölelerden oluşan canlı bir koridora doğru yönlendirilen Romalılar, koridor boyunca ilerlemeye zorlandılar.

Koridorun girişinde her birinin eline bir Galya kılıcı verildi.

Arenanın içinde iki gruba ayırdılar onları. Berrak, durgun bir havaydı ve *centurio*, kampın ötelerinde, beyaz beyaz çiçeğe durmuş elma ağaçlarını görüyordu. Derken dövüş koşulları belirtildi. Kişi kişi değil iki grup olarak kapışacaklardı. Galip gelen ekibin Özgür Lejyonlara katılma hakkı garanti ediliyordu.

Romalılar ilkin dehşet içinde geriye doğru yaslandılar ve gladyatörlerin kamçılarının şakırtıları yankılandı havada. Ardından hantal ve alışık olmadıkları kılıçları savurarak, kölelerden yükselen kahkaha ve bağırtılar arasında, öne doğru atıldı lejyonerler. Artık *centurio* tanıdığı bir adamla dövüşmeye başlamıştı ve birbirlerini doğrarlarken, her biri silahların şakırtısına bir parça ısınmıştı.

Arenanın bir o tarafına, bir bu tarafına doğru dalgalanan dövüşün boğaz boğaza ve kanlı mücadelesi içinde açılan yaralarla bedenler birbiri ardına devriliyor, ölen Crixus'ün perçemlerine kurban gidiyorlardı. Taze, ürkünç bir leş kokusu yükselmeye başlamıştı havaya ve kölelerin bağırtılarının çektiği leş yiyici kuşlar büyük sürüler hâlinde sökün ettiler tepelerden.

[VII]

İki yüz seksen Romalı can verdi Crixus'ün cenaze töreni oyunlarında. Kalanların yarısı öylesine yaralıydı ki, işleri gladyatörlerin kırbaçları tarafından bitirildi. Sonra, cenaze yakılan odun yığınının küçük bir kül tepesi hâline gelmesiyle, köleler, kampı topladılar, İtalya'yı terk etmeye ve kendi ülkelerine kaçmaya kararlı bir biçimde, kuzeye doğru yürüyüşe geçtiler.

IV
ROMA!

Mutina geçitleri

[1]

YUKARI doğru tüm İtalya'yı kat etmiş, dağlar aşmış, baştan başa sonbahara bürünmeye başlayan topraklardan geçerek Gallia Cisalpina'ya girmişlerdi. Etrafın millerce uzaklığa kadar bataklıklarla kaplı olduğu bir bölgeye geldiklerinde, yön değiştirip geniş bir kavis çizmek zorunluluğuyla karşı karşıya kaldıklarını düşünmeye başlamışlardı. Fakat Hiketas kocaman çekme kızakları yaptırtmış ve Özgür Lejyonlar bunların üzerinde bataklıkları güvenle aşmışlardı. Bütün tepeler çiçek çiçekti ve buğday hasadı vakti yaklaşmıştı.

Köleler, bir yandan yürüyüşlerine devam ederken, bir yandan da miğferlerini ve tüniklerinin içlerini buğday taneleriyle dolduruyorlardı. Aç artçılar sağa sola sapıp yürüyüş kolunu terk ediyor, Romalı velitesin dağınık saldırılarını atlatıp yağmalanmamış köyler arıyorlardı. Spartaküs merkezde at sürüyordu; Castus ile Galyalılar ise ordunun önünden gidiyorlardı. Grek Kleon, kendine bir dolaşma heyeti ayarlamış, öncü birliklerle artçılar arasında gidip geliyordu.

Gallia Cisalpina sınırlarının ötesinde bardaktan boşanırcasına yağan ve insanı iliklerine kadar ıslatan bir yağmur karşıladı onları. İkindi vakti, Kleon, tepeden tırnağa su ve çamur içinde,

zorlukla ilerleyen artçıları Hiketas'ın gözetimine bıraktı ve köle ordusunun güç bela yol alan safları boyunca at sürüp Bithynialı Lejyonu'nun yanma ulaştı. İçindeki Bithynialıların ancak zar zor bir centuria oluşturacak kadar kalmasına ve onu meydana getiren kölelerin çoğunun Grek, zenci ya da İberyalı olmasına karşın, lejyon hâlâ bu isimle anılıyordu. Yine disiplinli bir cohors (lejyonun onda biri büyüklüğünde bir askeri birlik) gibi yürüyorlardı; ama yorgundular. Tüm köle ordusu yorgundu zaten. Ve keyifsiz...

Kuzeye doğru yürüyüşleri sırasında pek fazla dirençle karşılaşmamışlardı. Tüm ülke korkuya kapılmış ve sinmişti. Kadınlar tepelere kaçıp gizlenmişti. Bir kente girdiler; kent bomboştu. Sadece vebadan can çekişen bir adam vardı. Roma arkalarında sessizliğe bürünmüştü. Gök gürlemeleri eşliğinde yağan hafif yağmur altındaki yürüyüş, sanki patlamamakta direnen bir gök gürültüsünü bekler gibiydi.

Kleon, sırılsıklam olmuş abollasının altında ürperdi ve gözlerini kaldırıp kuzeye doğru baktı. Uzun köle sıralarını -kırk bin kişilik orduyu- yaklaşan akşamla birlikte giderek solan gün ışığı aydınlatıyordu. Bütüne hâkim boz rengin ortasında beyaz aygırını gördü Spartaküs'ün; Galyalı ve Cermenleri içeren hareketli renksiz bulanıklığın yanından geçerken hemen göze çarpıyordu. Ve de ardında fon oluşturan ufukta... Onları neler bekliyordu orada?

Sırtına kocaman bir denk bağlamış bir İberyalı, Greğin yorgun atının önünden sendeleyerek çekildi. Sonra da bakışlarını yukarı çevirdi. Bu, Titul'dü.

"Atına ne oldu?" diye sordu Kleon.

"Son mola verdiğimizde yedim onu," diye açıklamada bulundu İberyalı. "Artık hazinemi kendim taşıyacağım. Efendilerle yeniden kapışana kadar... O zaman bir tane daha yürütürüm."

"Sanırım, pek fazla beklemen gerekmeyecek." Kleon ona doğru sırttı pis pis. "Ve buradan ötesi de dağlar ve yamyamlar. Tabii biz cin gibi bir orduyuz."

"Savaşta cin gibiydi kaybolup gitmiş Batı Adası'nın adamları," dedi Titul, kendinden geçerek.

Kleon alaycı bir ifadeyle gülümsedi. Bu İberyalı her türlü tuhaflığın ötesindeydi. Bir Batı Adası hiç var olmuş muydu acaba? Gözü, tam önünde, pösteki gibi kaba tüylü iki midillinin arasında taşınan ve sallanan bir sedyeye takılınca bu düşünceleri bir yana bıraktı. Hayvanların yanında, sadık mızraklı adamlarından oluşma bir grubun ortasında, muntazam adımlarla yürüyen Gershom ben Sanballat'ı gördü. Yağmur Yahudinin miğferine ve sakalına aşağı süzülüyordu; tüniği yıpranmış ve solmuştu. Grek ona bakarak sırıttı.

"Muzaffer bir *tribunus* için ne acıklı bir hâl bu. Çizmenin birini kaybetmişsin, Yahudi."

"Sen de cumhuriyetini..."

Kleon eğlenmeye devam etti onunla. "O hâlâ duruyor. Orada..."

Yağmurdan kararmış gökyüzünü işaret ediyordu. Gershom homurdandı. *Strategos* artık onun fikirlerine kulak verir gibi görünse de, huzursuz ve rahatsızdı. Şimdiye dek dağılmış ve denize doğru yönelmiş olmaları gerekirdi. Bu vahşi dağların arasından nereye götürülüyorlardı böyle?

"Oraya ulaşmak için Hiketas'ın yardımına ihtiyacın var."

"Hepimizin onun yardımına ihtiyacı var hâlâ," dedi Kleon esrarlı bir havada ve atını sürerek yoluna devam etti. Grek, sedyenin içindekine göz atmamıştı. Yahudi, aşçısıyla evlenmişti; öldüğünde ardında perçemlerine kurban adayacak bir mirasçı bırakma peşindeydi. Ve bunun gerçekleşmesine de çok az kalmıştı.

Judith, yattığı sedyeden eğilerek, Greğin ardından baktı. Taşıdığı bebekten dolayı iyice ağırlaşmıştı. Sonra gözleri Gershom'un gözlerini aradı. Adam yanı başında, çamurlar içinde, midillilerin kayan ayaklarından sakınarak zar zor yürüyordu.

"Kötürüm Greğin derdi neydi?"

"Yehova bilir. Bizi tekrar efendilerin üzerine doğru çevirmeyi becerebilseydi, bu yürüyüşü hemen durdururdu." Sesi hırçınlaştı. "Senin sorunun ne şimdi?"

Kadın dehşet içinde onun sağ ayağına bakıyordu. "Çizmene ne oldu?"

"Bataklıkta bıraktım onu. Boş ver, boş ver. Eğer hadım yapacağını yaparsa, dönüş yolunda bulurum." Bacağına şimdiden romatizma sancıları saplanmaya başlamıştı. Bulutlu gökyüzünü ters bakışlarla süzdü. "Ve bu planında, beni karşısında büyük bir düşman olarak bulmayacağını düşünüyorum bazen."

Zira İtalya'dan ve efendilerin iktidarından kaçmak bir şeydi, Hyperboreoilerin ülkesini* aramak ve orada sonsuz alacakaranlıkta, aç kalan Behemoth'un kuzey gecelerini dolduran ulumalarını dinleyerek yaşamak başka bir şey.

Ve Gershom pejmürde kılıklı muhafızına dümdüz gitti ve güçlükle ilerlemeye devam etti; yağmur damlaları hızlı darbeler indiriyordu yüzüne.

[11]

Gün bitti ve köle ordusunun ana gövdesi La Fata Geçidi'nin ortalarında kamp kurdu. Burada, beyaz ve bulutlara saplanmış dağlar, karanlık dış hatlarıyla tüm kuzey yönünü tutmuşlardı.

* Mitolojiye göre kuzey rüzgârının ötesinde, Hyperboreoiler adlı bir kavmin oturduğu, bir tür yeryüzü cenneti olan ülke. *–çev.*

Ve uzaktaki bayırlarından sular parıldıyordu gün hızla solarken. Galyalılar bu dağlara doğru baktılar ve dayak altında, güneye, İtalya'ya köle olarak getirildiklerinde geçtikleri geçitleri hatırladılar. Ve bu görüntüler gözlerini yaşlarla doldurdu; halklarında sık görülen bir huydu bu. Cermenler ise aynı manzaralara sevgi veya korku değil, sabırsızlık duyarak bakıyor, onların ardındaki ormanlık yurtlarına ulaşmaya can atıyorlardı.

Zenciler o gece tir tir titrediler. Aynen Asyalı adamlar gibi... Grekler sabırlıydı; soğukkanlı yüzlerle bakıyorlardı girintili çıkıntılı ufka. Ve bu barbarlar ülkesine geçme teşebbüsünü çılgınca buluyorlardı. İnsan bir kent olmadan nasıl yaşardı? Zira şehir, hayattı. Ve *Gallia Cisalpina*'nın soğuğu, kuzeye yürüyüş sırasında ateşe verilen köylerden yağmalanan kumaşlarla kendilerini iyice korumaya almış olanlar dışındaki herkesin iliklerine dek işlemişti.

Lakin gece yarısına yakın, yağmur kesilir gibi oldu ve Kleon, kalkıp çaktırmadan kampın sınırlarını dolaştı ve geçidin en yüksek yerinde görevli nöbetçiyi, bir kayanın korunaklı tarafında derin uykuya dalmış hâlde buldu. Adamı ayağıyla dürterek uyandıran Kleon, onun Brennus'ün kardeşi olduğunu gördü. Galyalı hiçbir utanç duymadan sırıttı.

"Bu dağları bir geçelim, Grek, orada mağrur ayak hareketleri pek olmayacak."

Kleon fazla rahatsız olmadı. Köle ordusu *tribunus*ü lejyonerlerinin küstahlıklarına alışkındı.

"Eğer böyle rezilce nöbet tutmaya devam edersen, ayakları boş ver, çok geçmez, sağlam bir gırtlaktan da mahrum kalabilirsin."

Etrafa kulak verdiler. Fakat havada sadece yağmurun sesi ve onun uykuya yatmış toprak ve kayalar üzerinde yarattığı hafif sızıntılardan gelen şapırtılar vardı. Ve hadım, sık sık olduğu

gibi, bu adamların aslında tanımadıkları –sadece rüzgârını, yağmurunu, ekinleri olgunlaştıran güneşini ve hayali bir güneşin pırıltı ve ışığını bildikleri, tohumcu ya da orakçıları asla bilmedikleri– bu küçük dünyada nasıl uğraşıp didinebildiklerine şaşıp kaldı yine. İnsanları yönlendiren, kadere ve Tanrılara –kendi karanlık yüreklerinde yarattıkları gölgelere– karşı duydukları korkuydu.

Döndü ve köle kampının karmaşıklığı arasından kendine bir yol bulup sonunda gladyatörlerin muhafızlığında uyuyan *strategos*un çadırının önüne ulaştı. Oraya vardığında hafif bir gürültü işitti ve bir meşale kasvetli karanlığı buğular saçarak yardı. Kleon karşısındakinin *strategos*un ta kendisi olduğunu gördü; Spartaküs de onu tanımıştı.

"Bu gece içimde bir huzursuzluk var, Kleon. Geçitteki bu sisten sanırım. Atla gidip onun ardında ne olduğuna bakacağım."

"İyi de bu karanlıkta hiçbir şey görülmez ki."

"Efendiler ne kadar görürse, biz de o kadar görürüz."

Kleon sinirli bir biçimde omuz silkti. "Öyleyse ben de geleyim."

Öyle de yaptı. Birlikte at sürüp artık iyice uyanmış Galyalının nöbet yerini geçtiler ve önlerinde eğri büğrü uzanan keçi yolundan, geçidin yukarılarına tırmandılar. Üzerlerinde kayadan duvarlar karanlığı delen kuleler gibi yükseliyordu. Ayaklarının altındaki balçık kaplı yol ılıktı ve atların ayakları sürekli kayıyor, çamura saplanıyordu. Gecenin neredeyse üçüncü bölümü olmalıydı; fakat ortalık zifiri karanlıktı. Spartaküs konuştu: "Bir düş gördüm."

"Ne düşü?"

"Pek hoş değil. Artık ne Özgür Lejyonların *strategos*uydum, ne de Trakya'da bir avcı, orada, aşağıda, güneyde, sessizliğe bürünmüş bir cesettim sadece."

"Yani kuzeye doğru gitmeye devam edeceksin?"

Fakat Trakyalı onu dinlemiyordu. Beyaz aygırını durdurdu. Kleon'a sessiz olmasını işaret etti. Birlikte kulak kesildiler. Yağmurun yumuşak sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Fakat az sonra başka bir ses işittiler. Uzaktan gelen ve farklı...

İlerleyen adamların gürültüsü...

Artık geçidin tepesindeydiler. Fakat tüm etraf taranmış yün gibi yoğun ve yumuşak sisten bir kefene sarılmıştı sanki. Ayak sesleri giderek daha da yakından geliyordu.

Spartaküs eyerinin üzerinden fısıldadı: "Geriye. Atınla gidip tüm kampı kaldır. Sakin olun. İlkin Trakyalılar gelsin."

"Ama sen..."

Strategos atının eyerindeki büyük baltayı çözdü. "Ben burada bekleyeceğim."

Grek kısa bir süre ona doğru baktı ve kafasından soğukkanlıca birtakım hesaplar geçti. Bir anda olasılıklar ve şanslar şimşek gibi parlayıvermişti zihninde. *Strategos* gözcülerle dövüşürken öldürülüyor – Özgür Lejyonlar lidersiz – sözcü kendisi – Özgür Lejyonlar güneye ve kentlere doğru geri dönüyor...

Spartaküs onun atının, geçide aşağı, güneye doğru giderek uzaklaşıp kaybolan ayak seslerini duydu.

Hâlâ bekliyordu; fakat yürüyen adamların boğuk gürültüsü kesilmiş gibiydi. Aygırından inerek yolun üzerine diz çöktü ve kulağını yere dayadı. Bir süre bekledi; tüm etraf gözyaşı dökü-yormuş duygusu yaratan yağmur sızıntılarınınki dışında, hiçbir ses duyamadı. Yürüyüşçüler mola vermişti. Yoksa o ve Kleon hayal güçlerinin oyununa mı gelmişlerdi?

Atına binip öylece durdu. Aygır huzursuzca ön ayaklarıyla yeri eşeledi; ardından salyalar saçan kafasını dizlerine sürttü. Sisin içine gözlerini dikmiş Spartaküs, öne doğru eğilip eliyle ona hafif hafif vurdu.

Sis... Taş gibi bir kalple, bunun, onun geleceği olduğunu düşündü. İnsanın gözlerini içine diktiği, her yanını saran bir sis... Ve biçimsiz şekiller hâlinde değişen, insanın kendi yüreğinin ürününden başka bir şey olmayan arzular ve yüzü belirsiz gölgeli suretler üreten... Ve tuhaf bir biçimde, yaşamı ve ölüm acısını hatırlayan bir hayalet gibi, aniden Elpinice'yi anımsadı. Ve Vezüv'ün yamaçlarını... Ve kraterden yükselen dumanları...

Ve sonra bunlar da geçti. Belleği ona artık eskisi kadar acı vermiyordu. İhtiyaç duyduğu kadınları alıyordu. Onların göğüslerinin ve ateşli bedenlerinin ona dokunuşu, onun kollarında, ellerinin arasında attıkları vahşi çığlıklar... Bu uykuya girizgâh süreçlerini, o ateşten günlerin ortasında bir nefes alma molası gibi görüyordu. Fakat kasvetli gözlerini, sis asılı geçide diktiği şu sessiz vakitte, Crixus ya da Elpinice ile tattığı yoğunluktaki acı ve dinginlik duygularını bir daha asla kimseyle yaşayamayacağını biliyordu.

Böylece onların anısının verdiği acı da uçup gitmişti. Galyalının ölümü onuruna düzenlenen oyunları seyrederken sanki beynindeki bir tel kopar gibi olmuştu. Bunu, savaşmaları ve İtalya'dan çıkıp yağmurlu kuzeye gitmek üzere zorlu bir yolculuğa koyulmaları için bir işaret olarak görmüştü. Ve hâlâ ne yapmaları gerektiğini soğukkanlıca öngörüp planlayabiliyor ve savaş hatlarının düzenini sağlayabiliyordu. Ama öte yandan üzerine yeni ve tuhaf bir sıcaklık da gelmiş, yüreğinde koruma ve şefkat duygularından beslenen yeni bir heyecan yeşermişti. Ve bu koruma ve şefkat duygusu, onun kumandanlığını takip eden köle lejyonlarına yönelikti.

Zira kendini –sık sık esiri olduğu yeni ve keskin bir sabırsızlıkla– onların yüreklerine ve düşüncelerine girerken buluyordu. Lakin sanki bir bakıma bu adamlar, bu kadınlar, efendiler ve onların korkunç Tanrılarına karşı isyanın bu kayıp döküntü-

leri, onun ta kendisiymiş gibi bir anlayış ve kavrayışla... Sanki onların bedenlerinde süren yaşam, kendisinin bir parçasıymış, Cumhuriyet'i temellerinden sarsan o fırtınalı günlerde etrafında toplanıp ayaklanan bu kalabalığa hayat veren kendisiymiş gibi... Sanki zamanın tüm açlığa mahkûm edilmiş mülksüzleri kendisiymiş, sanki hayatı terk ettiği anlarda, ruhu köle ordusununkine, bedeni binlerce bedene, kemikleri onların kemiklerine, eti onların etine karışırmış gibi...

Ve zaman zaman, tekerlek izleriyle dolu bir yolun kenarında, kocaman aygırının üzerinde oturup kölelerin kuzeye doğru yürüyüşlerini seyrederken ya da eyerinden eğilip yol kenarındaki bir su birikintisinde, silahlı, general giysileri kuşanmış hâliyle, at kılından sorguçlu parıldayan miğferiyle ve muhafızı Ialo tarafından parlatılmış *lorica*sıyla (zırh, göğüslük) kendini görmeye çalışırken, bir kaçık olduğunu düşünüyordu. Uzun süre kendini bir *strategos*, hadım Kleon'un arzu ettiği gibi bir devlet adamı olarak görmüştü. Bu, bedensel acı kadar burkan bir ıstırap getirmişti ona. Bu ıstırabı öğrenmişti, hatta daha fazlasını: sürünür gibi ilerleyen arabalar dolusu iskartaya çıkmış köle, bir zamanlar Romalı olan, sonra kölelerin peşine takılmış, zira ardından gidecek başka hiçbir şeyleri bulunmayan, sıracalı, bitli, kör mahluklar. Bütün bunları ve mistik bir kan bağıyla birbirine bağlı tüm köle ordusunu biliyordu.

Ve küçük Siculi (Sicilyalı) köle Mella'yı... Umbria'daki çiftliklerin birinden kaçan, önce, Elpinice'nin ölümünün ardından, alelacele, hiç dikkat etmeden yanına hizmetçi olarak aldığı, Crixus'ün ölümünden sonra, haşin bir sabırsızlıkla, karnı iyice aç birinin yemek yiyişi gibi, şehvetini onun bedeninde doyurduğu kızı... Oysa çadırına getirildiği o akşam, gencecik, daha tomurcuklanma çağının eşiğinde bir kızdı ve bir gözü yürüyen kalabalıklarda olan *strategos*un içi bir tuhaf olmuş, garip bir

merhamet hissiyle dolmuştu. "Korkmana gerek yok," demişti kıza. "Seni yatağıma girmen için değil, sadece hizmet etmen için istiyorum."

Ona gülümsediğinde ürpertisi biraz olsun azalan kız, köle ordusunun onu kurtardığı çiftlikte tecavüzü ve geceye yükselen vahşi çığlıkları oldukça iyi tanımıştı. Kölebaşısı daha hiçbiri dokuz yaşını bile geçmemiş kızlar arasında ağır başlı bir Tanrıça bulmuştu. Barakaların leş gibi kokan havasında yatmıştı ve ölülerini yiyip bir ata tapan Trakyalının çadırında da daha iyi bir şey beklemiyordu.

Spartaküs durumu sezmişti. Ve Ialo kıza görevlerini anlatmıştı; çadırı süpürecek, şarap getirecek, bir köşede uyuyacak ve onunla ilgilenecekti. Ve şimdi bile zaman zaman yüreği tüm arzuları boşaltıyor, göründüğü kadarıyla Tanrılar ve insanlara dair yakıcı bir sorunla doluyor, Spartaküs kıza yine de kanındaki ateşin eski bir tutuşturucusu ile bakıyordu. Fakat bu pek yeterli gelmemişti kuzeye yaklaştıkça. Onlar, ötesinde Mutina kasabası bulunan ve hiçbir lejyonun karşılarına çıkmadığı La Fata Geçidi'nin sular damlayan yükseltilerinde yollarını ararken ve tüm Cisalpine Galya tuhaf bir sessizlik içinde yatarken...

Rahatça geçmelerine izin verecekler miydi?

Ve ardından, vermeyeceklerini anladı gladyatör. Aygırıyla öne doğru ilerledi; baltasını kaldırdı ve bekledi. Ayak sesleri, ağır silahlı lejyonerlere aitti.

[III]

Cisalpine Galya valisi Gaius Cassius, Spartaküs kuvvetlerinin Umbria'ya yukarı yürüyüşleri konusunda daha önceden uyarılmıştı. Vali, Luda'daki en verimli çiftliğinin köle ordusu tarafından yağmalandığını, şaraplarının içildiğini ve köleleri-

nin serbest bırakıldığını duyduğunda epey feryat etmişti. Bunun anlamı, her zamanki yatak kadını ihtiyacı karşılama yolunun o yıl için kapanmış olmasıydı ve Umbria'daki geniş köle çiftliği yaklaşık elli yıldır onda bir tutku hâline gelmişti.

Burada Roma ve Sicilya için çok sayıda köle yetiştiriliyordu. Cermen ya da zenci soyundan iri yapılı, kaba unsurlar, tipik bir köle için ideal güç ve uysallık bileşimini ayarlayan uzmanlar tarafından belirlenen biçimde, özel olarak ve dikkatlice çiftleştiriliyorlardı. Ayrıca İberyalı kanından *ostiari* ve pazar hamalları olarak satılmak üzere iri adamlar ve iğdiş edilmiş veya cinsel organları bir şekilde sakatlanmış hadımlar ve *cubicularil*er (yatak odası hizmetçisi) üretiyordu. Bu garibeler hamamlarda soylular arasında büyük rağbet görüyordu. Bunların yanında *fugitivari*lerin (kaçak köle) peşinden koşan kaçak avcıları olarak satılmak üzere yetiştirilen köleler de vardı.

Fakat en iyi üretimler, on yaşlarında fahişe olmak üzere ayrılan çocuk kadınlardı. Bunların en güzideleri seçilip kendisine gönderiliyor ve onun zenginlik peşindeki kölebaşıları, azatlı köleler, buna hep bozuluyorlardı. Daha evvel görev yaptığı Kuzey Afrika'da yaygın olan zührevi hastalıklardan payına düşeni aldığından, yatağına girip de açık pazarda, çıplak, beyaza boyalı ayaklarla satılmaya uygun biçimde tekrar çiftliğe geri dönen kız nadirdi. Uçarılık yıllarında cüzam mikrobu da kapmıştı ve kuzey eyaletinin soğuklarında azan hastalık onu defalarca çıldırmanın eşiğine kadar sürüklüyor, tek rahatlama yolu sıcak banyo ve her gece, harasından getirilen çok sayıda kızın sunduğu hizmetler oluyordu. Bir soylu olan Gaius Cassius kültürlü de bir adamdı ve kanunun güçlü eli olmaksızın insanların sefalet ve korku içinde yaşayacaklarını bilirdi. Ve hazdan inleyerek, dehşet içindeki çocukları okşardı.

Şimdi, altmış beş yaşındayken, büyük köle ordusunun, Trakyalı bir gladyatörün önderliğinde gelmekte olduğunu duymuştu. Aslında nefret ettiği *preator* Gneaus Manlius'le birlikte, savunma yöntemlerini gözden geçiriyordu. Manlius çoktandır eyalete, daha doğrusu, hayatında daha önce anlam taşıyan birçok şeye karşı ilgisini kaybetmişti. O, büyük bir tutkuyla, Roma'yı istiyordu. Cassius'ün çiftliğinde yetişen *ostiari*lerden biri gibi iri, esmer ve güçlü bir adam olan *preator*, bu yağmurlu günler boyunca, meclis toplantı odasında oturup köle ordusunun etrafından dolaşarak Senato'nun direktiflerini getiren habercileri kabul etti. Spartaküs kuvvetlerinin önüne geçmek ve İtalya'yı terk etmeden onları yok etmek gerekiyordu.

"Emir vermek, onu uygulamaktan daha kolaydır," dedi, yastıkla takviye edilmiş bir iskemleye yerleşmiş yaralı derisini kaşıyan ve kendisine gün boyu sık sık getirilen ısıtılmış şaraptan yudumlayan Cassius'e. Cassius ise, Umbria'daki yerle bir edilen çiftliğini düşünerek ah çekiyordu.

O sırada eyalette üç tam lejyon bulunuyordu: her biri altı bin askerden oluşan ve tamamen yeni tarz silah ve malzemeyle donatılmış İkinci, Dördüncü ve Dokuzuncu Lejyonlar. Bunların yanında, bir süvari birliği ve birkaç bin kişilik düzensiz bir kuvvet de vardı. Cassius tüm komutayı Manlius'e devretti. Kırk bin kişisi sağlam, fakat en azından üç bini de savaşçı olmayan, dağınık, yağmur ve çamurdan bitap düşmüş, bir an önce İtalya'dan kaçmaya çalışan köle ordusunun yaklaşmakta olduğu haberini alan Malnius de, düzensiz birlikleri kolluk kuvveti olarak ayırarak, lejyonları Mutina'ya çağırdı.

Ve nihayet Gnaeus Manlius harekete geçtiğinde, yağmur durmaksızın yağıyor da yağıyordu.

Mutina'dan yola çıktığı o gece, zihninde hâlâ net bir plan yoktu. Fakat daha sonra kölelerin La Fata Geçidi'nde ilerlerken yarı yolda kamp kurduklarını öğrendi. Lejyonlardan birini, deniz kuşlarının mekan tuttuğu sığ haliçler boyunca uzanan on üç millik dolambaçlı bir yoldan göndererek, Dördüncü ve Dokuzuncu Lejyonlarla geçide tırmandı. Niyeti sabah olmadan zirveye varıp orayı ele geçirmek ve böylece, sabah olduğunda, köle ayaktakımını kendisi ile İkinci Lejyon'un *tribunus*ü arasında kıskaca almaktı.

Bu yukarı tırmanış sırasında, batı yönünde ilerlerken, günün de arkasından gelmekte olduğunu –sık sık arkaya bakmakla birlikte– görmekten ziyade hissetti. Süvari birliğiyle birlikte at sürüyordu; atların ayak sesleri sis tabakasının içinde boğuluyordu. Kış yaklaşıyordu ve geçtikleri yerlerde ayaklar buz tutmuş gölcüklere dalıyordu. Bir ara küçük bir koruluktan gelen kurt ulumalarını işittiler ve öndeki *velites* kendi arasında şakalaştı; bunların kesinlikle Spartaküs'ün adamları olduğunu, bunun kokularından anlaşıldığını söylüyorlardı.

Preator, Balear *funditor*lerinden (sapancı) ayağına tez bir sıraya seslendi birden; kısa boylu adamlar tırısa kalkıp sisin içinde kayboldular. Torbaları kalçalarına vura vura geçidi tırmandılar. Arkalarından, ağır silahlı, bu dağlık ülkede kullanılan kısa *pilum*lar kuşanmış lejyonlar geliyordu. *Preator,* süvariyle birlikte, karanlığın örttüğü yolda yapabildiği kadar hızla ilerliyordu.

Artık sabahın üçüncü bölümü yaklaşmıştı ve *preator,* ön taraftan gelen ve ansızın havayı yırtan bağırtıyı duyduğunda, casuslarının verdiği bilgiden, geçidin bulunduğu sırtın yakınında olduklarını biliyordu. Bir küfür savurdu ve süvariyi durdurdu; lejyonların da durması için ileriye bir emir gönderdi. Bağırtı devam ediyordu; Dördüncü Lejyon'un iki bölüğü, *funditor*lerin böylesine bağırmasına neyin neden olduğunu anlamak için hızla yükseğe tırmandılar.

Derken sis aniden dağılıverdi. Uzak dağlardan güçlü bir hava akımı gelmişti. Yağmur birden kesildi ve kışın eşiğindeki dünya, etraflarında keskin soğuğuyla pırıl pırıl açılıverdi. Ve Romalı lejyonerler başlarını kaldırıp yukarı baktılar; uzun boylu ve esmer *preator* de, ellerini gözüne siper etmiş, sabahın erken saatlerinin aydınlığında, karşısındaki görüntüye bakakalmıştı.

*Funditor*ler bu ilk saldırının ardından geriye kaçmışlardı. Zirve artık kölelerin elindeydi ve hava hafif tüylü okların ıslığıyla dolmuştu. Fakat olay, bu göçmen lekelerin ötesindeydi; Gneus Manlius ve lejyonerleri böyle bir şeye pek şahit olmamışlardı. Gördükleri uzun süre zihninden gitmedi Manlius'ün. O yıl kuruyan meyvelerin sıra sıra dizildiği Appia Yolu'na yukarı atıyla giderken bunu hatırladı; Catilina'nın* işkencesi altındayken bunu hatırladı; 15 Mart'ta Brutus'le birlikte Senato'da baş eğdirilen bir soyluya alay dolu bir ifadeyle gülümserken bunu hatırladı.**

Bayırın tepesini, başında altın kaplamalı bir miğfer, zırhlara bürünmüş, dağılan sisin ortasında güneşin birden aydınlattığı bir dağ gibi, atının üzerinde sakin, tetikte, görülesi bir adam süslüyordu. Adam, adeta devasa bir tanrı gibi ışık saçıyordu; gözleri ona kilitlenmiş lejyonerler, bir yandan bu dehşetengiz figürü seyrediyor, bir yandan da mırıldanıyorlardı. Zira bu manzarada bir ürkütücülük vardı. Dağlara özgü bu hava değişiminin ortasında onun yüzünü tam olarak görebiliyorlardı. Büyük ve yakın, sakallı ve soğukkanlı, miğfer siperliğinin altındaki alnı yüksek, yine o bir yılanınkini andıran ışıkla dolu gözleri soğuk soğuk ve dik dik bakan... Ve *preator* Manlius'e, sanki *strategos* Spartaküs'ten daha fazlasını görüyormuş, tüm köleleri görüyormuş gibi geldi.

---

* Cicero'nun konsüllüğü sırasında, İÖ 62'de Cumhuriyet'i yıkmaya yönelik başarısız bir girişimde bulunan kişi. *-çev.*

** İÖ 44'te Julius Caesar'a yapılan suikast konu ediliyor. *-çev.*

Derken hayal geçip gitti; sisin son kırıntıları da hızla uzaklaşırken, figür ağır ağır ortadan kayboldu. Ve Manlius, köle ordusunun daha şimdiden geçidin zirvelerinin hâkimi olduğunu anladı.

[IV]

Tüm sabah ve öğle sonrası, Spartaküs takipçileri, bir artçı savunması yaptılar ve La Fata Geçidi çaprazınca bir öncü saldırısına giriştiler; gün doğarken geri çekilen Gneus Manlius'ün Dördüncü ve Dokuzuncu Lejyonları, köle ordusunun Trakyalı öncü kuvvetlerinin baskısı altında inatla mücadele ediyorlardı. Arkada ise Yahudi Gershom ben Sanballat ve Bithynialıları, dağı dolanarak ve Spartaküs kuvvetlerini Manlius'ün geçidin zirvesinden girişeceği saldırı altında bulacaklarını düşünerek sisin içinden ilerleyen İkinci Lejyon'u karşılama görevini üstlenmişti.

Güneş günün üçüncü bölümüne döndüğünde, Gershom atıyla bir oraya bir buraya koşturuyor, köle artçısının savunmasını yönetiyordu. Sis tamamen kalkmıştı ve bir zamanların Hasidim önderi, bulunduğu yükseklikten, millerce uzaklığa kadar İtalyan kış manzarasını görebiliyordu. Titreyen Bithynialılar, yiğitlikten ziyade soğuktan, çılgınca dövüşüyorlardı; orijinal Bithynialılardan sağ kalan çok azdı. Bir kısmı Lucania'da ölmüştü, bir kısmı ise Papa eteklerinde; kimi Apulia'da bir ağaca çivilenerek solmuş gitmiş, kimi Romalıların köle tuzaklarına takılıp yeniden yakalanmıştı. Gershom, lejyona adını veren bu unsurların sağ kalanlarından sıkı bir muhafız birliği oluşturmuştu. Lejyonun görevi, köle ordusunun ana gövdesi zorlukla da olsa savaşa savaşa La Fata Geçidi'ne aşağı ilerleyip ovayı da geçerek öğle sonrası aydınlığında surları beyaz beyaz parlayan Mutina'ya ulaşana kadar, zirveyi tutmaktı.

Öğleden sonra yağmur başladı ve geri çekilen ordular yoğun bir uçan nesne yağmuruna tutuldu. Dördüncü ve Dokuzuncu Lejyonlar buna bana mısın demeden dayandılar. Aynen peşlerindekilerin, Trakyalıların yaptığı gibi... Fakat kölelerin en azından üçte biri tarlalardan gelmiş, sıradan adamlardı; bir kısımı da savaşmaya yatkın ama mutfaklarda, fırınlarda, sarnıçlarda, hamamlarda ve yatak odalarında hizmet vermiş kölelerdi. Ve bunlar, bu yükseklikte ve yağmurda, Kleon'u sert ve küçümser bakışlara sevk eden biçimde, hiçbir işe yaramadan tir tir titriyorlardı. Grek, atıyla Spartaküs'ün yanı başında ilerliyor ve Mutina önlerinde akşama doğru sertleşen çarpışmanın içine dalmaya giderken yanlarından geçtikleri titreşen yığını seyrediyordu. Ve aniden, Cermenlerin, bu zayıf unsurları aşağı, Romalı *pilum*larının üzerine sürmesini teklif etti.

Spartaküs düşüncelere dalmış vaziyette ilerliyordu atının üzerinde; Ialo hemen onun ardında, hizmetçi Mella ise ortalarda bir yerde, kadınların arasındaydı. Trakyalı başını salladı.

"Bu insanlar bu tür havalara alışık değil. Ovada daha iyi dövüşürler."

"Alplerin ötesinde, kuzeyin vahşi topraklarında hiç savaşamazlar."

Spartaküs onayladı; bu doğruydu. Ve bir gece evvel, kıvrıla kıvrıla ilerleyen köle yığınlarına bakarken kapıldığı öfke nöbetinin onu yine ele geçirdiğini fark etti. Topallayarak yanından geçen bir Galyalının yarılmış ayağındaki, doğumu yaklaşmış, yüklerin taşındığı merkezden uzaklaşmış bir kadının hırpalanan rahmindeki, parıltılar saçan yağmurda, öne doğru yatmış mızraklarıyla ilerleyen Trakyalılarının çileli kararlılığındaki delici acıyı hissederken, tüm köleler kendisiydi sanki. Dahası da vardı. Ucu bucağı görünmeyen silahların parıltısı karşısında yoğun, çılgınca bir gurur duyuyordu; bunun nedeni onların sa-

hibi ya da önderi olması değil, efendilerle karşı karşıya gelmek üzere silahlanan bu ordunun bir parçası olması, onların arasında yer almasıydı. Üzengileri üzerinde yükselip arkasına baktı; hem ön tarafta, hem arka tarafta, göz alabildiğine, sonsuz bir insan akıntısı vardı. Kleon'a döndü.

"Başkası olsa kendini kaybederdi. Atını arkaya doğru sür ve bana Yahudiden haber getir."

İkinci Lejyon *funditor*lerinin yoğun küçük kargı ve ok yağmuru altında hâlâ geçidin zirvesini tutan Bithynialı Lejyonu'nun yanına varması Kleon'un yaklaşık bir saatini aldı. Atından indiğinde, bir sapancının güllesi Gershom ben Sanballat'ın miğferinde tınladı. Kıvırcık sakalını tarayan Yahudi ters ters sırıttı.

"Bu hafif silahlı pisliklerle dövüşmek, istemediğim kadar kolay. Bir süre sonra, lejyonerler zirveyi alıp da biz aşağı doğru geri çekilirken, bu kadar kolay olmayacak."

"O vakit onların insafına kalacaksın öyleyse," dedi Kleon.

Ferisi gerillanın yüzünde hakaret dolu bir ifade belirdi. "Bu, Platon okumaktan oluyor."

Fakat Kleon durumu umulmadık derecede kesin bir berraklıkla teşhis etti. "Bithynialı, lejyonunun dörtte birini zirveyi tutmaları için ayırmalısın. Burayı tutmaları ve görev başında ölmeleri için... Ve *strategos*a yardım etmek üzere, aşağı, geçide inmelisin."

"Peki burada kalacak kurbanlara kim komuta edecek?"

Kleon yağmurun arasından karşıdaki dağların doruklarına doğru baktı; *strategos*un köle ordusunu geçirmek istediği tepelerdi bunlar. Oradan vahşi, şehirsiz kuzeye, geniş barbar çayırlarına, geceleri yağan kar altında iki büklüm ormanlara, tellalların değil vahşi sığırların bağırdığı, güneşin ve şarabın değil sisin ve biranın hâkim olduğu, kralından halkına kaba insanlarla dolu, Gershom'un Behemoth'u gelip de tüm dünyayı yiyip

yutana dek yaşasa bile tek bir *literatus*le karşılaşamayacağı topraklara giriş yapacaklardı.

"Ben."

Yahudi öfke dolu mağrur gözlerle baktı ona. "Sen mi? Bu da şu senin Platon'undan alınma bir şaka mı, Trakyalı?"

"Yehova'nın yasalarından biri de değil, Bithynialı. Sana kalan adamlarını alıp hızla git. Efendilerin *pilum*larıyla yüz yüze kalma korkun olmadan in aşağıya."

"Tanrı hakkı için, ama yapamam bunu. Burada ölürsün."

"Burada olmazsa başka yerde öleceğim. Ve şu barbar kuzeyde ölmenin meraklısı da değilim. Acele et, git, Gershom."

Ve onu vazgeçiremeyeceğini ve böylesinin belki de daha iyi olacağını gören ben Sanballat nihayet emir verdi ve lejyonunun dörtte üçünü yürüyüşe geçirdi. Ve Kleon'un yanına gelip onu öptü. Ve bağırsaklarında ani bir burkulma hisseden Grek, sanki kötürüm birine ait değilmişe benzeyen gözyaşlarını serbest bıraktı. Sonra Gershom'un gözlerinde, onu bekleyen kadere dair düşüncesini anlatan o dehşeti gördü. Ardından Yahudi döndü ve Bithynialılarına söylene söylene ve sakalını sinirli bir biçimde çekiştire çekiştire geçide aşağı yollandı.

Kleon verecek emir bulamadı. Lejyonerlerin saldırısını beklemeye başladılar; zira Roma *velites*i geri çekilmişti artık. Kleon dönüp etrafına bakındı ve Hiketas'ın yanı başında durduğunu gördü; şaşkınlık içinde baktı ona.

"Burada ne arıyorsun? Senin yerin *strategos*un yanı."

Hiketas zarifçe esnedi. "Bu emri vermek için artık çok geç. Amazonumla birlikte buraya geldik ve burada kalıyoruz."

Bir Atina vazosunun üzerini süsleyen âşıklar gibi, birbirlerine sarılmış öylece dikiliyorlardı. Kadının miğferinin altındaki saçları örülüydü. Erkek ve kız kardeş, âşık ve kadını, birbirleri-

nin gözlerine bakıp gülümsediler. Ardından da Kleon'un soğuk, acı gözlerine... Derken Hiketas konuştu:

"Senin gibi biz de barbarlar arasında maceraya atılmak niyetinde değiliz. Onları daha evvelden tanıyoruz. Hiç değilse kentlere karşı savaşmış oluruz."

Böylece beklediler. Altlarında İkinci Lejyon toparlanıyordu. Ötede, kuzey tarafın ilerisinde, Cermenler ve Trakyalılar, Mutina önlerinde ovaya, Gnaeus Manlius'ün lejyonlarının karşısına çıkıyorlardı.

[v]

Bithynialı onun gerisinde artçı kuvvet olarak konum alırken, Spartaküs ovaya yayıldı ve kendi savaş düzenini hazırlamak için, daha önceden epey zamanı olmuş *preator*ün Dördüncü ve Dokuzuncu Lejyonlarıyla çarpışmaya girdi. Gece iniyordu; Mutina'ya geri çekilme umudu söz konusu değildi. Işıkları yağmurun arasından beyaz beyaz parlasa da... Bunlar, titreşen nöbetçilerin çiseleyen yağmurun arasından dikkat kesilerek köle birliklerinin yaptığı manevraları izledikleri kentin ana kapılarının yanında yakılmış büyük ateşlerdi. Tepelerde kurtlar ulumaya başlamıştı. Mutinadakiler bunun nedenini tahmin edebiliyordu.

Derken şehre doğru bir kaçıştır başladı; köle süvari kuvveti tarafından kovalanan *funditor* ve *sagittari*lerdi bunlar. Adamlardan biri, Balear'dan bir sapancı, kapıya ilk varan olmayı başardı. Mutina onu kurtardı. Lakin bunun ardından köleler, sadece hafif kuvvetleri değil, dağılmış lejyoner gruplarını da önlerine katarak öylesine yoğun ve sert bir biçimde yüklendi ki, Mutina, kapılarını açmayı reddetti ve duvarlarının dibindeki katliamı sadece seyretti. Kurtulan sapancı, İtalya'nın son zamanlarda

oldukça aşina olduğu bir muharebe tarzından söz etti: Gladyatör, demirden üçgen *cuneus* vuruşuyla lejyonların düzenini bozuyor, süvarisi de oluşan yarıktan girerek hasımlarını kılıçtan geçirmeye başlıyordu.

Gneaus Manlius savaş alanından kaçtı. Haberler kendisine Mutina'da, banyoda, kırpıştırdığı kaymış gözleriyle kaşınırken ulaşan Gaius Cassius, feryadı bastı. Kuzey yolu kölelere açılmıştı. Hiçbir bedel ödemeden geçip gidecekler, İtalya'nın kölelerinin en seçkin kısmını saflarına almış hâlde, yeni eyaletler zapt edecek, ayaktakımını harekete geçirip sayısız suça imza atacaklardı. Ve bir yandan kaşınan, bir yandan da genç bir hizmetçi kızı çürüyen bedenini hayata döndürmesi için çağıran Cassius, bir kez daha inledi; zira tüm güzellik ve kültürün sonu demekti bu.

Spartaküs ancak Dördüncü Lejyon'un dağılışını izlerken, nihayet, Gershom ben Sanballat'tan, artçıların savaşa nasıl yetiştiklerini, kuvvetlerinin dörtte birinin Kleon'un komutası altında zirvede kaldığını ve orada öldüklerini, hadımın kuzeyde yaşamaktansa böyle bir sonu tercih ettiğini öğrendi. *Strategos* Yahudinin ellerini mengene gibi kavradı.

"Kleon, ha? Zirvede ne kadar zaman dayanabilir peki?"

Kadeşli Gershom, ufkun onu yutmaya hazır ağzının üzerinde asılı, batmakta olan güneşe doğru baktı.

"O batana kadar."

"Öyleyse onu hâlâ kurtarabiliriz. Castus'ü çağır."

Böylece Castus çağrıldı ve az sonra köle atlıları, Manlius'ün kaçan lejyonerlerini kovalamayı bırakıp tepelerin oluşturduğu dönemecin ardında kayboldular ve deniz kuşlarının yuva yaptığı haliçler üzerinden, İkinci Lejyon'un bir gün evvel geçtiği yolu takip ettiler.

Spartaküs adamlarına Mutina'nın dibinde kamp kurdurdu.

Sonra kenti teslim olmaya davet etti; fakat bu daveti, sağlam duvarlarla çevrili kent tarafından –her ne kadar dikkatli bir dille ifade edilse ve mısır armağan etme teklifinde bulunulsa da– reddedildi.

Kış gecesi, güneyden gelen kölelerin hiç şahit olmadıkları bir hızla çöküverdi. Onun gelişiyle birlikte, Spartaküs, Ialo'yu çağırdı ve onunla birlikte kamptan ayrıldı. Küçük ateşlerin oluşturduğu uzun sıralarının arasından geçtiler; yağmur yemek kaplarının içinde, kölelerin ıslak saçları ve kollarının üzerinde ıslık çalarak yağıyordu. Güneyli adamlar titriyor ve yaralarını sarmaya çalışıyorlardı. Bir çocuğun feryadı kaybolup gitti yağmurda. Kampın hemen çevresinde kırmızı gözler parıldıyordu.

Derken Bithynialıların ortasında yer alan, ağaç dallarından yapılma, *tribunus* direği bulunan bir barınağın yanından geçtiler ve yeni doğmuş bir bebeğin viyaklamasını işittiler. Spartaküs sesi duyunca duraklar gibi oldu. Ses tekrar geldi ve Spartaküs gülümsedi ve yürümeye devam etti.

Yağmur durdu. Kampın epey ilerisine, Gnaeus Manlius'ün lejyonlarını yeniden düzenleyip köleleri durdurmaya çalıştığı geçidin eşiğine ulaşmışlardı. Ölü ve yaralı Romalılar burada diziler hâlinde yatıyorlardı; köle saldırısının öldürücü kaması delip geçmişti hepsini. Köle ordusunun soyguncuları daha şimdiden işe koyulmuşlardı. Ialo, *strategos*un pelerinine asıldı.

"Buralara gelmenin hiçbir yararı yok. Onları yarın arayalım."

"Yarın şafakla beraber yola koyulacağız."

İşte o anda Ialo dehşet verici bir şeye tanık oldu: *Strategos* ağlıyordu. Örtmeye lüzum görmediği yüzüne gözlerinden yaşlar dökülerek yürüyordu. Aniden ölülerine ağlamaya başlamıştı. Kayıp ve terk edilmiş, bir tarafa atılıverilmiş, kamçı yemek için doğmuş ölülerine... Onun insanları burada öylesine yiğitçe, öylesine gayesizce ölüyorlardı ki... Zira hedefin ne olduğu ko-

nusunda pek fazla fikirleri yoktu. Zira çok belirsiz bir umut ve inançtı içlerindeki. Ama yine de gözlerini her şeye kapatmış, peşinden geliyorlardı onun. Böylece Spartaküs, ilk ve son defa, yanında ona eşlik eden köleyi dehşete düşüren bir öfke ve tutkuyla, ölülerine ağladı. Ve sonra, işte tam orada, tarihin yönünü değiştiren karar çıktı. Kendini gösteren yıldızların altında sessizce yatan bu parçalanmış adam yığınlarının oluşturduğu manzara karşısında o anda çıkan bir karar...

Bir ayazın ortasına doğmuşlardı yıldızlar. Yürüyerek kampa geri dönerlerken Trakyalı gladyatör başını kaldırıp kuzey yönünde parlayan, koşum kayışlarını germiş, Kutupyıldızı'nın peşinden eve giden Çifte Koşulmuş Yedi Öküz'e baktı. Biraz onları seyretti ve ardından çadırına girdi. Uzun süre, başı ellerinin arasında, orada öylece oturdu. Ialo ve Siculi hizmetçi kızın gözleri hep üzerinde olsa da, kimse rahatsız etmedi onu.

Fakat gece yarısı, geçitten aşağı inen bir grubun gelişiyle kamp yeniden canlandı. Castus ve yorgun atlıları geri dönmüştü; yanlarında zirveyi korumak için geride kalan Bithynialı Lejyonu'nun çeyreğinden artakalanları da getirmişlerdi. Castus İkinci Lejyon'u dağıtmış, hiç esir almamıştı. Üstü başı kan lekeleriyle kaplı ve bitkin bir hâlde dikiliyordu Spartaküs'ün çadırında. Genç ve bezgin yüz ifadesine rağmen, gözleri hâlâ *strategos*tan gelecek bir söz ya da bir bakış için yanıp tutuşuyordu.

"Kleon?"

"Hadımın bir bacağı yaralı; ama hâlâ yaşıyor."

Spartaküs hemen onu görmeye gitti; Castus'ün ardındaki Ialo, karanlık köle hatlarının arasından geçerken yolu aydınlatmak üzere bir meşale taşıyordu. Grek, çadırında uzanmış yatıyor ve kolunu ısırıyordu; zira çektiği acı dayanabileceğinden fazlaydı. Soğuk, parlak bakışlarını *strategos*la Castus'e çevirdi.

"Yol artık açık demek, Spartaküs. Ve ben... ben yamyam tencerelerini doldurmak için sağ kaldım."

"Sen Roma'yı yağmalamak için sağ kaldın."

Herkes Trakyalıya baktı. Sonra Kleon anladı.

"Roma mı? Öyleyse geriye döneceksin?"

"İtalya'yı fethetmek için geri dönüyoruz. O bizimdir. Lejyonlarımız ele geçirecek onu. Ve biz doğrudan, bizzat o kentin üzerine yürüyeceğiz."

Kayan yıldız

[1]

KIŞI arkalarında bırakıp güneye döndüler. Ve bu dönüşle ve güney topraklarının dokunuşuyla birlikte, sanki bedenleri tepeden tırnağa yeni bir güçle doldu. Başta acı acı şikâyet eden Galyalılarla Cermenlerin bile... La Fata Geçidi'ni gerisin geri tekrar aştılar; *Gallia Cisalpina*'ya aşağı ilerlediler ve adı pek bilinmeyen bir kenti ele geçirip Umbria'da mola verdiler. Burada hummalı bir hazırlığa girişen Spartaküs, *tribunus*lerini, Mutina'daki meydan savaşında hayatını kaybeden kölelerle yüz yüze geldiği gece kaçınılmaz bir zorunluluk olarak gördüğü Roma'nın fethini örgütlemeye yöneltti.

Fakat artık kendini ne bir kral ne de bir diktatör gibi görüyordu; onu bir tanrı yönlendiriyordu. Bu, yedi tepelerde çöreklenmiş canavar öldürülmedikçe, dünya durduğu sürece insanlar için makul bir hayatın bir daha asla mümkün olmayacağını bilen bir tanrıydı. Ve başarısızlığa uğrayabileceğinin farkında olan Trakyalı da, görevin gerektirdiği bütün o güce, bütün o zora ve bütün o gaddarlığa karşın, bu teşebbüsten yan çizmeye

kalkamayacağını biliyordu. Ve bu hummalı hazırlıkların sürdüğü her sabah, sanki onun içinde uyanan, onun bedeniyle hareket eden, onun gözleriyle gören, onunla acıkan, onunla yorulan köle ordusu, yine aynı gölgenin nefretinin takibi altındaydı. Tiber ağzından bakışlarını kuzeye çevirmiş kurdun...

Oklarını dövüp yassıltan, kılıçlarını bileyen, Hiketas'ın buyruğu altında büyük makineler yapan köle lejyonları, hızlı geçen o bahar ayları boyunca, deliler gibi çalışıp didindiler. Spartaküs, lejyon yasalarının uygulanması ile erzak ve teçhizat ihtiyacının karşılanması işlerini Gannicus'le Gershom'a devretmişti. Ve hadım Kleon, köle lejyonlarının liderleri Senato sıralarına oturdukları vakit kullanılmak üzere büyük bir kanun kitabı kaleme almıştı: *Lex Servorum* (Köle kanunu). Bu kanunla, güvenlik içinde uyuyan çiftlikleriyle, revaklarında *literatus*leri, değirmenlerinde ve kulübelerinde özgür insanlarıyla, deniziyle, rüzgârıyla Platon'un hayallerindeki gibi bir ülke tasavvur ediliyordu. Kleon gece nöbetleri sırasında Hiketas'la kız kardeşine ondan maddeler okuyor, Gershom ben Sanballat ise bir kenarda, yüzünde alaycı bir ifadeyle oturuyor, kıvırcık sakalını tarıyordu.

"Öyle bir zaman geldiğinde, yasalara hiç ihtiyaç olmaz, hele de bu sıkıcı *lex*e," dedi Hiketas. "Sadece bunun için Roma üzerine yürüyeceksek, Özgür Lejyonların bundan hoşlanacağını veya benim mancınıklar için ter dökeceğini düşünüyor musun gerçekten?"

"Sadece kanun, mükemmel bir devlet ve yurttaş yaratabilir," dedi Kleon.

"Bunu sadece Yehova'nın iradesi yapabilir," dedi Ferisi Yahudi. "Ve o, soylulara hiçbir ayrıcalık tanımaz."

"Yalnızca mükemmel özgürlük sayesinde hayat tekrar mükemmel olabilir," diye konuştu Hiketas. "Aynen daha önce Altın

Çağ'da olduğu gibi; o zaman ne yasalar vardı ne de kılıçlar, ne efendiler vardı ne de köleler."

"Ne de gevezeler, hadımlar ya da geometriciler," diye homurdandı Gershom ben Sanballat. "Ne zaman yürüyüşe geçiyoruz?"

"Altı gün içinde," diye karşılık verdi Kleon. "Tabii Hiketas'ın savaş makineleri o zamana kadar hazır olursa..."

"Hazır olurlar," dedi Hiketas. "Senin *lex*in ve benim atış ilmimle, kim direnebilir ki karşımızda?"

Ona âşık kadınla -kız kardeşi ve kadınıyla- birlikte gülümseyerek uzaklaştı; böyle meselelere pek aldırmayan serinkanlı Kleon bile, bu insanların kendi yarattıkları dışında tanrıları ve yasaları olmamasına rağmen, onların aşkının günahkârlık taşıdığına inanıyordu. Gershom ben Sanballat olaya soylu iğrençliklerinden aşırı derecede nefret eden birinin gözüyle bakıyor, bu nefret düzeyine varan iğrenmeden kendisi de rahatsız oluyordu. Castus'e gelince, onun için bu ele almaya değmez bir konuydu. O, hâlâ reddedildiği, *strategos*un bizzat kendine yönelik, bir aşkın hevesiyle yanıyordu. Gannicus'e gelince, onunki dikili gözlerdeki bir hayret ve pis bir alaycılıktı.

Spartaküs Umbria'daki son gece, aylardır pek olmadığı kadar sıkı bir uyku çekti. Rüzgârın tepelerden aşağı, uyanan yeryüzünün kokularını taşıdığı tatlı bir bahar gecesiydi. Ialo, onun odasının kapısının yanında uyuyordu ve şafak sökmeye yakın, bir sesle sıçrayıp uyandı. Siculi hizmetçi Mella odaya girmiş, *strategos*un yattığı yere doğru ağır ağır ilerliyordu. Ialo yavaşça ayağa kalktı ve *gladius*ünü çekip kızın ardından yaklaştı. Bu vaziyette, kızın bir şey saplamak için kolunu kaldırmasını bekledi.

Fakat kız böyle bir şey yapmaya kalkmadı ve Trakyalı, kızın yüzündeki ifadeyi görünce, ona şaşkın şaşkın bakarak kılıcını indirdi. Sonra yavaşça geriye doğru kayıp tekrar uyur gibi

yaptı. Ve Mella dışarı çıktı ve şafakla içeri girdi ve Spartaküs uyandı.

Ona sıcak şarap getirdiler ve oturdu ve sabah serinliğinde şarabı içti. Ardından birden ve her yanda, havayı *bucinator*lerin borularının boğuk sesleri yırttı; zira yürüyüşün seherin erken vaktinde başlaması kararlaştırılmıştı. İlk toplananlar La Fata Geçidi kahramanları Bithynialılar oldu ve başlarında Kadeşli Gershom olduğu hâlde, güneye doğru yola koyuldular. Büyük beyaz aygırının üzerindeki Spartaküs, kapının yanında Kleon'la birlikte duruyor ve onların yürüyüşlerini seyrediyordu. Gershom'un lejyonunun yük taşıyan grubu, üzerinde Judith'le Mutina Savaşı akşamı doğan çocuğun bulunduğu bir sedyeyi çekiyordu. *Strategos* kendisini selamlayan Yahudiye gülümsedi.

"Bu çocuğa Roma'da uyuyacağı bir yer bulacağız."

Gershom'un kaşları çatıldı. "Yürüyüş sırasında sağlam bir inek bulsak daha makbule geçer. Annenin sütü yeterli değil."

Sonra uzun Bithynialı sıraları geçmeye başladı. Doğulu ve güneyli köleler, taş ocaklarından gelme sıradan zenciler, kendilerine kırmızıya boyalı pamukludan büyük yük çuvalları bulmuşlar, yekpare kumaş içinde terleyerek yürüyorlardı. Kumaş kıvrımlarının arasından kılıçlarının kabzaları çıkıntı yapıyordu; ince bacaklarıyla yürürlerken bir toz bulutu yükseliyordu yerden. Derken onlar geçip gittiler ve arkalarından Castus komutasındaki Galyalılar, asılı kalkanları ve ağır adımlarıyla yürüyüşe geçtiler. Zira buna mecburdular. Ve Spartaküs tamamen farkındaydı ki, Roma ele geçirilmezse –ki herhalde geçirilecekti– bu adamlar onun kumandanlığına daha fazla katlanmazlardı. Atıyla onların önünde giden Castus, Trakyalının yüzüne hevesle bakarak selam verdi. Ve Spartaküs de onu selamladı ve başka herhangi bir işaret yapmadı.

Derken o da Spartaküs'ünkü kadar iri, demir kırı bir atın üzerine kurulmuş Gannicus'le birlikte Cermenler geldi. Gannicus belli belirsiz selamladı Spartaküs'ü ve arkasında yürüyen vahşi, darmadağınık saçlı soydaşlarıyla ilerleyip gitti. Kleon konuştu: "Gannicus'ün kanı adak olarak adanmadan, bizim Göksel Cumhuriyet'imizin güvenlik içinde var olup olamayacağından hâlâ kuşkuluyum."

Spartaküs karşılık verdi: "Bu, değişik bir ibadet biçimi gibi geliyor şeye... Şu senin Tanrının adı neydi, unuttum."

"O bir Tanrı değil, insanlar ona tanrısal dese de, bir adam, Platon."

"Onun hayalini kurduğu şu kentte köleler var mıydı?"

Kleon rahatsız bir biçimde kımıldandı. "Başka bir zamanda yaşadı o."

"Öyleyse onun zamanı asla bizimki olmayacak. Zira Roma üzerine yürürken ilan ediyoruz ki: Ne kadar köle varsa hepsini özgür kılacağız. Yeni devlette efendileri bile köle yapmayacağız. Senin *Lex Servorum*'unla yürüyeceğiz, Platon'unla değil."

[11]

Sabani ile Picenum'un sınırında, eski zamanlardan kalma, gövdeleri boğum boğum olmuş ağaçlarla dolu büyük bir ormanın saçakları altında bir gece mola verdiler. Özgür Lejyonların Galyalı *velites*i burada uykuya yatarken, köle ordusunun ana gövdesi on *stadium* kuzeye ilerlemişti. Kafası -ki bu kafa, Bithynialıların parlayan mızraklarıydı- yukarıda koca bir yılana benzeyen ordu, gün boyu, *velites*in tozdan izi arasında güneye doğru kıvrılıp akmıştı. *Horrea*larından fırlayan çobanlar onu uzaktan izlediler. Ya da tüm kölelerin bundan böyle özgür olacaklarına dair aldıkları haberlerle, durakladığı yerlerde yığınlar hâlinde koşup ona katıldılar.

Brennus'le kardeşi o gece uyumayıp uzun süre Galya'dan konuştular; birbirlerine karşı tuhaf bir rahatsızlık içindeydiler. Brennus, "Keşke geri dönmeseydik," dedi. "Gece rüyamda, güneye doğru yürüdüğümüz bu uğursuz yolda bir bizon takip ediyordu beni. Efendilerin büyük kentine karşı ne yapabiliriz ki biz?"

Kardeşi homurdandı; fakat o da uyuyamıyordu. Derken ikisi de kalkıp *abollae*lerini giydiler ve uyuyan *velites* sıraları arasından geçerek ormanın kıyısında, yıldızların aydınlığında durup güneye doğru baktılar.

Bu sırada birden gökten ateş yağmaya başladı. Göklerden inen uzun beyaz kavis, soluk, uçsuz bucaksız sessizliği yardı; sanki yıldızlar Hercules'in kemerinin etrafındaki yerlerinden kopmuşlardı. İki Galyalının korkudan solukları kesildi.

Kuzey ufku parıldadı ve göz kırptı. Ardından güney tarafta, etrafa soluk bir ışık saçarak, kocaman bir yıldız düşüp ormanı ateşe verdi. *Velites* uykudan fırlayarak kalktı. Adamlar baktılar ve yüzleri Tanrılardan gelen ışıkla parladı. Ve küfrettiler, tanrısızlık belirdi yüzlerinde. Ve hem tanrılardan hem de tanrısızlıktan yorgun bu insanlar dönüp uyudular. Brennus, "Gördüğümüzün uğursuz bir şey olduğunu düşünüyorum," dedi. "Böyle bir şeye şahit olmaktansa, dağların arasında yapayalnız yürümeyi tercih ederim. İsterse tüm Roma, bizim kendisini yağmalamamızı beklesin..." Ve kısalmış sol koluyla alnındaki teri sildi.

Spartaküs'ün kampı da görmüştü büyük yıldızı. Tüm Kuzey ve Orta İtalya görmüştü hatta. Kleon, bu ışık gece sessizliğine gömülmüş gök boyunca bir anda parlayıp geçtiğinde, Grekçe yazmanıyla çadırında oturmuş, ufak tefek adama kopyalayacağı metinleri –*Lex Servorum*'un askeri maddelerini– okuyordu. Ayağa kalktı; soğukkanlı ve kaygısızca, gökyüzünün tehdidi karşısında kılı bile kıpırdamadan, onu izledi. Zira yıldızlar, ar-

zın etrafında ve kısa bir mesafedeki ateşten çembere ait cisimlerdi ve insanların kaderiyle hiçbir alakaları yoktu. Yanındaki *literatus*ler mırıldanarak lanetler savurdular. Ta ki Kleon soğuk bakışlarını onlara çevirip de her biri *stylus*u (kalem) ve tabletine dönene dek...

Yıldız, Judith'inin koynundaki Gershom ben Sanballat'ı da uyandırdı uykusundan. Yahudi, kadının kollarında mırıldanmaya başlamıştı. Judith yatıştırmaya çalıştı onu; fakat çok korkmuştu. Ve birlikte gökyüzünden kopup gelen, güneydeki soylulara ait topraklara doğru gözden kaybolan parlak nesneyi izlediler. Asillerin o tuhaf tanrılarının, asillere mesaj taşıyan bir oyunuydu bu. Ne anlama geliyordu acaba? Ve Judith, Kadeşli Gershom'un başını sıcacık göğsüne bastırarak, "Uyu, uyu," diye fısıldadı.

Spartaküs, kampın sınırlarındaki nöbetçileri kontrol etmek üzere dolaşırken, Ialo'yla birlikte gördü yıldızı. Ialo korku içinde mırıldanmaya başladı ve Trakyalı, mavi mavi parıldayarak güneyde hiçliğe ulaşan ışığın ardından uzun süre gözlerini dikip öylece baktı. Ve ani bir korku nöbeti yalayıp geçti ruhunu, demirden metanetini sarsamasa da. "Yıldızımız, güneyi, Roma'yı işaret ediyor bize," dedi gladyatör ve bu, Ialo'yu rahatlattı.

Köle ordusunun uzun saflarını bir heyecan dalgası kaplamıştı. Adamlar dirsekleri üzerinde doğrulup baktılar. Bithynialı kadınlar feryat ettiler, görevlerini unutup orada burada bir araya toplanmış nöbetçiler aralarında fısıldaşıtılar. Fakat lejyonlar, olup bitene çok fazla dikkat kesilemeyecek kadar bitkindiler. Tanrıların uyumadıklarını ve ne kadar korkunç olduklarını bilen güneyli adamlar ile koruların ve eski kalelerin üzgün tanrılarını, Galya'nın yeşil baharının, sislerinin arasında vebayı ve ölümü taşıyan tanrılarını, ölümün asla dur durak nedir bilmeyişini, ama bunun –suyun akıntısında ya da ışıklı bir

kuş kanadında, meşum yasanın çarkında, nihayetsiz, ebedi, sürekli– sonsuz hayatın başlangıcından başka bir şey olmadığını hatırlayan Galyalılar hariç...

Gannicus uyuyordu.

Castus, aklında Spartaküs, yatağında dönüp duruyor ve bileklerini ısırıyordu.

Ve yıldız durmaksızın kaydı da kaydı. Kırsal alanları ışığa boğarak... Ta ki gelip Roma'nın üzerinde durana dek... Ve halk ortalığa döküldü. Ve dilenciler bir odada yüzlerce kişi kaldıkları berbat meskenlerinde hareketlendiler. Ve Sağ Yaka'da, ele geçmiş, ertesi gün kütüğün başına götürülmeyi bekleyen kölelerin kafeslerinden bir feryattır yükseldi. Ve haykırdılar: "İşte, gladyatör geliyor!"

Luda'daki aslanlar yıldızı görüp kükrediler.

Senato, Mutina'dan gelen haberler üzerine bir oturum yapıyordu. Olup bitenler henüz Forum'un yabancısıydı; fakat Senato Trakyalının geri döndüğünü, Umbria'da silahlarını ve zırhlarını yenilediğini ve Roma'yı hedef alarak güneye doğru yürüyüşe geçtiğini biliyordu. İki konsül onun karşısında, bir aslanın önündeki köpekten fazlasını yapabilirler miydi? Hangi hayvan aslanla boy ölçüşebilirdi ki?

İşte o sırada insanlar Luda'daki aslanların kükreyişini duydular ve bir *lictor* (muhafız) bağıra çağıra haberleri duyurdu ve hararetli bir tartışmaya girişen insanlar, genci yaşlısı, kentin üzerinde solmakta olan ihtişamı bir terastan izlemek üzere toplandılar.

Yıldız, gladyatörlerin üzerine yürüdüğü Yedi Tepeler'i ışıklandırarak, dönüp duruyor ve bekliyor gibiydi. Derken kaydı ve alevlendi ve Tiren Denizi'nde kayboldu. *Augur*lar (kuşbilici, kâhin) sabaha dek, bu yıldızın anlamını çözebilmek için, kesilen bir koyunun organlarını incelediler. Ve nihayet, Capitoline'deki

Jupiter Tapınağı'nda bir köleyi kesip onun iç organlarına baktılar. Ve *augur*ların söyledikleri, onları –kendi gizli direktiflerine uygun oldukları için– soğukkanlı bir ifadeyle dinleyen Senato'ya aktarıldı:

"Kayan yıldız, gladyatörün yıldızıdır. Şehrin üzerine yürüyüşü başarısızlıkla sonuçlanacaktır."

O gece Marcus Licinius Crassus *Dives* (zengin) eyalet *preator*ü seçildi ve iki konsülün yerine savaşı yönetme görevini üstlendi. Kısa boylu, açgözlülüğü ve becerikliliğiyle ünlü, Sulla zamanından ele geçirdiği büyük bir varlığa sahip, askeri maharetini kanıtlamaya pek hevesli bir adamdı. Fakat o bile, moralini kaybetmiş lejyonlarla köle ordularının karşısına çıkma fikrinden ürkerek, Senato'ya Pompeius'ün İberya'dan çağrılmasını tavsiye etti.

Bu arada, kendisi de Roma'nın savunmasını güçlendirmeye koyuldu.

Sicilya'da korsanlar, şafağa yakın, Messina Boğazı'na aşağı vurguna çıkmak üzere dümen kırdıklarında gördüler yıldızı. Sabah açılırken, ıslık çalarak ve suyu kocaman bir sütun hâlinde yükseklere fışkırtarak denize düştü.

Ve köle lejyonları, karşı koyanları önlerine katıp süpürerek, durdurulamaz bir sel gibi güneye, Roma üzerine yürüyorlardı.

[III]

Öğle vakti gördüler onu Campagna'dan, Sabine Tepelerinden, altlarında pırıl pırıl. Ağaçlarla ve uzun çatılı Dor tarzı tapınaklarla süslü Mons Cispius, günün doğduğu tarafa, mütevazı evlerle yüklü bayırlarıyla inen Mons Oppius, villalarıyla görkemli, Boarium yakınlarından Pons Aemilius'e kadar çökekleşen kısmı günışığıyla harmanlanmış bir sisin içinde giderek

kaybolan Mons Palatinus... Güneye doğru serilmiş Aventine ve kuzeyde, yüksek tacıyla Capitoline Tepesi... Roma!

Köle ordusunun çoğunluğu ilk kez görüyordu onu, efendilerin bu efsane şehrini. Kentin pırıl pırıl duvarları ve rüzgârın Campagna'ya sürüklediği berbat kokusu karşısında köle lejyonlarından tuhaf bir ses yükseldi: Crassus'ün yürüyüşlerini zorlaştırmak üzere gönderdiği hafif süvari birliklerini püskürten Trakyalıların şafaktan beri artçı görevi yaptıkları geri hatların sıraları arasından çıkan, sanki uyarılan bir canavar geri çekilip dertop olmuş gibi bir hırıltı. Kleon, titreyen dudaklarına karşın, soğukkanlı, berrak gözlerini şehre dikti; saldırı için zayıf noktaları yakalamaya yoğunlaşmış zihninin bir kenarına, Clovus Suburanus üzerinde toplanan süvari yoğunluğunu ve kenti koruyan Onuncu Lejyon tarafından derin siperler kazılmış yamaçları not etti. Havayı bir tarlakuşunun tiz, tatlı şakımaları doldurdu; o kadar ki, Cermenler keçeleşmiş saçların örttüğü başlarını kaldırıp baktılar. Gannicus bile kenti izlemeyi bir yana bırakıp küçük kuşu görme çabasıyla gözlerini güneşe doğru çevirdi.

Fakat bu, sadece, kısa bir andan ibaretti. Castus ile Gershom'un Hiketas'ın etkileyici makinelerinin yanında durdukları sol cenahtan sağ cenaha, tüm ordu altlarında yatan şehre baktı. Roma!

Bir ara bir bulut gelmişti kentin üzerine; fakat şimdi geçip gidiyordu. Dalga dalga akan gün ışığı Circus Flaminius'ü yalayıp Tiber'in pırıltılarıyla kucaklaştı ve oradan yukarı sıçrayan ışıktan gülleler, üzerlerine yağdıkları kölelerin gözlerini kamaştırdı. Bir süreliğine kör olup gözlerini kapadılar. Sonra üzerine vuran güneş ışıkları altında, tekrar gördüler onu, efendilerin yuvasını, olanca haşmetiyle. Ve bu kez öfke çığlıklar değildi köle saflarından yükselen, derin bir iç çekiş iniltisiydi.

Miğferini takmış, pelerinine sarınmış, büyük beyaz aygırına binmiş Spartaküs, atının üzerinden, ilkin Kleon'unkiler gibi soğukkanlı bakışlarla seyrediyordu efendilerin şehrini. Fakat gün ışığının ateşe verdiği kent karşısında bakışları değişti. Efendilerin yuvası, yeryüzünün en zengin şehri, Tanrıların geceleri meydana çıkıp kapıları kapadığı ve savaş kılıçlarını bilediği kent! Trakya'nın üzerine amansızca yürüyen, köle elde etmek üzere fethedilen uzak denizlerin kıyılarından ayakları prangalı uzun siyah sıralar sürükleyip getiren, aman nedir, barış nedir, doğruluk nedir bilmeyen, acıyı ve merhameti diğer insanların hayatı sevdiği kadar seven şehir... Güneşin pırıltıları altında yere çökmüş bir canavar... Roma! Ve sonra etrafına baktı Trakyalı. Mola vermiş ordusuna, yakınında, atının geminin hemen yanında duran adamlara, onların biçare, açlık yansıyan, korkunç, şehvetli yüzlerine, aşağı sarkmış dudaklarına, yara izleriyle dolu uzuvlarına... Sonra tekrar kente çevirdi bakışlarını, ardından bir daha lejyonlarına. Ve sanki yüreğini buz gibi bir elin kavradığını hissetti. Bu fethedilemez kenti bunlar mı ele geçirecekti?

Ve köle ordusunu tekrar o derin iç çekiş kapladı.

Saray olsun, ev olsun, kara kara çatılara birikmiş Romalılar, gelip kapılarına dayanan bu dehşeti seyre çıkmışlardı. Yaşlı adamlar, soylular, kölelerin gelişini izlemek üzere damlarının kapasitesini zorluyorlardı. Senato da seyretmeye koşmuştu. Köleler, Collis Viminalis'in yamacının karşısında bulunan Porta Fontinalis yakınlarındaki terleten mağaraların orada mola vermişlerdi ve Capua suçlularından oluştukları söylenen kalabalık saflar hâlinde oradan gözlüyorlardı kenti. Ne zaman, ah Tanrılar, ne zaman geleceklerdi?

Derken tuhaf bir şey gördüler. Roma'nın inanamadığı bir şeydi bu. Harekete geçen köle ordusu ilkin kente doğru kaçışan

lejyonerlerin üzerine gider gibi oldu. Sonra onun tekrar durduğunu ve parçalara ayrıldığını gördüler. Ve ardından, çalıntı zırhlarını güneşte parıldatan sıraların, oldukları yerde çark edip döndüğünü...

Köleler geri çekiliyordu!

[IV]

Bir gün bir saatin geçmesi sanki çok uzun sürmüştü. Nihayet bir başka gece daha inmişti. Fakat Kleon'a, bu, kavga günleriyle yalvarma günleri arasında köprü olan bir zaman dilimi gibi geliyordu. Köle lejyonları, tuhaf bir ittifakla yüz geri edip yürekleri kırık, ümitsizlik içinde, isim koyamadıkları bir korkuya kapılarak, ayaklarının altına serilmiş Roma manzarasından uzaklaşmış ağır ağır yürümeye başlamış, yürüdükçe yürümüşlerdi. Hemen arkalarından düzensiz biçimde toplanmış atlılar geliyordu. *Tribunus*ler düzensiz sıralar boyunca oraya buraya at koşturup yalvarıyor, emirler veriyor, hatta yer yer birilerini öldürüyorlardı. Bu öldürmeler kölelerin yürüyüşünün dağılmasına ve tam bir bozguna dönüşmesine yol açtı sadece. Adamlar Spartaküs'ün, Gannicus'ün, Castus'ün, hatta hadım Kleon'un ellerini öpüyor, onların en büyük *strategos*lar olduklarını, onları daima izleyeceklerini, onlara daima itaat edeceklerini haykırıyorlardı. Yeter ki onları bu hiç kimsenin ele geçiremeyeceği, efendilerin onları tuzağa düşürüp işkenceye çekmek için pusuya yatıp bekledikleri kentin üzerine yürütmesinlerdi.

Sadece Bithynialı Lejyonu, tereddüt içinde titrese de, sımsıkı durmaya devam ediyordu. Kadeşli Gershom, lejyonun safları boyunca atıyla gidip geliyor, eli sakince sakalında, onları yatıştırmaya çalışıyor, korkanlara kendi Asyalı dillerinde küfrediyordu. Bir panter gibi uyanıktı ve aşağıdaki gösterişli kurttan

zerre kadar korku duymuyordu. Fakat Spartaküs'e, Bithynialıların sımsıkı durmayı sürdürdükleri ve diğer lejyonların paniği atlatmasını beklerken konumlarını koruyacaklarını bildiren bir atlı haberci gönderdiğinde, Gershom'a lejyonunu, kölelerin arkasından, ordunun artçı kuvveti olarak getirmesi gerektiği cevabı verildi.

Ve o noktada, zaten bu tehlikeli işe girişmeye pek de can atmayan, onun uğursuz bir sonuç yaratacağından kuşkulanan ve kâfir topraklarda kılıç sallamakla geçen bu hayattan iğrenen ve nefret eden Yahudinin yüreğindeki devasa öfke iyice alevlendi. Bir an oturup aşağıdaki Roma'ya baktı ve ciddi ciddi, onu kendi başına ele geçirip geçiremeyeceğini tarttı. Bu garnizonunun mevzilenmesi kötü, korku içinde ve yağma açısından zengin kenti... Onu zapt etmek ya da ateşe vermek vardı. Ondan sonra varsın o ve efendileri de dünyayı ateşe versindi. Sonra lejyonunun dertlere sabırla katlanan sıralarına baktı ve yine, hem de koparır gibi, sakalını çekiştirdi. Ağlayamazdı ya... "Artçı kuvvet olarak yürüyüşe geçiyoruz," dedi *tribunus*lerine.

Ancak o zamandır ki aklına Judith ve oğlu geldi. Kaçan köle ordusuyla birlikte...

Sadece bir diğer gece... Gerçekten geceydi; Kleon farkındaydı bunun. Picenum sınırlarına kurdukları kamplarıyla birlikte, kendisi ve Trakyalının gördükleri rüyanın üzerine çöken... Kölelerin Roma Forumu'da geçit töreni yapacağı, Roma'yı ele geçireceği ve onu yeniden inşa edeceğine dair hayallerine son veren... Bunun olabileceğini düşünemiyordu artık. Öylesine derin ve acı bir ümitsizlik sarmıştı düşüncelerini. Bu rüya insanlar için hep rüya olarak kalacaktı. Dünya durdukça insanlar korku içinde kamçıya ve kötürümleştirmeye boyun eğeceklerdi. Güç ve özgürlük, hayal olarak, bir tarafa bırakılacaktı. Hiketas'ın şarkısını söylediği Altın Çağ rüyasıyla birlikte...

Hiketas? Sahi o neredeydi?

Fakat gece çöktüğünde kimse onun nerede olduğunu bilmiyordu ve Kleon atıyla sessizce ilerleyen lejyonların arasında bir aşağı bir yukarı dolaşıp Greği ya da kız kardeşini –veya âşığını– ve yaptıkları, Umbria'dan buraya kadar çekilen büyük makineleri boş yere arayıp durdu. Derken sonunda Bithyniali Lejyonu'na mensup bir *centurio*dan, makinelerin Roma önlerindeki mola yerinde bırakıldığını ve Hiketas'ın onları terk etmeyi reddettiğini öğrendi. *Centurio*, Hiketas, kadını ve bir düzine Greğin daha, orada kalıp öldüklerini sanıyordu. Ve Hiketas bağıra bağıra, Özgür Lejyonların makinelere artık ihtiyacı olmadığını, zira onların kentlerin en büyüğüne ihtiyaç duymadıklarını söylemişti.

Ve onun ne zaman ve nasıl öldüğünü kimse bilmiyordu, ne Spartaküs'ün ordusundan herhangi biri, ne de bir Roma mahzeninin kapıcılığını yapan ve birtakım adamların, Ceasar adlı bir general namına aklı kıt bir budalayla konuştuklarına ve adamın onlara, o dili dönmez hâliyle, Roma önlerindeki mola yerini, makineleri ve Romalılar tarafından onların ortasında öldürülen kız kardeşle âşığını anlatmaya çalıştığına tanık olan kör adam...

Kadının ölmesi uzun zaman almıştı.

[v]

O gece köleler alelacele bir kamp kurup dökülen çiyin altına uzandılar; *tribunus*lerin çadırlarını dikmek için bile bir heves yoktu kimsede. Güneyde Romalı *velites*in nöbetçi ateşleri parıldasa da, herhangi bir saldırı söz konusu değildi. Kampın yakınında yıkıntı hâlinde bir köy bulunuyordu ve burada *strategos* için bir karargâh ayarlandı. Spartaküs harabeye dönmüş, bir yıl

önce köleler tarafından inek pisliğine bulanmış ve parçalanmış *Penates* (ev ve aile tanrıları) yüzleriyle dolu bir *atrium* boyunca ilerledi. Arkasından gelen gladyatörleri *atrium*a serilmiş birbirleriyle gevezelik ediyorlardı. Bu arada Ialo ile Mella ise, dar mutfakta nem ve pasın eline terk edilmiş eski ocakları hayata döndürme peşindeydiler.

O gece hiç yıldız yoktu. Kölelerin generali yatak odasında oturmuş Ialo'nun hazırladığı yemeği bekliyor, duvarlardaki bir yarıktan, güneye, Roma gözcülerinin nöbetçi ateşlerinin olduğu tarafa doğru uzanan araziyi seyrediyordu. Ve o anda içinde ne korkudan, ne de Özgür Lejyonların yaşadığı paniğin ardından kapıldığı öfke dalgasından eser vardı. Kendini yine güçlü ve metin hissediyordu; fakat yüreği Mutina'da yaşadığı aynı huzursuzlukla doluydu. Gelen neydi? Nerede, nereye, nereden?

Pelerinine sarındı ve uyuyan gladyatör sıraları arasından *atrium* boyunca yürüdü. İki kişi girişi tutuyordu. Bunlar diğerlerini onunla gitmeleri için uyandıracaktı ki, elinin bir hareketiyle onları durdurdu ve kölelerin huzursuz bir biçimde uyuduğu kampı dolaşmak üzere karanlığa daldı. Bithynialıların yattığı bölümde uyanık bir çocuğun viyaklamasını duydu ve Gershom'un oğlunun süt için ağladığını anladı. Tüm etrafı sırılsıklam insanoğlu kokuyordu. Burun deliklerinin, nadiren bir nitelik atfedeceği kadar yakından bildiği bir kokuydu bu. Şimdi berbat geliyordu. Bu insanlar, Özgür Lejyonlar varlığını sürdürdüğü sürece yaşayacak ve yola devam edecekti. Bizim diyebilecekleri ne bir evleri, ne bir mekânları olacaktı. Ne de karşılarında, hatıralarına kazınan, sıcak duygularla bağlı oldukları aynı tepeleri, aynı gökyüzünü görecekleri sabahları... Sadece öteye beriye yapacakları yürüyüşler ve yabancı tepelerin eteğinde kurulacak güvenilmez kamplar vardı. Ta ki...

Köye geri döndüğünde Ialo'nun kendisini beklediğini gördü. Yorgunluğunun ancak o zaman farkına vardı ve Ialo'nun *loricasını* çözmesine izin verdi. Yatak odasından gelen bazı sesler işitince oradakinin kim olduğunu sordu.

"Mella," dedi Ialo ona. "Onu göndereyim mi?"

"Bırak kalsın. Bir şeyler yedin mi? O da?"

Yememişlerdi. Emri üzerine onunla birlikte yediler. Trakyalıyla Siculi hizmetçi kız, *peristyle*de yanan bir meşalenin ışığındaydılar. Konulduğu uzak uçtaki bir kaidenin üzerinden, bir Aphrodite boyalı gözlerle onlara gülümsüyordu. Tuhaf bir düşünce girmişti Spartaküs'ün zihnine; bakışlarını bu taştan oyulmuş mükemmel yüzden, ufak tefek Siculi hizmetçinin açlığın izlerini taşıyan ve güzel denemeyecek yüzüne çevirdi.

Öyle bakınca, birden kızcağızın kendisine yönelmiş bakışlarıyla karşılaştı. O bakışlardan yansıyan arzuyu yakalaması vakit almadı.

Fakat kadın arzusu çoktan terk edip gitmişti onu. Onlara artık Crixus ve Elpinice'nin yüzlerini hafızasından çıkarmak istediğinde ihtiyaç duyuyordu. Ve yüreğini okşayan garip şefkat duygusu iz bırakmamacasına geçip gitti.

Böylece yanan meşalenin cızırtıları arasında yiyip içtiler; Ialo ile Mella, yüzlerinde sakin bir ifadeyle, kendilerini ve tüm orduyu hâlâ koruyan Trakyalı gladyatörün örtülü yılan gözlerine bakıyorlardı. Ve tüm köle ordusu kendisiyle yiyip içiyormuş gibi geldi Spartaküs'e; yine o garip kimlik duygusu, onlarla birlikteymiş, onların ta kendisiymiş hissi gelmişti üzerine. Üçlü, ekmeklerini böler ve şaraplarını içerken, gözlerini dikip geleceğe baktı. Bir anlığına yabancı bir masa gördü ve etrafında yabancı yüzler. Derken, duvardaki bir gölge gibi hepsi uçup gitti ve bugün kaldı elinde ve onun sorusu: Nereye?

"Nerede doğdun, Mella?" diye sordu.

Kız, Sicilya'da doğduğunu söyledi. Oradaki bir köle çiftliğinde yetiştirilmişti. Burası en büyük çiftliklerden biriydi ve hem annesi, hem de babası köleydi. Her ikisi de sıradan kölelerdi ve uzun zaman önce ölmüşlerdi.

Spartaküs onların nasıl öldüklerini sordu ve kız, onların birlikte bir çukurda vahşi köpekler tarafından parçalandıklarını söyledi. Artık yaşlanmışlardı ve bir generalin Roma'da yapacağı bir zafer yürüyüşü dolayısıyla oyunlar düzenlendiği açıklanmıştı. Kızcağız bu generalin kim olduğunu bilmiyordu; fakat çukuru, babasını ve annesini hatırlıyordu. Köpeklere karşı ancak kısa bir süre mücadele edebilmişlerdi.

Ne Spartaküs, ne de Ialo sordu çukurda olup bitenlerin hangi suçtan kaynaklandığını. Köleler yoğun çalışma için fazla yaşlıydılar; onlar, taze etlerinin köpeklerin dişleri arasında çatır çatır çiğnenmesi sayesinde, efendiyi ve dostlarını, ziyafet öncesi biraz eğlendirmişlerdi.

Fakat Spartaküs'ün hafızası uyarılmıştı.

"Bu Sicilya'yı duydum ben. O bir ada. Çok köle var mı orada?"

Genç kız, küçük Siculi, *strategos*a saygı ve korku karışımı bir ifadeyle bakarak, fısıltıyla, gerçekten orada da çok sayıda, binlerce köle olduğunu ve onların birçok kez ayaklandığını söyledi. Gaius Cassius'ün çiftliğine bir anaç olarak satılmadan önce, kendi kulaklarıyla duymuştu bunu. Siracusa'dan Rhegium'a fırtınalı bir havada getirilmişti; korsanlar peşlerine düşünce, kölelerin çoğu, ağırlığı azaltmak için güverteden denize atılmıştı.

Dinleyenlere artık daha az korkunç gelen o yumuşak, ürkek sesiyle hayatına dair başka şeyler de anlattı; kalbi zaman zaman sökülüyor gibi oluyordu bedeninden. O Umbria'daki çiftliğin kulübelerinde köleler dünyaya getirmesi beklenen bedeninden... Spartaküs'ün gözleri, onu dinlerken, karanlık ve uzaktı. Her ne kadar sonunda kıza gülümsese de...

Sonra ayağa kalkıp odasına gitti ve Mella, çağrıldığında hemen ulaşılacak kadar yakında yatıp uyudu; Ialo ise odanın girişine çaprazlamasına uzandı.

Spartaküs düşünceler içinde odayı arşınladı durdu. Ta ki gün neredeyse ışıyana kadar...

Özgür Lejyonları yarımada boyunca aşağı doğru götürüp Sicilya'ya geçecek ve orayı zapt ederek kölelere yurt yapacaktı.

Mummius

[1]

Fakat ertesi gün, kölelerin geri çekilişinden cesaret alan Zayıf Crassus'ün tüm ordusuyla Roma'dan çıktığını ve gelip güneye inen yolu kapadığını öğrendi. Dağınık hâlde kampa ulaşan yeni insanlardan, Crassus'ün yanında Mummius adlı, savaş görmüş bir asker ve yetenekli bir komutan olan bir *legatus*ü olduğu ve onların komutası altındaki lejyonların, kölelerin savaş gücünün biraz altında bir kapasiteye sahip bulunduğu bilgisini aldı.

Spartaküs'ün önünde şimdi üç yol vardı: Picenum'a geri çekilmek, yine Roma üzerine yürümek, planladığı gibi güneye, Rhegium'a gidecek bir geçit açmayı zorlamak. Lakin son iki seçeneğin hiçbirini deneme şansı yoktu; Özgür Lejyonların moral durumu iyi görünmüyordu. Köleler efendilerin lejyonlarıyla karşı karşıya gelecek hâlde değildi. Bu nedenle, ileriye, Picenum'a gözcüler gönderdi ve bu bölgeye çekilmek için hazırlıklar yaptı.

Köle *velites*inin komutanı İberyalı Titul öğle vakti atıyla kamptan ayrıldı. Yanında Brennus'le birlikte otuz Galyalı vardı ve gece çökmeden geri dönme emri almıştı. Gökyüzünde bu-

lutların uçuştuğu rüzgârlı bir gündü; Galyalılar saç örgülerini çözmüş, atlarını rahatça sürüyorlardı.

Köle ayaklanmasının pek dokunmadığı Picenum'da efendiler yine tarlalarının başındaydılar. Uzun köle sıraları işliyordu toprağı; tepelerin altındaki otlaklar koyunlarla doluydu. Ve yamaçlarda bahar güneşi vuruyordu koyu zeytin ağaçlarının üzerine. Fakat sanki toprak, Titul ilerledikçe, uzak bir mesafeden onu takip eden köleleri fark ederek, sararıyormuş gibiydi. Yine de kimseye saldırmadılar; zira kesin emir almışlardı. Kimse de onlara saldırmadı. Suçlunun namının her yere taşıdığı dehşetten dolayı... Ve ayrıca Özgür Lejyonların Roma önlerinde başarısız oldukları Picenum'da henüz bilinmiyordu.

Daha Picenum'un yirmi mil içlerine girmişlerdi ki, küçük bir ormanın kıyısından geçerlerken, az daha iki lejyoner kolunun tam ortasına dalıyorlardı. Titul keşif kolunu son anda durdurdu ve yere yatan Galyalılar, gün ışığının beneklediği yaprakların arasından, güneydoğu yönüne doğru ilerleyen lejyonerleri gözetlemeye başladılar. İki tam lejyon geçiyordu önlerinden. Yanlarında süvari kuvveti de vardı ve askerler hem dinç, hem iyi besiliydiler. Rüzgâr durmuştu ve lejyonlar hâlâ geçmeye devam ediyorlardı. Bir bulut gelip kapattı güneşin önünü. Lejyonlar gürültü çıkarmadan ilerliyorlardı tozun içinde. Öyle ki, köle *velites*ine, seyrettikleri sanki bir ölüler ordusuymuş gibi geliyordu. Derken lejyon kolları tekrar doğu yönüne döndüler ve aşağıda, çukurluk bir arazide kurulu bir köye girdiler. Göründüğü kadarıyla orada saflarını düzene sokma ve mola verme niyetindeydiler.

Titul işaret ederek Brennus'le diğerlerini yanına çağırdı.

"İkinizi, efendilerin lejyonlarında ne haberler var baksınlar diye aşağıya, köye göndereceğim."

Brennus lafını hiç sakınmadan konuştu. "Git de kendin bak. Bizim Özgür Lejyonlardan olduğumuzu kim anlamaz? Ve en azından ben çarmıhta can verme heveslisi değilim."

O zaman Titul'ün aklına, az gerideki tarla geldi; geçerlerken onlara aldırmadan çalışmaya devam eden on köleyle bir kölebaşı vardı orada. "Geri dönüp şu kölebaşıyı boğazlayalım; böylece ikiniz onun giysilerini paylaşıp köye girebilirsiniz."

Üç Galyalı atlarını geriye, tarlaya doğru sürdüler ve kölebaşıyı öldürdüler. Dehşete kapılmış köleler öylece durup seyrettiler. Fakat Galyalılar cesedin elbisesini soyup korunun gölgeleri arasındaki Titul ve arkadaşlarının yanına dönmeye hazırlanırlarken, köleler Galyalılara onları serbest bırakmaları için yalvarmaya başladılar. Birbirlerine kelepçeliydiler ve yanlarında öldürülmüş kölebaşıyla birlikte bulunduklarında, diğer kölelere ibret olsun diye çarmıha gerilecekleri aşikârdı.

Galyalılar onlara kulak verip harekete geçer gibi oldular. Lakin grubun kelepçelerini çözmeye zamanları yoktu ve bu köleler keşif koluna ayak bağı olacaklardı. Bu yüzden onları öylece bıraktılar; atlarıyla tepenin yamacını dönene kadar, uzun süre onların çığlıklarını duydular.

Sonra giysileri Titul'e getirdiler ve Brennus ile başka bir Galyalı onları paylaşıp aşağıdaki köye doğru yola çıktılar. Bu arada geriye kalanlar atlarını ağaçların altında köstekliediler ve bir arkadaşlarını nöbetçi olarak bırakıp uyudular. Gün ışığının giderek yok olmasıyla birlikte, köyde ışıklar parıldamaya başladı; uyanan köleler, mola vermiş lejyonların etrafını kazıklardan oluşan bir setin çevirdiğini görebiliyorlardı. Derken, karanlık iyice çöktüğünde, Brennus'e eşlik eden Galyalı döndü.

Yolun ordan gelen tuhaf, sızlanan salyalı bir ağızdan çıkıyora benzeyen homurtu-foşurtu karışımı sesleri ilk duyan Titul'dü. O ve diğerleri yarı aydınlıkta, yukarıya doğru bir ayının han-

tal hareketleriyle sürünür gibi tırmananın ne olduğunu görmek için ileriye doğru gidip baktılar. İşte o zaman Brennus'le birlikte giden Galyalıyı gördüler. Fakat adamın her iki ayağı da ezilmiş kanlı birer pelteye dönmüştü ve onu doğrulturlarken, ellerinden üzerlerine kan bulaştı.

Galyalı fısıltıyla konuştu. "Yakalandık ve çarmıha gerildik. Beni çivilerken fazla dikkatli değillerdi; ellerimden birinin sadece derisini delmişti çivi. Karanlık çökünce, kendimi çarmıhtan söküp kurtardım."

Titul, "Ya Brennus?" diye sordu. Ve Galyalı sızlanarak ve kabuk bağlamış dudaklarını ısırarak, "O, çarmıhta," dedi.

Bir süre korunun karanlığında onu öyle dik tuttular; dudaklarından anlaşılmaz sözcükler dökülüyordu. Sonra müthiş bir çabayla dişlerini sıkarak bir şeyler anlatmaya çalıştığını gördüler onun; zira, yolun bunca taşını toprağını sürünerek sadece anlaşılmaz birtakım sözcükler gevelemek için aşmamıştı. "Lejyonları Mummius, Zayıf Crassus'ün *legatus*ü yönetiyor. Burada *strategos*un Picenum içlerine yürüyüşünü karşılamak üzere bulunuyor. *Strategos* ilerlerse dövüşmeyip geri çekilecek..."

Ve yine büyük bir acıyla ağzından salyalar akmaya başladı. Bir Galyalının taşıdığı deri tulumdan içmesi için şarap verdiyseler de kâr etmedi. Elleri ve ayakları şişmeye başlamıştı; fakat ölemiyordu da bir türlü.

O zaman Titul kemerinden bir bıçak çıkarıp Galyalıya kendi kendini öldürüp öldüremeyeceğini sordu. Ve Galyalı bunu denedi; lakin başaramadı. O vakit başka iki arkadaşı gelip bıçağı tuttular ve o da bu sayede onu kalbine soktu.

Köle gözcüleri atlarına atlayıp inen gecenin ortasından Spartaküs'ün kampına doğru yol aldılar. Ve Brennus, tüm gece boyu, elleri ve ayaklarını iltihap tomurcukları kaplamış hâlde, çarmıhta asılı kaldı. Kızıl bir ışık akıntısıyla sabah sökün et-

tiğinde, Romalılar onun sertleşmiş ve şişmiş dilinin dudaklarından aşağı sarktığını gördüler. Günün daha da sıcak saatleri gelince, sinekler musallat olup tacize başladılar çarmıhtaki adamı. Lejyonerler, vızıldayan bulutlara, gittikçe yoğunlaşan kan ve dışkı kokusuna hiç aldırmadan kayıtsızca geçip gidiyorlardı altından. Fakat akşama yakın ıstırap terk etti Galyalıyı. Ve günün son ışıkları arasında çarmıhın yanından geçen üç lejyoner, bedeninin sertleştiğini gördüler onun. Ve zaten aylak aylak dolaştıklarından, ona daha yakından bakmak için durdular.

Onlar tam bunu yaparken, uzaktaki tepelerden, tuhaf, acı dolu bir böğürtü yükseldi.

"Bu da neydi?" diye sordu lejyonerlerden biri diğerine.

Öteki yaşlı bir adamdı. Şaşkın bakışlarını inmekte olan akşamın içine dikti.

"Bunu Galya'da duyduğumu söyleyebilirim," dedi. "Bir bizon böğürtüsüydü."

[11]

Galyalı, karnı yüklü bir kadın, erkeğinin omzuna dürtmesiyle inleyerek uyandı. Hâlâ geceydi. Açık havada, çalılıkların arasına, çimenlerin üzerine uzanmıştı ve İtalya göklerinin –doğu yönünün ölüm beyazında neredeyse kaybolan– soluk yıldızlarını görebiliyordu.

"Daha gece," dedi erkeğine. "Uyumalıyız."

"*Bucina*, kadın! Duymuyor musun? Saflara koşmalıyım. Senin de diğer kadınların yanına gitmen gerekmiyor mu?"

Kadın bir korku çığlığı savurdu; fakat üşümüş parmaklarıyla beceriksizce kılıcını kuşanma ve miğferini bulma telaşındaki adam onu duymadı bile. Adam daha önce Apulia'daki bir çift-

likte toprak kölesi, kadın ise bir kölebaşının yatak kadınıydı. Kadın şimdi karnında bir çocuk taşıyordu; köleler Cisalpine Galya içlerine doğru ilerledikleri o soğuk kış yürüyüşleri sırasında gebe kalmış ve çocuğun Galya'da doğacağını hayal etmişti. Adam kadının omzuna hafifçe vurdu ve kadın onun koşar adım gidişini duydu. Zaten tüm etraf telaşlı ve koşan ayakların sesleriyle dolmuştu. Boru bir kez daha öttü. Kadın erkeğinin peşinden haykırdı. Mutlaka geri gelmesi gerekiyordu.

Fakat adam geri dönmedi. Bir zenci, Roma önlerinden çekilirken yaşanan hafif bir çarpışma sırasında yaralanan kardeşini küfürler savurarak sarstı; ardından bir inilti koparıp onu yere yatırdı. Kör kardeş tökezleye tökezleye sırasına doğru giden ve hiç ardına bakmayan zencinin arkasından haykırdı.

Bucina yürüyüş düzenine çağırıyordu. Herkesi...

Üç Cermen kardeş kendilerini çiyden korumak için kazdıkları çukurdan doğruldular. Karanlıkta el yordamıyla silahlarını ve zırhlarını aradılar. Birisi, "Yürüyüşe geçiyoruz!" dedi; "Umalım da Cermanya'ya olsun!" Ve diğeri nefes nefese konuştu: "Neyse, Trakyalı ne derse desin, Roma'ya olmadığı kesin." Ve üçüncüsü ekledi: "Gannicus meseleyi halledecektir."

Gershom ben Sanballat *bucina* öter ötmez villadan fırlayıp Bithynialı Lejyonu'nun konakladığı yere ulaştı. Çadırında Judith, sütten değil, yorgunluktan sakinleşmiş çocukla birlikte uyuyordu. Onlara iyice baktı ve ardından sarsıp uyandırdı.

"Gidiyoruz. Özgür Lejyonlar iki efendi ordusunun arasında tuzağa düşmek üzere. Bu, *cuneus* düzeni."

Judith bu düzeni duymuştu daha önce. Erkeğinin giysisinin kolunu yakaladı. "Ve bir *tribunus* karısına uygun değil?"

"Kadın ve yük almayacağız yanımıza."

Kadın, çocuğa doğru bakarak ellerini ovuşturdu. Kılıcını kuşanan Gershom'un yüzü donmuş gibiydi. Bir suskunluk geldi Judith'in üzerine. Kalkıp adamına yardım etti ve sonra birbirlerine baktılar. Ardından Gershom kadınına sarıldı ve öptü onu. Ve çocuğa hiç bakmadı. Ve *bucina* tekrar öttüğünde koşar adım çıktı çadırından; acele etmelerini istediği Bithynialılara lanetler okuyarak bağırıyordu.

Tepelerde yatan kurtlar duydu boru sesini ve hırladılar ve uykularına döndüler. Güneydeki Romalı *velites*i duydu onu ve uykularından uyandılar ve kölelerin göz kırpan ateşlerine doğru baktılar ve tekrar uykularına döndüler.

Sabah gelmiş kanat çırpıyordu İtalya'nın üzerinde. Köle yürüyüşünün ardında bıraktığı kentler, kaçamak bir yarım hayata uyanıyorlardı. Harap olmuş tarlalar ve plantasyonlarda, artık güneşin yağdırdığı ok sağanağıyla vurulmaya ve nokta nokta ışığa bürünmeye başlayan bir loşluğun ortasında, kuşlar haykırıyordu. Hafif bir rüzgâr esiyordu Campania'dan doğru.

Roma *velites*i, bir tepeliğe ulaşana dek ilerledi ve yıkık bir villanın etrafına kurulmuş kölelerin kampına baktılar yukarıdan. Her şey bir önceki günkü gibiydi. Şu anda Zayıf Crassus'ün uykudan uyanmakta olduğu yerde konaklayan ordunun ana gövdesine rapor edilmesi gereken hiçbir şey yoktu.

Roma üzerine yürüyüş başarısızlığa uğradıktan sonra, eyalet *preator*ü için, köle ayaklanmasının sonunun yaklaşmış olduğu açık bir gerçekti. Spartaküs'ün ordusunun dağılmasını bekleyebilir ve uygun bir zamanda onu imha edebilirdi. O bir daha asla Roma üzerine yürüyemezdi. Güneye doğru ilerlerse, onu durdurabilirdi. Kuzeye doğru geri çekilmeye kalkarsa, Mummius, aldığı emirlere uygun olarak, onun önünde, son derece gerekli olmadıkça herhangi bir çarpışmaya girmeksizin, geri geri gidecekti.

Köle isyanı hemen hemen sonuna gelmişti.

Eyalet *preatorü* –*Dives*, Zayıf– oturmuş, *velites*ten gelecek yeni haberleri bekliyordu. Fakat ne gelen vardı ne de giden. Öğle vakti Sekizinci Lejyon'dan bir *centurio*yu köle kampında olup bitenleri öğrenip rapor etmesi için gönderdi. *Centurio* kır saçlı bir Lucanialıydı; Spartaküs kuvvetlerinin kampını gözetlemekte olan *velites*in yanına vardığında, günün koyu sarı titrekliği arasından kazıklı çitlere doğru baktı. Sonra atıyla üç *stadium* daha yaklaştı.

İşte o zaman Spartaküs kuvvetlerinin oynadığı oyunun farkına vardı.

Küfürler savura savura *velites*in yanına döndü.

"Crassus'e haber uçurun derhal. Köleler geceleyin sıvışıp gitmiş. Sadece yüklerini ve kadınlarını bırakmışlar.

Crassus bunu duyunca, *Dives*'in yüzü öfkeden mosmor kesildi. Yüz tane *velites*in katledilmesini emretti. Ardından bütün ordu, *tribunus*lerin bağıra çağıra savurduğu emirlerle hareketlendi ve kuzeye, kölelerin kampına doğru yürüyüşe geçti.

Kamptaki kadınlar, tüm gün, şaşkın şaşkın, Romalı gözcülerin güneye doğru gider gibi yapıp gidememelerini, dolanıp durmalarını izlemişlerdi. Artık sonlarının geldiğini görüyorlardı. Ve bir kısmı memnundu bundan; İtalya yollarında bir aşağı bir yukarı gidip geldikleri, bir sürü meşakkat ve doğum sancıları çeke çeke, yüzlerini yağmur yıkaya yıkaya, yüreklerinde korkuyla, aç erkeklerden kalanları yiyerek geçirdikleri bu hayattan bıkmış usanmışlardı. Her şeyin sona ermesi daha iyiydi. Ve çoğunun Tanrıları öbür dünyada kölelere dehşet saçmazdı. Basitti, sadece ölüm ve uzun bir dinlenme, uzun bir sükûn... Fakat bir de köle ordusunun diğer kadınları vardı. Genç, efendilerin yaklaşan ordusuna umutla, yüreklerinde korku taşımadan bakan...

Elbette ki canları bağışlanacaktı; hâlâ genç ve hoştular. Çarmıha gerilemeyecek kadar hoş... Ve bir lejyonerin yatağı, asi bir kölenin yatağından çok daha iyiydi. Ve onlar bedenlerini yıkadılar ve saçlarını ördüler ve titreyen dudaklarla beklediler.

Judith kadın onların bu hâllerini seyretti, o ve küçük bir Yahudi hizmetçi kız. Sonra dönüp birbirlerine baktılar. Ardından da salyaları akan ve sütsüzlükten feryat eden çocuğa... Ve Judith ilk sıradakinin çocuk olacağını anladı.

Böylece bir bez parçası alıp çocuğun yüzüne bastırdı onu. Sıkıca... Ta ki bebek bacaklarını savurmayı kesene kadar... Kendi bedeni boncuk boncuk soğuk ter damlalarıyla kaplanmasına karşın, o küçük yüzde tuhaf bir sıcaklık vardı. Sonra hizmetçi kız elbisesine asıldı.

"Bak, kuzeyden de geliyorlar!"

Kuzey taraftan başka Romalılar yaklaşıyordu. Fakat bu, darmadağın olmuş süvarinin uçarcasına geri çekilişinden başka bir şey değildi.

[III]

Kısa koşu hızıyla, yarı eğitimli adamların Romalı lejyonerlerin hızına becerebildikleri kadar yaklaştıkları bir süratle, köle ordusu şafağın sisleri arasından kuzeye doğru hareket etmişti. Spartaküs atının üzerinde, en öndeydi, Kleon hemen onun yanında, Gannicus ise biraz daha arka tarafta. Titul'ün, Mummius'ün iki lejyonla birlikte Picenum'da konakladığı haberini getirdiği gece konseyi toplayarak planlarını yapmışlardı. Şimdi Trakyalı, bu planlarının başarısızlığa uğraması durumunda devreye sokacakları seçenekleri tartıyordu kafasında.

Etrafında at binen *tribunus*lerle konuşurken, bir ara dönüp hızla ilerleyen kölelere baktı ve yüreği gurur ve hoşnutlukla kabardı. Kleon, *strategos*un bulutlu, vahşi bakışlarla, kocaman başını arkaya savuruşunu gördü ve hadımın o soğuk yüreği tuhaf bir acıyla burkuldu. Onlara liderlik eden, bu önderliği ona garip bir Tanrı'nın bahşettiği açık olan bu köle, ne kadar değişip farklılaşmıştı. İtalya toprakları onu sadece acımasız, sarsılmaz Spartaküs olarak tanıyordu! Ve olur ya, bir zaman gelip de tarihçiler bu ayaklanmayı ve Trakyalı figürü –vahşi bir barbar olarak– anlattıklarında, kendisinin kesinlikle manzaranın karanlık bir köşesinde kalacağını düşündü. Halbuki...

"Bithynialı ve Cermen Lejyonları, Mummius'ün yattığı köyün üzerine yürüyecek. Fakat Mummius'ün kampı göründüğünde, bir karmaşa yaşar gibi yapacaklar. Gershom ile Gannicus onları geri çekecek ve hızla siper hazırlıyor görüntüsü yaratacaklar. Bu arada dağınık grupların tepelere doğru sıvıştığı izlenimi de verilecek. Bu esnada Castus ve ben, Titul'ün anlattığı ve Mummius'ün arkasını dayadığı tepeyi dolanacağız."

"Peki ya meydana çıkıp da üzerimize saldırmazsa?" diye sordu Yahudi.

"O zaman ben saldırıp onu köyden çıkmak zorunda bırakacağım. Adamlarını hazırla."

Gershom ben Sanballat lejyonuna döndü; Bithynialıları sabırsızlıkla bakıyorlardı ona. Fakat o, karmaşık bir yürek ve zihinle sürüyordu atını. Bir ara kampı ve Judith'i kurtarmak için lejyonuna geri dönme emri verip vermeme konusunda tereddüt etti. Adamları itaat ederlerdi ona; buna çok hazırdılar! Kadını ve oğlunu kurtarabilir, deniz kıyısına ilerleyip rüyalarına giren o gemileri ele geçirebilirdi.

Baş *tribunus*ü –ufak tefek bir Suriyeli– üzengisinin yanına kadar gelip orada koşturmaya başladı. "Dövüşülüyor mu?"

Gershom ona doğru homurdandı. "Hayır, hayır, Picenum'a, o süt diyarına, süt banyosuna gidiyoruz. Pıffft!"

Ufak tefek *tribunus* sırıttı ve onun yanı sıra koştu. Adımlarını hızlandıran Galyalılar da tempoya ayak uydurdu. Süvari kuzeye doğru yelpaze gibi yayıldı. Diş gibi mızraklarıyla kölelerin parıltılı ilerleyişi devam etti. Öğleye doğru, Mummius'ün konakladığı köyle aralarında on *stadium* bile kalmamıştı.

Spartaküs, burada kuvvetlerini ayırdı ve yanında Castus, Oenomaus ve hadım Kleon olduğu hâlde, arkaya dolanmak üzere kuzeybatıya yöneldi. Gershom'la Gannicus birbirlerine baktılar. Gershom, kalın dudağını alaycı bir ifadeyle kıvırdı.

"Kuşkusuz, kumandayı sen almak istersin?"

"Tamamdır. Şimdi sana liderliği göstereceğim, Bithynialı."

"Tamamdır, İskityalı. Görelim bakalım."

"Ben İskityalı değilim."

"Ben de Bithynialı değilim."

Kötü bir başlangıçtı. Lejyonlar tamamen dağınık bir biçimde ilerliyorlardı, Cermenler sapanlarıyla, Bithynialılar kılıçlarıyla, *velites* ise başıboş bir köpek sürüsüyle oynuyordu. Gershom, sakin sakin sakalını tarayarak, lejyonuna geri döndü. Gannicus, onun arkasından bir mesaj göndererek, Bithynialıların ordunun önüne geçmesini istedi.

"Liderlik dediğin budur," diye homurdandı Gershom *tribunus*üne bakarak. "İşte liderliğin özü."

"Nedir o?" diye sordu ufak boylu *tribunus*.

"Başkasının gırtlağının kesilmesinin seninkinin kesilmesinden evla olduğunu görmek," diye cevap verdi Yahudi. "Şüphesiz, tanrısal Platon'un dediği gibi... Gerçi sen onun adını hiç duymamışsındır ama..."

Yine de, lejyonuyla öne geçti. *Velites* şimdi, Gershom'un direktifiyle, bilinçli bir biçimde, düşmanla karşılaşınca hafif bir

korkuya kapılmış öncüler havasında, dağınık yürüyordu. On zincirli kölenin, Titul'ün Galyalılarının kölebaşıyı öldürmesini izledikleri tarlanın yanından geçtiler. O on beden tamamen hareketsiz bir biçimde yatıyordu artık; şimdiden kuzgunların çığlıkları doldurmuştu havayı. Gershom manzaraya kayıtsız gözlerle şöyle bir baktı ve ardından bakışlarını Titul ve arkadaşlarının Mummius'ün adamlarını gözledikleri koruluğun koyu sarı görüntüsüne çevirdi.

Böylece, günbatımına yakın, Zayıf Crassus'ün *legatus*ünün aynı tepeyi karamsar bakışlarla gözleyerek oturduğu köyün görüş alanına girdiler. Genç, kibirli bir adamdı Mummius; kendi *tribunus*leri bile nefret ederdi ondan. Ama bir yandan da, aynen Crassus'ten korktukları gibi korkarlardı *legatus*ten; zira onun bizzat Vestal (tanrıça Vesta'nın rahibesi) tarafından himaye edildiği, hatta bir ara yatağını onunla paylaştığı fısıldanıyordu. Brennus'ün asılı olduğu çarmıhın altından geçerek gelen bir köle Mummius'e şarap getirdi. *Legatus* köleye casusun durumunu sordu.

Köle casusun öldüğünü söyledi ona.

Mummius batan günü seyrederek şarabını yudumluyordu. Derken gözleri yine ağaçlıklı tepeciğe yöneldi ve çok sayıda silahlı adama rastlayan bakışları oraya çakılıp kaldı. Bir an gördüklerine inanamadı; sonra ayağa fırlayarak bir küfür savurdu ve *bucinator*lere borularını çalmaları için bağırdı.

Büyük bir atın üzerinde oturan uzun, siyah sakallı bir liderin emrindeki silahlı bir köle kalabalığının şaşırmış ve paniklemiş gibi geri çekildiğini gördü Mummius. Bu manzara karşısında kanı hızlı hızlı akmaya başladı ve Crassus'ün direktifleri aklından uçup gitti. Atını getirmelerini emretti; kölelerin üzerine saldırmaya karar vermişti.

Köleler kamp kurmuş ve alelacele siper kazıkları dikmeye başlamışlardı. Fakat açıkça korku içinde görünüyorlardı. Mummius kampın eteklerinden ufak köle gruplarının tepelere doğru sıvıştıklarını görebiliyordu. Yarı kurulmuş kampa hemen saldırıya geçmeye karar verdi ve adamlarına ateşli bir konuşma yaptı. Adamları haşin çığlıklarla karşılık vererek kılıçlarını savurdular.

Mummius onları derhal düşmanın üzerine sürdü. Süvarisiyle, dolanıp neredeyse kölelerin geldiği yola girerek, güneyden atağa geçti. Lejyonlara ise köle kampına cepheden saldırma emri verdi ve onlar da köle *sagitarii*sinin yağdırdığı ok sağanağı altında bu emri yerine getirdiler.

Bir süre savaş kanlı ve ortada bir biçimde gitti. Derken Romalılar köyden gelen bir bağırtıyla irkilip bakışlarını geriye çevirdiler ve kuzeydeki tepelerden sıkı, dinç bir koşuyla dalga dalga inen ve Grek miğferleri ve tünikleriyle artık yakından bilinen, köle ordusunun Trakyalı Lejyonu'nu gördüler. Trakyalılar ayaklanma sırasında kendilerine Grek isimleri takmışlar ve Yunanistan'ın Romalıların elinden çektiği zulmün intikamını almayı üstlenmişlerdi.

Süvarisinin başında bulunan ve köle savunmasının en zayıf noktasını arayan Mummius bağırtıları duymadı. Böylece, sonunda süvari kuvveti, diz çökmüş mızraklı köle saflarıyla karşı karşıya geldi. Fakat daha yeni çarpışmaya tutuşmuşlardı ki, Romalı lejyonlarından, ter içinde kalmış bir *centurio*, Mummius'ün üzengisinin yanında bitti.

"*Legatus*, Spartaküs!"

Mummius dönüp azalmakta olan ışıkta arkaya, tepenin aşağısına baktı. Lejyonlarının yeni bir köle ordusunun vahşi bir makas saldırısıyla yüz yüze kaldığını gördü. Bu, Spartaküs kuvvetlerinin her zamanki kama hücumu değildi; biçim olarak bir yengecin kapanan kıskaçlarını andırıyordu.

Karanlık inerken bu kıskaçlara yakalanan Romalılar dağılıp kaçmaya başladılar. Tabii kölelerin darbeleri altında can vermeyenleri... Spartaküs hiç esir almadı. Mummius'ün kendisi canını güneye zor attı. Atıyla kölelerin kadınlarını ve yüklerini bıraktıkları kampa giriyordu az kalsın. Fakat o ve süvarilerin uğradığı bozgundan arta kalanlar, yana doğru saptılar. Köle atlıları enselerindeydi ve bu yüzden Crassus'ün saflarına doğru devam ettiler.

Geri çekilip kendini emniyete alan eyalet *preatorü*, Mummius'e küfürler yağdırdı ve geceleyin onun arkasından dağınık bir biçimde gelenlerin katledilmesini emretti. Bu arada, günün son ışıkları da yok olup giderken, geriye dönen köle lejyonları Romalıların ilerleyişinden mucize eseri kurtulan kamplarını yeniden ele geçirdiler.

Hızlı geçen günün ardından ortalığa sükûnet hâkim oldu. Galyalı kadın doğum sancıları içinde çılgınca kıvranıyordu; erkeği, Titul'ün beklemiş olduğu küçük korunun yakınlarındaki makas hücumu sırasında ölmüştü. Zenci, kardeşini buldu ve onu bağrına bastı. İki Cermen kardeş kendilerini yere attılar ve Mummius'ün atlılarının ayakları altında ölen kardeşleri için ağıt yakmaya başladılar.

Gershom ben Sanballat çadırına gitti.

[IV]

Roma'dan Zayıf Crassus'ün ordusuna takviye kuvvetler yağdı; zira en nihayet Senato Afrika'daki birtakım lejyonları geri çağırmıştı. Eyalet *preatorü* her gün köle kampını gözetlemek üzere adamlar gönderiyordu. Hava artık sarı sıcaktı düzlüklerde; sislerini dalga dalga aşağıya, Campania üzerine doğru akıtıyordu. Öğle saatlerinde öylesine bunaltıcı bir hava oluyordu ki,

sadece İtalyanlarla Afrikalılar tahammül edebiliyordu ona. Ve de güneşin yarattığı titrek pusun içini gözetlemeye...

Kölelerin kampında, Spartaküs, Özgür Lejyonlara körlenen kılıçlarını biletiyor, civardan sığır toplamak üzere akınlar düzenletiyor ve bu şekilde elde edilen hayvanların derilerinden sandaletler yaptırıyordu. Bu hazırlıkların uzun bir yürüyüş anlamına geldiğini anlayan köleler cıvıl cıvıldılar. Cermenler sığırların boynuzlarını miğferlerinin üzerine raptediyor ve böylece daha yıldırıcı bir görünüm elde etmeyi umuyorlardı. Galyalılar boğaların kuyruklarını püskül olarak kalkanlarına takıyor ve kadınlar, bu bolluk zamanından yararlanarak et yiyorlardı. Metruk villada *tribunus*lerini toplayan Spartaküs, onlara planının ana hatlarını açıklıyordu.

"Güneye, Rhegium'a yürüyecek, orada gemiler ele geçirip veya kiralayıp Sicilya'ya geçeceğiz."

Kleon, kayıtsız bir edayla, bunun denenmesi en uygun plan olabileceğini söyledi. Sonra öylece oturup soğuk, donuk bakışlarını sıcak güneşin yarattığı pusa dikti ve başka hiçbir şey söylemedi.

Gannicus, homurdanarak, tekrar kuzeye doğru çekilmeleri gerektiğini belirtti. Lakin, daha konuşurken bile, kimsenin bu söylediklerine kulak asmayacağını biliyordu.

Castus aşkın gözleriyle baktı Spartaküs'e ve tek söz etmedi.

Gershom ben Sanballat sakalını çekiştirdi. "Yani tekrar yeni bir cumhuriyet için savaşacağız. Ama bu kez Sicilya'da... Bu da başarısızlıkla sonuçlanacaktır, *strategos*. Şimdi dağılıp kuzeydeki limanlara ulaşalım ve gemiler ele geçirelim; herkes kendi ülkesine gitsin. Bundan sonra Afrika'dan gelen zinde lejyonlarla karşı karşıyayız; başlarında da meyve bahçesine dalmış aç bir dişi domuzun şevkine sahip bir adam var. Zayıf Crassus öyle çıtkırıldım bir konsül değil, kabadayılık taslayan bir *legatus*."

Spartaküs'ün gözleri tek tek *tribunus*lerini dolaştı. Ve onlar onun yaşlanmış olduğunu gördüler. Bakımlı saçlarının mavi pırıltısı gitmiş, gözlerinin etrafı kırışmış, o tuhaf gözler gölgelenmişti. Fakat Spartaküs'ün kendisi, gariptir ki, bu yaşlanmayı hissetmiyordu. Sanki bir aynaydı onlar için. Belki artık onların diriliklerini tam yansıtmıyordu, ama içindeki benlik, yaşlanmadan öylece kalmıştı. Ve onun önderliği olmasa, köle ordusunun hemen yarın paramparça olup *fugitivari* çarmıhları, işkence aletleri ve kırbaçlarıyla yüz yüze geleceğinin farkındaydı.

Uzun süre öylece durup onlara baktı; öyle ki, onlar da artık onun bakışlarından rahatsızlık duyarak kıpırdanmaya başladılar. Zira onun Crixus'ün ölümünün ardından bir canavar gibi giriştiği intikam eylemini unutmaları mümkün değildi. *Strategos*un uzun süre tamamen sessizliğe bürünmesine ve bakışlarından sadece merhamet ve bir an için de ümitsiz bir şefkat yansımasına rağmen, Spartaküs hâlâ belirsizliğini koruyordu onların zihinlerinde. Sonra konuştu:

"Yarın güneye yürüyüşe geçiyoruz. Crassus bize geçit vermezse, onunla açık alanda karşılaşmalıyız. İşte geçeceğimiz yol..."

Onu bir sopayla freskli duvarın üzerine çizdi; bu arada *tribunus*ler oturmuş onu izliyordu. Fresk çizildikçe küçük parçacıklar yağıyordu yere. Köle önderleri, tepelerin arasından kıvrılarak Lucania sınırına ulaşan yola bakıyorlardı.

"Rhegium'a bu ay bitmeden varmalıyız."

Fakat o gece bir korku ürpertisi dolaştı köle hatlarını; yarın karşı karşıya gelecekleri kişi, bizzat Zayıf Crassus'tü, şu hepsinin namını duyduğu Crassus. Ve bu bilgiyle birlikte Bithynialı Lejyonu'nda bile bir tedirginlik hasıl oldu. Sanki şişkin suratlı, servete doymayan, ufak tefek, zayıf adam, gözlerini dikmiş tek tek onlara bakıyordu cezalandırılmak üzere dizildikleri alanda.

Fakat şafakla birlikte cesaretlerini tekrar kazandılar. Zira Spartaküs hiç yenilmemişti ve yenilmezdi; hepsi bunu biliyor,

buna inanıyordu. Atının üzerinde, onların yürüyüşe başlamalarını izleyen *strategos*u hepsi haykırarak selamladı. Tüm kamp güneye doğru yola çıktı. Kuzeyde, *legatus* Mummius'ü perişan eden müthiş *cuneus* dışında...

Judith artık sedyesinde değil, nefes nefese Özgür Lejyonların hızına ayak uydurmaya çalışan diğer kadınlarla birlikte yürüyordu. Zihninde o kampa gelişi, o zamanlar sağ olan çocuğu ve artık ondan vazgeçmiş Gershom'un yüzü dolanıyordu. Yeni doğum yapmış kadın, yeni çocuğuyla tökezleyerek, nefes nefese, ter içinde ilerliyordu güney yolunda. Mella, yorulmak nedir bilmez kaslarla, Spartaküs'e hizmet ettiği eşyaları yüklenmiş, mutlu mutlu yürüyordu. Ve tüm Özgür Lejyonlardan güçlü bir şarkı yükseliyordu; hasat yapan kölelerin hasat zamanı tarlalarda söylediği bir şarkıydı bu.

Spartaküs öğleye doğru, bir tedbir olarak, yürüyüşü yavaşlattı. O vakit Crassus'ün geçişlerine izin vermeyeceğini gördüler; *preator*ün ordusu savaş düzeni almıştı.

Spartaküs kuvvetlerini düzenledi ve ardından, şimdiye dek yenilgi yüzü görmemiş, Roma lejyonlarının korkulu rüyası Bithynialılarını ileri sürdü.

Fakat Bithynialılar, Crassus'ün bizzat tuttuğu merkezin önünde bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. Sonra, sağ kanattan, taze Afrika lejyonları, köle *sagittarii*sinin ok yağmuruna karşın ileri yürüdüler ve hazırlıksız yakaladıkları Gannicus'ün adamlarının üzerine yüklendiler. Cermenler kaçıştılar.

Gece inerken Spartaküs savaş alanından çekildi. *Strategos*un Trakyalıları, Özgür Lejyonların –Trakyalı gladyatörün komutası altında toplanmalarından beri– yaşadıkları bu ilk yenilgi, aşağı, güneye doğru akan tam bir bozguna dönüşmeden geri çekilmeyi sağlamaya çalışıyorlardı.

V
Rhegium'da

Sicilya korsanları

[1]

LUCANIA ve Brittium savunmasız vaziyetteydi. Köleler, bu bölgelerden geçerek, dağınık bir hâlde, düşman önünden çekilişin asıl yükünü Trakyalılar taşıyarak, güneye doğru indiler. Crassus ve kış geliyordu arkalarından.

Kölelerin bozguna uğradığı haberleri Senato'ya ulaştı, oradan da tüm İtalya'ya yayıldı. Büyük köle ayaklanmasının sonunun yaklaştığı ve bu sonun da Zayıf Crassus'ün eseri olduğu, neredeyse, zeytinlerin, şaraplık meyvelerin olgunlaştığı, hasat vaktinin geldiği bütün o boza kesmiş Akdeniz ülkelerinde duyuldu. Calabria'da çiftliklerin yaşlı köleleri haberleri işittiler ve başlarını salladılar; onlar daima, dünyanın sonu gelene dek, efendiler ve kölelerin olması gerektiğini biliyorlardı. Bilgi uzak Cyrene madenlerine ulaştı ve kireç tozuna bulanmış köleler, sırtlarındaki yükün ağırlığı altında iki büklüm, fısıldaştılar. Haber Trakya'da da duyuldu ve belki de, tepelerde dolaşan bir avcı, bir başka avcının Roma üzerine düzenlediği büyük saldırının sona erdiğini öğrendi.

Bu arada, soğukkanlı, tetikte, yenilmiş ama dağılmamış ve daha önce asla bu boyutta bir generallik sergilememiş Spartaküs, kölelerin kaçışmasını düzenli bir geri çekilmeye çevirdi.

Yürüyüş sırasında iki kez dönüp Bithynialı Lejyonu'nu peşlerindeki Romalıların üzerine sürdü. Bithynialılar, Zayıf'ın karşısında ödlekler gibi rezil olmalarının intikamını almaya çok hevesliydiler. Romalı takibi yavaşlamıştı; zira Crassus isyanın devam ettiğini görmüştü. Her ne kadar hadım Kleon, o savaş alanının karmaşası içinde, Afrika lejyonlarının hasmını ezip geçen hücumlarının altında imparatorluk umutlarının ikinci kez un ufak olduğunu görse de...

Kleon, yanında Galyalı Lejyonu'nun iki bin adamıyla, ana köle ordusunun başında güneye doğru at sürüyordu. Thurii'ye geldiklerinde kentte bir askeri garnizon olduğunu gördüler. Garnizon, kölelerin kentin kapılarının açılması yönündeki talebini geri çevirdi ve yüreğinde aniden soğuk bir öfke kabaran Kleon, şehrin surlarına saldırma emri verdi. Bir gün süren bir çatışmanın ardından kent alındı. Yaşadıkları yenilgi ve geri çekilmeden dolayı kudurmuşa dönen köleler, çılgınlar gibi duvarlara tırmandılar. Surların üzeri ve ötesindeki bir sıra ümitsiz adamın üzerine fırlatılan canlı tosbağalar gibiydiler; Romalıların mızraklarının üzerine atıldılar. Öyle ki, hasımlarında boş mızrak başı kalmadı ve adamlar *gladius*lerine davranmak zorunda kaldılar. Böylesine ümitsiz bir savaşta hangi silah kullanılsa ne işe yarardı ki. Kleon'un kendisi atının üzerinde oturuyor ve operasyonu yönetiyordu. Gece vakti Thurii düştü ve Grek onu Galyalıların yağmasına terk etti.

Şehir şimdi ışıl ışıldı; Galyalılar evden eve koşuyor, efendilerin gırtlaklarını kesiyor, köleleri dışarıya çıkarıyorlardı. Kadınlar yakalanıp önce tecavüze uğruyor, sonra erkekleri gibi boğazları kesilerek öldürülüyordu. Ve atıyla foruma ulaşan Kleon, etraftaki soylu evlerinden yükselen yoğun çığlıkları duyuyor, *atrium*ların kararmış merdivenlerindeki kan izlerini görüyordu. Derken yağmur boşandı ve yoğunlaşan alevleri söndürdü.

Thurii sakinlerinden birçoğu, karanlıkta canlarını kırsal alana atmayı başardı. Galyalılar kentte kamp kurup şaraptan, şehvetten ve kandan sarhoş vaziyette uyudular. Kleon, forumdaki evlerden birinde yattı; Lucania ya da Brittum'daki hiçbir kentin köle ordusunun geçişine artık kolay kolay müdahale edemeyeceğinden emindi.

Ertesi sabah Galyalılar, kadınların titreyerek ağladıkları veya hâlâ göğüslerine bıçak dayalı yattıkları yataklarda uyanıp etraflarına baktılar. Bir şehvet ve öldürme bezginliği çökmüştü üzerlerine. Ve efendilerden, onların evlerinden, kadınlarından mideleri bulanacak kadar iğreniyorlardı. Sürüler hâlinde sokaklara fırladılar; esniyor, karınları tok, aylak aylak dolaşıyor ve kendilerine eğlence arıyorlardı.

Soylu mahallesinin merkezinde yer alan valinin evi neredeyse şafağa kadar direnmişti. Artık o da ele geçmişti. Vali öldürülmüş, kadınları, üzerlerinde ne varsa soyup soğana çeviren duygusuz Galyalılar tarafından paylaşılmış ve ardından da işleri görülmüştü. Fakat kadınlardan biri, valinin henüz evlendiği bir kızdı ve köle askerlerinin arasında, onun henüz zifaf gecesini yaşamamış olduğu haberi yayıldı. Birden korkunç bir kahkaha tufanı patladı. Bir sürü kaba el kızı yakalayıp soydu. Uzun boylu, esmer bir kızdı. Bu sırada sarhoş bir *tribunus* haykırarak daha iyi bir plan önerdi.

"Liderimize ne dersiniz, şu bizim zavallı Greğe? Aletinin çalışmaması onun suçu değil. Valinin taze karısı için uygun bir güvey olur! Kadını Kleon'a götürelim!"

Fikir kölelerin hoşuna gitti. Valinin yeni karısını sokaklardan sürükleye sürükleye Kleon'un kaldığı eve getirdiler ve *tribunus*ün mesajıyla içeri soktular. Kadın soyunup Greğin önünde durdu; genç, ürkmüş, mağrur ve esrarlıydı. Ve Kleon, onun gözlerinde, onu çok sık kadınlara karşı merhamet duygularına

sevk eden şeyler gördü. Ve genç kızın hayatını kurtaran ve pek de müteessir olmadığı o zalimce şakayı dinledi.

Kadın karşısında zayıf, uzun boylu, anlatılmaz hatıraların izini taşıyan bir yüze sahip bir adam görüyordu. Zalim görünümüne tam uygun olmayan, soğuk bir yüzdü bu. Kız işte o zaman şakanın anlamını kavradı ve soluk rengi yoğun allıklarla kaplandı. Adam bir hadımdı.

"Adın ne?" diye sordu Kleon ve uzun zaman önce aynı soruyu bir başka Romalı kadına, Lavinia'ya soruşunu hatırladı.

"Puculla," diye cevap verdi kız, gözleri ona dikili hâlde; elleri ise titriyordu. Ve o zaman tuhaf bir şey oldu. Kızın gözlerindeki korku sanki silinmişti. Uzun süre bakıştılar. Kleon girişte birikmiş onları seyreden Galyalılara doğru baktı soğukkanlılıkla.

"Sağ olun. Kadına gereken önemi vereceğim."

[11]

Köle kuvvetleri Brittium boyunca ağır ağır çekildi. Spartaküs manzaraya hem kendi, hem de Zayıf Crassus'ün gözleriyle bakıyordu. Kendisi açısından Brittium, Rhegium ve Sicilya'ya giden yol demekti. Crassus için ise, bölge, kölelerin –onlara karşı taze lejyonlar getirilene ya da oluşturulana veya onlar açlıktan teslim olana kadar– içine kapatılacağı bir kafesti. Sicilya'ya geçebilmek için kölelerin gemilere ihtiyacı olacaktı. Yoksa oraya ulaşamazlardı.

Spartaküs, güneye doğru yürüyüşleri sırasında bölgenin çırılçıplak soyulmasını emretti. Emri aynen yerine getirildi. Ağaçlar kesilip devrildi, biçildi ve ordunun arkasından Galya yük arabalarıyla çekildi. Demirci dükkânlarındaki örsler ve tüm demir malzeme alındı. Bütün ürünler, çekirge istilası yaşanmışçasına toplandı. Hayvan sürüleri ele geçirilip köle çeki-

lişinin arasında akan bir kambur ve tos savuran boynuz denizi hâlinde bir araya getirildi. Böylece, hareket hâlindeki bir ordudan ziyade göç eden bir kavim gibi, köleler Rhegine Kıstağı'na varıp onu geçtiler.

Fakat Spartaküs, Gershom'la Castus'ü lejyonlarıyla birlikte kıstakta muhafız kuvveti olarak bıraktı ve kendisi, Kleon ve Gannicus'le birlikte deniz kıyısına doğru ilerledi.

Güz sonuydu. Deniz uzun ellerini, ordunun arasından geçtiği üzümlük araziye doğru uzatıyordu. Köleler asmaların arasında dinleniyor, üzüm tanelerini dudaklarının arasında tuhaf, nazik bir kendinden geçişle ezerek susuzluklarını gideriyorlardı. Burada, Rhegium'da, köleler o anda ayaklanabilir ve efendileri kılıçtan geçirebilirlerdi; fakat Spartaküs bunu engelledi. Ve hiçbir tahıl ambarının, hiçbir evin tahrip edilmemesini ve kölelerin kadınlarla, onların rızaları olmaksızın yatmamasını emretti. Ialo onu kentteki boş bir evde Messina Boğazı'nı seyrederken buldu. Spartaküs hiç vakit geçirmeden, önlerinde duran Sicilya'nın işgali için köle ordularını yeniden düzenlemeye koyuldu.

Tüm gemiler kaçmıştı ve kendilerini taşımaları için Sicilya korsanlarıyla pazarlık yapmak zorundaydılar. Bu görev Kleon'a verildi. Fakat burada, denizin sesleri arasında, Greğe garip bir huzursuzluk hâkim olmuştu. Uzun zaman gürültüsünden ve zevkinden mahrum kalınan, fakat bir ses ve koku olarak hâlâ hatırlanan bir hayalet gibi, geceler boyu kıyıları dolanıp denizin kokusunu içine çekiyor ve Rhegine gecelerinin sessizliğinde beliren yıldızları seyrediyordu. Sonra odasına dönüyordu. Puculla kadın bekliyordu onu orada. Kederli gözler ve suskun dudaklarla...

Ve Kleon'un Romalı ve İtalyanlara yönelik kinini ve acı hatıralarını, Puculla'nın da hiçbir soylunun yüzüne bakmayacağı bir hayvan gibi gördüğü bir köleye yönelik nefretini gölgeleyen garip bir ilişki filizlendi aralarında. Önceleri, Kleon uyurken,

kadın onun bir erkek olmadığını, kendisini incitecek herhangi bir erkekçe şehvet duygusu taşımayan, erkekliği elinden alınmış bir kötürüm olduğunu düşünerek ürperiyordu. Ve yüreğine anlaşılmaz bir nefret duygusu gelip çörekleniyor, sonra da geçip gidiyordu. Günler günleri kovaladı ve sonunda genç kadının gözleri, hadım efendisine bakarken, nefret ve korku ifadeleri taşımaz oldu.

Ve o kadın düşmanı, o kadınlara karşı nefretle dolu Kleon'un içi, kölesine bakarken, anlaşılmaz, tuhaf bir şefkatle doluyordu artık. Rhegium'daki üçüncü haftalarında, hâlâ korsanların ve gemilerinin Sicilya'dan gelmesini beklerlerken, Kleon kadına serbest olduğunu, köle hatlarını geçebileceğini ve Romalıların onu kabul edeceğini, zira herhangi bir zarar görmediğini söyledi. Genç kadın başını eğip ona teşekkür etti ve odasından nazik adımlarla, yalınayak çıkıp gitti. Ve Kleon, soğuk, yeşil gözlerle, onun ardından bakakaldı ve iç çekti: Bu kadının kendisi için anlamı neydi; herhangi bir kadın herhangi bir anlam taşıyabilir miydi onun için?

Ertesi gece kadını bir Rhegine midillisine bindirdi ve kendisi de onunla birlikte at sürüp Rhegine Kıstağı'na yukarı, Bithynialı Lejyonu'nun muhafız hatları arasından ilerlediler. Ötelerde, uzakta, gecenin içinde, efendilerin nöbetçi ateşleri parıldıyordu. Birlikte atlarını sürdüler ve tek kelime etmediler. Tuhaf bir huzur içindeydiler birlikte; efendi ve köle ilişkisi uçup gitmişti aralarından.Ve Puculla nazikçe konuştu:

"Durum başka türlü olsa seninle yatağımı paylaşmayı ve de senden çocuğum olmasını öyle çok isterdim ki, ah Kleon!"

Ve Kleon cevap verdi: "Ben de seninle birlikte olmayı, senin ve o asil yüreğinin verdiği hazla yaşamayı isterdim. Ama bu olacak şey değil."

Ve genç kadın ağladı. Ve birbirlerini öptüler. Ve Kleon selamladı onu ve vedalaştılar ve kadın uzaklaştı atıyla. Ve tekrar

geri geldi ve tekrar öpüştüler. Kötürüm bir kölenin hayalete dönüşmüş arzusu ve bir Romalı kadının tiksinmeyi yenen, şefkatli, gözü yaşlı duyarlılığıyla... Sonra kadın Kleon'un hayatından çıkıp gitti. Kleon onu bir daha hiç görmeyecekti. Geriye, Messina Boğazı kıyısındaki kente döndü. Fakat geri döndüğünde tuhaf bir biçimde değişmişti. Mart'ta Roma üzerine yürüyüş sırasında uğranan başarısızlıkla birlikte üzerine çullanan kasvet dolu umutsuzluk uçup gitmişti artık. Ve onunla birlikte, daha eski zamanlardan kalma, yaşamı boyunca aklından çıkmamış, erkekliğinin sona erdiği o sabahtan beri yüreğini kuşatan donmuş nefret de kayboldu.

[III]

Öylesine bir maharet ve ateşlilikle köle ordusunu yeniden örgütleme faaliyetine dalmıştı ki, onu gören *strategos* kendini şaşkın şaşkın bakmaktan alamadı.

"Bu saatlerde sen hep uyursun, Kleon."

Grek kendi kendine güldü. "Bunun nedeni, Sicilya'nın bu kadar yakın olması şühesiz. Sicilya'nın ve Siracusa'nın... Orası Platon'un Yeni Cumhuriyet'i kurmaya gittiği yer."

Kleon ona öyküyü anlatana kadar Trakyalı bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Heybetli köle güldü.

"Senin şu Platon'unla tanışmak isterdim. Öldü mü?"

"Uzun yıllar önce."

"Köleleri var mıydı? Planladığı cumhuriyette köleler bulunuyor muydu?"

Kleon uzaklara baktı. "Köleler vardı."

"Öyleyse onun da diğer efendilerden farkı yok. İnsanların geçtiği yollar ya da amaçları hakkında hiçbir şey bilmem; lakin bir ülkede kölelik de efendilik de ortadan kalkmadıkça, asla barış ve kadınların çocuklarını huzur içinde emzirdiği, erkek-

lerin tarlalarda sakin yüreklerle çalıştığı, sağlam devlet olmaz. Şu önderlik ettiğimiz köleler, Sicilya'ya ayaklarını kaydırmaya gittiklerimizden daha iyi efendi olmazlar mıydı onlar?"

"Daha kötü olmazlardı."

"İşte bu da aynı şey. Eğer köle devletimizi inşa edersek, onun içinde asla köleler olmayacak."

Grek, bu bakış açısı karşısında birden ateşlendi. "Onu Siracusa'da kuracağız. Sen ve ben, eğer onu yeteri kadar sağlamlaştırırsak, yeteri kadar da uzun yaşar."

Büyük köle generali tekrar güldü; fakat gülüşü sertçeydi. "Bunu ancak kölelerin kendileri yapabilir. Sadece sen ya da ben değil... Şimdi onlara liderlik ediyoruz. Biz geçiciyiz. Ama onlar kalıcı."

Ve Kleon kendi kaldığı yere döndü; düşünceleri tuhaf bir biçimde karmakarışık olmuştu. İnsanların öyle olacağı bir zaman gelir miydi sahiden? Hiketas'ın hayalini kurduğu, Kronos* zamanın tekerleklerini döndürmeden evvel, insanların engelsiz ve özgürce yaşadıkları, avlandıkları o Altın Çağ'a geri dönülür müydü? Altın Çağ'ın insanları büyük köle ordularının kararmış, körleşmiş yüreklerine yeniden heyecan verir miydi? Ta ki, Puculla ve Kleon ve Titul sonunda bir olana kadar...?

Sicilya korsanlarını bekliyorlardı.

[IV]

Ve en nihayet iki sıra kürekli bir kadırga, Özgür Lejyonların Messina Boğazı'nın öte yakasına taşınması meselesini görüşecek korsanların temsilcisini getirdi. Bu, uzun boylu, yara izleri taşıyan ve bir eli kopmuş bir İberyalıydı. İki Galyalı onu içeri soktuğunda, Kleon oturduğu yerden ona dikkatle baktı. Korsan

* Altın Çağ'ın onun zamanında olduğu düşünülen tanrı. *-çev.*

da ona aynı şekilde gözlerini dikti ve ardından büyük bir çığlık koptu; zira bu adam, çok zaman evvel Kleon'un lideri olan, Greğin Beyaz Adaların rüzgârdan korunaklı kesiminde kurulu korsan kentindeyken yardımcılığını yaptığı Tek Elli Thoritos'tan başkası değildi.

Birbirlerinin isimlerini haykırdılar ve öpüştüler. Ardından korsanın gözleri acıma dolu bir ifadeyle Kleon'un bedeninin orta tarafına yöneldi; onun sakatlanmış yerine bakar gibiydi. Zira adam, görüşmeye geldiği kişinin bir hadım olduğu bilgisini almıştı. Ve Kleon olabildiği kadar eski gülümsemesini kondurdu dudaklarına. Artık içindeki acılık azalmış olsa da...

"İşte gördüğün gibi, benim işimi gördüler, Thoritos. Fakat sen hâlâ denizlere yelken açıyorsun."

İberyalı ürktü; bakışlarındaki anlam yakalanmıştı. "Bu kötürümleştirmenin bedelini efendilere ödettin ama. Ya da senin hakkında anlatılanlar yalan."

Kleon anlatılanların neler olduğunu sordu ve korsan, gladyatörün yanında yer alan tüm adamların arasında, hadım Greğin soğukkanlı zalimliğiyle nam saldığını söyledi. Spartaküs bile akıl almaz merhametiyle tanınıyordu. Kleon dedi ki:

"Eğer köle ordusunu, adının yağmacılık ve zulümle anılmasından korumuş ve bu anılmayı üzerime almışsam, ona bundan daha iyi bir hizmetim olabilir mi? Neyse, şu gemiler meselesine gelelim: Özgür Lejyonları ne kadar kısa zamanda Sicilya'ya götürebilirsiniz?"

Böylece korsanların talep ettiği ve –Kleon'un önceden bildiği üzere– Spartaküs'un hazinesinin karşılamaya yetmeyeceği büyüklükteki tutar üzerinde sıkı bir pazarlığa tutuştular. Thoritos bu yüksek fiyattan aşağı inmeye asla yanaşmıyordu. Sadece talebi bildirmeye gönderilmişti o; bir kuryeden başka bir şey değildi. Ve Messina Boğazı'nın üzerinde hızla uçuşan bulutlara

bakan Kleon, onun gerçeği söylediğine kanaat getirdi. Eldeki altının miktarı bir şekilde artırılmalıydı.

"O zaman anlaştık. Altının yarısı sizin amiral sevkıyat için donanmayı getirdiğinde, diğer yarısı ise biz Sicilya'ya vardığımızda..."

Fakat Thoritos bunu da kabul etmedi ve altının yarısının hemen, öteki yarısının da donanma geldiğinde ödenmesini istedi. Zira donanmanın gelmesi, büyük hazırlıklar yapma, kârlı akınlardan vazgeçme, Roma gemileri karşısında daha önce hiç olmadığı kadar riske girme demekti. Kleon şöyle dedi: "Peki Sicilya'ya geçiş için donanmayı gerçekten getireceğinize dair nasıl bir teminat olacak elimizde?"

Thoritos, eski bir deniz savaşında kopan kolunun geriye kalanıyla yüzünü kaşırken, bir kurt gibi gülümsedi.

"Teminat yok."

Kleon, Spartaküs'e gitti ve ona korsanların koşullarını anlattı. Spartaküs korsan Thoritos'u huzuruna getirtti. Korsan, bu altın kaplamalı zırh kuşanmış, uzun boylu, yalnız adamı selamladı. Ve Spartaküs'ün gözlerine baktığında, gözlerindeki alaycı, kaygısız ifade uçup gitti.

"Sözümüz dışında hiçbir teminat veremeyiz. Nasıl ki, biz de, sizin kölelerin gemilerimize bindiğinde onları ele geçirmeyecekleri ve hem canımızı, hem hazinemizi almayacakları konusunda bir güvenceye sahip değilsek..."

Tam o anda Kleon'un kafasından da bunlar geçiyordu; zira korsanın güvenilmez bir adam olduğunu, kârdan başka hiçbir değere inanmadığını biliyordu. Ve Sicilya'ya bir kez ulaştılar mı, Yeni Cumhuriyet büyük bir donanma olmazsa nasıl savunulabilirdi ki? Fakat Spartaküs başını salladı.

"Bunu yapmayacağımıza söz veriyorum."

Korsan onun hangi Tanrı adına söz verdiğini sordu ve o zaman Spartaküs de yeryüzü ve hava adına (zira başka tanrı bilmiyordu) ve -Thoritos öyle talep ettiği için- kan üzerine ant içti. Ve korsana altını ödendi ve adam kadırgasına geri döndü ve Messina Boğazı'nın pusu içine yelken açtı. Ve ödenen altının tutarını belirten bir duyuru dolaştı köle safları arasında. Ve hâlâ toplanması gereken miktarı...

O zaman köleler kadınlarının üzerinde bulunan, yağmalardan elde ettikleri ne kadar altın takı, bilezik ve broş varsa topladılar ve bütün toplananlar, İtalya'da ya da kendi ülkelerinde özgür yurttaşlar olacakları günler için biriktirilen hazineye katıldı. Spartaküs, parmağında, uzun zaman önce Elpinice'nin kendisine verdiği bir yüzük taşıyordu ve o da Kleon'un terazisinin kefesine atıldı. Köleler sırayla geçip Sicilya için gerekli miktarın sağlanması için altınlarını terazi kefelerine fırlatırken, Kleon iki *literatus*le birlikte Spartaküs'ün evinin kapısında dikiliyordu. Sıra *tribunus*lere geldiğinde, Gershom ben Sanballat, kefeye, Kleon'un daha önce Judith kadının boynunda gördüğü kocaman bir gerdanlığı fırlattı. İberyalı Titul, kulaklarından, iki yıl evvel Petronia'nın taktığı halkaları çıkardı. Castus de, Gannicus de büyük miktarlarda altın verdiler. Fakat Spartaküs'ün yüzükten başka bir şeyi yoktu. Ve Kleon'un kendisi, yüzünde hâlâ alaycı, fakat daha az keskin bir gülümsemeyle, hiçbir şeyinin olmadığını düşündü. Erkek olmayan birine uygun biçimde...

Fakat sonunda tutar tamamlanmıştı; kefeler *strategos*a hizmet eden Siculi hizmetçi kız Mella'nın getirdiği iki *talent*le (altın veya gümüş para) hareketlendi. Kız onları ihtiyaç duyacağı zamanlar için göğsünde saklıyordu ve o zaman da gelmişti işte. O onları kefelere fırlattığında kölelerden bir kahkaha yükseldi; kefeler hareketlendiğinde ise bir haykırışa dönüştü bu. Ve kız *strategos*a baktı ve *strategos* da ona. Ve esrarlı bir sevecenlik

vardı Spartaküs'ün gözlerinde. Kız, avuntu bularak girdi genç adamın evine; ona yemek hazırlayacaktı. Ve köleler dağıldılar.

Lakin korsanlar yine ertelediler gelişlerini.

[v]

Derken büyük bir yağmurlu fırtına patlak verdi. Rhegine Kıstağı'nda bulunan Gershom ben Sanballat, Romalı hatlarının yarımadaya yaklaştığını haber verdi. Artık İtalya tarafından çok az geliş gidiş vardı ve kölelerin altınlarını ne yaptığının duyulması üzerine, zorlukları aşıp onlara ulaşma külfetine eskisinden daha az sayıda tacir katlanıyordu. Crassus'ün ordusu, olanca amansızlığıyla, kıstağın hemen üzerine inmişti.

Fırtına geçti. Güneşin parladığı yazın son demleri yaşanmaya başladı. Korsanlar hâlâ gelmiyorlardı. Çatılardan ve tepelerden bir türlü görünmek bilmeyen yelkenlerin yolunu gözleyen köleler, bulut parçalarında yaklaşan kadırgaları, uzaklarda, meltemin önünde uçar gibi giden bir balıkçı teknesinde Thoritos ve müttefiklerinin gemilerini görüyorlardı.

Fakat günler günleri kovalıyor ve onlar bir türlü gelmek bilmiyordu. Kuşlar Rhegine bölgesinden güneye doğru uçtular. Onlarla birlikte güneş de yok oldu. Güneş ve uzun, titreyen filolar hâlindeki kırlangıç sürüleri uçup Orta Denizlerin parlaklığına gittiler. Köle ordusu ise hâlâ pür dikkat boğazı gözlüyordu. Sabahlar artık soğuk, beyaz bir sis içinde geliyordu. Bir sabah vakti köleler çatılardaki kırağıyla karşılaştılar. Ve Sicilya korsanları yine yoktular ufukta.

Derken sonunda, gündüz vakti değil, gecenin ölü saatlerinde, Messina Boğazı'nı geçen ufak bir kayıkla, Thoritos'tan haber geldi. Zayıf Crassus'ün elçileri korsanlara gitmiş, yanlarında, Spartaküs'ün ordusunu taşımayı reddederlerse onlara verilmek

üzere Senato'nun gönderdiği büyük rüşvetler götürmüşlerdi. Korsanlar onlarla anlaşmıştı.

Herhalde Tanrıları kızdırmak istemeyen Thoritos, kölelerin yaptığı ilk ödemeden payına düşen tutarı geri göndermişti. Fakat diğer korsanlar bunu yapmayı reddetmişlerdi.

Köle *tribunusleri* haberleri gizli tutmaya çalıştılar; fakat onlar yine de kampı bir yangın gibi sardı. Bundan sonra ne olacaktı? Ve de şimdi?

Nereye gideceklerdi?

Ne yapacaklardı?

Rhegium'da kış

[1]

KIŞ geldi. Hem de eşi benzeri olmayan setlikte bir kış... Öyle ki, kölelerin birçoğu –güneyliler, Afrikalılar ve Mısırlılar, sıcak toprakların ve hararetten bozlaşmış göklerin insanları– mahvoldu. Kadeşli Gershom, ardı arkası gelmez ayazlar ve şimdi Messina Boğazı'na aşağı çınlayan, bıçak gibi keskin rüzgârlarda lejyonunun eridiğini görüyordu. Ve kendisi de uyanıp yanındaki Judith'in nefes sesini işittiği bir gece, öksürürken kan tükürmeye başladı. Kış... Ya sonra? Nereye? Hangi tarafa?

Rhegium'da kuşatılmış, kapana kıstırılmışlardı. Zira Crassus'ün lejyonları yarımadanın enine, boydan boya, Özgür Lejyonların İtalya'nın diğer bölgelerine geçişini engellemek ve onları aç bırakıp teslim olmaya zorlamak üzere bir duvar örmeye ve bir hendek kazmaya koyulmuşlardı. Zayıf Crassus, her çiftlikten belli miktarlarda toplanmış, kuzeyin madenlerinden getirilmiş, hatta –kaderin garip bir cilvesi– Sicilya'dan gemilere

doldurularak taşınmış gruplardan oluşma büyük köle kalabalıklarını Calabria'nın aşağısında yoğun bir çalışmaya koşmuştu. Romalı lejyonerlerin kırbaçları ve bağıra çağıra verdikleri emirleri altında harıl harıl işleyen binlerce köle, arkadaşlarına karşı duvar dikiyor, onları, erzak ve diğer malzemenin şimdiden çok azaldığı Rhegium'a kapatıyordu.

Fakat bu durum, köle ordusunu, kısa sürede, alışılmadık bir bağlılık ve amaç birliği içine soktu. Köle ordularının etrafını onlara düşman ve içlerine korku salan müthiş bir kış manzarası kuşatmıştı; her yanda yine o kırıp parçaladıkları darağacı ve çarmıhı görüyorlardı. Gannicus'ün homurdanmaları kesildi. Geceleri duvara yönelik köle akınları düzenliyordu. Bir seferinde Romalı muhafızları geriye sürdü ve çukurun büyük bir kısmını doldurdu.

Romalılar dağınık bir biçimde Crassus'ün kampına geri çekildiler. O zamandır ki Gannicus bir sürü esir elde etti; bunlardan biri, duvarın yanında ele geçen bir *tribunus*tü. Cermen, esirlere baktı ve meşalelerin ışığında derin bir düşünceye daldı; sorguçlu miğferi, ısıran rüzgârda ötüyordu. Derken ağız dolusu bir kahkaha eşliğinde emrini verdi; ve o gece Crassus'ün kampında, duvarı tekrar geri alma hazırlığı yapan Romalılar, sabah vakti yaklaşıp da karanlık yarılırken çekiç sesleri ve tuhaf haykırışlar işittiler.

Ve ortalık aydınlandığında kölelerin bir mil kadar geriye, tekrar kendi hatlarına geri çekilmiş olduğunu gördüler. Ve yıkılmış duvarın üzerine bir sürü çarmıh dikilmişti; üzerlerinde de Gannicus'ün ele geçirdiği Romalılar geriliydi. *Tribunus* ve bir tanesi daha, indirildiklerinde sağdılar; fakat diğerleri, geceleyin, vücutları iltihaptan şişerek, ölmüşlerdi. Ve köle ayaklanmasını sona erdirmenin bir tilkiyi girdiği delikten çıkarmaktan ibaret bir oyun olduğunu sanan lejyonerler gözlerini güneye doğru

diktiler; burada oynadıkları oyunu eskisi kadar keyifli bulmuyorlardı artık. Çadırında oturan ve gelecek adımı planlayan Crassus gülümsüyordu bir tek: Rhegium karadan ve denizden abluka altına alınacaktı.

Ve gece öksürüp kan tüküren Gershom ben Sanballat, yanında uyuyan Judith'in nefes seslerini dinlerken, Kadeş'in portakal ağacı koruluklarını düşünüyor ve sıkıntılı, kasvetli bir yürekle, sonun gelip gelmediğini soruyordu kendi kendine. Zira aslında onun artık geldiğini düşünüyordu. Amma velakin... amma velakin *strategos* daha önce onları kurtarmayı hep bilmişti. Bunu tekrar yapamaz mıydı?

Bu türden bir umut -soğuktan tir tir titreseler ve yiyecekleri suyunu çekse bile- tüm köle ordusunun yüreğinde de tomurcuklanmıştı. Ve bu umut şimdi çılgın bir söylenti akışıyla iyice boy atmış, çiçeğe durmuştu. Onun gücü, onun planları, Afrika prensleriyle nasıl ittifak kurduğu, bu prenslerin şimdi yelken açmış onun yardımına koştuğu, İberya'daki lejyonların ayaklandığı, Crassus'ün onlarla uğraşmak üzere çağrılacağı, korsanların ikna edildiği ve Özgür Lejyonları Sicilya'ya götürmek üzere geri gelmekte oldukları ağızlardan düşmüyordu.

Gecenin içinde, uzun adımlarla, Judith'in onu beklediği, deniz taşmasına karşı yapılmış setin üzerindeki eve dönerken, Gershom, bütün bu lafların hayal ürününden ibaret olduğunu biliyordu. Tüm kölelerin üzerine çullanan düşman bir dünyayla karşı karşıya bulunduğunu algılamanın altüst ediciliğiyle, birden daha önce hiç tanımadığı kadar derin bir yalnızlık duygusuna gömülerek, Kadını tekrar yatağına almıştı. Zaman zaman aralarına, kadının Picene kampında boğduğu çocuğun gölgesi giriyordu. Judith'i soyunurken seyreden Gershom, lambanın ışığında onu görüyordu. Ve bir ah çekiyordu Yahudi. Ve kadın ona doğru geliyordu. Eski bir yaranın sızladığını düşünerek...

Aslında öyleydi de... Gershom'un karmakarışık olmuş sakalına, acı içindeki gözlerine bakıyordu Judith. Ve ne yapabileceğini soruyordu. Ve Yahudi homurdanıyordu: "Uyu."

Fakat bu oğulun tapınakta, güvercinlerin tüylerinin mavi mavi parladığı mavi çinili avlularda, onun yanında dua edebileceği, onunla birlikte bir adak getirebileceği, öldüğünde babasının ardından son ayini yaptırabileceği, Ortadoğu'nun rüzgârlarını, selam veren Hasidim gruplarının haykırışını tanıyabileceği, onun Tanrı'ya adandığını gösteren kutsal sünnet törenine göğüs gerebileceği geliyordu aklına. Ve kendi rahmi ile onun tohumunun meyvesini bir Romalı mızrağından korumak için öldüren, bu kolu kanadı kırık kadına baktıkça, Romalılardan asla efendi olarak nefret etmeyen, dünya sona erene kadar kölelerin var olacağını bilen Gershom'un yüreğini o soğuk Yahudi öfkesi dolduruyordu. Ah, *strategos* onları tekrar Romalıların üzerine sürseydi bir...!

Spartaküs, Romalıların onu Rhegium'da kapana kıstırmak için inşa ettikleri duvara bakmaya iki kez gitti. İkinci defasında ona yanında hevesle at süren Castus eşlik ediyordu. Fakat aygırını durduran, kendi hayallerine dalmış Spartaküs, başka yerlerdeydi. *Abolla*sına sarınmış, yarımadayı bir kılıç kesiği gibi yararak dümdüz uzanan toprak seti seyrediyordu. Koyu renk toprak setin öte yanında yüksek bir yığın hâlinde yükseliyordu; yakın tarafta ise, sivri kazıkların koruduğu, sıvı çamur içinde, derin bir hendek vardı. Bunların ardında, soğuk kış güneşinin aydınlattığı siperlerin üzerinde, Romalı nöbetçilerin miğferleri parıldıyordu. Rüzgârla birlikte onların kampının kokuları –duman ve o dönemin kamplarının leş gibi kokusu– geliyordu. Ufak tefek bir İberyalı, bir *velites* lideri –Titul– iki köle generalinin durup elleriyle hendeğin öte yanında at üstündeki bir grup Romalıyı işaret ettikleri yere yaklaştı atıyla.

"Bu, Zayıf'ın ta kendisi," dedi.

Böylece, Spartaküs'le Crassus, iki tarafın ok menzilinin dışından, ilk kez baktılar birbirlerine. Rüzgârda Crassus'ün pelerini vasat bedenine yapışıyordu; mağrur ve zayıf yüzüyle, siperlikli miğferinin altından dikkatle bakıyordu karşıya doğru. *Tribunus*lerinin dediği gibi, bir tacirin –pırıl pırıl gözler ve hırslı bir ağzın süslediği– soğuk, haşin, kurnaz suratı...

"Bu, gladyatörün ta kendisi," diye mırıldandı bir *tribunus*.

Tüm İtalya'nın yakından bildiği, o iri, beyaz aygırın üzerindeydi Spartaküs. *Abolla*sı rüzgârda açılıp bedenini örten altın kaplamalı zırhını seriyordu ortaya; üzerine bindiği büyük aygırla uyum sağlayan irilikte bir bedeni vardı. Romalılar yelin savurduğu, uzamış Trakyalı saçlarını görebiliyorlardı; zira köle, miğfer takmamıştı. Crassus başını salladı.

"Daha çarmıhta da göreceğiz onu. Bir *sagittarius* getirin."

Bunun üzerine bir okçu getirdiler. Adam büyük bir yayı gerdi. Rüzgâr ondan yanaydı; lakin mesafe çok uzaktı. Köle generalinin, üç ok atılmasının ardından, istifini hiç bozmadan durduğunu gördüler. Derken döndü ve atını kampına doğru sürdü. Romalılar da kendi kamplarına yöneldiler. Gökyüzünde katmanbulutlar yoğunlaşıyordu. Ve o gece, ayaz, Rhegina toprağı üzerindeki pençesini gevşetmeye başladı.

[11]

Ertesi sabah kar düşmeye başladı. ilkin bir peri griye dönmüş İtalya göğünde kanat çırparcasına yağıyordu; fakat gün ilerledikçe kanat büyüdü ve kar, büyük salvolar hâlinde yoğunlaştı. Kölelerin birçoğu daha önce hiç kar görmemişti. Kapılardan dışarı dökülen kadınlar ve çocuklar yağan karı şaşkınlıktan ağızları bir karış açık seyrediyor, uçuşan taneciklere avuçlarını

uzatıyorlardı. Zenciler onu tuz sanıp ellerini yalamaya başladılar; ama o, geride soğuk bir gevreklik hissi bırakarak, hemen eriyordu. Galyalı ve Töton Lejyonlarının titremesi geçmişti. Onlar bu nesneyi tanıyorlardı ve ondan herhangi bir tedirginlikleri yoktu. Ve karları öbek öbek yığarak, toplar hâlinde yuvarlayarak Crassus büstleri yaptılar ve bu büstleri pislik yağmuruna tuttular. Ve daha küçük kardan toplar yaparak onları – kuzeyli adamların bu maskaralıklarını kamplarından şaşkınlık içinde seyreden–doğulu ve Afrikalı kölelere fırlattılar. Kuzeyliler bütün bunları orman şafaklarının kar beyazı geldiği Baltık civarından hatırlıyorlardı. Ve büyük dağları aşıp şimdiye kadar kendi topraklarına varmış olmak varken, onları getirip bu dar kıstakta perişan eden Spartaküs'ten nefret ediyorlardı.

Günün *strategos*u Kleon'du. Grek, yanında iki Bithynialıyla Rhegine sınırlarına gitti. Kıstakta, *velites*in lideri Titul'ün bir ateşin başında öksürerek titrediği kampa ulaştı. Hadım Grek ona bakıp kibirli kibirli gülümsedi.

"Bir fırtına seni efendilerden daha mı fazla korkutuyor, İberyalı? Bu zımbırtının, Kokolkh'un tükürüğünden fazla anlamı yok."

Titul titredi. "Müthişti kaybolup gitmiş Batı Adası'nın büyük beyaz fırtınaları. Sence Tanrılar kurban mı istiyor?"

"Romalı yürekleri istiyor, hiç kuşkusuz," dedi Kleon ve atını sürüp yola devam etti. Köle setinin orada, Bithynialı Lejyonu kente doğru geri giderken, onun yerine Castus'ün Galyalılarının geçtiğini gördü. Castus çadırında tembelce uzanmıştı.

"Romalılarda bir hareket olmaz," dedi Castus. "Bu fırtına daha sürer."

"Spartaküs de öyle diyor."

"Bugün gördün mü onu? Setin buraya gelecek mi?"

Kleon başını salladı, Galyalının Trakyalı gladyatöre olan bu aşkı karşısında hissettiği belli belirsiz hayretle. Çok kişi âşıktı aslında ona; ama bu hepsininkinden daha tuhaftı. Ve eski Yunanistan'da onay gören ve utanma gerektirmeyen bu tür aşklar olduğu için, Castus'ün bu akıl almaz sadakatinde, Kleon temelde bir gariplik görmüyordu.

"*Strategos*un başka işleri var. Umudunu kes ondan, Galyalı. O asla senin yatağına yatmayacak. Ya da sen onunkine..."

Castus kıpkırmızı oldu ve eli bıçağına gitti. Fakat hadım sadece, o karanlık, bezgin gülümsemesiyle gülümsedi. Ve pelerinine sarınmış hâlde ve başını keskin rüzgâra karşı eğerek atını sürüp uzaklaştı.

Bithynialıların kampında, Gershom ben Sanballat'ı, giysi, teçhizat, kumanya ve tüm askeri levazım listelerinin içine gömülmüş vaziyette buldu. Spartaküs istemişti bu listeleri ve karşısında Kleon'u gören Gershom sakalını öfkeyle çekiştirdi.

"Bu senin işin, sanırım. Bahara kadar bu listelere ne ihtiyacımız var? Bahardan evvel harekete geçemeyiz ki. Tabii o zaman geçebilirsek..."

"Spartaküs kendi planlarını yapıyor, kimseye danışmadan."

"Sakın –şüphesiz cehennemden çağrılan– tanrısal Platon'un ruhuna danışıyor olmasın. Bak Grek, Gannicus yine lejyonların arasında isyan çıkarmaya çalışıyor."

Kleon'un kılı kıpırdamadı. Ağzını açıp esnedi. "Biz Özgür Lejyonlara kötü gözle bakmayız; isyan kışkırtıcılığı yapıyorsa Gannicus bizden değildir."

Cermen odundan yapılmış kaba bir korunakta bir sedirin üzerinde uzanmış sıcak bira içiyordu. İki tarafında birer kadın ve yüzünde de tıka basa yemiş bir boğanın görüntüsü vardı. *Kleon'un girişi onu pek hareketlendirmedi.*

"Hiçbir şey yok. Sadece kar var. Ve biz atalet içinde, Trakyalı hayaller dünyasında, öylece bekliyoruz burada."

"Peki sen ne yapmasını isterdin onun?"

"Rhegine efendilerini defetmesini... Onların boğazlarını kesmesini veya onları Rhegine setinin oraya sürmesini... Böylece şimdi onların gırtlağından geçen et de bizim olurdu. Ya da Sicilya'ya tekrar haber gönderip korsanlara daha büyük bir meblağ önermesini..."

"Ya da Crassus'e haber gönderip serbest geçiş için izin vermesine karşılık Gannicus'ün kellesini önermesini... Sen hayalcinin birisin, İskityalı."

Akşam çöküyordu kente geri dönerken; onunla birlikte artan kar, bir şans olarak da görülebilecek, kör bir burgaç halini aldı. Gökyüzü şelale olmuş yeryüzüne akıyordu. Rhegium, tepeleri ve vadileriyle, beyaza büründü. Kırsalda veya kentte, evlerine kapanmış efendiler, aç vaziyette, öksüre öksüre, ateşi zayıf mangalların üzerine kapanmışlardı; baharı belki de göremeyeceklerinin farkındaydılar. Şimdiden kıtlık ve hastalık başgöstermişti. Ve biliyorlardı ki, Crassus bahardan evvel harekete geçmeyecekti.

Kleon, Spartaküs'ü uyurken buldu; Ialo ile Mella da evde, onun hemen ayak ucundaydılar. Grek gidip *strategos*un, üzerinde bir örtüyle uyuduğu odadadaki mangalın yanına oturdu. Dışarıda rüzgâr Messina kentinin dar sokakları boyunca uluyordu. Kleon öylece oturup gözlerini mangala dikti; atla bu kadar dolaşmak yormuştu onu. Düşünceleri, fırtınanın yarattığı sarsıntıdan bulanıklaşmış, kirpiklerinin ucunda buz tutmuş karlar saçaklanmıştı. Bir ara Mella gelip içeri baktı; sonra hadımın boş boş bakan gözleri karşısında geri çekilip uzaklaştı. Spartaküs yarı karanlıkta, sessiz, adeta bir ölü gibi uyuyordu.

Hangi tarafa? Nereye? Yapacakları bir sonraki hamle ne olabilirdi? Bahar gelecekti ve bu arada onları kapana kıstıran setlere taze Roma lejyonları yığılacak, tüm kışı, bahar geldiğin-

de hazır olmak üzere eğitim ve talimle geçireceklerdi. Yiyecek sorunu olmayan, kılıçları yeni bilenmiş lejyonlar... Ve bunların karşısında açlıktan kırılan Özgür Lejyonlar... Va boğazı geçen gemiler dolusu Romalı kente saldıracak, kent savunulamayacaktı; zira Hiketas'ın yerini alacak bir mühendis bulamamışlardı. Bu, son muydu? Yoksa Spartaküs yeniden ayağa kalkmayı başaracak mıydı?

Şimdi evin her dondurucu rüzgâr salvosunda sarsıldığını hissedebiliyordu. Ve kalabalık kentte ev bulamayan kölelerin yattığı, titreyen kamplar geldi aklına. İlk mahvolan kadınlarla çocuklar oluyordu; sonunda bahar geldiğinde iyi bir savunma yapabilmek için erkeklere daha fazla yiyecek ayrılmalıydı. Fakat bu havada erkekler bile –özellikle de güneyli ve doğulu erkekler– orada, karanlığın içinde, dizi dizi ölüp gidiyorlardı.

Spartaküs'ün uyanıp doğrulduğunu işitti. Trakyalı yarı karanlıkta gözlerini ona dikmişti.

"Kleon, kar hâlâ yağıyor mu?"

"Eskisinden de yoğun," dedi Grek.

Gladyatör bir süre için dışarıdaki fırtınanın sesine kulak kesildi. Sonra ayağa kalktı.

"Bu gece Rhegium'dan ayrılıyoruz."

[III]

Crassus'ün yarımada boynuna enlemesine kazdırdığı Rhegine hendeğinin uzunluğu üç yüz *stadium*, genişliği ve derinliği ise 4,5'ar metreydi. Kimse kuzeye ya da güneye geçemezdi. Ve o geceki fırtınada, göz gözü görmez karda, *centurio*lar adamlarını bulundukları yerlerden setin oraya çekmişlerdi; zira açıktaki hiçbir canlı yaratığın sağ kalması mümkün değildi. Romalıların kampı artık beyaz bir sargıyla sarılmıştı. Ve fırtına, kâh sulu-

sepken, kâh kar eşliğinde, karanlıkta, güney batı yönünde öfke kusmaya devam ediyordu. Romalılar kamplarından kurtların ulumasını işitiyorlardı ve gecenin leş avcılarının, yarımadayı pençesine alan bu kıtlıkta her zamankinden daha da aç hâlde, her yanı sardıklarını biliyorlardı.

Bu karanlıkta ve fırtınada hiçbir canlı yaşayamaz ya da uzun süre dayanamazdı. Bahar gelecekti. O zamana kadar...

Köle ordusu Messina kentinden yürüyüşe geçti. Daha on *stadium* ilerleyene kadar çok sayıda kayıp verdiler. Birçoğu rüzgârın kör salvoları arasında kaybolup tepelere dağıldılar ve ertesi gün efendiler tarafından çevrilip kılıçtan geçirildiler. Fakat ana gövde bir arada tutunmayı başardı; atlılar hızlarını yürüyen kadınların ve kar kaplı yollarda, gıcırtılar arasında ağır ağır ilerleyen yük dolu arabalarınkine uydurdular. Arabaların tekerlekleri, Spartaküs'ün emriyle, ses çıkarmamaları için hasırla sarılmıştı. Ve köle zırhları ve silahlarının gürültü yapabilecek her parçası da bezle sarılmıştı. Ve geceyi yarıp ilerleyen tüm ordu boyunca tek bir ışık görünmüyordu.

Bazen yoğun bir kar fırtınası yükleniyordu yürüyen safların üzerine. O zaman bütün ordu duraksıyor, nefes nefese rüzgârın geldiği yöne doğru iki büklüm eğiliyorlar, Bithynialılar öksürüyor ve boğulur gibi oluyorlar, Galyalılar ve Cermenler müthiş bir azimle direniyorlardı. Fakat şimdi hepsine, düşe kalka ilerleyen ve sonsuz karanlığın ortasında nefesleri kesilen kadınlara bile, büyük bir öfke duygusu ve enerji gelmişti. Köleler ağlaşarak ve küfürler savurarak ilerlemeye devam ediyorlardı. Kar girdapları arasında önlerini ancak bir el genişliği kadar görerek... Nereye götürüldüklerinin, oraya ne kadar uzakta olduklarının ya da arkalarında kimleri kayıp verdiklerinin farkında bile olmadan...

En önde Titul gidiyordu. Etrafı gladyatör muhafızlar tarafından sarılı Spartaküs ile Ialo da onun hemen arkasındaydı. Trak-

yalı Ialo bir eliyle Titul'ün atının kuyruğunu tutuyordu. Diğer elinde de –en ufak bir ihanet işaretinde köle arkadaşının kalbine saplamak üzere– bir bıçak vardı. Bu, sakin ve sessizce atını süren ve yağan karın içini dikkatli gözlerle yoklayan Spartaküs'ün emriydi.

Kar yoğunlaştıkça yoğunlaştı. Spartaküs, artçılarla birlikte arkadan gelen Kleon'a iki kez mesaj gönderip her şeyin yolunda olup olmadığını sordu. Mesaj ağızdan ağıza gidiyordu. Galyalılar bir kısım heceleri yutarak konuştukları o kendilerine özgü Latince argolarıyla kelimeleri nefes nefese aktarıyor, Cermenler mesajı gırtlaktan telaffuzlarıyla haykırıyor, Bithynialılar onu yola aşağı fısıldayarak gönderiyorlardı. Böylece mesaj, karanlıkta tökezleyen ayakların doldurduğu yol boyunca, ümitsiz yüzler ve sallanan omuzlar üzerine konan karın pırıltıları arasında gidiyordu. İki kez de mesaj ulaştı Kleon'a ve o da her şeyin yolunda olduğu haberini gönderdi geriye. Bu doğru olmasa da... Sonra hiçbir mesaj gelmedi; çünkü artık, kıstakta, fırtına tüm gücüyle darbeler indirirken, köleler lanetler okumaya başladılar ve mesaj iletmeyi bıraktılar. Tanrıların sonunda onları mahvetmeye karar verdiklerini, Spartaküs'ün kendini efendilere sattığını ve şimdi de onları ölsünler diye fırtınanın ortasına attığını düşünüyorlardı artık.

Titul dizginleri çekti. "Hendek!"

Strategos atını kenara doğru sürerek aşağıyı ve karşıyı görmeye çalıştı. Sonra geri dönüp onun doldurulmasını emretti.

Bu imkânsızdı. Ama yapıldı. Köleler karanlıkta gözlerinden yaşlar gelene dek müthiş bir mücadele verdiler. Soğuktan ağlaya ağlaya kocaman taşları kıstağa çektiler ve onları Romalıların hendeğine yuvarladılar. Büyük, karanlık çukuru toprak, ağaçlar ve yük arabalarıyla doldurdular. Fırtınanın kükreyişi, onlar kan ter içinde uğraşırken bir çığlık hâlini aldı ve o Rhegine gecesinde, rüzgâr, kocaman bir inilti taşıdı güneye doğru.

[IV]

Sabah oldu. Rüzgâr giderek dindi. Yine de ara sıra buz gibi bir esinti, yumuşak bir kar bulutunu, sürüklenen bir çelenk gibi, kefene sarılmış tepelerin üzerine savuruyordu. Tüm dünya, fırtınanın tecavüzüne uğramış hâlde –ve ormanlarda uluyan, bir başka aç gün başlarken hâlâ bir önceki günün açlığını doyuramamış kurtlar dışında– sessizce yatıyordu.

Romalıların kampı uyandı. Crassus çadırında titreye titreye uyumuştu; güneyden ve bu soğuktan nefret ediyordu. Fakat sıcak şarabını getirdiklerinde, onu çoktan zırhını kuşanmış buldular. Yarımadadan ayrılmaya karar vermişti. *Tribunus*lerini köleleri bu tuzakta tutmak üzere bırakıp kendisi Roma'ya dönecek, bahar gelene dek şahsi işleriyle ilgilenecekti.

Hızlı hızlı emirlerini verdi ve haber duyulunca kampın üzerinde bir rahatlama mırıltısı dolaştı. Lejyonlar sonunda biraz nefes alabileceklerdi.

Hendeğin oradan geri çekilen muhafızlar titreye titreye tekrar görevlerinin başına döndüler. Fakat *centurio*lar güney bölümüne geldiklerinde, ağzı açık öylece bakakaldılar.

Kar kapatamamıştı manzarayı. Hendeğin üçte biri geceleyin doldurulmuştu. Ve öfkeli rüzgârın karla kapladığı büyük kara bir yol, bir yılanın izi gibi Rhegium'dan öteye uzanıyor ve kuzeye geçip ufkun beyazlığının içine dalıyordu.

Özgür Lejyonlar çukuru doldurmuş, fırtınada Romalıların kampının yanından hissettirmeden yürüyüp geçmişti. Bahar onları, kuzeye doğru ilerlerken karşılamaya hazırlanıyordu. Ve bir kez daha tüm İtalya gladyatörün ayaklarının altına serilmişti.

VI
EFENDİLER

Kırılma noktası

[1]

LUCANIA içlerine doğru yürüdüler. Ve de baharın içlerine... Crassus kan ter içinde peşlerindeydi. Ve de keder içinde... Ve *tribunus*lerine kalırsa, generallikten ve manevra yeteneğinden uzak... Ve lejyonları dolanan fısıltıya göre, Crassus, kendini Roma'da emekliye ayırmayı, savaşmayı başkalarına ve Pompeius'ün dönüşüne bırakmayı planlıyordu. Bu arada Romalılar, kölelerin açlık yürüyüşleri sırasında çırılçıplak soyulmuş topraklardan geçiyorlardı. Bahar dokunma hevesini kaybetmişti sanki buralara. Bir zamanların özgür yurttaşları olan aç göçebe ve haydut grupları cirit atıyordu şimdi bölgede. Evlerin ve ambarların baştan aşağı aranması, götürülebilecek ne varsa alınması, götürülemeyeceklerin de imha edilmesi faaliyetini yöneten esmer Yahudi lider ve Grek hadımın zalimliklerine dair hikâyelerle birlikte... Korkusunu ve öfkesini yatıştırmak isteyen Crassus bu haydut göçebelerin bir sürüsünü ağaçlara çiviledi ve Spartaküs'ün izini sürmeye devam etti.

Şimdiki hedefi neydi onun? Denize gitmek mi? Yoksa yine kuzeye ilerleyip *Gallia Cisalpina*'yı aşarak –daha önce anlaşılmaz bir biçimde yaptığı gibi geri dönmeden– İtalya'dan kaçmak mı?

Özgür Lejyonlar, Kuzey Lucania'da, Pola kentinin yakınlarında kamp kurdu. Spartaküs burada, yumuşak İtalya güneşinin parıldadığı bir günde, *tribunus*lerini, çadırının kapısının önündeki alanda bir durum değerlendirme toplantısına çağırdı. Köle önderleri, onun ayaklarının etrafında yere serilmiş, onun söylediklerini dinliyorlardı. ve Spartaküs, o esrarlı gözleriyle onlara bakıyordu. Bu yüzler onun için o kadar tanıdık bir hâle gelmişti ki... Gannicus'ün o boğaya benzer vahşi suratı, Gershom'un zayıf Yahudi siması, Kleon'un ince, alaycı profili, Castus'ün açık tenli hoş yüzü... Oenomaus Rhegium'da ölmüştü.

Kölelerin kampında, her tarafı, örse inen çekiç ve kılıç bileme sesleri kaplamıştı. Bahar ve efendilerle savaşma vakti yine gelip çatmıştı.

Spartaküs kısa ve yalın konuştu. "Yarın Roma üzerine yürüyeceğiz."

Toplantıya *strategos*un planlarını dinlemeye gelirken, kafalarında onların içeriğine dair çeşitli tahminler vardı. Ama bunu kimse tahmin etmemişti. Bir süre hiç kimse bir şey demedi. Sonra Kleon konuştu, o ince hadım sesiyle:

"Başka bir yol yok. Ama sanırım böyle düşünen bir tek ben varım."

Kadeşli Gershom'un alaycı bakışları herkesi tek tek dolaştı. "Öyle mi? Roma'yı şöyle gizlice bir seyretmeye gidiyoruz yani gene? Ve dudaklarımızı yalayıp kaçarcasına uzaklaşacağız oradan yine demek, daha önce yaptığımız gibi?"

"Bu kez kaçmayacağız," dedi Spartaküs. "Özgür Lejyonlarda farklı bir hava var şimdi."

Bu doğruydu. Rhegium'da geçen aylarda, ateşte kızdırılıp kaynak yapılmış bir kılıç gibi olmuşlardı.

"Ama Roma..."

"Çılgınlık bu."

Gannicus'tü lafa giren. Kleon ve Gershom'un, güneyli mizaçlarıyla, acınası ve aşağı buldukları o alışılmış ateşli, boğa böğürtüsünü andıran tarzıyla değil, gücün ve kendinden emin olmanının soğukkanlılığıyla konuşuyordu. Söylediğini tekrarladı: "Çılgınlık bu. Ve benim lejyonlarım bunun içinde yer almayacak."

Gershom ona baktı. "Konseyi tehdit mi ediyorsun?"

Cermen güldü. "Tötonlar, ne yapıp ne yapamayacaklarını söylemek için tehditler savurmaya ihtiyaç duymazlar."

Sonra Castus konuştu: "Galyalılar da öyle..."

O anda Spartaküs hariç herkes şaşkınlık içinde ona baktılar. O ki, bugüne dek kör bir bağlılıkla Trakyalının peşinden gitmişti... O ki, şerefli bir general olmak varken, köle kamplarının açık alaylarına muhatap olmuştu...

Spartaküs'ün bakışları *tribunus*lerini tek tek dolaştı; gözlerindeki karanlık ışıltılarda hafif değişiklikler vardı. Kasvetli ve derin, ama yine de bir yılanın gözlerindeki parıltıyı taşıyan bakışlardı bunlar.

"Roma üzerine yürüyeceğiz."

İşte o anda Castus kıpkırmızı oldu ve ayağa fırladı. Sesi birden, nöbetçileri yerinde sıçratan ve köleleri saran tiz bir çığlık hâlini aldı; o kadar ki, insanlar seyretmek ve konuşulanları duymak için belli bir mesafede biriktiler.

"*Rex Servorum*! Biz senin ve şu hadım kötü adamının planını biliyoruz, Spartaküs. Fakat bunun içinde yer almayacağız. Sen Roma üzerine yürüyüp altın ve onların lejyonlarında bir generallik karşılığında bizi efendilere satmayı düşünüyorsun. Biz bu oyunun içinde olmayacağız. Bunlar Özgür Lejyonlar, Spartaküs, senin lejyonların değil. Biz kuzeye gidiyoruz; bizi bir daha asla görmeyeceksin. Duydun mu? Bir daha asla!"

Galyalının dudaklarında bir köpük parçası birikmişti ve Kleon onun gözlerinin çıldırmış bir köpeğinkiler kadar kocaman açıldığını gördü. Toplantıdakiler şaşkınlık içinde oturuyorlardı. Derken Gannicus ayağa kalkıp Castus'ün yanında durdu.

"Ben de aynısını söylüyorum. İstiyorsan Roma'ya saldırabilirsin. Ama bunu bizim lejyonlarımızla yapamayacaksın."

Fakat şimdi Gershom ben Sanballat ayaktaydı. "Sizin lejyonlarınız, sizin köle köpekleriniz ha? Siz ve lejyonlarınız, *strategos* olmadan nereye gidebilirsiniz ki siz? Lejyonlarınızı İtalya'dan çıkarabilir misiniz? Sizin onları götüreceğiniz tek yer çarmıh!"

Ialo olup biteni seyretmiş, konuşulanları dinlemişti. Dışarı çıktı ve gladyatör muhafızları topladı. Koşarak gelip çadırın etrafını sardılar. Ve onların görünmesi üzerine Gannicus'ün yüreğine bir korku düştü. Dudaklarını yaladı; o boğa gibi cesaretine rağmen, birden kuruyuvermişlerdi.

Spartaküs konuştu tekrar: "Roma üzerine yürüyeceğiz. Ayakta kalmak istiyorlarsa, Özgür Lejyonlar için başka hiçbir yol yok. Ve Galyalılarla Tötonlar bizimle gelecek. İster onlara şu an liderlik eden *tribunus*lerle, ister onlarsız..."

Ayağa kalkmamıştı. Yukarı doğru bakmıyordu. Ama Gannicus'ün yüzünden kan namına ne varsa çekildi ve o mesafeli ve soğukkanlı Kleon bile, gladyatörün sesindeki buzdan ifade karşısında, bir korku ısırığı hissetti yüreğinde. Kimseden çıt çıkmıyordu. Derken, bakışları gladyatör muhafızları dolaşan Gannicus tekrar dudaklarını yaladı.

"*Strategos* sensin. Dediğin gibi olsun, Spartaküs."

Trakyalı bakışlarını Castus'e çevirdi. "Ya sen?"

Castus de gözlerini dikip ona baktı. Bir türlü anlamamıştı; hiç mi anlayamayacaktı? Ve belki o anda, sadece bir anlık olsa da, Trakyalı anladı. Gözlerinde öyle bir bakış belirdi ki, Castus bunu okudu. Ve o anda yeniden köpük toplandı dudaklarında. Fakat yalayıp temizledi onu. Fısıltıyla konuştu: "Lider sensin."

"Yürüyüşe yarın geçiyoruz," dedi Spartaküs. "Crassus şimdiden bizimle aynı hizada; bizim *velites* onları sağ tarafımızda görmüş bulunuyor. Fakat bu gece kamp kurdu ve planımız hakkında hiçbir bilgisi yok. O yarın kampını toplayana kadar biz Roma yolunda olacağız."

[11]

Fakat o gece gladyatörün yüreğini büyük bir yorgunluk kapladı. Roma üzerine yürümek üzere bütün planlar yapılmış ve yarın yaklaşmıştı. Yarın, sonsuz yarınlar... Sahiden Roma'ya yürüyüp onu ele geçirecek, Tiber'in canavarını öldürerek efendilerin hâkimiyetine ilelebet son verebilecekler miydi? Nasıl bir huzur ya da rahatlık veya keyif bulacaktı, kölelerin yaşadığı bu çekişmenin ortasında? Onlar sahiden mi köleydiler yoksa sadece hatıralarının mı kölesiydiler? Ve birden aklına –ve sadece onun aklına– akşam karanlığıyla gelen zayıf gölgeler gibi, Elpinice ve Crixus, onun efendiler tarafından katledilen sevgilileri düştü. Daha evvel huzuru, uzun sessizlikler içinde birbirini anlamayı onlarla bilmişti; onlar onunla birlikte yemeğe oturmuş, sevgilerini ve korkularını anlatmak için sözcüklere hiç gerek duymamışlardı. Ve Spartaküs yüksek sesle inledi; o karanlıkta bunu duyan Trakyalı Ialo dehşete düştü.

Gidip *strategos*a şarap götürdü; fakat Spartaküs ona gitmesini söyledi. Sesinde Ialo'nun daha önce hiç tanık olmadığı kadar yoğun bir ıstırap vardı. Ufak tefek hizmetçi kız Mella fısıldayarak yaklaştı Ialo'nun yanına.

"*Strategos* iyi değil," dedi Ialo kıza. "Ya Gannicus onu zehirlediyse..."

Fakat ufak Siculi hizmetçi, efendisinin derdini tam olarak bilmese de, sorunu daha iyi anladı. "Onun yanına gideceğim,"

dedi ve öyle de yaptı ve onun yanına diz çöktü. Ve Spartaküs karanlıkta onun dokunuşuyla harekete geçti ve elini kızın omzuna koydu ve yüzünü kapattı ve tekrar inledi. Ve saatler geçip gider ve gece tükenirken, arada bir o tarafa bakıp da *strategos*un hâlâ kızın omuzlarını sıktığını görmek Ialo'ya daha da dehşet veriyordu. Kız dizüstü hiç kımıldamadan duruyor, hoş saçları Spartaküs'ün karanlıklar içindeki başına dökülüyor, ikisi de dışarıdaki uyuyan dünyaya inat uyumuyorlardı. Yeryüzü sabaha doğru yuvarlanırken Ialo süzgün gözlerle onlara baktı. Erken saatlerde doğu kamplarından yoğun ayak patırtıları yükseldi; fakat boru çalmadı ve Trakyalı muhafız bunun sadece görevden dönen veya göreve çıkan *velites*in gürültüsü olduğunu düşündü. Az sonra Mella çadırdan dışarı çıktı.

"Artık uyuyor."

Trakyalı baktı ve onun sahiden uyuduğunu gördü ve birlikte üzerine bir örtü örterek onu bıraktılar. Ve Mella da uzanıp uykuya daldı. Ve doğu kampındaki adamların gürültüsü yok olup gitti.

Güney girişine yakın bir yerdeki çadırından Kleon da duymuştu sesi. O da uyumamıştı. Bütün gece, uzun süre önce, Cisalpine Galya sınırlarından Roma'yı fethetmek üzere geri döndüklerinde kaleme aldığı o kocaman *Lex Servorum*'un sayfalarını bir açmış bir toplamıştı. Bir sandıktan çıkardığı tomarın daha şimdiden solduğunu, sayfalarının kenarlarının, Özgür Lejyonların bir o yana bir bu yana yürüyüşleri sırasında bir miktar katlanıp kırıştığını gördü. Gece boyu onu okudu ve maddeleri üzerine hayaller kurdu ve biraz kestirdi. Ve hain şafağın rüzgârı gelip havayı canlandırdığında uykudan uyandı ve kafasından herhalde onu *lex*inin uyuttuğu düşüncesi geçip yüzünde alaycı bir gülümseme belirdi. Çadırından dışarıya bakarak gecenin yarılışını seyretti. Ve Ialo gibi, doğu yönündeki gürültüyü işitti

ve bu saatte bu kadar çok sayıda *velites*in göreve çıkmasına şaşırdı. Sonra tekrar uzanıp uykuya geçti.

Yanındaki Judith tarafından uyandırılan Kadeşli Gershom da duydu gürültüyü. O, doğu kampına *strategos*un çadırından da, Ialo'nun çadırından da daha yakındı. Kalktı ve girişin oraya gitti ve dışarı baktı. Fakat herhangi bir bağırtı çağırtı, uygun adım yürüyüş sesi yoktu ve kampa bir saldırı da söz konu değildi. Bu arada alçak bir sis tabakası gelmiş ve kamp yerini parça parça kaplamıştı; bu yüzden etrafı pek iyi göremiyordu. Havayı kokladı; içinde şafağın kokusu vardı. Ve Judith'in yanına, onun ılık hoşluğuna geri döndü. Bir elini onun kalbinin üzerine koydu ve kadın uykuda ona doğru döndü. Ve Gershom, onun rahminden çıkan, ölmüş çocuğunu hatırladı. Ve kabaca, sert bir biçimde ona arkasını döndü. Roma ve yarın...

Ve Trakyalılar da duydu onu. Spartaküs'ün çadırının etrafına sıra sıra dizilmiş barınaklarında yatıyor ve rüyalarında çukurları, *ergastulumu* görüyorlardı. Bu düşler dünyasında bir kısmı Trakya ve Yunanistan'da, bir kısmı, şimdi rüzgârların yükselen bahar kokularıyla oynaştığı ve avcıların yeşil, sık çalılık ve ağaçlıklarda yabani domuz yakaladığı Styria'da geziyordu. Bazıları ise İskityalıydı ve rüyalarını, pırıl pırıl ılgınlarıyla ovaları ve geceleyin kişneyen vahşi atlar süslüyordu. Bazılarının düşlerinde kadınlar veya şehvet ve şarap ya da hayatlarına giren gözyaşları ve korkular dolaşıyordu. Çeşit çeşit rüyanın heyecanı arasında, Trakyalılar, doğu taraftan gelen, şafağın kıyısında yürüyen sert ayakların gürültüsünü işittiler.

İberyalı Titul de işitti onu. Eskiden Thurii'de yatak kadınlığı yapmış, uzun boylu, beyaz ve sevimli bir Grek kadın köleyle yatıyordu. Onun kollarında, onun o ateşli ve tamamen teslim oluşunda, kendinin o akıldan çıkmayan ve insanı gölge gibi takip eden Tanrı'sına bir tür adakta bulunuyormuş duygusu yakalıyordu. Ve kadın yataktan, hafızasında kalan, gün ışığının yü-

zündeki utancı aydınlattığı günlerdeki gibi, yorgun ve çürükler içinde kalkıyordu. Fakat yine de, İberyalının tanıdığı yaşamın karanlık şehvetine karşı hissettiği özlem yüklü bir şehvetle, ona dönüyordu. Ve pençelerindeki beyaz bedenle kendini kaybeden kabile adamını, bir titreme ve sarhoşluktur sarıyordu.

Şimdi dikkat kesilmiş dinliyordu; başını tehlike işareti almış biçimde dikmiş ve kendini kadının kollarından sıyırmıştı. Ve altında birlikte uyudukları, dallardan ve çimen parçalarından yapılma barınaktan dışarı bir kedi gibi süzüldü. Bu saatte *velites* harekete geçer miydi?

Sis geçip gidiyordu. Yürüyen ayakların sesi gibi. Fakat Titul kamp boyunca hızla koşup köle ordugâhının korkuluk duvarıyla çevrili kenarındaki doğu kapısına ulaştı. Gece Galyalıların nöbetçi olarak bırakıldıkları kapıyı terk edilmiş vaziyette buldu. Durup *gladius*ü elinde, dikkatli gözlerle etrafı kolaçan etti. Işık artıyordu. Dumanlar çekiliyordu. Onların gidişiyle birlikte tuhaf bir manzarayla karşı karşıya kaldı.

Galyalılarla Tötonlar gece kampın kuzeydoğu bölümüne yerleşmişlerdi. Akşam olunca çimenli keseklerden, bu kuzeyli halklara özgü tarzda küçük evler yapmış, gece çöktüğünde her *centurio*nun etrafında küçük halkalar oluşturup şarkı söylemiş ve saçlarını örmüşlerdi. Ateşlerden yayılan kızıl ve altın rengi ışıklarda yıkanan, beyaz göğüslü, yarı çıplak Galyalı kadınlar ve ayaklarının dibinde çıplak çocuklar... Bin kez tekrarlanmış bir manzara... Şimdi ise...

Şimdi kampları sabah güneşi ve havada çığlık atarak dolanan leşçil kuşların altında ıpıssız bir vaziyette yatıyordu. Fakat kuzeydoğu yönünde ufka doğru uzanan ve onu bırakan insanların görünürde olmadığı bir iz oyulmuştu yere.

Castus ile Gannicus lejyonlarını köle ordusundan çekmişlerdi.

[III]

Süvarilerden onlarla giden yoktu; yine de, son zamanlarda köle ordusunun cenahlarını taciz eden hareketli keşif kolları, yürüyüşlerini engellemeye kalkışmadı. Hem o gün, hem de ertesi gün, bütün bölgenin tuhaf denecek kadar boş ve hareketsiz olduğunu gördüler. İlk gece kamp kurduklarında, kazıklı siperler diktiler yine; fakat bu sefer efendilere değil, Spartaküs'e ve onunla birlikte kalan köle lejyonlarına karşı. Onun peşlerine düşeceği konusunda ne Castus'ün, ne de Gannicus'ün bir şüphesi vardı. Saldırmayacak, fakat kuvvetlerini kendi tarafına çekmeye çalışacaktı.

İlk başta, kamptan gizlice ayrıldıkları sabah, Spartaküs'ün emriyle yola çıktıklarını yaymışlardı; onun isteği üzerine Picenum'da bir kenti ele geçirip tutacaklardı. Fakat artık, kendine dokunulmaması karşılığında onları efendilere satmayı planlayan gladyatörden ve lejyonlarından korunmak için iyice kuzeye, İtalya'yı aşıp dağların ötesine gitmekte olduklarının bilinmesine izin vermişlerdi.

Bu haberleri duyan Galyalılar bir konsey topladılar; Castus kendi hikâyesini anlatırken Gannicus'ün Cermenleri bir kenara çekildiler. Sonra bir Galyalı ayağa kalktı ve oradakiler onun Brennus'ün kardeşi, efendilere karşı öfkesi –arkadaşları için bile– her türlü sınırın ötesine geçmiş yaralı köle, olduğunu gördüler. Şimdi dobra dobra konuşuyordu: "Gladyatörle olan çatışma bize ancak şimdi anlatılıyor demek? Neden daha önce bahsedilmedi bundan? Eğer uzaklara çekip gitmek isteseydik, bunu senden farklı bir liderin komutası altında yapardık, Castus. Mesela Crixus'ün. O, gladyatöre güvenirdi. Peki kim inanır şimdi Spartaküs'ün bize ihanet edeceğine?"

Fakat bir başkası daha ayağa kalkıp oradakilere seslendi; Castus'ün baş *tribunus*süydü bu. Ve kısa sürede nasıl Beyaz Dağlara ve onların ardındaki dünyaya ulaşabileceklerinden, mutedil güneşi ve mis kokulu yağmurlarıyla Galya'dan, etrafı kazık ve sırıklarla muhafazalı şehirlerde ve avcı kulübelerindeki onur ve güvenlik içindeki hayattan ve efendilerin bir daha yelken açmaya asla cüret edemeyecekleri uyuyan denizlerden söz etti. Ve Galyalılar dinledi ve bir şairin dudaklarından dökülür gibi güzel bu sözcükler karşısında göz pınarlarında yaşlar birikti. Ve bağırarak meselenin, Grek Kleon'un onlara öğrettiği tarzda, oylanmasını istediler.

Ve her bir Galyalı eline ufak bir taş alıp iki kümeden birinin içine attı; kümelerden biri Spartaküs'ün komutası altına dönmek, diğeri ise Castus'ün liderliğinde Galya'ya gitmek isteyenleri gösteriyordu. Ve kısa süre sonra, biriken taş yığınlarının boyutuna bakınca bir gülüşme uğultusu yükseldi. Zira Spartaküs'ün ordusuna geri dönmek isteyenleri gösteren yığına ancak yüz tane kadar taş atılmıştı.

Fakat Brennus'ün erkek kardeşi mızrağını büyük taş yığınının ortasına savurdu; öyle ki, silahın sapı titreşimler içinde dimdik dikildi. Ve bir nara savurdu. Bunun çılgın bir adamın lafları olduğunu düşünseler de, söyledikleri, kafaları karıştırdı.

"*Vae victoribus* (Vah kazananlara)!"

Fakat yine de o ve Spartaküs lehine oy kullanan diğerleri, yürüyüş yeniden başladığında, kuzeye doğru eğilmiş omuzlarla atını süren *tribunus*leri Castus'ün ardından giden arkadaşlarıyla birlikte yola devam ettiler.

İkinci günün akşamına doğru alçak tepeler arasından uzanan alçak bir geçide vardılar; aşağıda, uzakta, geniş bir çarşafı ve kuş yuvasını andıran, etrafını köylerin süslediği suyun parıltılarını gördüler. Bu Lucania Gölü'ydü ve birleşik lejyonlar ona

doğru inmeye başladılar. Bölge şimdiye kadar yarımadanın öteki tarafında cereyan eden köle savaşlarının etkisini hissetmemişti. Gölün yakın tarafına yukarı, köyleri yakarak, ambarları talan ederek, kaba saba köle alemlerini görür görmez kaçmama hatasına düşen efendileri öldürerek ilerlediler; Gannicus'ün lejyonunun işareti çekiçle işlenmiş bir vahşi domuz, Galyalılarınki ise uyuklayan Ana Tanrıça'ydı. Akşamın gelmesiyle birlikte köleler küçük bir köyün yıkıntıları arasında kamp kurdular. Büyük şarap mahzenleri bulundu ve Galyalılarla Tötonlar buralardan aldıkları şaraplarla eğlendiler; yaktıkları ateşler geniş bir kırsal bölgeyi uyanık tutmaya yetiyordu.

Ilımlılığı daha evvel lejyonu içinde alay konusu olan Castus, Gannicus'le oturup içti; Trakyalının elinden çektiği ve katlanmak zorunda kaldığı utancı ve aşağılanmayı anlatırken, nefretten gözlerinin kenarları kıpkırmızı oldu. Ve Gannicus, kendisinin de bu tür şeyleri yaşamak zorunda kaldığını hatırladı. Ve birlikte, gladyatöre ve onun ordusuna, artık dudaklarından iyice aptalca küfürler dökülene kadar lanet okudular. Kambur ayın altında, gece boyu süren cümbüşün gürültüsü yankılandı durdu etraflarında. Derken artık gürültü giderek bitmeye yüz tuttu. Nöbetçi ateşleri de sönmeye... Brennus'ün kardeşinin ve yüz kişilik grubunun tuttuğu köyün uzak kapısının başı hariç...

Galyalı uyuyamıyordu; bakışları yanmış giriş kapısından dışarı, suyun gece kuşlarının çığlık attığı, uzun otların bahar gecesi rüzgârında hışırdayarak sallandığı bölümüne dikilmişti. Tüm yeryüzü, boğazına yapışan kuru, giderek artan bir koku yayıyordu. Bu kendi gençliğini, toy bir delikanlı olduğu günleri hatırlattı ona. Başına musallat olan gut yaralarından eziyet çeken kimse yoktu o zamanlar. Sadece yurdunun ormanları ve akdarı ekili tarhları... Ve güneşte oynamak... Ve gözettiği ve kavga ettiği ve çok sevdiği Brennus'ün kirli, gülen yüzü... Ve rengini

bizonların böğürdüğü ormanlardan alan ışık... Ve o sabahın kenarındaki soğuk vakitte, Brennus'ün kardeşi hıçkırıklara boğuldu. Sonra ağlamayı bırakıp başını kaldırarak kulak kesildi ve arkadaşlarına da dinlemeleri için seslendi.

Lejyonerlerin koşu düzeninde ilerleyen bir sürü ayağın gökgürültüsünü andıran sesiydi bu. Derken Brennus'ün kardeşi gölün bataklık kıyısının ordan gelen miğferlerin parıltısını gördü; zira sabah yaklaşmıştı.

Crassus'ün ordusu kampa saldırıya geçmişti.

[IV]

Köle ordusunun Galyalı ve Töton Lejyonlarında yaklaşık on sekiz bin adam vardı. Bağırtılar ve savrulan kılıçlar, hâlâ gölgeler içindeki gölün loş ışıklı kıyısında uykudan henüz uyanmış köleleri ilkin afallattı. Fakat onlar silahlarından ayrı yatmamayı ya da *tribunus*lerinin toparlanma naralarının anlamını bilecek kadar uzun zamandır ayaklanmanın içindeydiler. Bir kumandan haykırdı ve adamları onun etrafına toplandılar. Ve Romalıların *gladius* hücumunu bir mızrak ve uzun kılıç halkasıyla karşıladılar. Fakat Gannicus bir ölü gibi yatıyordu. Uyandırmak için yüzüne birçok kez su boca etmek zorunda kaldılar. Uyanınca da öylesine homurdandı, öylesine çılgınca bağırıp çağırdı ki, köle *tribunus*leri ondan kendilerine bir hayır gelmeyeceğini anladılar. *Tribunus*ler, olanca yoğunluğuyla süren Romalı hücumu karşısında artık morallerini yitirmeye başlayan birliklerinin başına koştular.

Seher vakti, göl kenarında süren çarpışmanın sevk ve idaresini üstlenen bizzat Crassus'tü. Küçük bir tepenin üzerinde atının eyerine kurulmuş, parlak, hırslı gözlerle seyrediyordu olup

biteni. *Velites*i, Galyalı ve Töton Lejyonlarının köle ordusundan ayrıldıkları haberini ikinci gün ulaştırmıştı ona. Ve ilk önce, onları Spartaküs'ün gönderdiğini düşünerek, onlara karşı herhangi bir harekete girişmedi. Derken arkadaşlarından ayrı düşmüş bir Galyalı, *velites* tarafından yakalanıp Crassus'e getirildi ve eyalet *preator*ü, *strategoi* Gannicus ve Castus'ün Trakyalı ile bozuştuklarını ve İtalya'yı boydan boya geçerek kendi ülkelerine kaçmayı planladıklarını öğrendi.

Crassus bu ayrılıkçı kölelerin avcunun içinde olduklarını görüyordu. Yine de onları temkinli bir biçimde takip etti; Gannicus'le Castus'ün ne yapabileceklerini bilmiyordu. Ve karşısında hâlâ –hem de daha ciddi bir biçimde– ilgilenmesi gereken gladyatör vardı. Ya Galyalı köle kırılan kemiklerinden dolayı saçmaladıysa ve Crassus daha küçük bir ayaktakımının peşideyken gladyatör Roma üzerine yürürse ne olacaktı?

Fakat bu alınması gereken bir riskti ve –soğuk, kısılmış gözlerle Lucania Gölü kıyısındaki yanan köyleri seyreden– Crassus de aldı. Şimdi oturmuş kölelerin yaman bir gayretle ikinci keredir saldırısını geri püskürtüşünü, bozguna uğramış adamlarının dalga dalga geriye doğru koşturmasını izliyordu.

İkinci keredir... Ama gözlerini kaldıran Crassus, kuzey yönünde alçak bir toz bulutu gördü; ona bunun gölün etrafını dolaşan ve aşağı doğru, köle kampına başka bir yönden saldırmak üzere ilerleyen On Dördüncü ve Yedinci Lejyonlar olduğunu iletiler. Toz bulutunu köleler de görmüşlerdi ve nedenini tahmin ediyorlardı. *Tribunus*leri –bir zamanlar bir berber, bir çiftlik kölesi, bir sirk temizlikçisi– hızla bir konsey topladılar. Karar çok çabuk çıktı. Kampı toplamalı ve *cuneus* biçiminde hücuma kalkmalıydılar.

Böylece iki kere (ikincisinde Romalı lejyonları bulundukları yere taarruza geçmişlerdi) bunu denediler. Fakat daha şimdiden

kölelerin bin kadarı ölmüştü. Ve bazıları, öldüğü söylentisi yayılan Gannicus için feryat ediyordu. Ve adamlar ok başı *cuneus* düzenini bozdular ve Romalı mızrakları karşısında tereddüde düştüler. İşte o zaman, Crassus, süvarisine köle kampına saldırı işareti verdi.

Ancak üçte bir kadarı çıkabildi köle mevzilerinde yaşanan arbedenin arasından. Ama süvari hücumu kendinden beklenen de yerine getirmişti. Kölelerin merkezi darmadağın olmuştu ve yaralı bir hayvan gibi, *cuneus*, göl kıyısı boyunca çarpışmayı sürdürmeye çalıştı. Bu süre zarfında Castus, lejyonunun kumandasını ele almış, soğukkanlı ve hızlı bir şekilde, dağılmaya yüz tutan Galyalıları bağırarak, küfrederek gayrete getirip *cuneus* mızrak başı düzeninde tutma çabasına koyulmuştu. Gannicus'ün öldüğüne inanıyordu ve içinde çok az umut taşıyan bir öfkeyle, bir planı olmadan dövüşmeye devam ediyordu.

Arkada Crassus'ün sayısı azalmış atlısı saldırıya geçmek üzere tekrar geri dönüyordu.

Ve, nihayet On Dördüncü Lejyon, üç başarısızlığın acısının intikamını almaya koyuldu. Köle *cuneus*ünün hamlesiyle lejyon, kuşatan bir makas biçiminde iki yana açıldı. Ardından kalkanlar indi; ufak tefek, esmer lejyonerler hızlı bir koşuyla kapandılar Castus'ün sarsılmış saflarının üzerine.

Galyalılar kılıcını savuran genç, güzel başlı ve ümitsiz önderlerini gördüler bir an. Sonra bir Romalı üzengisinin üzerine sıçradı ve onu saçından yakaladı ve Castus kılıcını savurup onu yere sermeye çalışırken, Romalı *gladius*unü hafifçe kaldırdı ve Galyalının boynuna özenle soktu. Sonra kılıcı geri çekti ve Castus'ün saçından asılarak bir daha sapladı. Baş neredeyse boyundan ayrılmıştı. Böylece Castus öldü. Ardından makas *cuneus*ün başına kapandı ve Galyalıların düzeni tamamen bozuldu.

Fakat yine de kama biçimindeki küçük kümeler hâlinde orada burada dövüşmeye devam ettiler. Bir süre sonra Romalılar geri çekildi ve *sagittarii* ve sapancıları kölelerin üzerine ok ve taş yağdırmaya başladı. Özellikle taşlar yağmur gibi iniyordu. Şimdi, uzun boyları ve beyaz göğüsleriyle, kadınlar da dövüşüyordu erkeklerinin yanında ümitsizce. İri yarı bir Galyalı kadın bir *pilum* ve bir Romalı kalkanı kuşandı ve kendisi de yere devrilmeden evvel dört lejyoneri hakladı. Bir diğeri, Brennus'ün kardeşinin kadını, genç ve hızlıydı; kollarında çocuğu, savaşın karmaşası boyunca koştu ve Romalı makasını bir noktasından yarıp çıktı. Neredeyse köy duvarının korumasına ulaşmayı başarıyordu ki, bir sapancı savurduğu, havada ıslık çalan ve kadının kafasını parçalayan bir gülleyle onu öldürdü.

Galyalıların ölüm halkasından haberleri yoktu. Cermenler bunu umutsuz vakitlerde kurarlardı ve şimdi de kurdular o ormanların büyük *schiltroun*larını. Bu düzen karşısında Romalı saldırıları bir süre için başarısız kaldı. Derken sayısal büyük üstünlük karşısında halkalar kırıldı ve lejyonerler keyifle katliama koyuldular. Fakat tam Crassus *schiltroun*ların arkasına yüklenmek üzere atını çevirdiğinde bir bağırtı yükseldi ve adamlar gözlerini yukarı çevirdiler. Ve tepelerin üzerinde parlayan yeni alemleri gördüler. Spartaküs'ün yılanlı alemlerini...

[v]

Crassus lejyonlarını yüz geri çevirdi; fakat Trakyalı dinç Bithynialılarını saldı onların üzerine. Romalı saflarına bir kama gibi daldılar; Spartaküs, elinde baltası, çarpışmaya bizzat önderlik ediyordu. Crassus, lejyonları sağlam hâlde çekebilmeyi hesap ederek, *bucinator*lerine geri çekilme borusu çaldırdı.

Fakat gladyatörün savaş becerisi karşısında hesapları bir kez daha altüst oldu. Spartaküs art arda köle sıraları gönderdi Romalıların üzerine. Her sıra sadece birkaç dakika savaştıktan sonra çark edip uzaklaşıyordu. Hiçbir birlik tutunamazdı bu tür bir saldırı veya bu tür bir taktik karşısında. On Dördüncü Lejyon dağılıp kaçmaya başladı, Trakyalıların amansız takibi altında. Romalıların geri kalanı uygun bir düzen içinde çekildi.

Muharebe Spartaküs'ün olacaktı, aynen bir vakitler Pyrrhus'ün olduğu gibi. On sekiz bin Galyalı ve Cermenin ancak üç bini sağ kaldı. Diğerleriyle beraber Castus de ölüp gitti; söylendiğine göre, Castus, Spartaküs'e âşıktı ve onu asla bilmedi. Ve Gannicus, gladyatörden nefret eden Gannicus, uykusunda öldürüldü.

Petelia'nın dağları

[1]

KÖLE ordusu yine dağların arasındaydı.

Fakat bu kez mevsim yazdı ve geri çekilinen yer, Mutina geçitleri değil, Petelia'nın çalılar sarkan bayırlarla süslü dağlarıydı. O kupkuru havada solmuş bitkiler, yürüyen kölelerin yorgun gözlerine, ateş almış yanıyor gibi görünüyorlardı. Gide gide Calabria'ya inen vadiler boyunca ilerleyen bu uzun, dağınık yürüyüş kolunu, tepelerinde dolanan leşçil kuşlar takip ediyordu. Köleler sürüklenen ayaklarla ve nefes nefese yürüyorlardı. Kuzeyliler yorgunluktan sendeliyor, dilleriyle kavrulmuş dudaklarını yalıyorlardı. Arkada, Trakyalı Lejyonu, Cermenler ve Galyalılardan arta kalan unsurların geri düşenlerini önüne katmış sürüyordu. Trakyalılar arada bir durup mızraklarına daya-

nıyor, sıcak yorgunu gözleriyle etraflarını saran dağları tarıyor, kendilerini olanca susuzluklarıyla üzerlerine atıp suyunu bitkin köpekler gibi dilleriyle yalaya yalaya içecekleri taze su pınarları arıyorlardı.

Spartaküs hızla dağların, önünde ıssız ıssız açılan içlerine doğru ilerlemeye devam ediyordu. Crassus'ün habercileri önlerinden gitmiş, onların emirleri üzerine yerleşimciler ürünlerini yakmış, sürülerini uzaklara götürmüş, tahıl stoklarını yerin ve gübrelerin altına saklamışlardı. Öfkelenen köleler arkalarında alevler içindeki çiftliklerden oluşan ve Crassus'ün onlarla sıcak temasa girmeden köleleri takip etmesi için gönderdiği *quaestor* Scrofas'a yol gösteren bir iz bırakıyorlardı.

Kleon, Trakyalı artçıların arkasından geliyordu; Castus ile Gannicus'ün firar edişinden sonra bu görevi üstlenmişti. Artık gladyatörlerin yazmanı ve konsey temsilcisi değil, sadece –ve aklına geldikçe dudakları alaycı bir biçimde büzüldüğü üzere– Özgür Lejyonların bir hadım generaliydi. Onunla birlikte bu sıcağa iyi dayanan Bithynialılarla Mısırlılar, farklı cinsten atlara biniyorlardı. Bu hayvanlar *Italiot* midillileri, Cisalpine Galya'nın iri yapılı atları ve on tane de hafif Arap atıydı ve hepsi şuradaki bir çarpışmada, buradaki bir akında veya oradaki bir yağma harekâtında ele geçirilmişti. Arada bir durup dönüyor, batı yönündeki vadiler boyunca arkayı inceliyorlardı. Fakat Scrofas duygusuz ve ihtiyatlı bir komutandı; onları yaz sıcağının gözüne ve Calabria kıtlığının ortasına sürerek, köle artçılarının *stadium*larca arkasından geliyordu.

Ve Kleon, içinde bulundukları belalı durum karşısında alaycılığı artık yumuşamış hâlde, Trakyalının kendileri için ne planlar kurduğunu merak ediyor ve onun bu maceranın sonunu bilip bilmediğini düşünüyordu. İki kez Roma üzerine yürümeyi planlamış, iki kez de başarısız olmuştu. İkinci seferinde,

Galyalılarla Tötonların kaçışından sonra bile, hâlâ efendilerin şehrinin üzerine yürüyebilirlerdi; kendisi ile Yahudi bunu yapması için ısrar etmişlerdi Spartaküs'e. Crassus'ün kaçakları yutmasına izin verilebilir ve o onları yutarken, Özgür Lejyonlar da Roma'nın üzerine çullanıp korunmasız şehri yutabilirdi. Fakat Spartaküs bunu reddetmişti. "Kuzeyli halkından ne kadarını kurtarabilirsek kurtaracağız. Onlar uzun süre bizim yanımızda savaştı."

Böylece zoraki yürüyüşle ikinci göl savaşı mahalline gelmiş ve Spartaküs'ün vaat ettiği kurtarmayı gerçekleştirmişler, bu şekilde de Roma hedefine ihanet etmişlerdi. Sonra da ver elini Calabria'nın dağları... Ne tarafa? Nereye?

[11]

Spartaküs öncülerine büyük, terk edilmiş bir çiftliğin binalarının etrafında mola verdirdi. Başka zaman olsa, civarda yüzlerce köle kan ter içinde çalışıp Calabria buğday hasadını gerçekleştiriyor olurlardı. Kölelerin kondukları kulübeler, paslı zincirleriyle, yıkık ve bomboş hâlde duruyordu. Bir tanesi hariç... Onun içine bakan köleler çürümüş bir ceset gördüler. Açlıktan ölüme terk edilmiş bir köle... Belki orada unutulmuş, belki de kasten bırakılmış... Spartaküs plantasyonun etrafını bizzat dolaştı ve köle kulübelerini gözden geçirdi; sonra bu dağların arasına getirdiği, yürümekten ayakları şişmiş, paçavralar içindeki ordusuna baktı. Batiates'in çukurlarından ilk fırlayıp çıktıkları o geceden beri o kadar çok sayıda tuhaf maceranın önünde yürümüştü ki...

Yüzlerinde güneş ve rüzgâr ve yağmur, savaşa ve yaralara ve açlığa göğüs germişler, Mutina'nın ve Rhegium'un karına, Petelia tepelerinin vücutlarında kabarcık kabarcık su toplatan

sıcağına katlanmışlardı; fakat bütün bunlar, her şeye rağmen, bu çürüyen kulübelerde yaşamaktan, ayaklanma öncesindeki o kamçı darbeleri, umutsuzluk ve sırılsıklam nefret dolu hayattan daha iyiydi. Ve büyük köle liderinin içinde, bir kez daha, tutkulu bir –önderlik ettiği köle ordusuyla– özdeşlik duygusu yükseldi. Onlarla bir olduğu, onların hayatlarında yaşadığı, onların yorgunluğuyla yorulduğu, onların umutlarıyla coştuğu duygusu... Onun planlarını *tribunus*leri sorguluyordu; asıl ordu hiç yapmıyordu bunu. Gannicus ya da Castus gibi kaçaklar, yalanlar ve süslü laflarla onları yanlış yöne yönlendirmediği sürece... Ve artık bunun nedenini bildiğine bütün kalbiyle inanıyordu. Yürüyüşlerinin ve planlarının hiçbiri sadece ona ait değildi; onlar çok sayıda zihinde, Rhegine setinin orda açlıktan kıvranan, soğuktan titreyen zenci kölenin, kanayan topuğuyla tollaya topallaya yürüyen Trakyalı çobanın, Trakyalı serfle zafer ve yenilmezlik uğruna tartışan Bithynialı taşıyıcının içlerinde yeşeren belli belirsiz iradelerin ruhundan çıkıyorlardı. O, çok sayıda insan adına çıkan bir sesten, sessizliğin sesinden başka bir şey değildi.

Ve bu Calabria içlerine yürüyüşleri sırasında, Özgür Lejyonların artık İtalya'yı asla fethedemeyeceğini açık bir biçimde tespit ederken de, ordunun bulanık zihnine sözcülük eder gibi davrandığının farkındaydı. Galyalılarla Tötonlar bir kalıntı hâlindeydi; diğerleri Orta Denizlerin adamlarıydı. Eğer Brindisium'a ulaşıp da iyi bir plan ve ani bir saldırıyla kenti ele geçirirebilirlerse, belki onları İtalya'dan götürmeye yetecek kadar gemi bulabilirlerdi orada.

Ve sonra perde kapandı; onun ötesini göremedi.

O gece Kleon ve Gershom'la konuştu. Üçü birlikte yemek yediler; yemekte mısır ve oğlak eti vardı ve onlara hizmetçi Mella hizmet etti. Scrofas'tan hiçbir iz yoktu. Özgür Lejyonların he-

nüz yeterince yiyeceği vardı. Hava onların ateşlerinden yükselen dumanlardan maviye çalıyordu ve taze, pis insan kokularıyle doluydu. Kleon diğer ikisine baktı.

"Sadece üçümüz sağ kaldık! Noladaki kalabalık konsey toplantılarını hatırlıyor musunuz? Aslında kalabalık olmaları dışında pek az şey hatırlıyorum onlara dair; lakin söylediklerimiz ve yaptıklarımız da giderek bulanıklaşıyor zaten." Bir süre derin düşüncelere daldı; sonra güldü. "Aynen bu öykünün, kölelerin ayaklanma öyküsü olarak anlatılacağı zamanlarda, bulanık ve karmaşık bir hâl alacağı gibi... Yürüyüşlerimizi karıştıracak, isimlerimizi unutacak ve Gannicus'ü sadık bir kahraman, Gershom'u Marsala'dan gelen yoldan çıkmış bir Galyalı yapacaklar! Şairler ve hikâye yazıcılar yine de anlatacaklar onu. Belki her biri içine kendi aşklarını ve nefretlerini yerleştirerek, bizi de sadece onların gölgede kalan sakileri hâline getirerek... Anlattıkları öykülerde her şeyi bulandıracak, her şeyi karmakarışık edecekler. Öykülerine köleleri ayağa kaldırdığımız o baharla başlamak dışında... Ve tüm geriye kalan, bir rüya ya da bir yalan olacak."

"Beni bir Romalı yapmasınlar da," dedi Gershom ben Sanballat, "istedikleri yalanı söyleyebilirler."

Ardından *strategos* onlara Brindisium'u ele geçirme planını anlattı ve Gershom, sakalını tarayarak onayladı.

"Bu sana en baştan önerdiğim şey, Spartaküs. Ve sen şimdi öğüdümü tutuyorsun ve eskiden olsa, kendi bilgeliğime vurgu yapıp senin bu konudaki eksikliğine tepeden bakarak keyfini çıkarırdım. Lakin..."

Kleon o küçümseyici, karanlık gülümsemesiyle ona baktı.

"Lakin ne, Bithynialı?"

"Lakin *strategos* bu konuda haklıydı, İskityalı. Daha önce Roma'yı, tüm İtalya'yı fethedebilir, Spartaküs'ün kumandası al-

tında efendileri alaşağı edip bir köle krallığı inşa edebilirdik. Ya da senin cumhuriyetini... Şu ne efendi ne de köle bulunan... Gel gör ki, bir iblis bize karşıydı."

"Ne tanrılar vardır, ne de iblisler. Sadece sağı solu belli olmayan kader vardır."

"Tek bir Tanrı vardır," dedi Gershom inançla. "Fakat o da sadece Yahudilerindir."

O zaman Spartaküs garip bir söz etti; gözleri uzaktı. "İnsanların içinde bir Tanrı vardır. Ama bilinmeyen bir Tanrı..."

Sonra bir süreliğine bir sessizlik çöktü üzerlerine. Ta ki, Trakyalı ortalığı hareketlendirene kadar. "Şafakla yola koyuluyoruz. Bithynialıların durumu nasıl?"

"Oldukça kötü. Fakat yiyecekleri var."

"Trakyalıların da var bir miktar. Ya senin Galyalıların, Kleon?"

Grek acılığı eskide kalan o çarpık gülümsemesiyle baktı.

"Bir hadımın kendilerine liderlik etmesinden şaşkın vaziyette ilerliyorlar. Sanırım, onların isim koymakta aşırı nazik davrandıkları bir görevde başarısızım. Muhtemelen, Ana Tanrıça'yı dölleme... Bu gerçekleşmezse, kadınları kısır kalacak."

Gershom homurdanarak doğruldu. "Öyleyse onların tam da bir hadım *tribunuse* ihtiyacı var. Kadınları, Özgür Lejyonların oluşturulduğu günden beri köpekler gibi yavruluyorlardı."

Ve Grek, Galyalı saflarının oraya döndü ve üzerine ince bir pelerin örterek uzandı. Ve Galyalılar onu kendilerine lider bildiler; zira efendiler tarafından erkekliği elinden alınacak biçimde sakatlansa da, bilge bir adamdı o.

Kadeşli Gershom lejyonuna, yine çocuk yüklü Judith'in çadırına döndü. O geldiğinde kadın uyandı ve hafif kambur vaziyette, gidip erkeğine şarap getirmek üzere kalktı. Fakat Gershom onu oturttu ve içtiği şarabı onunla paylaştı. Ve karnındaki çocukla irileşmiş kadınına baktı, kızgın, müşfik gözlerle.

"Dinlen, kadın; zira yarın şafakla yola çıkıyoruz."

Nereye olduğunu sordu kadın ve o hiçbir şey demedi. Sonra Judith şöyle dedi: "Judaea'yı bir daha görebileceğimizi sanmıyorum, Gershom. Doğmamış çocuğumuzu da... Fakat yine de rahmimin senden meyveye durmasından memnunum. Seninle yan yana uzanıp yatmaktan memnunum. Öldüğümüzde tapınakta arkamızdan dua okuyacak bir erkek evlat olmasa da..."

Sonra Gershom, onun yüzünden, karnı yüklü bir kadının beklentilerini okudu. Ve hiçbir karşılık vermedi ve uyumaya çalıştı. Ve kadın onun yanına uzandı, fakat uyumak için değil. Uzun süre, Spartaküs'ün kampı üzerinde yankılanan gecekuşlarının çığlıklarını dinledi.

Gladyatörün gözü de uyku tutmamıştı. Ve yine tuhaf bir arzuya kapılarak yalnız başına dolanmaya çıktı (zira Ialo, Lucania Gölü'nün orada ölmüş ve kendine başka bir muhafız da seçmemişti) ve daha önce kölelerin yattığı, harabe halindeki kulübelerin arasından yürüdü. Ve diğer kölelerin yaşadığı tüm acıları ve tüm gözyaşlarını ve aşırılan bir anlık yabani rahatlığın tüm keyfini hissetti yüreğinde. Ve efendilere lanet okudu, fakat nefret duymaksızın. Ve çiftlik evindeki odasına geri döndü. Ve hizmetçi Mella'yı kendisini bekler buldu orada. Petelia tepeleri arasında yürüyerek geçen bir günün ardından yorgun, esmer ve narin...

Fakat şimdi ona aylardır ilk defa gören gözlerle bakan gladyatör, onun artık çocukluktan çıktığını, birkaç yılda bir kadın hâline geldiğini gördü. Yırtık tüniğinin altından, genç kadının göğüslerinin tomurcukları, kırmızı ve tatlı, öne doğru fırlamış, zayıf boynu dolgunlaşıp yuvarlaklaşmıştı. Hazır bekleyen yüzünün etrafını saran saç bulutunu ve kendisine bakan kızın gözlerini gölgeleyen şaşkınlık bulutunu gördü.

Kızı kendine doğru çekti; bir şaşırma hıçkırığıyla birlikte geldi kız. Elleri yaz sıcağında tomurcuklanmış o bahar çiçeklerini, onun varışını bekleyen o kavisli arzu tomurcuklarını sararken Özgür Lejyonları unuttu gitti genç adam. Ve ufak tefek Siculi hizmetçi yine hıçkırdı. Bedenine bir tanrının eli değmiş gibi... Ve Spartaküs alıp yatağına götürdü onu. Ve gözlerinden yaşlar boşandı kızın, genç adamı öper ve onun pençelerinde delice bir sarhoşlukla ürperirken. Ve tüm gece orada yattı, Tanrı yanı başında. Ve doyumu ve hazzın içinde eriyen acıyı ve öylece uykuya dalmayı bildi. Ve genç adamın başı onun göğsünde, birlikte uyudular. Ta ki, şafakla *bucina* sesi onları uyandırana kadar...

[III]

Fakat Scrofas hiç rahat, huzur verme niyetinde değildi onlara. Temkinli bir kumandan olsa da, ona öyle geliyordu ki, bu dağların arasına çekiliş, hızla bir bozguna dönüşmüştü. Köle ordusu iki kez çark etmiş, üç çeyreklik bir çember kavisi çizerek tekrar Petelia tepelerinin çıkışına yaklaşmıştı. Avının paniğe kapılmış bir hayvan gibi davrandığına kanaat getiren Scrofas, onu hemen peşinden takip ediyordu.

Sıcak daha da beter bir hâl aldı; o kadar ki, Galyalılarla Tötonlar onun şiddetiyle yarı baygın bir vaziyete geldiler ya da yolda öteye beriye dağılıp Scrofas'ın *velites*i tarafından doğranmaya başladılar. Fakat doğulu ve Afrikalı köleler, şişmiş ve yorgun ayaklarına rağmen, güneşin gülen yüzünden memnundular. Düzensiz sıralar halinde yürürken, yüksek sesle uzun, feryatlı şarkılar söylüyorlardı. Uzun yürüyüş kolları akşam sisinin içine dalıyordu. Spartaküs büyük, beyaz aygırının dizginlerini çekip adamlarına bakıyor, onlar önünden geçerken, yüreğinde

yeni bir şefkat burkulmasıyla, kölelerin sesine kulak veriyordu. Kleon'a da asla unutulamayacak bir şey gibi görünüyordu bu.

Onlar, köle ordusunun diğer mensupları, Petelia Dağları arasında iki kere dönüp geri geldiklerinin farkına varmamışlardı; fakat hem Kleon, hem de Gershom ben Sanballat bu durumu biliyorlardı. Ve şimdi nihayet bunun nedenini de öğrenmişlerdi Spartaküs'ten.

Scrofas bu nedenden tamamen habersizdi. Köle yürüyüşü her geçen gün daha da hızlanırken, o da takibini hızlandırdı. Crassus hâlâ Lucania'daydı; arkadan daha yavaş bir biçimde geliyor ve gladyatörü sonunda köşeye kıstırıp onunla hesaplaşmak üzere takviye kuvvet topluyordu. Fakat ya gladyatör dağlardan çıkıp Licinius'ün kampını geçer ve son bir ümitsiz saldırıyla Roma'nın üzerine yüklenirse, o zaman ne olacaktı?

Bu düşünce, Scrofas'ın dolgun, sarı yanaklarını iri ter damlalarıyla süsledi. Süvarisini, peşlerinden yetişip onlara saldırması için kölelerin üzerine gönderdi.

Atlılar öğle sonrasının pırıl pırıl, billur gibi havasında gözden kayboldular. Dağlar esintisiz yükseliyordu. Gökyüzünde tek bir bulut yoktu. Yükselen toz, lejyonerlerin sızlayan ayaklarının etrafında deniz köpüğü gibi oynaşıyordu. Bu sırada Spartaküs kuvvetlerinin Trakyalı Lejyonu, Romalı süvarisini tuzağa düşürerek adı sanı bilinmez, dar bir geçidin gerisine sürüp dağıtmış; sonra geri gelerek bu geçitte garnizon kurup Scrofas'ın gelişini beklemeye başlamıştı.

Spartaküs, kendisi geride Bithynialılar ile Galyalı ve Cermen kuvvetlerinden arta kalanlarla birlikte beklerken, Gershom'u komutan olarak öne gönderdi. Yahudi, geçidin kenarındaki kayalıkların üzerine öbek öbek büyük taşlar yığdırdı. Sonra Trakyalılara kayaların arasına yatmalarını emretti ve boru işaretini beklemeye başladı.

Vakit öğleyi biraz geçerken Scrofas'la lejyonları Petelia Dağlarının arasında uzanan o isimsiz, alçak geçide ulaştılar. Geçidi tırmanmaya başladıklarında, tüm etraflarını vahşi bir bağırtı sardı; kölelerin gayrete getirme çığlığıydı bu:

"*Libertas* (özgürlük)! *Libertas*!"

Scrofas'ın atı, binicisi üzerindeyken, yuvarlanan bir kayanın çarpmasıyla öldü. Dağlar sanki ilerleyen Roma kuvvetlerinin üzerine kaya kusuyordu. Yuvarlanan taşların çıkardığı tozun arasından, Yahudi, kuvvetinin yarısını ileri sürdü.

Hiçbir şey karşı koyamazdı bu saldırıya. Köle boruları Trakyalıları geri çekilmeye çağırdığında, Romalıların yarısı dağılıp kaçmaya başlamıştı. Yine de, kendine yeniden bir at bulan Scrofas, bağıra çağıra lejyonerlerini yeniden sıraya soktu ve *sagittarii*sini ileri gönderip köleleri mevzilerinden sökmeye çalıştı.

Fakat kayalar koruyordu onları. O zaman Scrofas, yorgun On Beşinci Lejyon'u sürdü köle mevzilerinin üzerine. İki kez saldırıya geçtiler. Fakat ikinci seferinde daha ölçülüydüler; zira Scrofas'a, dağın sağ yanını dolanan bir yol olduğu ve onun sayesinde kölelere arkadan saldırabilecekleri haberi gelmişti.

Scrofas elindeki İkinci Lejyon'u bu görev için gönderdi. Gün akşama dönüyordu. Derken, Trakyalıların pusuya yattığı geçidin arka tarafında, vahşi bir bağırtı ve çatışma sesleri yükseldi. Scrofas'ın İkinci Lejyon'u vadide, geçidin arkasında bekleyen gladyatörler tarafından tuzağa düşürülmüştü.

Bu Gershom ben Sanballat'ın beklediği işaretti. Trakyalıları yerlerinden doğruldular ve dipdiri hâlde, On Beşinci Lejyon'un tereddüt yaşayan saflarına doğru hücuma geçtiler. Scrofas günün kaybedildiğini anladı ve tepeler boyunca kaçmaya başladı. Crassus'ün kampına varana dek de durmadı.

Dağların ardında bekleyen eyalet *preator*ünün kampına, tüm gece boyu, bozguna uğramış lejyonerleri gelip durdu da-

ğınık gruplar hâlinde. O, Spartaküs kuvvetlerinin faka bastırıldığı haberini almayı umuyordu; fakat bunun yerine, kölelerin bir çarpışmadan daha zaferle çıktıklarını, galiplerin kamplarını savaş alanına kurduklarını ve ölü Romalı atlarının etlerini midelerine indirdiklerini duydu. Ve bir kez daha bir korku dalgası kapladı Crassu'ü.

Bu gladyatör yenilmezdi. Onun, dağlardan tekrar Roma üzerine yürümesi mümkündü.

Crassus geri çekilme hazırlıkları yaptı.

Aygır

[1]

AYNI gece, savaş alanının yanı başındaki kölelerin kampı boyunca, o sıcak İtalya yazının ilk yağmur damlaları düşmeye başladı yere. Karanlıklar içinden gelen yumuşak bir fısıltı, hafif bir hışırtı... Parlayan, yarı şeffaf, beyaz peçeler... Dudakları kupkuru köle ordusu onun gelişiyle birlikte hareketlendi. Yağmur öylesine hafifti ki, yanan ateşleri azaltamadı bile. Adamlar ağızları açık vaziyette uzanıyor ve bedenlerini bu ılık yaz yağmurunun okşamalarına açıyorlardı. Ve yaralılar inleyerek uzatıyorlardı ellerini ona, yaz gecesinden kopup gelen bu yağmur çiseltisine.

Ve tepeler canlandı. Ve ölmeye yüz tutmuş bitkiler kaldırdılar başlarını. Ve yeryüzü geyrete gelip taze kokular salmaya başladı, yeni ve beklenmedik bir yaşamla canlanarak, yağmurlu karanlıkta uyanıp hareketlenerek. Ve hafif bir esinti geldi yağmurla beraber; onu alıp doğuya, Scrofas'ın darmadağınık kaçtığı yöne doğru götürdü. Ve bu rüzgârla bir koku gelip kölelerin

gırtlaklarına sarıldı; öyle ki, sarhoş gibi konuşmaya başladılar ve vahşi, tuhaf kahkahalar kopardılar. Ve derin düşüncelere dalma anları çevik hareketlere, şarkılara, bağırıp çağırmaya ve büyük laflara bıraktı yerini. Efendilerin büyük ordusu, geçitlerin ötesinde, Roma'nın koruyucu kanatları altında yatıyordu. Efendiler mi?

Kimdi efendi olan?

Kimdi iki yıldır bacaklarını ayırıp İtalya'nın üzerine bir Tanrı gibi binen? Hangi ordu dayanabilmişti yılan alemlerinin saldırısı karşısında? Köleler ağlaşıyor ve salya sümük lanetler savuruyor, ölü atların etlerini koparıp yağmurlu gecenin içinden ışıksız doğuyu süzüyorlardı. Efendilermiş...

Efendi olan kendileriydi! Onlar, köleler... Cumhuriyet ordularını çarpışma çarpışma üstüne yenenler onlardı. Efendiler... Onlar, *stratego*s kendilerine doğru döndüğünde tabanları yağlayanlardı! Ve delice bir gurur duygusu sardı köleleri ve artık dağların arasından ilerlememeye ant içtiler. İtalya onlarındı; onların gelip kendisini almasını bekliyordu. Ve kılıçlarını biledi̇ler ve kuru dudaklarını yaladılar. Tüm tepeleri canlandıran hafif bir esinti okşuyordu yüzlerini.

Ve köle ordusunun kadınları, yüzlerinde aynı yağmuru, yüreklerinde aynı düşünceleri hissettiler erkekleriyle. Tüm yarımadayı ayaklarının altına alıp enine boyuna tepmişlerdi. O onlarındı, onların. Bitmez tükenmez yolların cefasını, meşakkatini çekerek elde etmişlerdi onu. Yaralanmaların, ölümlerin, doğumların cefasını, meşakkatini çekerek... Ayaklanmanın o karın savurduğu, güneşin kavurduğu kamplarında sürüyle çocuk doğmuştu. Efendiler, efendi olan onlardı. Paçavralar içinde ve aç karınla yürüyen efendiler... Ve emekleyerek dışarı çıkan, hevesli, küçük elleriyle yağmuru yakalamaya çalışan ve onun dokunuşlarıyla gülen çocuklarına baktılar. Ve öfkeli, ateşli,

gözlerini yaşartan bir şefkat duygusu sardı köle kadınlarını. Diğerleri, onlar, kendilerinin –Özgür Lejyonlar Roma'nın üzerine bindiğinde elde edecekleri güneş, güvenlik ve yurttaşlık unvanı için– katlandıklarına asla katlanamazlardı.

*Strategos*un yine geri çekileceği, dağların arasından ilerleyip bir limana, Brindisium'a gidecekleri ve burada bulacakları gemilerle İtalya'dan ayrılacakları söyleniyordu. Çekilmek ve fethetmiş oldukları bu toprağı terk ederek fethedilmemiş bir yere gitmek mi? Bazıları Brindisium'un adını dâhi duymamıştı. Bir kısmı onun Mutina'dan bile uzak, dünyanın öteki ucunda bulunan büyük bir kent olduğunu sanıyordu. Ve onları saran öfkeyle, gece boyu bir araya gelerek ve toplantılar yaparak, Crassus'ün doğu dağlarına aşağı getirdiği büyük orduya karşı bir nefret ve tiksinti birliği yarattılar. Tepeden tırnağa nefret ve korkusuzluktular. Kurtların peşinden sonunda karlı bir yola girmiş, yüreği bu hayvanlara karşı nefret ve öfkeyle dolu, yırtıcı pençelere aldırmadan onları doğradıkça doğrayan bir adam gibi... İşte kölelerin ruh hâli de böyleydi; onlar savaşmaya hazırdılar.

Ve Brennus'ün çılgın kardeşi, bütün gece köle hatlarının arasında dolaşıp efendilerin üzerine yürüdüklerini, artık saklanmayacaklarını ve geri çekilmeyeceklerini haykırarak köleleri ateşlendirdi. Onlar yenilmez değil miydiler? Ve onlara çarmıhtaki Brennus'ü anlattı ve ha bire yaşanan geri çekilişler sırasında arkadan yakalanıp ağaçlara çivilenen ölülerini hatırlattı. Ve Lucania Gölü kıyısındaki kıyımı anımsan Galyalılar öfkeyle haykırdılar. Ve Trakyalılar bile, uyumaya giderlerken, savaşacaklarına dair büyük yeminler ettiler.

Ve tüm köle kampı uykuya daldı; ne idüğü belirsiz bir şarapla sarhoş olan adamlar karanlık bir vakitte diğerlerini uyandırdılar. Uyananlar dişlerini gıcırdatıp kılıçlarını daha yakınlarına

koydular. Hararetli bir huzursuzluk ve vahşi bir şefkatle yatıyorlardı kadınlarının yanında o gece. Ve gece devam ediyordu.

Kleon yatağında döndü; nemli rüzgâr hararet vermişti. Dışarıda, kampın sessizliğini gözledi, gözleri ışıksız doğuya uzanarak. Crassus? Ona tattırabilecekleri en büyük yenilgiyi tattırmışlardı; bunu bir daha yapmaları mümkün değildi. Grek kalkıp bir meşale yaktı ve bir kutunun içinden iki yazı tomarı çıkararak görmeyen gözlerini onlara çevirdi. Bunlar Platon'un *Devlet*'i ile kendi *Lex Servorum*'uydu. Ve içinde onları tekrar gözden geçirme arzusu doğdu; fakat gözleri kısa süre sonra yorgunluktan bulanmaya başladı ve yazıları kaldırdı ve meşaleyi söndürdü ve yattı.

Savaşmalıydılar. Dağlara dönmek mümkün değildi ve *strategos*un kafasında -Scrofas'ı tuzağa çektiği zaman planladığı gibi- kolay ve güvenilir bir yol yoktu. Savaş... Aynen insanların yağmura ve güneşe ve güçlerini yiye yiye tüketen şu obur dünyaya karşı verdiği gibi... Nefret... Aynen insanların karanlıktan ve soğuktan, acının deliciliğinden ve kıtlıktan ve ölümden ettiği gibi... Ve bir an aklından kendi eski fikirleri geçti. İnsanlara hevesle anlattığı ve artık pörsüyüp giden... Ve dönüp uykuya daldı, kalbi kırık.

Ve yağmur geceyi yıkamaya devam etti.

Kadeşli Gershom, doğum yapma vakti iyice yaklaşmış Judith kadının yanı başında uzanmış hâlde, onun sesini dinliyordu. Ve sakalını taradı seğiren parmaklarla; nefretle ve giderek artan bir öfkeyle, geçitlerin ardında bekleyen canavarı düşündü. O canavar ki, daha doğmamış olanı parçalayıp midesine indirecekti... O canavar ki, o onları öldürmeden, onlar onu öldürmeliydi... Uyu şimdi, fakat yarın...

Ve Titul az uyudu o gece. Ara ara kestiriyordu *velites* komutanı; gözleri, uzakta, boğazın öteki ucunda görünen Crassus'ün

kampının nöbetçi ateşlerindeydi. Zihninden, Kokolkh'un bir yüksek rahibi –kendisi– tarafından öldürülen, işkence edilen efendiler ve Roma kentinde, üzerinde dumanlar tüten altarlar geçiyordu. Ve kalın dudaklarını yaladı ve ertesi günü bekledi.

Ve yağmur yağmaya devam etti; Calabria'nın düzlüklerine ve Lucania'nın üzüm bağlarına varana dek Petelia ve tepelerinin üzerini saran hafif, yumuşak bir çarşaf gibiydi. Ve yeryüzü onun gelişiyle silkinip uyanmıştı.

Ve Spartaküs deliksiz bir uyku çekti. Tamamen boşalmışlığın uykusu...

[11]

Fakat gün doğmaya yakın uyandı. Aniden uyandı. Bedeni öfkeyle yüklüydü. Çadırın karanlığında, elleri, yanı başında uyuyan Siculi hizmetçinin boğazını buldu ve boğazındaki ölümcül azapla kız da uyandı ve onun ismini haykırdı. Spartaküs'ün elleri gevşedi karanlıkta; bir iç çekip "Rüya gördüm," dedi. Ve yan yana sessizce uzandılar. Ta ki gözleri karanlıkta bir miktar görebilene kadar... Ve Mella tekrar uyudu; fakat Petelia geçitlerine inen sabahın hafif pırıltısını seyreden gladyatörü uyku tutmadı.

Rüyanın külleri dudaklarındaydı hâlâ; fakat yangını sönüp gitmişti. Öfke yüreğini tamamen terk etmişti. Artan ışıkta göğsündeki başa baktı ve parmakları Siculi hizmetçinin saçlarında dolaştı hafifçe. Ve uykusunda ağlayan kızı, kendisi de ağlayarak –ve onun ağladığını bilmeksizin– yatıştırdı. Ve Spartaküs şafağı bekledi.

Ve Mella tekrar uyandığında, şafak hâlâ tam sökmemişti. Ve Spartaküs rüyasında gördüğünü anlattı ona; kızı, Roma kurdu sanmıştı.

"Halbuki ben yılanın eşiyim."

Spartaküs kızın gözlerine baktı ve onlardaki temizliği gördü. Ya da hüznü... Tüm köle sevinçlerinin arkasında yatan o firari kederle sarmaşmış hüznü... Fakat ondaki, çiçeğe durmuş gençliği de gördü. Bu çiçekleri kendisinin derlediği, onların ziyan olup gitmedikleri geçti aklından. Ve kızı yana doğru bırakıp çadırın girişine doğru yürüdü. Bu arada kız da kalktı ve ona et ve süt hazırladı.

Uyanan dünyaya, onu gören gözlerle nadiren bakmıştı kayıp gladyatör. Hayatı boyunca hep aşağısına veya ilerisine bakmışlardı onun. Trakya'da geçen günlerde av bulma umuduyla... Batiates'in köle çukurlarında zincirler içinde uyanarak... Büyük Özgür Lejyonların yürüyüşleri sırasında İtalya'yı arşınlarken... Fakat şimdi, alışılmadık biçimde, ağaran güne bakıyordu. Ve manzaraya bakarken bir şey onu olduğu yere çiviliyor, içini sükûnetle dolduruyordu: gökyüzündeki renklerin oynaşması.

Soğuk ve solgun ve mavi gökyüzü... Ve altında dünya... Fakat artık bu solgunluk, gözlerinin önünde, körlemesine kırmızının içine dalarak gittikçe yok oluyor, altın rengi güneş kırmızı zirvelerin üzerinde taşkınlar yaratıyor, gökyüzünün mavisi kanlı çizgilerle yarılıyordu. Acelesi varmış gibi gittikçe hızlanarak yeni gün geldi ve gladyatörün seyrettiği Petelia tepelerindeki küçük sis halkalarına can verdi. Gece bu yükseklikleri mesken tutmaktan hâlâ tam olarak vazgeçmiş değildi. Fakat güneşin gelişiyle birlikte, gölgeler, karanlıktan mızraklarla geri çekildi. Yerden hafif bir sis kalktı; yavaş yavaş yeryüzünden, gece boyu yağan yağmurun ıslaklığıyla parlayan kayalardan, ağaçlardan, büyük koyaklardan yukarı yükselip gitti.

Ve ardından, Spartaküs, öylece durup kulak kesilince, uzaktan, kaderine bırakılmış bir *horreum*dan gelen horoz sesini işitti. Yüksek, tiz ve gelen günü delip geçen... Hayvan iki kez öttü ve ardından sessizlik hâkim oldu. Şafağı yaran o çığlıkla uykudan

uyanan köle kampının artık duyulmaya başlayan gürültüleri dışında...

Fakat yine o nemli rüzgâr çıkageldi ve gladyatör esintinin taşıdığı kokuları içine çekti ve gördüğü rüyanın rahatsızlığı tekrar yakaladı onu. Ama o bir rüyadan başka neydi ki? Efendilerle son hesaplaşma için Brindisium yolundan dönmek... Artık, sabahın bu soğuk maviliğinde, açıkça ve soğukkanlı bir biçimde, bitmiş, tükenmiş, yorgun, yürümekten ayakları şişmiş, kılıçları körleşmiş, cenahları koruyacak atlılardan yoksun, sapanları için güllesi olmayan, *sagitarii*si oksuz lejyonlarıyla gireceği felakete uğrama riskini görüyordu. Felaket...

Fakat güneş gelmişti, ve de rüzgâr. Ve Spartaküs'ün içinde yine o karanlık, vahşi duygu, önderlik ettiği, kampta heyecanla etrafına toplanan, son iki yılda İtalya'nın yarısını çiğneyip geçen, sessiz, fakat dile getirmedikleri arzuyu yüreğinde hissettiği kölelerle mistik ayniyet duygusu yükselmişti. Tükenmiş, şiş ayaklı bir orduyla mı? Ama kurt oradaydı işte; ve artık bu efendileri yenme dışında, oradan ayrılıp gitmeleri mümkün değildi.

Gökyüzü kan olup yağdı karanlık bir an. Başını kaldırıp yukarı, ona baktı. Kasvetli, hülyalı gözlerle... Ürkünç, soğuk, ama hiddetli ve kederli... Ve sonra Siculi hizmetçiye döndü; kız onun ayağını koyduğu taburenin yanına diz çökmüştü.

Fakat döndüğünde, bir başka hâle bürünmüştü. Kızın kendisine karşı duyduğu aşka ve korkuya bulanık düşüncelerle, bulanık gözlerle bakarken kız onun genç olduğunu gördü. Ya da ona öyle gelmişti; *strategos strategos*tu, ne gençti ne de yaşlı! Ve Spartaküs, berrak, parlak gözlerle gülümsedi kıza; ona doğru bir avcı gibi ilerledi ve onun yanına oturdu ve birlikte yemek yediler. Ve kız da tüm kampı saran merak duygusunu taşıyordu ve ona planının ne olduğunu sordu.

Ama onda tuhaf bir hâl vardı. Trakya'daki yıllarından söz etti. Sabahları ormanları taramaktan... Özgür veya Romalı lejyonlardan çok daha önce gördüğü lejyonları ve onlar akşam üzeri, kuzeye doğru ilerlerlerken, adamların bedenlerinden ve uzun sorguçlarından yansıyan ışığı şimdi nasıl hatırladığından... Ve kıza, aklında Sicilya'dan bu tür manzaralar kalıp kalmadığını sordu. Kız kalmadığını söyledi. Tek hatırladığı, bir bulut ve puslu bir hayalden ibaretti. Ve kız büyük bir merakla dinliyordu onu; gözleri ona dikiliydi. Ve gladyatör başı ellerinin arasında, sessizce oturmaya başladığında, kurutulmuş mısır kızın boğazına takıldı ve kız onu yutamadı. Fakat Spartaküs başını kaldırıp tekrar ona baktığında, kız yine onun ne kadar genç olduğunu gördü. Ve sonra kız, onun kesinlikle bir Tanrı olduğunu düşündü ve korkuyla titredi; daha önce onun tarafından tenine arzuyla dokunulmuş olsa da, onun kudretinden dehşete kapıldı. Ve o gülümsedi kıza ve onu öptü ve kalktı ve zırhına bakındı.

Ve "Sanırım işin sonu geliyor, Mella," dedi. "Eğer böyleyse, bıçağın var." Ve kıza teşekkür etti. Ve onun kendisine iyi hizmet ettiğini belirtti. Ve sonra gözleri yediği yemeğin kırıntılarına takıldı ve ağır ağır, sanki zihninde bazı hatıralar canlanmış gibi, Tanrıların şerefine içki dökmeyi unuttuklarını söyledi. O, bu dağların arasında ve dünyada ne kadar Tanrı varsa hepsi için yere bir miktar mısır saçar ve biraz da şarap dökerken, onun daha önce hiç böyle bir şey yapmadığını bilen kızın gözleri kocaman kocaman açıldı.

Ardından kız, onun zırhının tokasını taktı ve ona bir atlı kalkanı olan parlak kalkanını getirdi; fakat o bunu bırakıp yerine ağır bir Samnit kalkanı aldı. Bu kalkan yaya savaşçılar için yapılmıştı. Spartaküs kalkanın kayışlarını kontrol etti ve onlara yağ sürdü. Ve Mella onu koluna iyice rapt edebilmesi için bir

çift kayış daha getirdi. Ve Spartaküs baltasını sağ eline aldı; sol kolunun altına da bir *gladius* taktı.

Ve Mella onun kendisini daha şimdiden unuttuğunu fark etti.

Artık, dört bir yanlarında, köle ordusundan yükselen bağırtılar, bir sürü ayak gürültüsü ve savaşa hazırlanan adamların söylediği şarkılar yükseliyordu.

[III]

Gün ışırken, Crassus, sayısı artan ordusunu Roma yoluna çıkarmıştı ve yenilmez Spartaküs kuvvetlerine karşı savunma yapma amacıyla yolun iki yanını da tutmuştu. Scrofas, zincirli vaziyette, arkadan, yerine *quaestor* yapılan Quintius'le birlikte geliyordu. Scrofas'ın utanç verici bozgun yaşayan lejyonları, etrafları Crassus'ün lejyonlarınca sarılmış hâlde, merkezde ilerliyorlardı.

Eyalet *preatorü*nün kendisi arka taraftan geliyor, tepelerin eteklerinden geçip doğuya dönen yollarda lejyonların çıkardığı, bulut gibi yükselen tozu seyrediyordu. Derken bir gözcü atını *tribunus*üne doğru sürdü ve küfürler savuran *tribunus* de inanılmaz haberleri *preatore* ulaştırdı. Crassus eyerinin üzerinde şöyle bir dönüverdi.

Köle ordusu –düzensiz, bas bas bağıran gruplardan oluşma kocaman bir insan yığını– takip vaziyetinde, Petelia tepelerinden çıkıyordu. Güneş parlıyor ve kölelerin çalıntı zırhlarında, gladyatörlerin yılan alemlerinde kıvılcımlar yaratıyordu. Ve tam o sırada Crassus ilerleyen ordunun ortalarında Spartaküs'ün beyaz aygırını gördü.

Lejyonlar durup da yanlara doğru yayılana dek, köle ordusu aralarında sadece birkaç *stadium* mesafe kalacak kadar yaklaş-

mıştı. Rüzgârda savrulan çaput parçaları, parlayan silahları ve sert, hırslı bakışlarla onları seyreden Crassus'ün burun deliklerine çarpan pis kokularıyla haykırarak akan büyük bir kalabalık... Derken Crassus, *quaestor*ü Quintius'e döndü.

"Kamp kurun ve etrafına kazıklar dikin. Çabuk."

Söyledikleri yapıldı. Lejyonlar bu işi birçok kez yapmanın sağladığı hızla kamp kurma düzenine geçtiler ve bir siper dikmeye koyuldular. Binlerce kişi -adaların esmer adamları, Romalılar ve *Italiot*lar, İspanya lejyonları- *Decurio* (onbaşı) ve *centurio*ların haykırışları altında tek bir vücut gibi çalışıyordu. Güneş kısa bir süre göz kırpan yağmurun ardına saklandı; sonra tekrar ortaya çıktı ve günün geri kalanında bir daha da hiçbir yere kaybolmadı. Tüm Calabria kırsalı, ölüm sessizliği içinde, dağlarının gölgesinde ha patladı ha patlayacak çatışmayı bekler gibiydi.

Lejyonlar gözlerini yaklaşan düşmana dikmişlerdi ve onların bağırtılarını ve söyledikleri vahşi şarkılarını (Hasat Şarkısı ve Yılan Şarkısı) dinliyorlardı. Bir Tanrı'nın çılgınlığı girmişti kölelerin içine. Kleon'la Kadeşli Gershom atlarıyla bağıra çağıra kendi safları arasında gidip geliyor, onları Spartaküs'ün daha önce hiç emretmediği bir düzene sokmaya çalışıyorlardı: alt tarafı *schiltroun* olan bir *cuneus*. Kadınlar da erkeklerle birlikte geliyorlar, köle *tribunus*lerinin karşısında kahkahalarla gülüyorlar, mızraklarını, koyu renk topraktan siperlerin yükseldikçe yükseldiği Romalıların ordugâhına doğru sallıyorlardı. Sarhoş bir ordu... Çılgınca umutlarla sarhoş... Köleler artık efendilerin üzerine bir an önce yürümek için gürültü koparıyorlardı. Ve Spartaküs'ün adını haykırmaya başladılar. Ter içinde kamp duvarlarını örmeye çalışan Romalılar bir an öylece kalakaldılar.

Sonra düzensiz köle saflarının önünde salınan iri beyaz aygırı gördüler. Ve gözlerini dikmiş o tarafa bakan lejyonerler ara-

sında boydan boya bir fısıltı dolaştı: gladyatör. Spartaküs atını şöyle bir döndürdü; kolunda büyük bir Samnit kalkanı vardı. Ve kölelere, onları hiç bekletmeden düşmanın üzerine süreceğini haykırdı; fakat onlar da *tribunus*lerine itaat edip emrettiği düzeni almalıydılar.

Böylece, gladyatör, dudaklarında bir gülümsemeyle onları seyrederken, köleler önderlerinin söylediğini yaptılar. Ve Spartaküs kanının iri bedeni boyunca çağladığını hissetti ve bakışlarını değişiklik için hareketlenen ve önünden geçen kölelerden dağlara doğru çevirince, beliren inci mavisi rengi gördü. Dağlar artık güneşe doğru kara kuleler gibi yükseliyor ve onu izliyorlardı. Ve nihayet ordusu düzen alınca, Spartaküs atından –uzun zaman önce Göl Savaşı'nda ele geçen iri beyaz aygırdan– indi. Ve hayvan onun omuz başında seslice nefes aldı ve kocaman gözlerle ona baktı.

Ardından Spartaküs kılıcını aygırın tam kalbine sapladı ve hayvan devrildi ve öldü ve kölelerden büyük bir şaşkınlık iniltisi yükseldi. Fakat Spartaküs onlara, eğer bu çarpışmayı kazanırlarsa, aralarından seçim yapabileceği bir sürü iyi atları olacağını, yok eğer kaybederlerse, artık zaten bir ata ihtiyacı kalmayacağını söyledi.

Ve sustu ve onlar, onun koluna takılı çift kayışlı piyade kalkanının ne demek olduğunu işte o zaman anladılar. Ve kısa bir süre gözlerini ona dikip vakur bakışlarla baktılar. Ta ki, Romalı hatlarında üflenen borular köle safları boyunca öfkeyi ve coşkuyu tekrar tutuşturana dek.

Ve Spartaküs, onları durdurmanın mümkün olmadığını görerek, köleleri savaş düzenine soktu. En öne, Zayıf Crassus'ün elinden tattıkları ilk yenilginin öcünü almak için yanıp tutuşan Bithynialıları yerleştirdi. Gershom ben Sanballat da atsızdı; *tribunus*leri yanında, sıralar boyunca bir aşağı bir yukarı koşturdu ve son emirleri haykırdı. Ve durdu ve bekledi.

Derken köle boruları hücum için öttü.

Havayı uçuşan güllelerin vızıltısı kapladı ve etraf, henüz yarım kurulmuş kamptan yükselen ok bulutuyla karardı. Bu bulutun altında ve arasında kalan Bithynialılar yine de hız kesmediler; en yakın duvarı yarıp hendeğe doluştular ve Romalılar onları orada karşıladı. Ve Spartaküs, Yahudinin lejyonunu götürdüğü yerdeki yılan aleminin parıltısının gözden kaybolduğunu gördü. Ardından, kazanmakta olduğunu gören Crassus'ün o noktaya gönderdiği bir insan dalgasının arasında Gershom da kayboldu. Ve boruları çalındığında, balta savurarak ve kılıç ve bıçak hamleleriyle ve öfkeden ağlayarak, Bithynialılar geri çekildiler.

Fakat bunu hiç dert etmediler. Emir veren kimse olmaksızın sıralarını tekrar oluşturdular ve kampa bir daha yüklendiler. Üç kez saldırdılar, üç kez geri püskürtüldüler. Ama korkunç bedeller ödeyerek. Crassus, Bithynialıların, bu kılıçları kör adamların başarısızlıklarının kesin olduğunu anladı ve atını kampın ortalarındaki yükseltinin üzerine sürüp savaşı oradan izlemeye başladı.

Derken Spartaküs, Galyalı ve Cermen Lejyonlarından kalan adamları kamp duvarlarındaki yarıklara doğru sürdü ve onların başındaki Kleon'un, bu savrulan kılıç ve durmaksızın işleyen mızrak çılgınlığının ortasında yitip gittiğini gördü. Ve Galyalılar da artık tamamen dağılmış, kamptan bozgun hâlinde kaçıyorlardı. Böylece anladı ki, son gelmişti. Romalıların yedek lejyonları, koşu düzeninde, kaçan köleleri imha etmek üzere, kampın sınırlarından dışarı çıkıyordu. Ve gladyatör adamlarını *cuneus* düzenine soktu; etrafında gladyatör muhafızları vardı. Ve Crassus'ün üzerinde durduğu tepeciğe doğru baktı ve kalkanının tokalarını kontrol etti ve Trakyalılarının önünde yarığın içine doğru atıldı.

[IV]

VE SPARTAKÜS BİR SÜRÜ ADAMIN ARASINA DALDI VE BİR-ÇOĞUNU DEVİREREK DOĞRUDAN CRASSUS'E YÖNELDİ; LAKİN İKİ *CENTURIO*YLA VURUŞUP ONLARI ÖLDÜRMESİNE RAĞMEN, CRASSUS'E ULAŞMAYI BAŞARAMADI. VE NİHAYET, CİVARINDA-KİLER KAÇTIKTAN SONRA DA, OLDUĞU YERDE DÖVÜŞMEYE DE-VAM ETTİ. VE ETRAFI ÇOK SAYIDA ASKER TARAFINDAN SARILDI VE O, TA Kİ BİÇİLİP DE YERE DEVRİLENE KADAR, SAVAŞMAYI SÜR-DÜRDÜ

Appia Yolu

[1]

ÇARPIŞMADAN beş bin kişi kaçtı kuzeye doğru. Burada, nihayet İberya'dan dönen Pompeius tarafından önleri kesildi ve paramparça edildiler. İnsan doğramaktan yorulan Crassus'ün lejyonları ise sonunda esir almaya başladılar ve Crassus bu esir-leri saydı ve sayıları altı binin üzerindeydi.

Ve Crassus lejyonlarıyla Appia Yolu'na ilerledi ve üç gün bo-yunca, kampı, işbaşındaki marangozların çıkardığı gürültülerle çınladı. Kampa çok sayıda ağaç getirildi ve biçilip düzeltildi. Bu arada bağlı ve aç bırakılmış köleler, susuz vaziyette ve insafsız güneş tepelerinde, çökmüş bekliyorlardı. Ve ışıklı ve karanlık saatler boyunca, marangoz aletlerinin ritmik seslerini işitiyor ve biçilen tahtadan yayılan taze reçine kokusunu soluyorlardı.

Sonunda her şey hazırdı. Ve Licinius Crassus köleleri ortaya getirtti. Bütün bir sıcak yaz günü boyunca, ordusunu Roma'ya doğru ağır ağır yürüttü ve köleleri teker teker yeni yapılmış çar-

mıhlara çiviletti. Ve sonunda lejyonerler bile dehşet içinde kalıp bakışlarını, ufka kadar uzanan, giderek güneş pusunun arasında kaybolan, haykıran insan dizilerinden geri çevirir oldular. Çarmıha çivilenenlerin bazısı acıdan yüksek sesle feryat ediyordu. Çiviler kemiklerini sıyırır veya parçalayıp geçer ve kemik kıymıkları etlerinden dışarı fırlarken... Bir kısmı bayılıyordu. Bir kısmı haykırarak tuhaf Tanrılara sesleniyor ve sonunda, lejyonerler ellerine ve ayaklarına çiviler çakarken merhamet dileniyorlardı. Derken çarmıhlar bir bir kaldırıldı ve üzerindeki köle bedeni öne doğru savruldu ve çarmıh yeni açılan çukurunun içine bırakılırken yırtılan etlerin sesi geldi. Ve kan ve dışkı kokusu yükseldi havaya gün boyu. Kurtlar toplandı o gece. Ve de leş peşindeki kuş bulutları üşüşüp beklemeye başladılar. Ve nihayet, son çarmıh da yere yerleştirildi ve Romalılar ayrıldı.

Gece geldi. Yoğun bir çiyle birlikte... Ve millerce uzanan çarmıhlar boyunca bir inilti selamladı bu gelişi. Serinlik yeniden can vermişti solmuş dudaklara. Ve insanlar yaşlarla dolu gözlerini yukarı, soğukkanlı, dipdiri yaz yıldızlarına çevirdiler. Birkaçı ölmüştü henüz; zira ellerinin ve ayaklarının tamamen iltihaplanmasına ya da bilinçlerini kaybedecek kadar kan kaybetmelerine saatler vardı daha. Ve o vakte kadar, gece boyu, bir sürü dilde anlamsız gevelemelerle devam etti inilti. Bir Tanrı'ya seslenen adamlar, ölmüşlerin ya da kayıpların adlarını haykıran adamlar, ağzından kelime çıkmadan çocukça yaygara koparan adamlar... Derken bu sesler de kesildi; zira gece ilerledikçe, hava gündüz olduğu kadar sıcaklaştı. Ve sabaha doğru, uzun bir sıra hâlindeki dizi dizi çarmıhta, köleler, şişmiş dudakları arasından sarkan morarmış dilleri ve donuklaşmış gözleri ve yaralı hayvanları hatırlatan anlamsız iniltileriyle asılı vaziyette, artık kaderlerine teslim olmuşlardı.

Çarmıha gerilen köleleri seyretmek için Roma'dan büyük bir kalabalık döküldü. Kıyıdan gelen bu uzun yoldan nihayet güvenlik içinde geçen tacirler, artık sinek bulutlarının ve kuşların etraflarına yerleştiği hareketsiz ve hâlâ canlı bedenlere baktılar ve ürperdiler ve geçip gittiler. Ve ara sıra bir feryat yükseliyor ve ölüm geliyordu ve ağır, ama yoğun bir faaliyet içindeki böcekler çıkıyordu ortaya. Ve seyre gelenler, son yoğun acı kasılmasına göre çeşitli biçimlerde bükülmüş gövdeler gördüler. Bir diğer gün, bu damla damla kuruyan insan hatlarının önünden geçenler, onların hayvan dişleriyle parçalandığına şahit oldular.

"Hiçbiri üçüncü geceyi sağ çıkarmaz," dediler. "Bundan sonra bir daha asla bir köle isyanı olmaz."

Ve Roma'ya döndüler. Ve ışığa ve hayata ve kendi dünyalarına ve onları gözlerimizden gizleyen karanlığa...

[11]

Dördüncü sabahtı ve Kleon hâlâ yaşıyordu.

Onu çarmıha çivilemek üzere soyduklarında, kölenin bir hadım olduğunu gören lejyonerler neşeyle bağrışmışlardı. Sonra onu tekrar sakatlamışlardı. O kadar ki, bilincini kaybetmiş, çarmıha asılıp da efendiler çekip gidene kadar kendine gelememişti.

Ve sonra acı çullandı üzerine ve diğerleri gibi tam anlaşılmaz küfürler savurmaya, yakınmaya ve dudaklarını ısırmaya başladı. Sanki ateşten bir çiviyle çakılan bir çark beyninin içinde dönüyor ha dönüyordu. Ve bunun böyle sürüp gideceğinin, ölümün bir an önce gelmesinin en iyisi olduğunun, zira böyle bir azaba dayanılamayacağının farkındaydı. Ve tekrar bayıldı. Ve kendi bedeninin kokularına ve ayaklarının dibinde onu kok-

layan bir kurdun sesine uyandı. Ve acı... Ve dudaklarının arasından fırlayan feryatla uzağa kaçan hayvanın hırıltısı...

Ve gün gelip geçti. Güneş, parlak ışıklarını, gökyüzü boyunca, öylesine ağırdan alıp savuruyordu ki, bu işin günlerce –uzun geceler ve uzun gündüzler boyunca– süreceğini düşündü. Ve dili şişip dişlerinin arasından dışarı fırladı. Ve ölüm gelmiyordu. Ve beyninin içine çakılı çark büyüdü de büyüdü. O kadar ki, tüm gökyüzünü kapladı, kafasından boşaldı ve onu azap içindeki yeryüzünde gördü. Ve etrafında, kendi azabının arasındaki küçük boşluklarda, ölmekte olan adamların son çığlıklarını duydu. Ve onların öne fırlayan ve titreyen ve nihayet huzura eren bedenlerini gördü.

Üçüncü gece böcekler onu terk etti ve yabani hayvanlar geldi. Fakat onun hâla canlı olduğunu gördüler. Ve tüm gece boyunca da canlı kaldı. Ve ona yaklaşmadılar; karanlıkta diğer bedenleri parçaladılar. Ve son kez uyandığında, gökyüzüne sabahın hâkim olduğunu gördü. Ve yaşlarla dolu gözleri, aydınlanan dünyayı daha büyük ve tuhaf buldu.

"Ah, Spartaküs!"

Bu azap dolu beyninden ve yüreğinden kopan bir çığlıktı; fakat o bunu sadece dudaklarından dökülen boğuk bir hırıltı olarak işitti. Sonra beynindeki azap kayboldu. Ani bir hatıralar resmi geçidi... Zihinde birden parıldayan, canlanan anılar... İlk Bithynialı kampı, güney yolundaki *horreum*, dumanlar içindeki Papa, Crixus anısına düzenlenen savaş oyunları, Mutina'nın dar geçitleri, şafakta parıldayan Roma, Rhegium'un karları, Petelia geçitleri... Yeniden savaştı ve yürüyüşe geçti ve tartıştı... Kulakları binlerce kölenin sesini işitti... Yas tutan umut ve vaat hayaletinin feryadını duydu Appia Yolu'na sabah inerken... Ve tekrar acı ele geçirdi ve yırttı yüreğini ve yine geçip gitti ve delice –son bir çılgınlık anı– gözlerini kaldırdı.

Ve önünde, üzerinde başı dikenden taçlı bir figür bulunan, devasa, gökyüzünü kaplayacak kadar büyük bir çarmıh gördü. Ve onun ardında da, yine göklere yükselen, sabahın kıyısında çarmıhın arkasında eli, elinde *gladius*ü, bir gladyatör figürü... Ve bu ikisinin bir olduğunu ve dünyanın eninde sonunda onların olacağını gördü. Ve sonsuz gecenin içine doğru yürüdü ve bu parıltılı dünyayı onlara bıraktı.

İsa'nın çarmıha gerilişinden yüz yıl önce, İtalya'da bir bahar vaktiydi...

İskoç edebiyatının en büyük yazarlarından Lewis Grassic Gibbon'un ünlü tarihî romanı. İ.Ö. 73'te Gladyatör Spartakus önderliğindeki köle ayaklanması, çağlar boyunca haksızlığa ve baskıya karşı başkaldıranlara esin verdi. Gibbon, bu tarihsel olayı zengin arkaplan bilgilerine dayanarak romanlaştırıyor. Sömürülen ve baskıya uğrayanların tarihi olarak okunacak bir eser.

THG
147923
BFS

9789944122771

Yordam Kitap